

Švedska
Sverige

*FINANSIJSKI MEHANIZMI I POLITIKE
POBOLJŠANJA ENERGIJSKE
EFIKASNOSTI STAMBENOG SEKTORA
GRADA LUKAVAC*

Septembar 2022.

Projekat "Dekarbonizacija u stambenom sektoru Bosne i Hercegovine" koji finansira Švedska, a realizuje Razvojni program Ujedinjenih nacija (UNDP) ima za cilj razvoj finansijskih mehanizama za provedbu mjera energetske efikasnosti u stambenim zgradama, uz kreiranje zelenih radnih mjesta i smanjenje emisija CO₂. Aktivnosti će biti provedene u 36 jedinica lokalne samouprave.

Projekat "Dekarbonizacija u stambenom sektoru Bosne i Hercegovine" finansira Švedska u iznosu od 4.3 miliona KM, a realizuje Razvojni program Ujedinjenih nacija (UNDP) u partnerstvu sa domaćim vlastima.

Voditelj programa : Siniša Rodić UNDP BiH
Projekt menadžer : Siniša Ubiparipović UNDP BiH
Kordinator projekta : Sena Tahirović Grad Lukavac

Autori : CRP & ENKON doo & UG Nešto Više
Edin Zahirović
Marko Nišandžić
Ervin Đember
Alenka Savić
Adi Tanović
Amer Karabegović
Darko Tišma
Duško Cvjetinović
Mirza Šehović
Aleksandar Bundalo
Edina Zahirović Vilašević
Ina Salihović
Maja Mijatović
Meliha Selesković
Jelena Šimić

Ovaj dokument objavljen je u okviru projekta "Dekarbonizacija u stambenom sektoru Bosne i Hercegovine" kojeg finansira Švedska, a realizuje Razvojni program Ujedinjenih nacija (UNDP) u partnerstvu sa domaćim vlastima. Sadržaj ovog dokumenta, kao i nalazi prikazani u njemu, ne odražavaju nužno stavove Švedske, Razvojnog programa Ujedinjenih nacija (UNDP) niti partnera.

SADRŽAJ

Uvod i kontekst energetske obnove stambenog sektora	4
1. Analiza pravnog okvira u Bosni i Hercegovini koji će direktno i/ili indirektno uticati na mehanizme politike i finansiranja energetske obnove stambenog fonda	7
1.1. Kontekst analize pravnog okvira	7
1.2. Međunarodne obaveze Bosne i Hercegovine u oblasti energetske efikasnosti, sa fokusom na energetska efikasnost u sektoru zgradarstva.....	10
1.2.1. Energetska efikasnost u Evropskoj uniji	10
1.2.2. Obaveze Bosne i Hercegovine u oblasti energetske efikasnosti u okviru članstva u Energetskoj zajednici.....	11
1.2.3. Mogući uticaji relevantne legislative Evropske unije na mehanizme politike i finansiranja energetske obnove stambenog fonda na lokalnom nivou	17
1.3. Nadležnosti svih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini u oblasti energetske efikasnosti sa fokusom na energetska obnovu stambenog fonda	18
1.3.1. Politička struktura vlasti u Bosni i Hercegovini	18
1.3.2. Nadležnosti vertikalnih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini u oblasti energetske efikasnosti.....	18
1.3.2.1. Ustavne nadležnosti na nivou Bosne i Hercegovine	18
1.3.2.2. Ustavne nadležnosti u Federaciji Bosne i Hercegovine.....	18
1.3.2.3. Nadležnosti jedinica lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini	22
1.3.3. Ocjena nivoa nadležnosti, obaveza i mogućnosti jedinica lokalne samouprave u oblasti finansiranja energetske obnove stambenog fonda, definiranih relevantnim zakonodavstvom	28
1.4. Zakonodavstvo svih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini u oblasti energetske efikasnosti	29
1.4.1. Zakonodavstvo u oblasti energetske efikasnosti na nivou Bosne i Hercegovine	29
1.4.2. Ocjena uticaja domaćeg zakonodavstva u oblasti energetske efikasnosti na mehanizme politika i finansiranja energetske obnove stambenog fonda u Lukavcu	39
1.5. Strateški i planski ciljevi i obaveze svih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini uključujući gradove i općine, u oblasti energetske efikasnosti sa fokusom na energetska obnovu stambenog fonda	40
1.5.1. Ciljevi i obaveze iz akcionih planova energetske efikasnosti za period 2010 - 2018.....	40
1.5.2. Ciljevi i obaveze iz akcionih planova energetske efikasnosti za period 2016 – 2018	41
1.5.3. Obaveze jedinica lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini u okviru EU inicijative “Sporazum gradonačelnika za klimu i energiju”	48
1.5.4. Dodatni ciljevi iz relevantnih strateških dokumenata Bosne i Hercegovine	50
1.5.5. Uticaj strateških i planskih ciljeva u oblasti energetske efikasnosti na mehanizme politika i finansiranja energetske obnove stambenog fonda u Lukavcu	53
1.6. Ostala zakonska regulativa sa značajnim uticajem na operativne i izvedbene aspekte mehanizama općina i gradova za energetska obnovu zgrada	54
1.6.1. Regulativa u oblasti upravljanja i održavanja stambenih zgrada	54
1.6.2. Regulativa u oblasti komunalnih usluga	60
1.6.3. Regulativa u oblasti javnog budžetiranja	61
1.6.4. Regulativa u oblasti javnih nabavki.....	62
1.6.5. Regulativa u oblasti javno-privatnog partnerstva.....	63

1.6.6.	Regulativa u oblasti energetskih usluga.....	64
2.	Analiza postojećih finansijskih mehanizama, mogućnosti i praksi za poboljšanje energetske efikasnosti u stambenom sektoru.....	67
2.1.	Prepreke i poteškoće finansiranja projekata i investicija u EEOIE	67
2.1.1.	Barijere javnog sektora u finansiranju EEOIE	68
2.1.2.	Prepreke u stambenom sektoru	69
2.1.3.	Tržišne prepreke korištenja finansijskih instrumenata	70
2.1.4.	Strukturne i političke barijere	71
2.2.	Postojeći mehanizmi finansiranja projekata energetske efikasnosti u stambenom sektoru sa fokusom na grad Lukavac	72
2.2.1.	Entitetski i kantonalni mehanizmi finansiranja projekata energetske efikasnosti u stambenom sektoru.....	73
2.2.2.	Finansiranje energetske efikasnosti u stambenom sektoru putem kreditnih institucija ..	75
2.2.3.	Finansiranje energetske efikasnosti u stambenom sektoru putem programa međunarodne pomoći	77
2.3.	Prikaz i analiza mogućih finansijskih instrumenata za finansiranje mjera energetske efikasnosti u stambenom sektoru	79
2.3.1.	Načini finansiranja investicija energetske efikasnosti.....	80
2.3.2.	Mehanizmi transfera rizika	89
2.3.3.	Mehanizmi, politike i programi javnog finansiranja EEOIE	92
2.3.4.	Ostali instrumenti razvoja finansijskih proizvoda	94
2.4.	Finansijski mehanizmi za stambeni sektor u akcionim planovima energetske efikasnosti u Bosni i Hercegovini.....	94
2.4.1.	Obligacione šeme energetske efikasnosti.....	95
2.4.2.	Realizacija alternativnih programa energetske efikasnosti	98
3.	Analiza potrebnih finansijskih sredstava za energetsku obnovu stambenog sektora na području grada Lukavac.....	99
4.	Ciljevi energetske obnove stambenog sektora	100
5.	Kapitalizacija i izvori finansiranja.....	101
6.	Predloženi mehanizmi finansiranja projekata energetske efikasnosti u stambenom sektoru za grad Lukavac.....	102
6.1.	Finansiranje projekata energetske efikasnosti u individualnim stambenim zgradama...	102
6.1.1.	Opći i posebni uslovi za dodjelu sredstava za sufinansiranje.....	104
6.1.2.	Iznosi sredstava za sufinansiranje	107
6.1.3.	Javni poziv za sufinansiranje	108
6.1.4.	Praćenje i evaluacija realiziranih mjera.....	108
6.2.	Finansiranje projekata energetske efikasnosti u kolektivnim stambenim zgradama	109
6.2.1.	Akteri u procesu energetske obnove višestambenih zgrada	111
6.2.2.	Sufinansiranje izrade elaborata o energetskim karakteristikama zgrada	113
6.2.2.1.	Opći i posebni uslovi za dodjelu sredstava za sufinansiranje izrade elaborata o energetskim karakteristikama zgrada	113

6.2.2.2. Iznosi sredstava za sufinansiranje izrade elaborata o energetskim karakteristikama zgrada	115
6.2.2.3. Javni poziv za sufinansiranje izrade elaborata o energetskim karakteristikama zgrada	115
6.2.2.4. Praćenje procesa izrade elaborata o energetskim karakteristikama zgrada	116
6.2.3. Sufinansiranje realizacije energetske obnove zgrada	117
6.2.3.1. Opći i posebni uslovi za dodjelu sredstava za sufinansiranje energetske obnove zgrada	117
6.2.3.2. Iznos sredstava za sufinansiranje energetske obnove zgrada	119
6.2.3.3. Javni poziv za sufinansiranje energetske obnove zgrada	119
6.2.3.4. Praćenje i evaluacija energetske obnove zgrada	120
Aneks 1 - Odluka o uslovima, kriterijima i postupcima dodjele sredstava za sufinansiranje mjera za poboljšanje energijske efikasnosti i smanjenja aeroxagađenja na području Grada Lukavac	122
Aneks 2 - Odluka o uslovima, kriterijima i postupcima dodjele sredstava za izradu elaborata o energetskim karakteristikama zgrada i za sufinansiranje i realizaciju energetske obnove postojećih višestambenih zgrada na području Grada Lukavac	138

Uvod i kontekst energetske obnove stambenog sektora

Stambeni sektor u Bosni i Hercegovini je nedvosmisleno prepoznat kao najveći korisnik finalne energije, i istovremeno kao sektor sa najvećim potencijalom za postizanje troškovno efektivnih energetske ušteda. Značajne investicije u realizaciju mjera energetske efikasnosti i korištenje energije iz obnovljivih izvora u stambenom sektoru mogu donijeti širok spektar koristi svim segmentima našeg društva. To prvenstveno podrazumijeva snažnu tranziciju u pravcu nisko-karbonskog stambenog fonda i značajan doprinos smanjenju emisija stakleničkih gasova. Investicije u energetske obnovu stambenog fonda bi značajno unaprijedile komfor domaćinstava te značajno smanjile njihove troškove grijanja u zimskom periodu i time doprinijele smanjenju energetske siromaštva. Ove investicije bi kreirale nova radna mjesta i doprinijele ekonomskom rastu, a smanjenje potrošnje energije u stambenom sektoru bi u značajnoj mjeri doprinijelo povećanju energetske neovisnosti Bosne i Hercegovine.

Na žalost, zbog niza razloga ovaj značajan razvojni potencijal stambenog sektora Bosne i Hercegovine još uvijek nije iskorišten. Sve kategorije ključnih aktera (javna uprava, vlasnici stambenog prostora i njihova udruženja, upravitelji stambenim fondom i druge privatne firme) se prilikom značajnijeg investiranja u energetske obnovu stambenog fonda suočavaju sa mnogim finansijskim i nefinansijskim barijerama.

Većina vlasnika porodičnih kuća i stanova u zgradama kolektivnog stanovanja nema vlastita finansijska sredstva potrebna za energetske obnovu njihovog stambenog prostora. Mnogi od njih spadaju u kategoriju socijalnih slučajeva sa veoma niskim ili nikakvim prihodima, mnogi su penzioneri ili zaposlenici sa niskim primanjima nedovoljnim za pokrivanje i osnovnih životnih troškova. Etažni vlasnici stanova u zgradama kolektivnog stanovanja suočavaju se i sa dodatnim problemima vezanim za mehanizme odlučivanja pri upravljanju zajedničkim dijelovima zgrade i za kompleksnost cjelokupnog procesa investiranja u njenu cjelovitu energetske obnovu.

Zajednice etažnih vlasnika u Republici Srpskoj i firme upravitelji zgrada u Federaciji BiH nemaju dovoljno vlastitih finansijskih, organizacionih i tehničkih kapaciteta potrebnih za podizanje odgovarajućih kreditnih sredstava iz komercijalnih banaka, za pripremu i realizaciju projekata energetske obnove cjelokupnih zgrada, te za verifikaciju energetske efekata takve obnove. Barijere finansijske prirode koje trenutno kočuju realizaciju projekata povećanje energetske efikasnosti u stambenom sektoru u BiH su:

- Administrativne procedure su teške i uglavnom primjenjive na velike projekte;
- Postoje problemi sa nedostatkom zakona i propisa u finansijskom sistemu koji bi omogućili stambenom sektoru da danas plati za poboljšanja u cilju buduće uštede energije;
- Visoki transakcioni troškovi;
- Konzervativni bankarski sektor koji računa visok kreditni rizik zbog nedostatka informacija i nepovjerenja da će projekat rezultirati energetske i ekonomskim uštedama, kao i nepostojanje adekvatnih metoda procjene ulaganja;
- Niske cijene energije koje ne odražavaju stvarne troškove i ne motiviraju na smanjenje potrošnje energije kroz energetske efikasnost;

- Mnoga javna preduzeća za proizvodnju i distribuciju energije nisu zainteresovana za značajno smanjenje potrošnje,
- Nedovoljna informiranost krajnjeg korisnika o mogućnostima i koristima od ulaganja u mjere povećanja energijske efikasnosti;
- Manjak adekvatnih finansijskih instrumenata/subvencija za povećanje energijske efikasnosti u stambenom sektoru u BiH od strane vlada;
- Visok trošak kapitala (kamata) za stanovništvo;
- Nepostojanje poreznih olakšica za projekte energetske obnove;
- Nedovoljna povezanost i informiranost krajnjeg korisnika o mogućnostima i izvorima finansiranja mjera povećanja EE;
- Dileme preuzimanja odgovornosti i realizacije investicije za obnove zgrada kolektivnog stanovanja.

Generalno se može zaključiti da stanovništvo u BiH trenutno ne posjeduje dovoljnu finansijsku snagu kako bi finansirali cjelokupnu investiciju potrebnu za obnovu svojih stambenih objekata. Odnosno, iako se odlučuje za investiranje u mjere povećanja energijske efikasnosti, u većini slučajeva se zbog manje investicije stanovništvo odlučuje za materijale, opremu i tehnologiju nižih energijskih karakteristika (manje uštede energije), a što rezultira sa nedovoljnom obnovom objekata. S tim uvezi, jedan od ciljeva uspostavljanja finansijskog mehanizma jeste da se stanovništvu pruži podrška sufinansiranjem kvalitetnijih mjera energijske efikasnosti, što će rezultirati većim uštedama energije, manjim troškovima za energiju te boljoj zaštiti okoliša. Jasno je da intenzivna obnova stambenog fonda u Bosni i Hercegovini zahtijeva jako velika početna ulaganja od strane vlasnika stambenog prostora i ostalih ključnih aktera. Zbog gore navedenih barijera će se u sadašnjoj socio-ekonomskoj situaciji zahtijevane investicije realizovati jako sporo i dugotrajno.

Kako bi postavio temelje za značajno povećanje obima investicija u niskokarbonski stambeni sektor u Bosni i Hercegovini, Razvojni program Ujedinjenih nacija (UNDP) realizira projekat u kojem se obezbjeđuje integrirani paket tehničke, menadžerske, finansijske i edukativne podrške, usmjerene na rješavanje rizika i barijera za investiranje u mjere energetske efikasnosti u stambenom sektoru. Cilj ove podrške je uspostava paketa i modaliteta podrške koji su u kontekstu Bosne i Hercegovine najefikasniji, i koji će za stambeni sektor širom otvoriti vrata za domaće i strane investicije velikog obima. Projekat se fokusira na lokalni nivo, na opštine i gradove koji su već nedvosmisleno iskazali svoju političku volju za investiranje u niskokarbonski stambeni fond na svom području, i to u vidu podrške za otklanjanje finansijskih i ne-finansijskih barijera investicijama u energetska obnovu stambenog fonda i za uspostavu lokalnih investicionih okvira pristupačnih građanima kao vlasnicima stambenog prostora.

Jedna od ključnih projektnih aktivnosti je uspostava održivih dugoročnih mehanizama politika i finansiranja za povećanje energetske efikasnosti u stambenom sektoru u gradu Lukavac, koji se mogu replicirati i u ostalim jedinicama lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini.

Pored uvoda i konteksta energetske obnove stambenog sektora, u prvom poglavlju data je analiza pravnog okvira u Bosni i Hercegovini koji će direktno i/ili indirektno uticati na mehanizme politike i finansiranja energetske obnove stambenog fonda. Drugo poglavlje prikazuje analizu postojećih finansijskih mehanizama, mogućnosti i praksi za poboljšanje energetske efikasnosti u stambenom sektoru. Treće poglavlje daje pregled potrebnih

finansijskih sredstava za energetska obnovu stambenog sektora. Četvrto poglavlje obuhvata ciljeve energetske obnove stambenog sektora, koji su primarno povezani sa ciljevima Akcionog plana održivog upravljanja energijom i prilagođavanja klimatskim promjenama (SECAP) Grada Lukavac za period do 2030. godine. U petom poglavlju je prikazana kapitalizacija i izvori finansiranja energetske obnove stambenog sektora. Šesto poglavlje predstavlja mehanizme finansiranja projekata energetske efikasnosti u stambenom sektoru za grad Lukavac. Posebno je prikazan okvir za finansiranje projekata u individualnim stambenim zgradama odnosno porodičnim kućama te okvir za finansiranje projekata energetske efikasnosti u kolektivnim stambenim zgradama. Dodatno, u aneksima 1 i 2 su date Odluke o uslovima, kriterijima i postupcima dodjele sredstava za sufinansiranje mjera za poboljšanje energijske efikasnosti u individualnim i kolektivnim stambenim zgradama, respektivno.

1. Analiza pravnog okvira u Bosni i Hercegovini koji će direktno i/ili indirektno uticati na mehanizme politike i finansiranja energetske obnove stambenog fonda

1.1. Kontekst analize pravnog okvira

Stambeni sektor u Bosni i Hercegovini je nedvosmisleno prepoznat kao najveći korisnik finalne energije, i istovremeno kao sektor sa najvećim potencijalom za postizanje troškovno efektivnih energetske ušteda. Značajne investicije u realizaciju mjera energetske efikasnosti i korištenje energije iz obnovljivih izvora u stambenom sektoru mogu donijeti širok spektar koristi svim segmentima našeg društva. To prvenstveno podrazumijeva snažnu tranziciju u pravcu nisko-karbonskog stambenog fonda i značajan doprinos smanjenju emisija stakleničkih gasova. Investicije u energetske obnovu stambenog fonda bi značajno unaprijedile komfor domaćinstava te značajno smanjile njihove troškova grijanja u zimskom periodu i time doprinijele smanjenju energetske siromaštva. Ove investicije bi kreirale nova radna mjesta i doprinijele ekonomskom rastu, a smanjenje potrošnje energije u stambenom sektoru bi u značajnoj mjeri doprinijelo povećanju energetske neovisnosti Bosne i Hercegovine.

Na žalost, zbog niza razloga ovaj značajan razvojni potencijal stambenog sektora Bosne i Hercegovine još uvijek nije iskorišten. Sve kategorije ključnih aktera (javna uprava, vlasnici stambenog prostora i njihova udruženja, upravitelji stambenim fondom i druge privatne firme) se prilikom značajnijeg investiranja u energetske obnovu stambenog fonda suočavaju sa mnogim finansijskim i nefinansijskim barijerama. Javnoj upravi nedostaju organizaciono, tehničko i upravljačko znanje i iskustvo potrebno za uspostavu efikasnih mehanizama politike i finansiranja energetske obnove stambenog fonda na području njihove nadležnosti.

Većina vlasnika porodičnih kuća i stanova u zgradama kolektivnog stanovanja nema vlastita finansijska sredstva potrebna za energetske obnovu njihovog stambenog prostora. Mnogi od njih spadaju u kategoriju socijalnih slučajeva sa veoma niskim ili nikakvim prihodima, mnogi su penzioneri ili zaposlenici sa niskim primanjima nedovoljnim za pokrivanje i osnovnih životnih troškova. Etažni vlasnici stanova u zgradama kolektivnog stanovanja suočavaju se i sa dodatnim problemima vezanim za mehanizme odlučivanja pri upravljanju zajedničkim dijelovima zgrade i za kompleksnost cjelokupnog procesa investiranja u njenu cjelovitu energetske obnovu.

Zajednice etažnih vlasnika u Republici Srpskoj i firme upravitelji zgrada u Federaciji BiH nemaju dovoljno vlastitih finansijskih, organizacionih i tehničkih kapaciteta potrebnih za podizanje odgovarajućih kreditnih sredstava iz komercijalnih banaka, za pripremu i realizaciju projekata energetske obnove cjelokupnih zgrada, te za verifikaciju energetske efekata takve obnove.

Jasno je da intenzivna obnova stambenog fonda u Bosni i Hercegovini zahtijeva jako velika početna ulaganja od strane vlasnika stambenog prostora i ostalih ključnih aktera. Zbog gore navedenih barijera će se u sadašnjoj socio-ekonomskoj situaciji zahtijevane investicije realizovati jako sporo i dugotrajno.

Ova analiza treba da obuhvati relevantnu legislativu na nivou Bosne i Hercegovine, entiteta, kantona u Federaciji BiH, i jedinica lokalne samouprave, kao i politike, strategije, akcione

planove i slične dokumente koji su usvojeni ili su u procesu izrade, i koji se u cjelosti ili djelomično odnose i na stambeni sektor Bosne i Hercegovine.

Ova analiza treba da obuhvati regulativu (zakone i podzakonska akta kao što su uredbe, pravilnici, odluke i slično) koja pokriva sve aspekte modaliteta i mehanizama vezanih za investiranje u mjere energetske efikasnosti u stambenom sektoru u gradovima i općinama u Bosni i Hercegovini. Analiza treba da obuhvati sve relevantne sektore i oblasti, kao što su energetska efikasnost, obnovljivi izvori energije, građevinarstvo, komunalne usluge, održavanje stambenog fonda, upravu i lokalnu samoupravu uključujući javno budžetiranje, javne nabavke, finansiranje, ekonomiju i poduzetništvo, javno-privatno partnerstvo, inspekcije, itd. Pri tome, analiza treba da obuhvati sve nivoe javne uprave.

Analiza prvenstveno treba da sadrži:

- i. Listu svih relevantnih zakonskih i podzakonskih akata, strateških i planskih dokumenata, grupiranih prema gore navedenim sektorima i oblastima, sa razradom relevantnosti svakog dokumenta za mehanizme politika i finansiranja energetske obnove stambenog fonda u gradovima i općinama, i njihovog uticaja na ove mehanizme;
- ii. Listu relevantnih energetske i klimatskih ciljeva i indikatora, postavljenih u analiziranim strateškim i planskim dokumentima kreiranim na svim nivoima vlasti, koji definiraju konkretne obaveze općina i gradova u oblasti poboljšanja energetske efikasnosti stambenog fonda na njihovoj teritoriji;
- iii. Analiza svih kategorija aktera koji će aktivno učestvovati u kreiranju i provedbi novouspostavljenih mehanizama politika i finansiranja energetske obnove stambenog fonda (javna uprava, vlasnici stambenog prostora i njihova udruženja, upravitelji i drugi akteri iz privatnog sektora), koja bi trebala sadržati:
  - Opis njihovih pravnih uloga i odgovornosti u provedbi novouspostavljenih mehanizama u skladu sa zahtjevima analizirane legislative;
  - Pregled glavnih pravnih prepreka koje mogu otežati ili onemogućiti realizaciju predviđenih pravnih uloga razmatranih aktera u provođenju ovih mehanizama.
- iv. Praktični uticaj analiziranog pravnog okvira na investicije u niskokarbonski stambeni sektor u Bosni i Hercegovini, sa naglaskom na pravne prepreke koje sprečavaju primjenu najboljih međunarodnih praksi i implementacionih modaliteta u zahtijevanim mehanizmima politika i finansiranja energetske obnove stambenog fonda.

Ključni segmenti pravnog okvira vezanog za Bosnu i Hercegovinu koji su razmatrani u ovoj analizi su:

1. Međunarodne obaveze Bosne i Hercegovine u oblasti energetske efikasnosti, sa fokusom na energetske efikasnosti u sektoru zgradarstva;
2. Nadležnosti svih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini u oblasti energetske efikasnosti sa fokusom na energetske obnovu stambenog fonda
3. Zakonodavstvo svih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini u oblasti energetske efikasnosti;

4. Strateški i planski ciljevi i obaveze svih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini uključujući gradove i općine u oblasti energetske efikasnosti, sa fokusom na energetske obnovu stambenog fonda;
5. Ostala zakonska regulativa sa značajnim uticajem na operativne i izvedbene aspekte mehanizama općina i gradova u oblasti energetske obnove zgrada, što prvenstveno uključuje:
  - 5.1 Regulativu u oblasti upravljanja i održavanja stambenih zgrada;
  - 5.2 Regulativu u oblasti komunalnih usluga;
  - 5.3 Regulativu u oblasti javnog budžetiranja;
  - 5.4 Regulativu u oblasti javnih nabavki;
  - 5.5 Regulativu u oblasti javno-privatnog partnerstva;
  - 5.6 Regulativu u oblasti energetske usluga.

Analiza legislative u svim navedenim oblastima bila je usmjerena na pronalaženje odgovora na sljedeća dva ključna pitanja vezana za uticaj razmatrane regulative na mehanizme politike i finansiranja energetske obnove stambenog fonda u gradovima i općinama:

- a. Da li i u kojoj mjeri analizirani segment pravnog okvira sadrži obavezu i mogućnost uspostave i realizacije mehanizama politike i finansiranja energetske obnove stambenog fonda, i na koji nivo vlasti u Bosni i Hercegovini se ta obaveza odnosi?
- b. Da li i na koji način (poticajno ili restriktivno) odredbe relevantnih zakonskih i podzakonskih akata u analiziranim segmentima mogu uticati na institucionalna, organizaciona, finansijska, operativna i izvedbena rješenja koja će biti predložena u okviru navedenih mehanizama politike i finansiranja energetske obnove stambenog fonda u gradu Lukavac.

1.2. Međunarodne obaveze Bosne i Hercegovine u oblasti energetske efikasnosti, sa fokusom na energetska efikasnost u sektoru zgradarstva

1.2.1. Energetska efikasnost u Evropskoj uniji

Evropska unija je 2008. godine usvojila **Klimatsko-energetski paket Evropske unije 2020**. Jedna od najvažnijih odrednica tog paketa je **Cilj do 2020. godine „20-20-20”** koji sadrži sljedeće pod-ciljeve:

- i. 20% smanjenje stakleničkih gasova u odnosu na stanje 1990. godine;
- ii. Smanjenje potrošnje energije za 20% povećanjem energetske efikasnosti;
- iii. Povećanje udjela obnovljivih izvora energije u ukupnoj energetske potrošnji za 20%.

Glavni mehanizam za implementaciju ovih ciljeva su odgovarajuće direktive, od kojih su najvažnije sljedeće:

- **Direktiva 2006/32/EC o energetske efikasnosti u krajnjoj potrošnji i energetskim uslugama**¹ koja je zemljama članicama između ostalog propisivala obavezu izrade nacionalnih planova energetske efikasnosti za devetogodišnji period 2008-2016, odnosno tri trogodišnja akciona plana za navedeni devetogodišnji period;
- **Direktiva 2010/30/EU o ukazivanju na potrošnju energije i drugih resursa od strane proizvođača koji koriste energiju putem označavanja i pružanja standardiziranih informacija o proizvodima**²;
- **Direktiva 2010/31/EU o energetskim performansama zgrada**³ koja promovira poboljšanje energetskih karakteristika zgrada na području zemalja članica, uzimajući u obzir vanjske klimatske i lokalne uslove, kao i klimatske zahtjeve vezane za unutrašnjost zgrada i troškovnu efikasnost.
- **Direktiva 2012/27/EU o energetske efikasnosti**⁴, kojom se uspostavlja zajednički okvir mjera za poticanje energetske efikasnosti kako bi se osiguralo ostvarivanje krovnog cilja povećanja energetske efikasnosti Evropske unije za 20% do 2020. godine i otvorio put daljnjim poboljšanjima energetske efikasnosti nakon te godine.

2014. godine Evropska unija je usvojila **Klimatsko-energetski okvir Evropske unije za 2030.godinu**⁵, čiji cilj do 2030.godine uključuje sljedeće pod-ciljeve:

- Najmanje 40% smanjenje stakleničkih gasova u odnosu na stanje 1990. godine;
- Smanjenje potrošnje energije za najmanje 32,5% povećanjem energetske efikasnosti;
- Povećanje udjela obnovljivih izvora energije u ukupnoj energetske potrošnji za najmanje 32%.

---

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32006L0032>

Odredbama Direktive 2012/27/EU je ova direktiva je stavljena van snage od 5. juna 2014. godine, osim člana 4 (Obnova zgrada), stavova 1 do 4 i priloga I, III i IV koji su stavljeni van snage od 1.1.2017. godine

² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32010L0030>

³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A32010L0031>

⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32012L0027>

⁵ https://ec.europa.eu/clima/policies/strategies/2030_en

U okviru ovog klimatsko-energetskog okvira, zemlje članice su između ostalog obavezne i da izrade nacionalne klimatsko-energetske akcijske planove za period 2021-2030.

Glavni mehanizam za realizaciju ovih ciljeva je **Direktiva 2018/2002 Evropskog parlamenta i Vijeća o izmjeni Direktive 2012/27/EU o energetskej efikasnosti**, kojom se uspostavlja zajednički okvir mjera za promociju energetske efikasnosti Evropske unije u svrhu postizanja cilja povećanja energetske efikasnosti Unije od 20% za 2020. godinu i najmanje 32,5% do 2030. godine, i utire put daljnjim poboljšanjima energetske efikasnosti nakon tih datuma.

1.2.2. Obaveze Bosne i Hercegovine u oblasti energetske efikasnosti u okviru članstva u Energetskoj zajednici

U Atini je 25. oktobra 2005. godine potpisan **Ugovor o osnivanju Energetske zajednice**⁶ između Evropske zajednice i devet ugovornih strana, zemalja jugoistočne Evrope uključujući i Bosnu i Hercegovinu. Ovaj ugovor, koji je stupio na snagu 1. jula 2006. godine, danas obavezuje sve ugovorne strane da između sebe uspostave zajedničko energetsko tržište koje će funkcionirati po standardima tržišta energije Evropske unije s kojim će se integrirati, odnosno da **preuzmu i implementiraju odgovarajuće direktive i uredbes Evropske unije iz oblasti električne energije, gasa, energetske infrastrukture, nafte, sigurnosti snabdijevanja, obnovljivih izvora energije, energetske efikasnosti, zaštite okoliša, tržišnog natjecanja, energetske statistike i socijalnih pitanja**.

Ministarsko vijeće Energetske zajednice je 18. 12. 2009. godine usvojilo odluku br. 2009/05/MC-EnC, kojom se između ostalog **Direktiva 2006/32/EC o energetskej efikasnosti u krajnjoj potrošnji i energetskim uslugama** uvrštava u pravnu stečevinu Energetske zajednice.

Nakon toga je Ministarsko vijeće Energetske zajednice 24. 9. 2010. godine usvojilo Odluku br. 2010/02/MC-EnC, koja mijenja navedenu Odluku 2009/05/MC-EnC na sljedeći način:

- i. Svaka ugovorna strana je obavezna da implementira **Direktivu 2010/30/EU o ukazivanju na potrošnju energije i drugih resursa od strane proizvođača koji koriste energiju putem označavanja i pružanja standardiziranih informacija o proizvodima;**
- ii. **Direktiva 2010/31/EU Evropskog parlamenta i Vijeća o energetskim performansama zgrada** redefiniira i stavlja van snage Direktivu 2002/91/EC i Direktivu 92/75/EEC.

Odlukom br. (EU) 2017/1369 Evropska unija uspostavila je nova pravila za energetsko označavanje proizvođača koji koriste energiju, a Direktiva 2010/30/EU stavljena je van snage od 1. januara 2020. godine.

Odluka br. D/2015/08/MC-En Ministarskog vijeća Energetske zajednice određuje da svaka zemlja, ugovorna strana Ugovora o osnivanju Energetske zajednice, mora do 15. 10. 2017. godine **Direktivu 2012/27/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 25. 10. 2012. godine o energetskej efikasnosti** prenijeti u svoje zakonodavstvo i završiti njenu implementaciju. Ova direktiva između ostalog zahtijeva da svaka zemlja članica određuje okvirni nacionalni cilj povećanja energetske efikasnosti smanjenjem potrošnje primarne energije, da pri tome

---

⁶ <https://www.energy-community.org/legal/treaty.html>

navedene ciljeve iskazuje u apsolutnom iznosu u odnosu na projicirani nivo potrošnje primarne (kao i finalne) energije u 2020. godini te da objasni kako i na temelju kojih podataka je taj nivo izračunala. S tim u vezi, Evropska komisija predložila je i prilagođavanje Direktive 2012/27/EU za zemlje Energetske zajednice. O ovom prijedlogu raspravljalo se na sastanku Stalne grupe na visokom nivou 24. 6. 2015. godine. Ministarsko vijeće Energetske zajednice je 16. 10. 2015. godine svojom odlukom br. D/2015/08/MC-En usvojilo odluku da svaka zemlja, ugovorna strana Ugovora o osnivanju Energetske zajednice, mora do 15. 10. 2017. godine ovu direktivu prenijeti u svoje zakonodavstvo i završiti njenu implementaciju.

Ministarsko vijeće Energetske zajednice je 3.1.2018. godine donijelo **Preporuku br. 2018/1/MC-EnC o pripremi za izradu integriranih nacionalnih akcionih planova za klimu i energiju.**

Prema tome, kao jedna od zemalja potpisnica Ugovora o osnivanju Energetske zajednice, Bosna i Hercegovina je obavezna da implementira gore navedene direktive Evropske unije u oblasti energetske efikasnosti, što prvenstveno uključuje:

- **Transpoziciju navedenih direktiva u domaće zakonodavstvo, što uključuje donošenje odgovarajućih zakonskih i podzakonskih akata u oblasti energetske efikasnosti**

Napredak Bosne i Hercegovine u ovoj oblasti, odnosno postojeće zakonodavstvo u oblasti energetske efikasnosti sa direktnim uticajem na energetske efikasnost u stambenom sektoru detaljnije je obrađen u nastavku teksta.

- **Izradu, usvajanje i implementaciju akcionih planova energetske efikasnosti u skladu sa rokovima određenim ovim direktivama i odlukama Energetske zajednice.**

Strateški i planski ciljevi i obaveze svih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini uključujući gradove i općine u oblasti energetske efikasnosti, sa fokusom na energetske obnovu stambenog fonda, detaljnije su obrađeni u poglavlju 1.5 u nastavku teksta.

Naredna tabela sadrži kratak pregled obaveza zemalja potpisnica Ugovora o osnivanju Energetske zajednice, definiranih u okviru navedenih direktiva Evropske unije, koje se između ostalog odnose i na stambeni sektor kao jedan od sektora finalne potrošnje energije.

EU direktiva	Svrha direktive i relevantne obaveze propisane zemljama potpisnicama
Direktiva 2006/32/EC o energetske efikasnosti u krajnjoj potrošnji i energetskim uslugama	<p>Svrha ove direktive je unapređenje troškovno optimalnih poboljšanja korištenja energije u finalnoj potrošnji, kroz:</p> <ul style="list-style-type: none"> i. Postavljanje potrebnih okvirnih ciljeva, kao i mehanizama, poticaja i institucionalnog, finansijskog i pravnog okvira za otklanjanje postojećih tržišnih barijera i nedostataka koji onemogućavaju efikasno korištenje finalne energije; ii. Stvaranje uslova za razvoj i promociju tržišta energetske usluga i za obezbjeđivanje korisnicima finalne energije drugih mjera poboljšanja energetske efikasnosti; <p>Relevantne obaveze država potpisnica:</p>

EU direktiva	Svrha direktive i relevantne obaveze propisane zemljama potpisnicama
	<p>a. Postizanje sveobuhvatnog nacionalnog okvirnog cilja uštede energije, koji za devetu godinu primjene ove direktive iznosi 9%, do kojih se dolazi putem energetske usluga i drugih mjera za poboljšanje energetske efikasnosti;</p> <p>b. Obaveza izrade nacionalnih akcionih planova energetske efikasnosti za postizanje navedenog cilja, za devetogodišnji period 2008-2016⁷ odnosno za tri trogodišnja akciona plana za navedeni devetogodišnji period;</p> <p>c. Promocija efikasnog korištenja energije i energetske usluga, što se odnosi na obaveze distributera energije, sistemskih operatera distributivne mreže i snabdjevača energijom, obavezu osiguranja dostupnosti informacija te sistema kvalifikacija, akreditacija i certifikacija, obavezu uspostavljanja finansijskih instrumenata za postizanje energetske uštede, obavezu uspostave sistema energetske pregleda, te obavezu mjerenja i informativnog obračuna energije.</p> <p>Direktiva se odnosi na krajnje potrošače energije – fizička i pravna lica koja energiju kupuju za sopstvenu potrošnju, što između ostalog uključuje i subjekte u oblasti stambenog fonda odnosno vlasnike stambenog prostora. Direktiva sadrži i okvirni popis prihvatljivih mjera za poboljšanje energetske efikasnosti u raznim sektorima finalne energetske potrošnje (stambeni sektor, javne i komercijalne usluge, industrija, saobraćaj) kao i međusektorske mjere. Što se tiče stambenog sektora, navedene su sljedeće prihvatljive mjere:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Grijanje i hlađenje (toplotne pumpe, novi energetske efikasni kotlovi, instalacija novih ili unapređenje postojećih sistema daljinskog grijanja i hlađenja, itd); • Izolacija i ventilacija zgrada (termoizolacija ovojnice zgrade, zamjena postojeće stolarije sa energetske efikasnom stolarijom, pasivno grijanje i hlađenje, itd); • Zagrijavanje vode (ugradnja nove opreme – bojlera, mašina za veš, itd); • Rasvjeta (energetske efikasne sijalice i svjetiljke, digitalni nadzorni sistemi, korištenje detektora pokreta u poslovnim i javnim zgradama, itd);

⁷ Navedeni period predstavlja obavezu za zemlje članice Evropske unije, dok su odgovarajući rokovi za zemlje potpisnice Ugovora o osnivanju Energetske zajednice utvrđeni posebnim odlukama Ministarskog vijeća Energetske zajednice

EU direktiva	Svrha direktive i relevantne obaveze propisane zemljama potpisnicama
	<ul style="list-style-type: none"> • Kuhanje i hlađenje (novi energetske efikasni uređaji, sistemi vraćanja toplote, etc); • Ostale naprave i oprema; • Vlastita proizvodnja energije iz obnovljivih izvora u svrhu smanjenja potrošnje mrežne energije (solarni termalni sistemi za grijanje vode i prostora, itd).
Direktiva 2010/30/EU o označavanju potrošnje energije i ostalih resursa proizvoda povezanih s energijom uz pomoć oznaka i standardiziranih informacija o proizvodima	<p>Ovom direktivom uspostavlja se okvir za usklađivanje nacionalnih mjera vezanih za informiranje krajnjih korisnika, naročito pomoću označavanja proizvoda koji koriste energiju i davanja standardiziranih informacija o njihovoj potrošnji energije, što krajnjim korisnicima omogućava da izaberu energetske efikasnije proizvode. Direktiva se odnosi na širok spektar proizvoda koji koriste energiju, uključujući proizvode koji se koriste u stambenom sektoru (bijela tehnika, rasvjeta, oprema za grijanje, hlađenje i ventilaciju, usisivači, TV aparati, itd).</p> <p>Jedna od obaveza zemalja članica prema ovoj direktivi odnosi se na provođenje javnih nabavki i sistema poticaja, prilikom nabavke roba, usluga i radova povezanih s proizvodima obuhvaćenih ovom direktivom. Prema ovoj direktivi, zemlje članice moraju nastojati da nabavljaju samo one proizvode koji zadovoljavaju najviše kriterije vezane za njihove energetske performanse i koji pripadaju najvišim energetske klasama.</p>
Direktiva 2010/31/EU o energetske performansa zgrada	<p>Ova direktiva promovira poboljšanje energetske karakteristika zgrada na području zemalja članica, uzimajući u obzir vanjske klimatske i lokalne uslove, kao i klimatske zahtjeve vezane za unutrašnjost zgrada i troškovnu efikasnost. Direktivom, koja se odnosi i na nove i na postojeće zgrade u svim relevantnim sektorima finalne potrošnje energije uključujući stambeni sektor, uređuju se zahtjevi koji se tiču sljedećih pitanja i oblasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zajednički metodološki okvir za proračun integriranih energetske karakteristika zgrada i samostalnih upotrebni cjelina zgrada; • Utvrđivanje i primjena minimalnih zahtjeva za energetske karakteristike novih zgrada i samostalnih upotrebni cjelina novih zgrada; • Izračunavanje troškovno optimalnih nivoa minimalnih zahtjeva za energetske karakteristike zgrada i samostalnih upotrebni cjelina zgrada; • Primjena minimalnih zahtjeva za energetske karakteristike: • Postojećih zgrada, samostalnih upotrebni cjelina zgrada i građevinskih dijelova zgrada koje podliježu većoj rekonstrukciji;

EU direktiva	Svrha direktive i relevantne obaveze propisane zemljama potpisnicama
	<ul style="list-style-type: none"> • Građevinskih dijelova zgrada koji čine dio ovojnice zgrade i koji imaju značajan uticaj na energetske karakteristike ovojnice zgrade kada se obnavljaju ili zamjenjuju; i • Tehničkih sistema zgrada, u slučaju njihove ugradnje, zamjene ili modernizacije; <ul style="list-style-type: none"> • Nacionalni planovi za povećanje broja zgrada sa skoro nultom potrošnjom energije; • Uspostava finansijskih poticaja i uklanjanje tržišnih prepreka za poboljšanje energetske karakteristika zgrada; • Certificiranje energetske karakteristika zgrada ili samostalnih upotrebnih cjelina zgrada; • Redovne preglede sistema za grijanje i klimatizaciju u zgradama; • Nezavisni sistemi za kontrolu energetske certifikata i izvještaji o inspekcijskom nadzoru; • Informiranje vlasnika zgrada o različitim metodama i praktičnim rješenjima koja služe za poboljšanje energetske karakteristika zgrada.
Direktiva 2012/27/EU o energetskej efikasnosti	<p>Ovom direktivom uspostavlja se zajednički okvir mjera za poticanje energetske efikasnosti, kako bi se osiguralo ostvarivanje krovnog cilja povećanja energetske efikasnosti Evropske unije za 20% do 2020. godine i otvorio put daljnjim poboljšanjima energetske efikasnosti nakon te godine. Direktiva, koja se odnosi i na potrošnju primarne i na potrošnju finalne energije, uvodi pojam granične potrošnje, izražen u primarnoj i finalnoj energiji, postavljajući limit na nivou zemalja Evropske unije, a time i na nivou zemalja Energetske zajednice. Naime, pored očekivanih ušteda u finalnoj energiji, prema ovoj direktivi se očekuju i uštede na strani primarne energije u transformaciji, prijenosu i distribuciji, te se promovira kogeneracija i efikasni sistemi daljinskog grijanja. Direktiva uređuje sljedeća pitanja i oblasti odnosno obaveze država članica:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Ciljevi povećanja energetske efikasnosti do 2020. godine, pri čemu se kvantificirani ciljevi vežu za sljedeća tri ključna člana Direktive: • Član 3 – koji uspostavlja obavezu svake zemlje da postavi indikativni cilj izražen u potrošnji primarne ili finalne energije u 2020. godini, uštedama primarne ili finalne energije, ili indikatorima energetske intenzivnosti;

EU direktiva	Svrha direktive i relevantne obaveze propisane zemljama potpisnicama
	<ul style="list-style-type: none"> • Član 5 – koji uspostavlja obavezu obnove zgrada centralne uprave /javnih zgrada; • Član 7 – koji uspostavlja obavezu uvođenja obligacionih shema ili alternativnih mjera te kvantificirane ciljeve uštede energije koje će se postići primjenom tih shema. <ul style="list-style-type: none"> ✓ Efikasnost u korištenju energije: • Uspostava dugoročne strategije za poticanje ulaganja u obnovu nacionalnog fonda stambenih zgrada, te javnih i poslovnih zgrada; • Zgrade javnih tijela kao uzor, što podrazumijeva obavezu da se svake godine energetske obnovi najmanje 3%⁸ ukupne površine poda grijanih i/ili hlađenih zgrada u vlasništvu centralnih vlasti; • Obaveza javnih tijela da nabavljaju samo proizvode, usluge i zgrade visokih energetske karakteristika, u mjeri u kojoj je to u skladu sa troškovnom efikasnošću, ekonomskom izvodljivošću, tehničkom prikladnošću, i tržišnim takmičenjem; • Obaveza država članica da uspostave sistem obligacione sheme energetske efikasnosti, kojim se osigurava da distributeri energije koji su imenovani obavezanim stranama ostvare postavljeni kumulativni cilj uštede energije u krajnjoj potrošnji, koji mora iznositi najmanje 1,5%⁹ godišnje energije prodane kupcima od strane svih distributera energije; • Energetski pregledi i sistemi upravljanja energijom; • Osiguravanje nabavke pojedinačnih brojala koja tačno odražavaju stvarnu potrošnju energije za krajnje kupce električne energije, prirodnog plina, daljinskog grijanja /hlađenja i tople vode u domaćinstvima; • Informiranje krajnjih kupaca energije o mjerenju i obračunu energije; <ul style="list-style-type: none"> ✓ Efikasnost u snabdijevanju energijom: • Poticanje efikasnosti u grijanju i hlađenju; • Energetska efikasnost u transformaciji, prijenosu /transportu i distribuciji energije <ul style="list-style-type: none"> ✓ Horizontalne mjere:

⁸ Navedenih 3% se odnosi na zemlje članice Evropske unije, dok za zemlje potpisnice Ugovora o osnivanju Energetske zajednice ta vrijednost iznosi 1% (prema odluci Ministarskog vijeća Energetske zajednice br. 2015/08/MC-EnC)

⁹ Navedenih 1,5% se odnosi na zemlje članice Evropske unije, dok za zemlje potpisnice Ugovora o osnivanju Energetske zajednice ta vrijednost iznosi 0,7% (prema odluci Ministarskog vijeća Energetske zajednice br. 2015/08/MC-EnC)

EU direktiva	Svrha direktive i relevantne obaveze propisane zemljama potpisnicama
	<ul style="list-style-type: none"> • Raspoloživost kvalifikacijskih, akreditacijskih i certifikacijskih sistema; • Osiguranje transparentnosti informacija o dostupnim mehanizmima, finansijskim i pravnim okvirima za energetske efikasnost, te širenje navedenih informacija među svim relevantnim tržišnim akterima (potrošači, građevinsko-instalaterski sektor, itd); • Promocija tržišta energetske usluga; • Nacionalni fond za energetske efikasnost, finansiranje i tehnička podrška; • Izrada nacionalnih planova energetske efikasnosti i izvještavanje o postignutom napretku. <p>Navedene oblasti i obaveze se između ostalog odnose i na stambeni sektor kao jedan od najznačajnijih sektora finalne energetske potrošnje.</p>

1.2.3. Mogući uticaji relevantne legislative Evropske unije na mehanizme politike i finansiranja energetske obnove stambenog fonda na lokalnom nivou

Navedene direktive na različite načine – direktno ili indirektno – definiraju obaveze zemalja potpisnica Ugovora o osnivanju Energetske zajednice koje se tiču povećanja energetske efikasnosti u stambenom sektoru.

U Direktivi 2006/32/EC, koja promovira povećanje energetske efikasnosti u finalnoj potrošnji energije, kao jedan od sektora finalne energetske potrošnje direktno je naveden i stambeni sektor, sa taksativno nabrojanim prihvatljivim tehničkim mjerama za povećanje energetske efikasnosti. Direktiva 2010/30/EU, koja uspostavlja okvir i mjere za promociju informiranja krajnjih korisnika o energetskim karakteristikama proizvoda koji troše energiju, se odnosi i na stambeni sektor, odnosno na domaćinstva kao korisnike bijele tehnike, TV i radio aparata, i slično. Sve odredbe Direktive 2010/31/EU o energetskim performansama zgrada se između ostalog odnose i na zgrade u stambenom sektoru, pri čemu pojam „zgrada“ uključuje i porodične kuće i višestambene zgrade kolektivnog stanovanja. Direktiva 2012/27/EU o energetske efikasnosti uvodi nove ciljeve smanjenja potrošnje energije povećanjem energetske efikasnosti, te direktno navodi fond stambenih zgrada kao jedan od sektora finalne potrošnje energije, na koji se odnose relevantne propisane obaveze.

Međutim, obaveze zemalja potpisnica Ugovora o osnivanju Energetske zajednice, koje su uspostavljene u gore navedenim direktivama, su u većoj ili manjoj mjeri direktno transponirane u domaće zakonodavstvo i na taj način prenesene na različite vertikalne i horizontalne nivoe vlasti, u skladu s njihovim zakonskim nadležnostima opisanim u narednom poglavlju 1.3 ovog dokumenta. Zbog toga će njihov uticaj na institucionalna, organizaciona, finansijska, operativna i izvedbena rješenja planiranih mehanizama politike i finansiranja energetske obnove stambenog fonda biti analiziran u narednim poglavljima, kroz analizu relevantne domaće legislative te strateških i planskih obaveza odgovarajućih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini.

1.3. Nadležnosti svih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini u oblasti energetske efikasnosti sa fokusom na energetske obnovu stambenog fonda

1.3.1. Politička struktura vlasti u Bosni i Hercegovini

Bosna i Hercegovina je kompleksno ustrojena demokratska zemlja koja se sastoji od dva entiteta (Federacija BiH i Republike Srpske) i Brčko Distrikta. Ustavom BiH uspostavljen je multietnički sistem vlasti sa asimetričnom i složenom upravnom strukturom. Oba entiteta imaju svoje ustave, vlade kao izvršnu vlast i parlamente kao zakonodavnu vlast, dok Brčko Distrikt ima svoj Statut.

Federacija BiH se sastoji od deset (10) federalnih jedinica - kantona, od kojih svaki ima vlastiti ustav, parlament, vladu i sudske nadležnosti. U Federaciji BiH postoji ukupno jedanaest ustava, vlada i zakonodavnih tijela (deset kantonalnih i jedan na nivou entiteta). Kantoni djeluju po zakonima Federacije BiH. Kantoni su nadalje podijeljeni na ukupno osamdeset (80) jedinica lokalne samouprave koje imaju svoje zakonodavne i izvršne nadležnosti.

Republika Srpska je entitet sa jednim nižim nivoom koji se sastoji od šezdeset četiri (64) jedinice lokalne samouprave.

Brčko Distrikt se ranije smatrao općinom/opštinom podijeljenom na dva dijela, jednim u Republici Srpskoj i drugim u Federaciji BiH. Odlukom međunarodnog arbitražnog tribunala Brčko je 2000. godine proglašeno distriktom u kojem se zakoni Bosne i Hercegovine direktno primjenjuju.

1.3.2. Nadležnosti vertikalnih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini u oblasti energetske efikasnosti

1.3.2.1. Ustavne nadležnosti na nivou Bosne i Hercegovine

Ustav Bosne i Hercegovine¹⁰ ne regulira oblast energetske efikasnosti. Podjela nadležnosti između države i entiteta definirana je Ustavom Bosne i Hercegovine, u kojem se u Članu III nabrajaju specifične nadležnosti Bosne i Hercegovine i njenih entiteta i navodi da su Federacija BiH i Republika Srpska nadležne za sve oblasti za koje nadležnost nije izričito povjerena institucijama Bosne i Hercegovine.

1.3.2.2. Ustavne nadležnosti u Federaciji Bosne i Hercegovine

Nadležnosti određene Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine

Ustav Federacije Bosne i Hercegovine¹¹ u Poglavlju III (Podjela nadležnosti između federalne i kantonalne vlasti) u Članu 1 određuje **sljedeće oblasti u isključivoj nadležnosti Federacije:**

- a. Organiziranje i vođenje odbrane Federacije, zaštita njene teritorije, uključujući osnivanje zajedničkog zapovjedništva svih vojnih snaga u Federaciji, nadzor nad vojnom proizvodnjom, zaključivanje vojnih sporazuma u skladu sa Ustavom Bosne i Hercegovine, te

¹⁰ Ustavni sud Bosne i Hercegovine: <http://www.ccbh.ba/osnovni-akti/ustav/?title=preambula>

¹¹ Ustavni sud Federacije Bosne i Hercegovine: <http://www.ustavnisudfbih.ba/bs/index.php>

saradnja sa Stalnim komitetom za vojna pitanja i sa Vijećem ministara u odbrani Bosne i Hercegovine;

- b. Državljanstvo Federacije;
- c. Utvrđivanje ekonomske politike, uključujući planiranje i obnovu, te politiku korištenja zemljišta na federalnom nivou;
- d. Donošenje propisa o finansijama i finansijskim institucijama Federacije i fiskalna politika Federacije,
- e. Suzbijanje terorizma, međukantonalnog kriminala, neovlaštene trgovine drogom i organiziranog kriminala;
- f. Dodjela elektronskih frekvencija za radio, TV i druge svrhe, u skladu sa Ustavom Bosne i Hercegovine;
- g. Utvrđivanje energetske politike, uključujući raspodjelu između kantona, te osiguranje i održavanje potrebne infrastrukture;

Finansiranje djelatnosti federalnih vlasti, ustanova i institucija koje federalne vlasti osnivaju oporezivanjem, zaduživanjem ili drugim sredstvima. Član III.2 Ustava Federacije BiH određuje **sljedeće oblasti za koje su nadležni federalna vlast i kantoni:**

- a. Jamčenje i provođenje ljudskih prava;
- b. Zdravstvo;
- c. Politika zaštite čovjekove okoline;
- d. Komunikacijska i transportna infrastruktura, u skladu sa Ustavom Bosne i Hercegovine;
- e. Socijalna politika;
- f. Provođenje zakona i drugih propisa o državljanstvu i putnim ispravama državljana Bosne i Hercegovine sa teritorije Federacije, i o boravku i kretanju stranaca;

Korištenje prirodnih bogatstava. Članom III.4 Ustava Federacije BiH definirano je da kantoni imaju sve nadležnosti koje nisu izričito povjerene federalnoj vlasti, što posebno uključuje sljedeće oblasti:

- a. Uspostavljanje i nadziranje policijskih snaga koje će imati jedinstvene federalne uniforme sa kantonalnim oznakama;
- b. Utvrđivanje obrazovne politike, uključujući donošenje propisa o obrazovanju i osiguranje obrazovanja;
- c. Utvrđivanje i provođenje kulturne politike;
- d. Utvrđivanje stambene politike, uključujući donošenje propisa koji se tiču uređivanja i izgradnje stambenih objekata;
- e. Utvrđivanje politike koja se tiče reguliranja i osiguravanja javnih službi;
- f. Donošenje propisa o korištenju lokalnog zemljišta, uključujući zoniranje;
- g. Donošenje propisa o unapređenju lokalnog poslovanja i dobrotvornih aktivnosti;

- h. Donošenje propisa o lokalnim postrojenjima za proizvodnju energije i osiguranje njihove dostupnosti;
- i. Utvrđivanje politike u vezi sa osiguranjem radija i televizije, uključujući donošenje propisa o osiguranju njihovog rada i izgradnji;
- j. Provođenje socijalne politike i uspostava službi socijalne zaštite;
- k. Stvaranje i primjena politike kantonalnog turizma, razvoj turističkih resursa;

Finansiranje djelatnosti kantonalne vlasti ili njenih agencija oporezivanjem, zaduživanjem ili drugim sredstvima. Ustav Federacije BiH takođe utvrđuje pravo na lokalnu samoupravu koja se ostvaruje u općinama i gradovima. Ovo pravo osigurava Ustavni sud Federacije BiH. Ustav Federacije takođe određuje da općina odnosno grad ima statut koji mora biti u skladu sa Ustavom Federacije, kantonalnim ustavom i kantonalnim zakonodavstvom. Nadležnosti jedinica lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini, utvrđene zakonodavstvom u oblasti lokalne samouprave, detaljno su obrađene u poglavlju 1.3.2.3 u nastavku teksta.

Nadležnosti određene ustavima kantona u Federaciji BiH

Svaki od 10 kantona u Federaciji BiH ima svoj ustav, ali je za potrebe ovog dokumenta analiziran samo ustav Tuzlanskog kantona.

Ustav Tuzlanskog kantona¹² u Poglavlju III (Nadležnosti kantonalne vlasti) Članom 11 definira da je Kanton nadležan u svim oblastima koje Ustavom Federacije BiH nisu izričito povjerene federalnoj vlasti, a posebno za:

- a. Donošenje i provođenje propisa, u okviru utvrđene ekonomske politike za podsticanje privrednog i društvenog razvoja;
- b. Uspostavljanje i nadziranje kantonalnih policijskih snaga, koje imaju jedinstvene federalne uniforme sa oznakama Kantona;
- c. Utvrđivanje i provođenje politike obrazovanja i vaspitanja;
- d. Utvrđivanje i provođenje politike u oblasti nauke, kulture i sporta;
- e. Utvrđivanje i provođenje stambene politike, uključujući donošenje propisa koji se odnose na uređivanje i izgradnju stambenih objekata;
- f. Donošenje i provođenje propisa o korištenju zemljišta, uključujući zoniranje;
- g. Donošenje i provođenje propisa o postrojenjima za proizvodnju energije i osiguranje njihove dostupnosti;
- h. Provođenje socijalne politike i uspostavljanje službi socijalne zaštite;
- i. Donošenje i provođenje propisa o unapređenju lokalnog poslovanja i humanitarnih aktivnosti;
- j. Utvrđivanje i provođenje politike u vezi sa reguliranjem i osiguranjem javnih službi;
- k. Utvrđivanje i provođenje politike u vezi sa osnivanjem i radom radija, televizije i drugih sredstava informisanja;

¹² <https://www.skupstina.tk.gov.ba/ustav>

- I. Finansiranje djelatnosti kantonalne vlasti ili djelatnosti pod nadležnošću kantonalne vlasti oporezivanjem, zaduživanjem ili drugim sredstvima;
- m. Utvrđivanje i provođenje politike kantonalnog turizma, razvoj turističkih resursa;

Donošenje propisa o lokalnoj samoupravi u općinama i lokalnoj upravi i samoupravi u gradu, uz odgovarajuću konsultaciju sa općinskim odnosno gradskim vlastima Članom III.14 Ustava Tuzlanskog kantona daje se mogućnost Kantonu da prenese svoje nadležnosti na općinu i grad na svojoj teritoriji ili na federalnu vlast, na osnovu međusobnog dogovora i prihvatanja.

Iz ovog prikaza je evidentno da su Ustavom Federacije BiH određene sljedeće ustavne nadležnosti Federacije BiH i kantonalnih nivoa vlasti, direktno ili indirektno vezane za energetska obnova stambenog fonda:

- Prema Ustavu Federacije BiH:

Federalni nivo vlasti:

- Utvrđivanje ekonomske politike, uključujući planiranje i obnovu, te politiku korištenja zemljišta na federalnom nivou – gdje se energetska obnova stambenog fonda može posmatrati u svjetlu značajnog generatora novih radnih mjesta;
- Utvrđivanje energetske politike, uključujući raspodjelu između kantona, te osiguranje i održavanje potrebne infrastrukture – ova nadležnost između ostalog uključuje obavezu Federacije BiH da utvrđuje raspodjelu numerički izraženog cilja povećanja energetske efikasnosti za svaki pojedinačni sektor finalne potrošnje uključujući stambeni sektor, na sve kantone u sastavu Federacije BiH, što je detaljnije obrađeno u narednom Poglavlju 3 u nastavku teksta.

Federalni i kantonalni nivo vlasti (podijeljena nadležnost):

- Jamčenje i provođenje ljudskih prava – što uključuje pravo građana na čist zrak i zdravu čovjekovu okolinu, a što se vrlo efikasno postiže smanjenjem korištenja fosilnih goriva u svim sektorima finalne potrošnje energije uključujući stambeni sektor, i to najefikasnije kroz primjenu mjera energetske efikasnosti odnosno energetske obnovom stambenog fonda kao najvećeg potrošača fosilnih goriva;
- Politika zaštite čovjekove okoline – pri čemu se opet povećanje energetske efikasnosti kroz primjenu mjera energetske efikasnosti – naročito u stambenom sektoru gdje se troši najveći dio energije iz fosilnih goriva - mora posmatrati kao jedan od najefikasnijih mehanizama zaštite čovjekove okoline.

Kantonalni nivo vlasti:

- Utvrđivanje stambene politike, uključujući donošenje propisa koji se tiču uređivanja i izgradnje stambenih objekata – što između ostalog uključuje utvrđivanje stambene politike u kontekstu energetske obnove stambenog fonda, i izgradnju energetski efikasnih novih stambenih zgrada;
- Donošenje propisa o lokalnim postrojenjima za proizvodnju energije i osiguranje njihove dostupnosti – što se između ostalog odnosi i na proizvodnju energije iz obnovljivih izvora od strane domaćinstava, kao jednu od mjera energetske efikasnosti u stambenom sektoru, što je detaljnije obrađeno u nastavku teksta.

- Prema kantonalnim ustavima (na primjeru Ustava Tuzlanskog kantona)
- Utvrđivanje i provođenje stambene politike, uključujući donošenje propisa koji se odnose na utvrđivanje i izgradnju stambenih objekata – u kontekstu sličnom identičnoj nadležnosti kantona, definiranoj u Ustavu Federacije BiH;
- Donošenje i provođenje propisa o postrojenjima za proizvodnju energije i osiguranje njihove dostupnosti - što između ostalog uključuje utvrđivanje stambene politike u kontekstu energetske obnove stambenog fonda, i izgradnju energetski efikasnih stambenih zgrada;
- Donošenje propisa o lokalnoj samoupravi u općinama i lokalnoj upravi i samoupravi u gradu, uz odgovarajuću konsultaciju sa općinskim odnosno gradskim vlastima – što između ostalog može uključivati i propise koji se odnose na nadležnost jedinica lokalne samouprave u oblasti energetske obnove stambenog fonda.

1.3.2.3. Nadležnosti jedinica lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini

Ustav Bosne i Hercegovine ne sadrži nijednu izričitu odredbu o lokalnoj samoupravi. Međutim, Bosna i Hercegovina je 12. jula 2002. godine ratificirala **Evropsku povelju o lokalnoj samoupravi**¹³, koja je postala sastavni dio pravnog sistema Bosne i Hercegovine. *Koncept lokalne samouprave utvrđen ovom poveljom podrazumijeva lokalnu samoupravu kao pravo i osposobljenost lokalnih tijela vlasti da, u granicama zakona, uređuju i rukovode znatnim dijelom javnih poslova, na temelju vlastite odgovornosti i u interesu lokalnog stanovništva. To prvenstveno znači da lokalna samouprava mora zadovoljiti potrebe građana i odgovoriti na svakodnevne i stalne zahtjeve za pružanje usluga lokalnom stanovništvu, odnosno obavljati poslove, izgrađivati i održavati lokalnu infrastrukturu, finansije i učinkovitu upravu*¹⁴.

Ustav Federacije BiH ne utvrđuje nadležnosti općinskih i gradskih vlasti. Međutim, u Članu VI.2 utvrđeno je da se u općini ostvaruje lokalna samouprava, i da općina ima statut koji mora biti usklađen ka ustavom Federacije BiH te kantonalnim ustavom i kantonalnim zakonodavstvom. Ustav Federacije BiH ne utvrđuje nadležnosti općinskih i gradskih vlasti, nego samo obaveze općinskih vijeća i nadležnosti općinskih načelnika i gradonačelnika.

Članom VI.64 **Ustava Tuzlanskog kantona** građanima se jamči pravo na lokalnu samoupravu. Prema Članu VI.65, lokalna samouprava se ostvaruje u općini i gradu kao teritorijalnim jedinicama lokalne samouprave. Kao i u slučaju Ustava Federacije BiH, i ustav Tuzlanskog kantona ne specificira konkretne nadležnosti općina i gradova.

Pitanje nadležnosti jedinica lokalne samouprave u Federaciji BiH detaljno je utvrđeno posebnim zakonodavstvom koje uređuje oblast lokalne samouprave, što uključuje:

- **Zakon o principima lokalne samouprave u Federaciji Bosne i Hercegovine**¹⁵, Sl. novine FBiH, br. 49/06, 51/09);

¹³ Publikacija *Evropske Povelje o lokalnoj samoupravi*, http://www.sogfbih.ba/uploaded/pravni_okvir/osnovni/Europska%20povelja%20o%20lokalnoj%20samoupravi%20s%20objasnjenjem.pdf

¹⁴ *Publikacija Evropske Povelje o lokalnoj samoupravi*, Predgovor, str. 3

¹⁵ <https://www.aarhus.ba/~aarhus/images/docs/fbih/05%20Zakon%20o%20prin%20lok%20samoup%20FBiH%20%2849-06%29.pdf>

- Kantonalne zakone o lokalnoj samoupravi; i
- Statute jedinica lokalne samouprave.

Zakon o principima lokalne samouprave u Federaciji Bosne i Hercegovine u članu 8 detaljno utvrđuje **vlastite nadležnosti jedinica lokalne samouprave**, u koje posebno spadaju:

- osiguranje i zaštita ljudskih prava i osnovnih sloboda u skladu sa Ustavom;
- donošenje budžeta jedinice lokalne samouprave;
- donošenje programa i planova razvoja jedinice lokalne samouprave i stvaranje uvjeta za privredni razvoj i zapošljavanje;
- utvrđivanje i provođenje politike uređenja prostora i zaštite čovjekove okoline;
- donošenje prostornih, urbanističkih i provedbenih planova, uključujući zoniranje;
- utvrđivanje i provođenje stambene politike i donošenje programa stambene i druge izgradnje;
- utvrđivanje politike korištenja i utvrđivanje visine naknada za korištenje javnih dobara;
- utvrđivanje i vođenje politike raspolaganja, korištenja i upravljanja građevinskim zemljištem;
- utvrđivanje politike upravljanja i raspolaganja imovinom jedinice lokalne samouprave;
- utvrđivanje politike upravljanja prirodnim resursima jedinice lokalne samouprave i raspodjele sredstava ostvarenih na osnovu njihovog korištenja;
- upravljanje, finansiranje i unapređenje djelatnosti i objekata lokalne komunalne infrastrukture:
  - vodosnabdijevanje, odvođenje i prerada otpadnih voda,
  - prikupljanje i odlaganje čvrstog otpada, održavanje javne čistoće,
  - gradska groblja,
  - lokalni putevi i mostovi,
  - ulična rasvjeta,
  - javna parkirališta,
  - parkovi;
  - organiziranje i unapređenje lokalnog javnog prijevoza;
- utvrđivanje politike predškolskog obrazovanja, unapređenje mreže ustanova, te upravljanje i finansiranje javnih ustanova predškolskog obrazovanja;
- osnivanje, upravljanje, finansiranje i unapređenje ustanova osnovnog obrazovanja; - osnivanje, upravljanje, unapređenje i finansiranje ustanova i izgradnja objekata za zadovoljavanje potreba stanovništva u oblasti kulture i sporta;
- ocjenjivanje rada ustanova i kvaliteta usluga u djelatnosti zdravstva, socijalne zaštite, obrazovanja, kulture i sporta, te osiguranje finansijskih sredstava za unapređenje

njihovog rada i kvaliteta usluga u skladu sa potrebama stanovništva i mogućnostima jedinice lokalne samouprave;

- analiza stanja javnog reda i mira, sigurnosti ljudi i imovine, te predlaganje mjera prema nadležnim organima za ova pitanja;
- organiziranje, provođenje i odgovornost za mjere zaštite i spasavanja ljudi i materijalnih dobara od elementarnih nepogoda i prirodnih katastrofa;
- uspostavljanje i vršenje inspekcijskog nadzora nad izvršavanjem propisa iz vlastitih nadležnosti jedinice lokalne samouprave;
- donošenje propisa o porezima, naknadama, doprinosima i taksama iz nadležnosti jedinice lokalne samouprave;
- raspisivanje referenduma za područje jedinice lokalne samouprave;
- raspisivanje javnog zajma i odlučivanje o zaduženju jedinica lokalne samouprave;
- preduzimanje mjera za osiguranje higijene i zdravlja;
- osiguravanje uvjeta rada lokalnih radio i TV stanica u skladu sa zakonom;
- osiguravanje i vođenje evidencija o ličnim stanjima građana i biračkih spiskova;
- poslovi iz oblasti premjera i katastra zemljišta i evidencija o nekretninama;
- organiziranje efikasne lokalne uprave prilagođene lokalnim potrebama;
- uspostavljanje organizacije mjesne samouprave;
- zaštita životinja.

Samoupravni djelokrug jedinica lokalne samouprave, oblici neposrednog učestvovanja građana u odlučivanju, organi jedinica lokalne samouprave, imovina i finansiranje lokalne samouprave, akti jedinica lokalne samouprave, nadzor i zaštita lokalne samouprave i druga pitanja od značaja za ostvarivanje lokalne samouprave uređeni su i kantonalnim zakonima o lokalnoj samoupravi. Svaki od 10 kantona u Federaciji BiH ima svoj zakon o lokalnoj samoupravi, ali je za potrebe ovog dokumenta analiziran samo **Zakon o lokalnoj samoupravi Tuzlanskog kantona**¹⁶ (Sl. novine TK, br. 6/98, 13/99, 7/02, 13/07).

Prema članu II.10 ovog zakona, općina u okviru svog samoupravnog djelokruga, u skladu sa zakonom kojim se uređuje pojedina oblast, obavlja naročito sljedeće poslove:

- a. Osigurava uslove za poštivanje i zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda građana u skladu sa ustavom;
- b. Osigurava lokalne potrebe stanovništva u oblasti brige o djeci, obrazovanju i odgoju, radu i zapošljavanju, socijalnoj zaštiti, kulturi, fizičkoj kulturi i sportu;

---

¹⁶

http://www.vladatk.kim.ba/Vlada/Dokumenti/Zakoni/2008/zakon_o_izmjenama_i_dopunama_zakona_o_lokalnoj_samoupravni_7_2002.pdf, http://www.podaci.net/gBiH/propis/Zakon_o_lokalnoj/Z-Isamou63v9806-0713.html

- c. Osigurava provođenje porezne politike i potrebna finansijska sredstva za funkcioniranje općine;
- d. Osigurava uslove za uređenje prostora i vodi urbanističko-stambenu politiku od značaja za općinu i njen razvoj;
- e. Osigurava korištenje i upravljanje lokalnim građevinskim zemljištem;
- f. Osigurava uspostavljanje i održavanje premjera i katastra nekretnina;
- g. Osigurava zaštitu okolice na lokalnom nivou;
- h. Osigurava obavljanje komunalnih i drugih uslužnih djelatnosti i stara se o izgradnji, održavanju i korištenju lokalnih puteva, ulica, mostova i drugih objekata lokalne infrastrukture od interesa za općinu;
- i. Upravlja općinskom imovinom;
- j. Vodi brigu o dobrima od općeg interesa i o turističkim resursima općine, kao i o zaštiti životinja i zaštiti bilja na području općine;
- k. Na lokalnom nivou reguliše i preduzima potrebne mjere u cilju provođenja javnog reda i mira i zaštite od požara;
- l. Osigurava uslove rada lokalnih radio i TV stanica;
- m. Osigurava vođenje evidencije o ličnim stanjima građana (matične evidencije) i biračkih spiskova;
- n. Osniva javne ustanove i druga pravna lica u skladu sa zakonom radi ostvarivanja određenih privrednih, društvenih, komunalnih i socijalnih interesa i drugih potreba stanovništva;
- o. Obavlja upravne poslove iz samoupravnog djelokruga općine;
- p. Osigurava izvršavanje i drugih poslova u skladu sa zakonom.

Prema Članu II.11 kantonalnog Zakona o lokalnoj samoupravi, grad u okviru svog samoupravnog djelovanja osigurava:

- a. Uslove za poštivanje i zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda u skladu sa ustavom, zakonom i statutom grada;
- b. Zajedničku infrastrukturu;
- c. Urbanističko planiranje;
- d. Javni promet;
- e. Provođenje porezne politike i obezbjeđuje potrebna finansijska sredstva za funkcionisanje grada u skladu sa federalnim i kantonalnim zakonima;

Vršenje poslova koje gradu povjeri Kanton, odnosno koje mu prenesu općine prema Članu II.12 kantonalnog Zakona o lokalnoj samoupravi, pored poslova iz prethodnog člana, grad obavlja i sljedeće poslove:

1. Uređenje naselja, komunalnih objekata i drugih uslužnih djelatnosti;

2. Provođenje politike u oblasti zaštite prirode i zaštite i razvoja čovjekove sredine;
3. Planiranje zadataka i preduzimanje mjera u slučaju elementarnih i drugih nepogoda i stvaranja uslova za otklanjanje njihovih posljedica;
4. Obezbjedenje uslova za rad preduzeća, ustanova i drugih pravnih subjekata, u skladu sa zakonom.

Nadležnosti jedinica lokalne samouprave u Federaciji BiH, navedene u Ustavu i Zakonu o lokalnoj samoupravi određene su i u njihovim statutima.

Iz ovog prikaza je evidentno da su zakonodavstvom u oblasti lokalne samouprave u Federaciji BiH određene sljedeće nadležnosti jedinica lokalne samouprave, direktno ili indirektno vezane za energetska obnova stambenog fonda:

- Prema **Zakonu o principima lokalne samouprave u Federaciji BiH**:
- **Osiguranje i zaštita ljudskih prava i osnovnih sloboda u skladu sa Ustavom** – kao i u prethodnim razmatranjima, ova obaveza uključuje pravo građana na čist zrak i zdravu čovjekovu okolinu, a što se u kontekstu grada Lukavac odnosi prvenstveno na smanjenje zagađenja prouzrokovanog korištenjem fosilnih goriva za grijanje zgrada u stambenom sektoru, i što se može najefikasnije ostvariti primjenom mjera energetske efikasnosti odnosno energetskom obnovom stambenog fonda kao najvećeg potrošača fosilnih goriva;
- **Donošenje programa i planova razvoja jedinice lokalne samouprave i stvaranje uvjeta za privredni rast i zapošljavanje** – što uključuje integrirane planove razvoja koji uključuju i segment zaštite okoliša putem povećanja energetske efikasnosti u raznim sektorima finalne energetske potrošnje uključujući stambeni sektor, općinske programe povećanja energetske efikasnosti koji uključuju i mjere energetske efikasnosti u sektoru stambenih zgrada (koji su detaljnije razmatrani u Poglavlju 1.5 u nastavku teksta, općinske akcijske planove za održivu energiju i klimu (engl. SECAP – Sustainable Energy and Climate Action Plan) u okviru EU inicijative „Sporazum gradonačelnika za energiju i klimu“, itd. Većina navedenih planova sadrži i numerički izražene ciljeve povećanja energetske efikasnosti u razmatranim sektorima uključujući sektor stambenih zgrada;
- **Utvrđivanje i provođenje politike uređenja prostora i zaštite čovjekove okoline** – analogno prethodnim razmatranjima, i ovdje se povećanje energetske efikasnosti kroz primjenu mjera energetske efikasnosti, naročito u stambenom sektoru kao najvećem potrošaču energije iz fosilnih goriva – posmatra kao jedan od najefikasnijih mehanizama zaštite čovjekove okoline;
- **Utvrđivanje i provođenje stambene politike i donošenje programa stambene i druge izgradnje** – što između ostalog uključuje politiku i programe energetske obnove postojećeg stambenog fonda;
- **Donošenje propisa o porezima, naknadama, doprinosima i taksama iz nadležnosti jedinica lokalne samouprave** – što daje mogućnost uspostave novih ili razvoja postojećih izvora finansiranja potrebnog za obnovu stambenog fonda;

- **Raspisivanje javnog zajma i odlučivanje o zaduženju jedinica lokalne samouprave** – što daje mogućnost zaduživanja u svrhu brže i sveobuhvatnije realizacije energetske obnove stambenog fonda, imajući u vidu nedostatnost finansijskih sredstava samih vlasnika stambenog prostora.
- Prema **Zakonu o lokalnoj samoupravi Tuzlanskog kantona**:
  - Obaveze Općine:
    - a. **Osiguranje uslova za poštivanje i zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda građana u skladu sa ustavom;**
    - b. **Osiguranje uslova za uređenje prostora i vođenje urbanističko-stambene politike od značaja za općinu i njen razvoj;**
    - c. **Osiguranje zaštite okolice na lokalnom nivou;**
    - d. **Osiguranje obavljanja komunalnih i drugih uslužnih djelatnosti i staranje o izgradnji, održavanju i korištenju lokalnih puteva, ulica, mostova i drugih objekata lokalne infrastrukture od interesa za općinu;**
    - e. **Osnivanje javnih ustanova i drugih pravnih lica u skladu sa zakonom radi ostvarivanja određenih privrednih, društvenih, komunalnih i socijalnih interesa i drugih potreba stanovništva** – u kontekstu grada Lukavac ova obaveza uključuje preduzeće koje obezbjeđuje daljinsko grijanje stambenog i poslovnog sektora iz Termoelektrane „Tuzla“, i koje može imati značajnu ulogu u mehanizmu politike i finansiranja energetske obnove stambenih zgrada.
      - Obaveze Grada:
        - a. **Osiguranje uslova za poštivanje i zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda u skladu sa ustavom:**
        - b. **Osiguranje zajedničke infrastrukture** – u kontekstu grada Lukavac ova obaveza uključuje infrastrukturu sistema daljinskog grijanja grada;
        - c. **Provođenje porezne politike i obezbjeđenje potrebnih finansijskih sredstava za funkcionisanje grada u skladu sa federalnim i kantonalnim zakonima;**
        - d. **Uređenje naselja, komunalnih objekata i drugih uslužnih djelatnosti;**
        - e. **Provođenje politike u oblasti zaštite prirode te zaštite i razvoja čovjekove sredine.**
  - Prema **Statutu**:
    - a. **Donošenje razvojnih, prostornih i urbanističkih planova i programa, te provedbenih planova uključujući i zoniranje;**
    - b. **Donošenje propisa o porezima, taksama, naknadama i doprinosima Grada u skladu sa zakonom;**
    - c. **Donošenje odluka o zaduživanju;**
    - d. **Osnivanje preduzeća i ustanova za obavljanje poslova od interesa za Grad.**

1.3.3. Ocjena nivoa nadležnosti, obaveza i mogućnosti jedinica lokalne samouprave u oblasti finansiranja energetske obnove stambenog fonda, definiranih relevantnim zakonodavstvom

Gornja analiza pokazuje da relevantna legislativa u Bosni i Hercegovini daje zadovoljavajući nivo nadležnosti, obaveza i prostora javnoj upravi na različitim vertikalnim nivoima vlasti (entitetskoj, kantonalnoj, i lokalnoj) za aktivno uključivanje u energetska obnova zgrada stambenog sektora.

U Federaciji BiH su nadležnosti Federacije BiH i kantona definirane ustavima Federacije BiH i ustavima svakog pojedinog kantona, dok su nadležnosti jedinica lokalne samouprave definirane federalnom i kantonalnom legislativom u oblasti lokalne samouprave kao i statutima općina i gradova.

Ustavom Federacije definirane su sljedeće kategorije nadležnosti:

- a. **Oblasti u isključivoj nadležnosti Federacije BiH**, što između ostalog uključuje (a) sferu utvrđivanja ekonomske politike u kojima se energetska obnova stambenog fonda može posmatrati u svjetlu značajnog generatora novih radnih mjesta, te (b) energetske politike koja mora obavezno uključivati i segment energetske efikasnosti u kojem energetska obnova stambenog sektora kao najvećeg potrošača finalne energije mora igrati značajnu ulogu.
- b. **Oblasti za koje Federacija BiH i kantoni imaju zajedničku nadležnost**, što se između ostalog odnosi na (a) jamčenje i provođenje ljudskih prava u kojima se pravo na čist zrak i zdravu životnu sredinu sve više aktuelizira, te na (b) politiku zaštite čovjekove sredine. Smanjenje potrošnje fosilnih goriva u stambenom sektoru putem energetske obnove stambenih zgrada predstavlja najefikasniji mehanizam za obje navedene oblasti.
- c. **Oblasti u isključivoj kantonalnoj nadležnosti** koje uključuju decidno navedeno (a) utvrđivanje stambene politike uključujući donošenje propisa koji se tiču uređivanja i izgradnje stambenih objekata, što između ostalog uključuje i utvrđivanje stambene politike u kontekstu energetske obnove, i (b) donošenje propisa o lokalnim postrojenjima za proizvodnju energije i osiguranje njihove dostupnosti, što se direktno odnosi na sisteme daljinskog snabdijevanja toplotnom energijom za grijanje stambenog prostora.

Kantonalnim ustavima (na primjeru Ustava Tuzlanskog kantona) ponovo su definirane gore navedene nadležnosti kantona za utvrđivanje i provođenje stambene politike i propisa o lokalnim postrojenjima za proizvodnju energije, kao i nadležnost za donošenje propisa o lokalnoj samoupravi u općinama i gradovima u sastavu kantona, što uključuje i lokalne nadležnosti u oblasti energetske obnove stambenog fonda.

Federalni i kantonalni zakoni o lokalnoj samoupravi uključuju detaljnije razrađene nadležnosti općina i gradova, koje se direktno ili indirektno odnose ili se mogu odnositi i na energetska obnova stambenog fonda (zaštita ljudskih prava, donošenje i realizacija programa i planova razvoja jedinica lokalne samouprave, uređivanje stambene politike, donošenje propisa o porezima, naknadama, doprinosima i taksama iz svoje nadležnosti, zaduživanje, komunalne djelatnosti, itd).

Međutim, neophodni uslovi za efikasnu primjenu zakonskih mogućnosti u ovoj oblasti su:

- **multisektorski i multidisciplinski pristup planiranju i realizaciji energetske obnove koji uključuje aktivno uključenje i tijesnu međusobnu saradnju svih relevantnih horizontalnih nivoa vlasti u Federaciji BiH, kantonima, te gradovima i općinama;**
- **snažna politička volja svih učesnika u procesu za primjenu ovakvog pristupa;**
- **odgovarajući nivo organizacionih i tehničkih znanja i kapaciteta uposlenika javne uprave.**

1.4. Zakonodavstvo svih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini u oblasti energetske efikasnosti

Zakonodavstvo u oblasti energetske efikasnosti uspostavljeno je u skladu sa političkom strukturom Bosne i Hercegovine odnosno prema ustavnoj nadležnosti različitih nivoa vlasti. Te nadležnosti su podijeljene između centralnih vlasti na nivou Bosne i Hercegovine te dva entiteta (Federacija BiH i Republika Srpska) i Brčko Distrikta. Po pitanju energetike i naročito energetske efikasnosti, nadležnosti na najvišem, državnom nivou su praktično nevidljive i skrivene iza "vanjske politike" ili "međunarodnih obaveza BiH" i sličnih stavki na spisku nadležnosti dodijeljenih državi. Sistem nadležnosti djeluje po principu da niži nivoi vlasti (npr. entiteti) imaju nadležnosti za oblasti koje nisu izričito dodijeljene višem nivou (npr. državi), što važi i za odnose između entiteta Federacije BiH i kantona u njenom sastavu. Državne institucije (kao što je Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa) nemaju nadležnost u oblasti energetske efikasnosti, jer tačan djelokrug njihove nadležnosti nije nigdje formalno utvrđen i dodijeljen, odnosno u oblasti energetske efikasnosti ne postoji nijedan zakon na državnom nivou ili odgovarajuća odluka najvišeg političkog nivoa u BiH. S druge strane, entitetske i kantonalne vlasti nemaju mogućnost implementacije zahtjeva politike energetske efikasnosti koje nisu detaljno utvrđene entitetskim zakonima (npr. zakonima o energetske efikasnosti). Međutim, postoji utvrđena obaveza regionalnog nivoa po kojoj regionalne institucije moraju "pružati podršku centralnim vlastima u izvršenju preuzetih međunarodnih obaveza".

1.4.1. Zakonodavstvo u oblasti energetske efikasnosti na nivou Bosne i Hercegovine

Na državnom nivou u Bosni i Hercegovini ne postoji zakon o energetske efikasnosti u smislu transpozicije odredbi relevantnih EU direktiva. Donesena je samo ***Odluka o uspostavljanju sistema energetske menadžmenta i informacionog sistema energetske efikasnosti u institucijama Bosne i Hercegovine***¹⁷ (Sl. Glasnik BiH, br. 48/19). Zakoni koji su doneseni na nivou Bosne i Hercegovine uređuju samo oblast prijenosa električne energije. Njima se uređuje uspostava regulatornih tijela u oblasti prijenosa električne energije i njihove nadležnosti, uključujući nadležnosti u oblasti energetske efikasnosti u tim oblastima, te nemaju direktan uticaj na oblast energetske efikasnosti u stambenim zgradama. To su:

- *Zakon o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH*¹⁸ (Sl. glasnik BiH, br. 07/02, 13/03, 76/09, 1/11)

¹⁷ <http://www.sluzbenilist.ba/page/akt/1dKws1DMWAo=>

¹⁸ <http://www.derk.ba/ba/legislativa>

- *Zakon o osnivanju kompanije za prijenos električne energije u BiH*¹⁹ (Sl. glasnik BiH, br. 35/04, 76/09, 20/14)
- *Zakon o osnivanju Nezavisnog operatora sistema za prijenosni sistem u BiH*²⁰ (Sl. glasnik BiH, br. 35/04)

Trenutno važeći entitetski zakoni o energetskej efikasnosti su nastali paralelno, u trenutku kada je primarni cilj bilo preuzimanje prethodne pravne stečevine iz oblasti energetske efikasnosti u okviru Energetske zajednice, odnosno sada već zastarjele Direktive 2006/32/EC o energetskim uslugama.

Zakonodavstvo u oblasti energetske efikasnosti u Federaciji BiH

U Federaciji BiH se oblast energetske efikasnosti uređuje zakonodavstvom na nivou Federacije BiH i na kantonalnom nivou. Ovo zakonodavstvo trenutno obuhvata sljedeća zakonska i podzakonska akta koja u cjelosti ili djelomično sadrže odredbe vezanu za oblast energetske efikasnosti:

Zakon /Podzakonska akta	Odredbe koje utiču na mehanizme politike i finansiranja energetske obnove stambenog fonda na području jedinica lokalne samouprave
<i>Energetska efikasnost u finalnoj potrošnji energije</i>	
Zakon o energijskoj efikasnosti u Federaciji BiH ²¹ (Sl. Novine FBiH, br. 22/17)	<p>Ovim zakonom su preuzete obaveze iz Direktive 2006/32/EC o energetskej efikasnosti u krajnjoj potrošnji i energetskim uslugama, Direktive 2010/30/EU o označavanju proizvoda koji koriste energiju, i Direktive 2010/31/EU o energetskim performansama zgrada.</p> <p>Zakon propisuje nadležnosti Federalnog ministarstva energije, rudarstva i industrije, nadležnosti kantona, te nadležnosti jedinica lokalne samouprave koje uključuju sljedeće:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Donošenje općinskog i/ili gradskog programa poboljšanja energetske efikasnosti; • Upravljanje energijom u zgradama i drugim izgrađenim objektima koji za obavljanje djelatnosti koriste organi lokalne samouprave, javne službe i javna preduzeća čiji je osnivač lokalna samouprava; • Informiranje građana o mogućnostima poboljšanja energetske efikasnosti, značaju i efektima primjene mjera energetske efikasnosti u stambenim zgradama; • Informiranje poslovnih subjekata o mogućnostima poboljšanja energetske efikasnosti, značaju i efektima primjene mjera energetske efikasnosti u poslovnim objektima;

¹⁹ Ibid.

²⁰ Ibid.

²¹ <https://fmeri.gov.ba/media/1058/zakon-o-energijskoj-efikasnosti-u-fbih.pdf>

Zakon /Podzakonska akta	Odredbe koje utiču na mehanizme politike i finansiranja energetske obnove stambenog fonda na području jedinica lokalne samouprave
	<ul style="list-style-type: none"> • Utvrđivanje podsticajnih mjera za poboljšanje energetske efikasnosti; i • Vođenje informacionog sistema potrošnje energije u zgradama iz alineje (b) ovog člana. <p>Zakon propisuje i strateške dokumente energetske efikasnosti, i to:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Strategija energetske efikasnosti, koja je sastavni dio Energetske strategije Federacije BiH; • Akcioni plan energijske efikasnosti Federacije BiH; • Operativni plan za poboljšanje energijske efikasnosti u federalnim institucijama; • Kantonalni planovi energijske efikasnosti; • Program poboljšanja energijske efikasnosti velikog potrošača, i • Programi poboljšanja energijske efikasnosti jedinica lokalne samouprave, koji se donose za trogodišnje periode, na osnovu kantonalnih planova, u roku od šest mjeseci od dana usvajanja kantonalnog plana. Ovi programi moraju obuhvatiti: <ol style="list-style-type: none"> 1. Prijedlog mjera za ostvarenje indikativnih ciljeva za uštedu energije u potrošnji na teritoriji jedinice lokalne samouprave, uključujući: <ol style="list-style-type: none"> a. Planove adaptacije i održavanja zgrada i drugih izgrađenih objekata koje koristi jedinica lokalne samouprave, njene administrativne službe, i javna preduzeća čiji osnivač je jedinica lokalne samouprave; b. Planove za poboljšanje energetske efikasnosti komunalnih usluga (javna rasvjeta, snabdijevanje vodom, upravljanje otpadom, i sl.) i transporta; c. Specifične mjere u zgradama zaštićenim kao kulturno nasljeđe i druge slične vrste objekata; d. Druge mjere koje treba provesti na teritoriji jedinice lokalne samouprave; 2. Vremenski okvir za provođenje mjera za postizanje indikativnih ciljeva; 3. Procjenu finansijskih i drugih sredstava potrebnih za provođenje programa <p>Finansiranje provođenja ovih programa vrši se iz budžeta jedinica lokalne samouprave, Fonda, javno-privatnih partnerstava i drugih izvora</p>

Zakon /Podzakonska akta	Odredbe koje utiču na mehanizme politike i finansiranja energetske obnove stambenog fonda na području jedinica lokalne samouprave
	<p>finansiranja. Jedinica lokalne samouprave ovaj Program prije usvajanja dostavlja vladi kantona s ciljem procjene njegove usaglašenosti sa kantonalnim planom</p> <p>Zakonom se uređuju i sljedeće oblasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> i. Mjere energetske efikasnosti (obaveze javnog sektora, dostavljanje podataka o godišnjoj potrošnji energije, obnovljivi izvori energije, javne nabavke dobara i usluga, obaveze vlasnika zgrade, obaveze investitora); ii. Energetski audit i certifikovanje (energetske karakteristike zgrada, nove zgrade, energetski audit i studija izvodljivosti za ugovor o energetskej efikasnosti, ovlaštenje za obavljanje energetskih audita i/ili energetskog certificiranja zgrada, vrste ovlaštenja, uvjeti za obavljanje energetskog audita, stručni odbor za energetsku efikasnost, uvjeti za stručno kvalifikovano lice, dužnosti lica ovlaštenih za obavljanje energetskih audita, certifikati o energetskej efikasnosti zgrada, podaci o energetskim karakteristikama zgrada, eko-dizajn proizvoda, energetski audit sistema za grijanje i klimatizaciju; nezavisni sistem kontrole; komisija za nezavisnu kontrolu provođenja postupka energetskih audita); iii. Energetske usluge (obaveze dobavljača i distributera proizvoda koji koriste energiju, organiziranje energetske usluge, ugovori o energetskej efektu, osiguranje individualnih uređaja za mjerenje potrošnje energije); iv. Finansiranje poboljšanja energetske efikasnosti (ekonomski poticaji; finansiranje); v. Upravljanje informacijama (informacioni sistem Federacije BiH; lice koje pruža informacije; sadržaj, struktura i način upravljanja informacijama); vi. Upravni nadzor i inspekcija, kaznene odredbe te prijelazne i završne odredbe.
<i>Pravilnik o minimalnim zahtjevima za energijske karakteristike</i>	Ovim pravilnikom definiraju se tehnički zahtjevi u pogledu ispunjenja minimalnih zahtjeva za energetske karakteristike zgrada uključujući građevinske dijelove zgrade koji čine omotač zgrade, tehničke sisteme grijanja, hlađenja, ventilacije, klimatizacije, pripreme potrošne tople vode i rasvjete, koje treba ispuniti prilikom projektovanja i građenja

Zakon /Podzakonska akta	Odredbe koje utiču na mehanizme politike i finansiranja energetske obnove stambenog fonda na području jedinica lokalne samouprave
<p>zgrada²² (Sl. novine FBiH, br. 81/19) sa priložima²³ (Sl. novine FBiH, br. 85/19)</p> <p><i>Napomena:</i></p> <p><i>Ovim pravilnikom se slijede zahtjevi Direktive 2010/31/EC o energetskim karakteristikama zgrada, u dijelu koji se odnosi na: (a) propisivanje minimalnih zahtjeva za energetske karakteristike novih zgrada i značajne obnove postojećih zgrada; (b) minimalne zahtjeve građevinskih dijelova zgrada koji čine dio omotača zgrade i tehničkih sistema zgrada kada se ugrađuju, zamjenjuju ili</i></p>	<p>novih zgrada te tokom korištenja postojećih zgrada koje se griju na unutrašnju temperaturu višu od 12°C.</p> <p>Minimalni zahtjevi definirani ovim pravilnikom kroz postupke provođenja energijskih audita zgrada i izdavanja energijskog certifikata predstavljaju referentne vrijednosti neophodne za utvrđivanje energetskih karakteristika zgrada (energetski certifikat) kao i za izradu prijedloga mjera energetske efikasnosti za poboljšanje energetskih karakteristika zgrada. Pravilnik propisuje konkretne zahtjeve za energetske karakteristike za sljedeće kategorije zgrada:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Višestambene zgrade za kolektivno stanovanje; • Porodične stambene zgrade (porodične kuće); • Razne vrste nestambenih zgrada (uredske i administrativne zgrade, zgrade namijenjene obrazovanju, zgrade namijenjene zdravstvu i socijalnoj zaštiti, zgrade za turizam i ugostiteljstvo, zgrade za sport i rekreaciju, zgrade za trgovinu i uslužne djelatnosti, i ostale nestambene zgrade). <p><i>Prilozi Pravilnika o minimalnim zahtjevima za energetske karakteristike zgrada</i>²⁴ (Sl. novine FBiH, br. 85/19):</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Prilog A: Popis Bih normi i drugih tehničkih specifikacija za izračun i ispitivanje građevinskih dijelova zgrade i zgrade kao cjeline, te onih koji sadrže zahtjeve koje trebaju ispuniti toplinsko-izolacijski građevinski proizvodi; ✓ Prilog B: Popis najvećih dopuštenih vrijednosti koeficijenata prolaza toplote, građevinskih dijelova zgrade koje treba ispuniti pri projektiranju novih i opsežnoj rekonstrukciji postojećih zgrada, i utvrđene vrijednosti tehničkih karakteristika građevinskih proizvoda s kojima se mogu provoditi i dokazni proračuni propisani ovim pravilnikom; ✓ Prilog C: Iskaznica energijskih karakteristika zgrade; ✓ Prilog D: Katalog dobro riješenih toplotnih mostova na zgradama, u skladu sa zahtjevima iz člana 31 stava (3) Pravilnika o minimalnim zahtjevima za energetske karakteristike zgrada; ✓ Prilog E: Algoritam za proračun i utvrđivanje energijskih karakteristika zgrada;

²² http://www.ee-infos.ba/Content/docs/PRAVILNIK_O_MINIMALNIM_ZAHTJEVIMA.pdf

²³ http://www.ee-infos.ba/Content/docs/Prilozi_85_19.pdf

²⁴ http://www.ee-infos.ba/Content/docs/Prilozi_85_19.pdf

Zakon /Podzakonska akta	Odredbe koje utiču na mehanizme politike i finansiranja energetske obnove stambenog fonda na području jedinica lokalne samouprave
<i>modernizuju; i (c) potrebu izrade analize upotrebe alternativnih sistema snabdijevanja energijom za nove zgrade.</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Prilog F: Algoritam za proračun potrebne energije za grijanje i hlađenje, ventilaciju, pripremu potrošne tople vode, i rasvjetu; ✓ Prilog G: Elaborat energijskih karakteristika zgrada.
Uredba o provođenju energijskih audita i izdavanju energijskog certifikata ²⁵ (Sl. novine FBiH, br. 87/18), sa priložima	<p>Ovom uredbom se propisuju načini, uvjeti i rokovi provođenja energijskih audita, sadržaj izvještaja o energijskom auditu, način i metodologija energijskog certificiranja zgrada uključujući definiranje zgrada na koje se certifikat odnosi, sadržaj i izgled certifikata, zgrade javne namjene koje imaju obavezu energijskog audita i javnog izlaganja energijskog certifikata, tipove zgrada prema namjeni i broju sati grijanja, način utvrđivanja energijske klasifikacije zgrada, sadržaj i način vođenja registra pravnih i fizičkih lica ovlaštenih za obavljanje energijskih audita u vidu elektronske baze podataka, sadržaj i način vođenja registra uspješno obučeni stručno kvalifikovanih lica koja provode energetske audite, način i uvjete provođenja nezavisne kontrole izvještaja o provedenim energijskim auditima i izdatim certifikatima, sadržaj i način vođenja registra izdatih certifikata, te ostala relevantna pitanja.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Prilog 1: Izgled i sadržaj energijskog certifikata stambenih zgrada; ✓ Prilog 2: Izgled i sadržaj energijskog certifikata nestambenih zgrada; ✓ Prilog 3: Izgled i sadržaj energijskog certifikata za ostale zgrade; ✓ Prilog 4: Pregled mogućih mjera za povećanje energetske efikasnosti zgrada; ✓ Prilog 5: Izvještaj o provedenom energijskom auditu; ✓ Prilog 6: Popis bosansko-hercegovačkih normi; ✓ Prilog 7: Metodologija za izračunavanje i iskazivanje energijskih karakteristika zgrada sa algoritmom za proračun istih
Uredba o uslovima za davanje i oduzimanje ovlaštenja za	<p>Ovom uredbom se propisuju uslovi i procedure potrebni za davanje, vađenje, obnavljanje, izmjenu i oduzimanje ovlaštenja licima za obavljanje energijskog audita; dokumentacija potrebna za davanje, vađenje, obnavljanje, izmjenu i oduzimanje ovlaštenja licima za obavljanje energijskog audita; postupak kod izmjene ovlaštenih lica</p>

²⁵ <http://www.ee-infos.ba/dokumenti/>

Zakon /Podzakonska akta	Odredbe koje utiču na mehanizme politike i finansiranja energetske obnove stambenog fonda na području jedinica lokalne samouprave
<p>obavljanje energijskih audita i energijsko certificiranje zgrada²⁶ (Službene novine FBiH, br. 87/18) sa prilozima</p>	<p>(imenovanih lica i stručnih kvalifikovanih lica) za obavljanje energijskih audita; nadzor nad obavljanjem poslova ovlaštenih lica; program obuke za lica koja provode energijske audite; uslove za davanje ovlaštenja za obavljanje programa obuke; sadržaj i način vođenja registra nosioca programa obuke; te nadzor nad radom nosilaca programa obuke i oduzimanja ovlaštenja.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prilog 1A: Obrazac zahtjeva za davanje ovlaštenja za obavljanje energijskog audita i/ili energijskog certificiranja zgrada za fizička lica; • Prilog 1B: Obrazac zahtjeva za davanje ovlaštenja za obavljanje energijskog audita i/ili energijskog certificiranja zgrada za pravna lica; • Prilog 1C: Tablica za opis područja rada i iskustva u struci koja se prilaže uz zahtjev za davanje ovlaštenja za obavljanje energijskog audita; • Prilog 1D: Obrazac izjave o zaposlenim licima na neodređeno vrijeme i imenovanju osobe koja će potpisivati izvještaje o energijskim auditima zgrada; • Prilog 4A.1: Program osposobljavanja za lica koja provode energijski audit zgrade i/ili energijsko certificiranje zgrada sa jednostavnim tehničkim sistemom (Modul 1); • Prilog 4B.1: Program osposobljavanja za lica koja provode energijski audit zgrade i/ili energijsko certificiranje zgrada sa složenim tehničkim sistemom (Modul 2); • Prilog 4C.1: Program usavršavanja za lica koja provode energijski audit zgrade i/ili energijsko certificiranje zgrade; • Prilog 5: Obrazac zahtjeva za davanje ovlaštenja za obavljanje Programa obuke; • Prilog 6: Obrazac izjave o zaposlenim licima kod nosioca programa obuke; • Prilog 7: sadržaj registra lica koja imaju ovlaštenje za obavljanje Programa obuke.
<p>Odluka o najvišem iznosu troškova za</p>	<p>Ovom odlukom propisuje se najviši iznos naknade za usluge energijskog audita zgrade, u zavisnosti od: (a) vrste i površine zgrade odnosno dijela</p>

²⁶ <http://www.ee-infos.ba/dokumenti/>

Zakon /Podzakonska akta	Odredbe koje utiču na mehanizme politike i finansiranja energetske obnove stambenog fonda na području jedinica lokalne samouprave
usluge energijskog audita zgrade²⁷ (Sl. novine FBiH, br. 42/19, 29/20, 43/29)	zgrade ili samostalno upotrebne cjeline za koju se vrši energetski audit; i (b) obima, sadržaja i kompletnosti tehničke dokumentacije.
Pravilnik o redovnom energijskom auditu sistema grijanja i sistema klimatizacije²⁸ (Sl. novine FBiH, br. 72/19) sa priložima	Ovim pravilnikom regulisane su sljedeće oblasti: <ul style="list-style-type: none"> ✓ Prilog 1A – Propisani vremenski intervali za energijski audit sistema grijanja; ✓ Prilog 1B – Propisani vremenski intervali za energijski audit sistema klimatizacije; ✓ Prilog 2A – Uobičajene preporuke za povećanje energetske efikasnosti sistema grijanja; ✓ Prilog 2A – Uobičajene preporuke za povećanje energetske efikasnosti sistema klimatizacije; ✓ Prilog 3A – Izvještaj o provedenom redovnom energijskom auditu sistema grijanja; ✓ Prilog 3B – Izvještaj o provedenom redovnom energijskom auditu sistema klimatizacije; ✓ Prilog 4 – Metodologija za provođenje redovnog energijskog audita sistema grijanja i sistema klimatizacije sa opisom koraka za provođenje; ✓ Prilog 5 – Program osposobljavanja za lica koja provode redovne audite sistema grijanja i klimatizacije Klase 1 i Klase 2; ✓ Prilog 6 – Popis BiH zakona, normi, standarda i drugih tehničkih specifikacija; ✓ Prilog 7 – Specifikacija potrebne mjerne opreme za mjerenje kod redovnog audita sistema grijanja i klimatizacije; ✓ Prilog 8 – Prijava redovnog energijskog audita sistema grijanja i klimatizacije; ✓ Prilog 9a – Obrazac zahtjeva za davanje ovlaštenja za provođenje redovnih energijskih audita sistema grijanja i sistema klimatizacije (za fizička lica);

²⁷ <http://www.ee-infos.ba/dokumenti/>

²⁸ <https://fmeri.gov.ba/zakonodavstvo/>

Zakon /Podzakonska akta	Odredbe koje utiču na mehanizme politike i finansiranja energetske obnove stambenog fonda na području jedinica lokalne samouprave
	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Prilog 9b – Obrazac zahtjeva za davanje ovlaštenja za provođenje redovnih energijskih audita sistema grijanja i sistema klimatizacije (za pravna lica); ✓ Prilog 10 – Obrazac za dobivanje ovlaštenja za provođenje programa stručnog osposobljavanja i usavršavanja lica koja će obavljati poslove provođenja redovnih energetskih audita sistema grijanja i sistema klimatizacije (za pravna lica); ✓ Prilog 11 – Referentni i stvarni klimatski podaci; ✓ Prilog 12 – Tabela za opis područja rada i iskustva u struci koja se prilaže uz zahtjev za davanje ovlaštenja za provođenje redovnih energijskih audita sistema grijanja i sistema klimatizacije (za pravna lica); ✓ Prilog 13 – Obrazac izjave o zaposlenim licima na neodređeno vrijeme koja će obavljati poslove provođenja redovnih energijskih audita sistema grijanja i sistema klimatizacije (za pravna lica); ✓ Prilog 14 – Obrazac izjave o zaposlenim licima na neodređeno vrijeme kod nosioca programa stručnog osposobljavanja i usavršavanja lica za provođenje redovnih energijskih audita sistema grijanja i sistema klimatizacije).
<p>Pravilnik o informacionom sistemu energetske efikasnosti Federacije BiH²⁹ (Sl. novine FBiH, br. 2/19) sa priložima</p>	<p>Ovim pravilnikom regulirane su sljedeće oblasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Prilog 1: Komponenta 2 – Uštede energije sa Metodologijom za izračun ušteta energije u krajnjoj potrošnji primjenom metode „odozdo prema gore“ sa katalogom mjera; ✓ Prilog 2: Komponenta 3 – Potrošnja energije sa Metodologijom sistemskog upravljanja energijom; ✓ Prilog 3: Komponenta 4 – Energijski certifikati zgrada; ✓ Prilog 4: Komponenta 5 – Tehnički sistemi grijanja i klimatizacije; ✓ Prilog 5: Organizaciona shema upravljanja energijom u Federaciji BiH; ✓ Prilog 6: Metodologija za izračun ušteta energije u krajnjoj potrošnji primjenom metode „odozgo prema dole“; ✓ Prilog 7: Metodologija za mjerenje i verifikaciju ušteta energije metodom istraživanja tržišta prodatih materijala /opreme; ✓ Prilog 8: IOPISEE Aplikacija – Integralna obrada i analiza podataka Informacijskog sistema energetske efikasnosti;

²⁹ <https://fmeri.gov.ba/zakonodavstvo/>

Zakon /Podzakonska akta	Odredbe koje utiču na mehanizme politike i finansiranja energetske obnove stambenog fonda na području jedinica lokalne samouprave
	Set pratećih obrazaca: Opšti podaci nosioca podataka; Izvještaj o provedenom redovnom energijskom auditu sistema grijanja; Izvještaj o provedenom redovnom pregledu sistema klimatizacije; Obrazac izvještaja o provođenju Operativnog plana za poboljšanje energetske efikasnosti u federalnim institucijama; Obrazac godišnjeg izvještaja kantona o provođenju Plana energetske efikasnosti; Obrazac godišnjeg izvještaja JLS o provođenju Programa poboljšanja energetske efikasnosti; Upitnik o potrošnji energije u sektoru vodo-snabdijevanja, odvodnje i tretmana otpadnih voda; Obrazac godišnjeg izvještaja o provođenju programa iz Akcionog plana energetske efikasnosti na nivou Federacije BiH; Obrazac godišnjeg izvještaja velikog potrošača energije o provođenju programa poboljšanja; Obrazac izvještaja o godišnjoj potrošnji energije za zgrade i druge izgrađene objekte koje koriste Federacija BiH, kantoni i JLS; Obrazac za imenovanje energijskog menadžera koordinatora ³⁰ .
Prostorno planiranje i građenje	
Zakon o prostornom planiranju i korištenju zemljišta na nivou Federacije BiH³¹ (Sl. novine FBiH, br. 2/06, 72/07, 32/08, 4/10, 13/10 i 45/10)	Ovim zakonom se uređuje planiranje korištenja zemljišta na nivou Federacije BiH, kroz izradu i donošenje planskih dokumenata i njihovo provođenje, korištenje zemljišta na nivou Federacije BiH, vrsta i sadržaj planskih dokumenata te nadzor nad provođenjem planskih dokumenata. Zakon između ostalog propisuje vrste, svrhu i način izdavanja raznih saglasnosti (urbanistička suglasnost, odobrenje za građenje uključujući i slučaj rekonstrukcije postojeće građevine, odobrenje za upotrebu) potrebnih u raznim fazama građenja raznih vrsta objekata (infrastrukture, zgrada) uključujući stambene zgrade.
Zakon o prostornom uređenju i građenju Tuzlanskog kantona³² (Sl. novine TK, br.	Ovim zakonom se uređuje: <ul style="list-style-type: none"> • Načela za plansko uređenje, korištenje, zaštitu i upravljanje prostorom, organizacija sistema prostornog uređenja, vrste i sadržaj, način izrade i postupak donošenja planskih dokumenata, način provođenja planskih dokumenata, vršenje inspekcijskog nadzora nad provođenjem ovog zakona i druga pitanja od značaja za prostorno uređenje; i

³⁰ Obrazac za imenovanje energijskog menadžera koordinatora u svrhu uspostave organizacione sheme za upravljanje energijom i korištenja ISEE, <https://fzofbih.org.ba/pravilnik-o-informacionom-sistemu-energijske-efikasnosti-fbih/>

³¹ <http://fmpu.gov.ba/zakoni>

³²

<https://www.bastina.ba/images/stories/sadrzaj/2020/20200414/Zakon%20o%20prostornom%20ure%C4%91enju%20i%20gra%C4%91enju%20TK.pdf>

Zakon /Podzakonska akta	Odredbe koje utiču na mehanizme politike i finansiranja energetske obnove stambenog fonda na području jedinica lokalne samouprave
06/11, 04/13, 15/13, 02/16)	<ul style="list-style-type: none"> • Uslovi projektiranja, građenja, upotrebe i održavanja građevina, tehnička svojstva i drugi uvjeti koje moraju zadovoljavati građevine, građevinski materijali, proizvodi i oprema koji se grade ili ugrađuju za izgradnju objekata na području Tuzlanskog kantona, te sadržaj investiciono-tehničke dokumentacije, uvjeti za obavljanje poslova izgradnje, nadzora, te postupci izdavanja odobrenja za građenje i za upotrebu, kao i obaveze i nadležnosti urbanističko-građevinske inspekcije.

1.4.2. Ocjena uticaja domaćeg zakonodavstva u oblasti energetske efikasnosti na mehanizme politika i finansiranja energetske obnove stambenog fonda u Lukavcu

Analiza zakonodavstva koje uređuje oblast energetske efikasnosti u Bosni i Hercegovini pokazuje da se cjelokupna razmatrana legislativa u najvećoj mjeri i na direktan način odnosi upravo na oblast zgradarstva, što uključuje i stambeni sektor kao najznačajniji sektor finalne potrošnje energije. Razmatrana legislativa se odnosi i na izgradnju novih zgrada, i na energetske obnovu postojećih zgrada.

Što se tiče uticaja koji odredbe razmatranih zakonskih i podzakonskih akata mogu imati na mehanizme politika i finansiranja energetske obnove stambenog fonda u Lukavcu koji će se kreirati u narednom periodu, ove odredbe mogu uticati na različite aspekte ovih mehanizama – institucionalne, organizacione, finansijske, operativne i izvedbene.

U institucionalnom smislu, razmatrana legislativa utvrđuje obaveze jedinica lokalne samouprave u povećanju energetske efikasnosti, što prije svega uključuje donošenja programa poboljšanja energetske efikasnosti u raznim sektorima finalne potrošnje energije uključujući stambeni sektor. Ove obaveze se odnose kako na same zgrade, tako i na pripadajuće komunalne usluge uključujući isporuku toplotne energije za grijanje zgrada, odnosno na odgovarajuća komunalna preduzeća. Ovi planovi moraju sadržavati numerički izražene ciljeve poboljšanja energetske efikasnosti u svim relevantnim sektorima uključujući stambeni sektor, te konkretne rokove i mjere propisane planovima energetske efikasnosti viših nivoa vlasti. Zbog toga će ovi mehanizmi politika i finansiranja energetske obnove stambenog fonda morati biti uspostavljeni kao direktni mehanizmi za postizanje numeričkih planskih ciljeva u datim vremenskim rokovima.

Lokalni planovi energetske efikasnosti istovremeno predstavljaju i sastavni dio integriranih razvojnih strategija jedinica lokalne samouprave, jer široki spektar stvarnih efekata mjera energetske efikasnosti (kreiranje novih radnih mjesta, finansijske uštede u javnim i privatnim budžetima, smanjenje emisija zagađujućih materija i stakleničkih gasova) daleko prevazilazi energetske ciljeve postavljene u lokalnim akcionim planovima energetske efikasnosti. Zbog toga **u organizacionom smislu** spektar zakonskih obaveza jedinica lokalne samouprave u oblasti energetske efikasnosti upućuje na neophodnost multidisciplinskog pristupa energetske obnovi stambenog fonda. Kreiranje i provođenje mehanizma politika i finansiranja energetske

obnove stambenog fonda mora zato u većoj ili manjoj mjeri uključiti sva odjeljenja, službe i sektore Grada, te relevantna javna preduzeća.

Analizirana legislativa u oblasti energetske efikasnosti ne utiče značajno na **operativni aspekt** mehanizama energetske obnove, koji je u najvećoj mjeri određen regulativom razmatranom u nastavku teksta.

U smislu izvedbe predviđenih mehanizama energetske obnove zgrada, analizirana legislativa će direktno određivati i usmjeravati njihove izvedbene modalitete, što se naročito odnosi na:

- Definiranje tehničkih zahtjeva u provođenju ovih mehanizama (npr. vrste tehničkih mjera koje će se financirati, minimalni tehnički zahtjevi za energetske karakteristike stambenih zgrada koje se obnavljaju, način vršenja energetskih pregleda i izdavanja energetskih certifikata zgrada koje se obnavljaju, itd);
- Definiranje modaliteta integracije provođenja mehanizama politike i finansiranja energetske obnove stambenog fonda u zakonske obaveze vezane za informacione sisteme energetske efikasnosti Federacije BiH.

1.5. Strateški i planski ciljevi i obaveze svih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini uključujući gradove i općine, u oblasti energetske efikasnosti sa fokusom na energetske obnovu stambenog fonda

1.5.1. Ciljevi i obaveze iz akcionih planova energetske efikasnosti za period 2010 - 2018

Direktiva 2006/32/EC zahtijevala je da zemlje članice pripreme tri nacionalna akciona plana za energetske efikasnost (APEE) za period 2008.–2016. godine i da ih dostave Evropskoj komisiji. Ova obaveza je kasnije prenesena i na države potpisnice Ugovora o osnivanju Energetske zajednice, i to za period 2010.-2018., uključujući obavezu dostavljanja akcionih planova Sekretarijatu Energetske zajednice. Tako je u februaru 2012. godine izrađen **Konačni nacrt Prvog nacionalnog plana za energijsku efikasnost u Bosni i Hercegovini za period 2010–2018.** Međutim, ovaj dokument nadležne institucije Bosne i Hercegovine nisu nikad usvojile. U decembru 2012. godine izrađen je **nacrt Prvog akcionog plana o energijskoj efikasnosti Federacije Bosne i Hercegovine za period 2010-2018**, koji također nije nikad bio usvojen od strane nadležnih institucija Federacije BiH. **Akциони plan energetske efikasnosti Republike Srpske do 2018. godine** je u decembru 2013. godine donijela Vlada Republike Srpske, tako da je to jedini dokument koji je usvojen u tom periodu. Sva tri navedena akciona plana pripremljena su u skladu sa tadašnjim obavezama iz Ugovora o uspostavi Energetske zajednice, te su se bazirala na sljedećim EU direktivama: Direktiva 2006/32/EC o energetske efikasnosti u finalnoj potrošnji energije i energetskim uslugama, Direktiva 2010/30/EU o označavanju proizvoda koji koriste energiju, i Direktiva 2010/31/EU o energetskim karakteristikama zgrada.

Navedena tri akciona plana razmatrala su samo uštede u finalnoj potrošnji energije, i to u okviru obaveze postizanja okvirnog cilja uštede finalne energije od 9% u 2018. godini. Razmatrane mjere za povećanje energetske efikasnosti odnosile su se na sljedeće sektore finalne potrošnje energije:

- a. Stambeni sektor;

- b. Sektor javnih i komercijalnih usluga;
- c. Sektor industrije;
- d. Sektor saobraćaja; i
- e. Međusektorske (horizontalne) mjere.

U navedenim akcionim planovima postavljen je sljedeći numerički cilj uštede finalne energije:

Postavljeni ciljevi:	Bosna i Hercegovina	Republika Srpska	Federacija BiH
Indikativni cilj uštede finalne energije za 2018. godinu (postavljen u skladu sa zahtjevima Direktive 2006/32/EC)	12,47 PJ odnosno 9% u odnosu na osnovicu od 138,56 PJ ³³	3,77 PJ odnosno 9% u odnosu na osnovicu od 41,88 PJ	8,31 PJ odnosno 9% u odnosu na osnovicu od 92,33 PJ

1.5.2. Ciljevi i obaveze iz akcionih planova energetske efikasnosti za period 2016 – 2018

U međuvremenu je na snagu stupila *Direktiva 2012/27/EU o energetskej efikasnosti*, kojom se postavlja krovni cilj povećanja energetske efikasnosti za 20% na nivou Evropske unije do 2020. godine, i propisuju obaveze o energetskej efikasnosti u potrošnji primarne i finalne energije. I ova obaveza je prenesena i zemlje potpisnice ugovora o osnivanju Energetske zajednice, i to kao krovni cilj povećanja energetske efikasnosti za 20% na nivou Energetske zajednice. U cilju ispunjavanja ove obaveze, u Bosni i Hercegovini su najprije izrađena i usvojena sljedeća tri dokumenta:

- **Akcioni plan energetske efikasnosti u Bosni i Hercegovini za period 2016-2018** (APEE BiH 2016-2018), usvojen 4. decembra 2017. godine;
- **Akcioni plan za energijsku efikasnost u Federaciji BiH za period 2016-2018** (EEAPFBiH 2016-2018); usvojen 10. jula 2017. godine;
- **Izmjene i dopune Akcionog plana energetske efikasnosti Republike Srpske do 2018. godine** (Izmjene i dopune APEE RS do 2018), usvojen 23. novembra 2017. godine.

Akcioni plan energetske efikasnosti u Bosni i Hercegovini 2016-2018 sadrži ciljeve, mjere i programe koji se odnose na sljedeće vertikalne nivoe nadležnosti:

- Ciljevi, mjere i programi za povećanje energetske efikasnosti u primarnoj i finalnoj potrošnji energije čija je realizacija u nadležnosti organa vlasti na nivou Bosne i Hercegovine

Što se tiče potrošnje finalne energije, za ovaj nivo nadležnosti dat je numerički cilj ušteda finalne energije samo za sektor zgrada javnih usluga u direktnoj nadležnosti vlasti na nivou Bosne i Hercegovine.

³³ Ova osnovica predstavlja prosjek potrošnje finalne energije za period 2006.-2010., koji je, zbog tadašnjeg nedostatka statističkih podataka o finalnoj potrošnji energije u BiH i njenim konstitutivnim dijelovima, određen uz primjenu određenog nivoa statističkih analiza u svrhu popunjavanja praznina kod potrebnih podataka

- Ciljevi, mjere i programi za povećanje energetske efikasnosti u primarnoj i finalnoj potrošnji energije čija je realizacija u nadležnosti Federacije BiH, detaljno obrađeni u **Akcionom planu za energetska efikasnost u Federaciji Bosne i Hercegovine za period 2016–2018. (EEAPF 2016–2018)**, koji je, kao poseban dokument istovremeno i sastavni dio ovog dokumenta na nivou Bosne i Hercegovine. U ovom Akcionom planu je dat kvantificirani cilj uštede finalne energije na nivou cijele Federacije BiH, u okviru svake planirane mjere u svim sektorima finalne potrošnje energije uključujući stambeni sektor, kao i za sve planirane programe uključujući programe u stambenom sektoru.

U navedenim akcionim planovima postavljeni su sljedeći numerički ciljevi uštede finalne energije:

Postavljeni ciljevi:	Bosna i Hercegovina	Republika Srpska	Federacija BiH
Indikativni cilj uštede finalne energije za 2018. godinu (postavljen u skladu sa zahtjevima Direktive 2006/32/EC)	12,47 PJ odnosno 9% u odnosu na osnovicu od 138,56 PJ ³⁴	3,77 PJ odnosno 9% u odnosu na osnovicu od 41,88 PJ	8,31 PJ odnosno 9% u odnosu na osnovicu od 92,33 PJ
Indikativni cilj uštede finalne energije za 2020. godinu, takođe postavljen u skladu sa zahtjevima Direktive 2006/32/EC	15,24 PJ odnosno 11% u odnosu na osnovicu od 138,56 PJ	4,61 PJ odnosno 11% u odnosu na osnovicu od 41,88 PJ	10,27 PJ odnosno 11% u odnosu na osnovicu od 92,33 PJ
Indikativni cilj uštede u potrošnji primarne energije u 2020. godini, određen u skladu sa zahtjevima Direktive 2012/27/EU	Smanjenje potrošnje primarne energije do kraja 2020. godine za 12% u odnosu na projekcije potrošnje bez realizacije mjera energetske efikasnosti, što u odnosu na projiciranu potrošnju primarne energije od 8.031,98 ktoe bez primjene bilo kakvih mjera energetske	Smanjenje potrošnje primarne energije do kraja 2020. godine za 12% u odnosu na projekcije potrošnje bez realizacije mjera energetske efikasnosti, što u odnosu na projiciranu potrošnju primarne energije od 2.682,68 ktoe bez primjene bilo kakvih mjera energetske	Smanjenje potrošnje primarne energije do kraja 2020. godine za 12% u odnosu na projekcije potrošnje bez realizacije mjera energetske efikasnosti, što u odnosu na projiciranu potrošnju primarne energije od 5.200,70 ktoe bez primjene bilo kakvih mjera energetske

³⁴ Ova osnovica predstavlja prosjek potrošnje finalne energije za period 2006.-2010., koji je, zbog tadašnjeg nedostatka statističkih podataka o finalnoj potrošnji energije u BiH i njenim konstitutivnim dijelovima, određen uz primjenu određenog nivoa statističkih analiza u svrhu popunjavanja praznina kod potrebnih podataka

	efikasnosti iznosi 7.068,14 ktoe uz primjenu planiranih mjera energijske efikasnosti, odnosno smanjenje potrošnje u apsolutnom iznosu za 963,84 ktoe“.	efikasnosti iznosi 2.360,76 ktoe uz primjenu planiranih mjera energijske efikasnosti, odnosno smanjenje potrošnje u apsolutnom iznosu za 321,92 ktoe“.	efikasnosti iznosi 4.576,62 ktoe uz primjenu planiranih mjera energijske efikasnosti, odnosno smanjenje potrošnje u apsolutnom iznosu za 624,08 ktoe“.
--	--	--	--

Kvantificirani ciljevi za povećanje energetske efikasnosti su, osim u gore navedenim ukupnim iznosima, izraženi i u numeričkim vrijednostima ušteda finalne energije:

- ✓ U okviru svake planirane mjere energetske efikasnosti uključujući mjere u stambenom sektoru;
- ✓ U okviru svakog planiranog programa za povećanje energetske efikasnosti, uključujući programe u stambenom sektoru.

Akcioni plan energetske efikasnosti u Bosni i Hercegovini 2016-2018 između ostalog sadrži pregled numeričkih ciljeva, mjera i programa za povećanje energetske efikasnosti u finalnoj i primarnoj potrošnji energije na nivou cjelokupne Bosne i Hercegovine. Plan predviđa mjere u svim razmatranim sektorima finalne potrošnje, i to:

1. Mjere u stambenom sektoru;
2. Mjere u sektoru javnih i komercijalnih usluga;
3. Mjere u sektoru industrije;
4. Mjere u sektoru saobraćaja; i
5. Međusektorske (horizontalne mjere);

Za svaku sektorsku mjeru (stambeni sektor, javne i komercijalne usluge, industrija, saobraćaj) su na nivou Bosne i Hercegovine, Brčko Distrikta, Federacije BiH i Republike Srpske postavljeni numerički ciljevi smanjenja potrošnje finalne energije.

Što se tiče stambenog sektora, predviđene su sljedeće mjere:

- Mjera R.1 – Obnova omotača postojećih stambenih zgrada i porodičnih kuća s ciljem poboljšanja njihovih energetskih karakteristika;
- Mjera R.2 – Poboljšanje energetskih karakteristika postojećih i ugradnja novih energetski efikasnih tehničkih sistema u stambenim zgradama i porodičnim kućama;
- Mjera R.3 – Proizvodnja energije iz obnovljivih izvora u domaćinstvima;
- Mjera R.4 - Izgradnja novih stambenih zgrada i porodičnih kuća propisanih energetskih karakteristika;

- Mjera R.5 - Nabavka i korištenje energetski efikasnih električnih uređaja za domaćinstvo.

Pored mjera za sektor javnih i komercijalnih usluga, industriju i saobraćaj, navedeni akcioni planovi predviđaju i sljedeće horizontalne i međusektorske mjere čija realizacija pozitivno utiče i na efekte gore navedenih sektorskih mjera u svim sektorima finalne energetske potrošnje uključujući stambeni sektor:

- Mjera H.1 – Razvoj i primjena zakonodavnog i regulatornog okvira za energetske efikasnost u finalnoj potrošnji energije;
- Mjera H.2 – Izrada i usvajanje strateških i planskih dokumenata u oblasti energetske efikasnosti;
- Mjera H.3 – Uspostava, primjena i razvoj informacionog sistema o energetske efikasnosti u svim sektorima finalne potrošnje energije;
- Mjera H.4 – Informaciono-motivacione javne kampanje o energetske efikasnosti;
- Mjera H.5 – Uspostava i realizacija sistema edukacija, obuka i stručnog usavršavanja u oblasti energetske efikasnosti;
- Mjera H.6 – Uvođenje tema energetske efikasnosti u sistem redovnog obrazovanja;
- Mjera H.7 – uspostava sistema za obuku i certifikaciju lica stručnih i ovlaštenih za vršenje energetskih pregleda zgrada, sistema za pružanje komunalnih usluga, industrijskih postrojenja i tehnoloških procesa te za izdavanje energetskih certifikata;
- Mjera H.8 – Mjerenje i informativno obračunavanje potrošnje energije krajnjih kupaca;
- Mjera H.9. – Uvođenje i provođenje energetskog menadžmenta;
- Mjera H.10 – Jačanje kapaciteta institucija zaduženih za energetske efikasnost;
- Mjera H.11 – Jačanje postojećih institucionalnih kapaciteta svih nivoa vlasti za sistemsko upravljanje energijom;
- Mjera H.12 – Primjena kriterija energetske efikasnosti u sistemu javnih nabavki; i
- Mjera H.13 – Uspostava i primjena finansijskog okvira za povećanje energetske efikasnosti.

Akcioni planovi za period 2016-2018 uključuju i **programe za povećanje energetske efikasnosti**, što za stambeni sektor uključuje sljedeće programe:

Za Federaciju BiH:

- PRG.03 - Program obligacionih shema energetske efikasnosti³⁵ u Federaciji BiH putem distributera električne energije;

---

³⁵ Obligatione sheme (engl. Energy Efficiency Obligation Schemes – EEO schemes) su instrumenti politike koji od obavezanih strana (distributeri /snabdjevači energije) zahtijevaju postizanje kvantitativnih ciljeva ušteda energije kroz investiranje u mjere energetske efikasnosti kod svojih krajnjih kupaca (stambeni sektor, its) energije. Uvođenje EEO-shema postalo je pravno obavezujuće za zemlje Evropske unije i zemlje potpisnice ugovora o osnivanju Energetske zajednice kroz odredbe Direktive 2012/27/EU.

- ii. PRG.04 – Program obligacionih shema energetske efikasnosti u Federaciji BiH putem distributera energije za grijanje;
- iii. PRG.06 – Kantonalni programi za povećanje energetske efikasnosti zgrada u stambenom sektoru i sektoru javnih usluga;

Za svaki od navedenih programa su takođe postavljeni numerički ciljevi smanjenja potrošnje finalne energije, na nivou Bosne i Hercegovine, Brčko Distrikta BiH, Republike Srpske i Federacije BiH.

Imajući u vidu zakonske obaveze kantona u Federaciji BiH te gradova i općina u oba entiteta u pogledu izrade svojih akcionih planova energetske efikasnosti nižih nivoa vlasti, sistem akcionih planova obuhvata i:

- ✓ Akcione planove svakog kantona u Federaciji BiH;
- ✓ Programe poboljšanja energijske efikasnosti svih jedinica lokalne samouprave u Federaciji BiH;

Struktura kvantificiranih entitetskih ciljeva (prezentiranih u ukupnom iznosu te po pojedinim mjerama i programima) je u potpunosti prenesena i na nivo kantona i jedinica lokalne samouprave u oba entiteta, uz primjenu prihvaćenih socioekonomskih kriterija raspodjele svih navedenih numeričkih ciljeva na niže nivoe uprave. Analogno državnom i entitetskim nivoima, svaki od ovih akcionih planova sadrže numeričke ciljeve smanjenja potrošnje energije primjenom mjera energetske efikasnosti za sve mjere i programe u svim sektorima finalne potrošnje energije uključujući stambeni sektor.

Naredna tabela prikazuje **indikativne ciljeve ušteda finalne energije za grad Lukavac**, koji su putem gore opisane raspodjele postavljeni kao obaveza za sve sektore potrošnje finalne energije koji su u nadležnosti Grada uključujući stambeni sektor. Ovi ciljevi su postavljeni:

- i. U okviru sljedećih programa, definiranih dokumentom *Akcioni plan energijske efikasnosti Federacije BiH za period 2016.2018. godine*, čija realizacija je u potpunosti ili djelomično u nadležnosti jedinica lokalne samouprave:
  - P3 – Program za provedbu alternativnih mehanizama za uštedu energije i povećanje energijske efikasnosti u sektoru električne energije; odnosi se na potrošnju električne energije u postojećim stambenim zgradama i porodičnim kućama;
  - P4 – Program za provedbu alternativnih mehanizama za uštedu energije i povećanje energijske efikasnosti u sektoru električne energije; odnosi se na potrošnju toplotne energije u postojećim stambenim zgradama i porodičnim kućama;
  - P6 – Kantonalni programi za povećanje energetske efikasnosti zgrada u stambenom sektoru i sektoru javnih usluga;
  - P7 – Program za povećanje energetske efikasnosti u sistemima komunalnih usluga;
- ii. U okviru dijela cilja ušteda koji će se ostvariti djelovanjem tržišta i korištenjem vlastitih sredstava različitih kategorija ciljnih grupa, do kojih će se doći prvenstveno zahvaljujući pozitivnim efektima provođenja planiranih horizontalnih i međusektorskih

mjera koje provode nadležni organi, međunarodni programi tehničke podrške te domaće organizacije civilnog društva i poslovna udruženja.

Mje ra EE	Opis mjere	Numerički ciljevi energetske uštede (MWh)		
		Ukupno kroz programe	Ukupno kroz tržište	Ukupno
Stambeni sektor				
R.1	Obnova omotača postojećih stambenih zgrada i porodičnih kuća u cilju poboljšanja njihovih energijskih karakteristika	-	1.855,79	1.855,79
R.2	Poboljšanje energijskih karakteristika postojećih i ugradnja novih energijski efikasnih tehničkih sistema u stambenim zgradama i porodičnim kućama	-	3.693,32	3.693,32
R.3	Proizvodnje energije iz obnovljivih izvora u domaćinstvima	-	48,52	48,52
R.4	Izgradnja novih stambenih zgrada i porodičnih kuća propisanih energijskih karakteristika	-	46,12	46,12
R.5	Nabavka i korištenje energijski efikasnih električnih uređaja za domaćinstvo	-	19,22	19,22
	Ukupno stambeni sektor:	-	5.662,96	5.662,96
Sektor javnih i komercijalnih usluga:				
U.1	Obnova omotača postojećih zgrada u javnom i komercijalnom sektoru u cilju poboljšanja njihove energetske efikasnosti	1.152,93		1.152,93
U.2	Poboljšanje energijskih karakteristika postojećih i ugradnja novih energijski efikasnih tehničkih sistema u zgradama	684,86		684,86
U.3	Proizvodnja energije iz obnovljivih izvora u javnom i komercijalnom sektoru	18,92		18,92

Mjere EE	Opis mjere \\BETA\FreeForAll\GIZ - LEEAP FORMAT I METODOLOGIJA 2017 FBIH	Numerički ciljevi energetske uštede (MWh)		
		Ukupno kroz programe	Ukupno kroz tržište	Ukupno
U.4	Izgradnja novih zgrada propisanih energijskih karakteristika u sektoru usluga		-	-
U.5	Nabavka i korištenje energijski efikasnih električnih uređaja i rasvjete u javnom i komercijalnom sektoru	15,05		15,05
U.6	Povećanje energetske efikasnosti sistema vodosnabdijevanja i tretmana otpadnih voda u javnom i komercijalnom sektoru	730,21		730,21
U.7	Povećanje energetske efikasnosti sistema ulične rasvjete	277,67	-	277,67
	Ukupno sektor usluga:	2.879,64	-	2.879,64
I.1	Povećanje energetske efikasnosti industrijskih procesa	-	-	-
I.2	Poboljšanje energijskih karakteristika zgrada u industrijskom sektoru		-	-
I.3	Primjena kogeneracije i trigeneracije u industrijskim procesima	-	-	-
I.4	Proizvodnja energije iz obnovljivih izvora u sektoru industrije	-	-	-
	Ukupno sektor industrije:	-	-	-
S.1	Korištenje energijski efikasnih vozila u cestovnom i gradskom saobraćaju		-	-
S.2	Infrastrukturne mjere na putnoj mreži sa efektima energijskih ušteda		1.148,63	1.148,63
	Ukupno sektor saobraćaja:	-	1.148,63	1.148,63
	Sveukupno (MWh)	2.879,64	6.811,59	9.691,23

1.5.3. Obaveze jedinica lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini u okviru EU inicijative „Sporazum gradonačelnika za klimu i energiju“

Rješavanje problema vezanih za klimatske promjene predstavlja jedan od najvećih prioriteta Evropske unije, koja je u toj oblasti već postavila vrlo jasne ciljeve za smanjenje energetske potrošnje i pripadajućih emisija stakleničkih gasova. Imajući u vidu da se više od polovine ukupnih emisija stakleničkih gasova stvara u urbanim sredinama gdje se troši i do 80% ukupne količine energije, i da lokalne vlasti imaju ključnu ulogu u ublažavanju i prilagođavanju klimatskim promjenama, Evropska unija je 2008. godine pokrenula inicijativu „Sporazum gradonačelnika“ (engl. *Covenant of Mayors*) u svrhu poticanja lokalnih vlasti na ostvarivanje i premašivanje klimatskih i energetskih ciljeva Evropske unije. Cilj Sporazuma gradonačelnika je bio postizanje smanjenja emisija stakleničkih gasova za najmanje 20% do 2020. godine. Uspjeh ove inicijative je ubrzo premašio sva očekivanja, i Sporazum gradonačelnika je uskoro postao najveća dobrovoljna svjetska inicijativa lokalnih energetskih i klimatskih aktivnosti usmjerenih na smanjenje energetske potrošnje i pripadajućih emisija stakleničkih gasova. Jedna od obaveza potpisnika ovog sporazuma bila je izrada i provođenje *Akcionog plana održivog upravljanja energijom* (engl. *Sustainable Energy Action Plan – SEAP*).

U 2015. godini, nakon što je Evropska unija postavila nove ciljeve za smanjenje emisija stakleničkih gasova do 2030. godine te nove ciljeve vezane za urgentno i neizbježno prilagođavanje na postojeće klimatske promjene, ova inicijativa je prerasla u „Sporazum gradonačelnika za klimu i energiju“ (engl. *Covenant of Mayors for Climate and Energy*). Lokalne zajednice, potpisnice ove inicijative, obavezuju se na djelovanje kojim će se postići smanjenje emisija stakleničkih gasova za najmanje 40% do 2030. godine. Cilj inicijative je da objedini različite nivoe vlasti, relevantne organizacije, agencije i udruženja, te građane u svrhu ubrzanog zajedničkog djelovanja usmjerenog na ublažavanje klimatskih promjena i jačanje lokalnih kapaciteta za prilagođavanje klimatskim promjenama.

U 2017. godini ova inicijativa je prerasla u „Globalni sporazum gradonačelnika za klimu i energiju“ (engl. *Global Covenant of Mayors*), svjetski pokret koji trenutno okuplja 10.096 potpisnika, gradova i općina iz 60 zemalja iz Evrope, Azije, Afrike i Amerike. Svi potpisnici dijele zajedničku viziju za 2050. godinu, koja uključuje:

- provođenje dekarbonizacije lokalnog područja, na taj način pridonoseći ograničavanju prosječnog globalnog porasta temperature ispod 2°C, u skladu sa međunarodnim klimatskim sporazumom postignutom na konferenciji Ujedinjenih nacija o klimatskim promjenama, održanoj u Parizu u decembru 2015. godine³⁶;
- jačanje kapaciteta lokalne zajednice za prilagođavanje efektima klimatskih promjena;
- omogućavanje pristupa sigurnoj, održivoj i cjenovno dostupnoj energiji za sve građane, što će doprinijeti unapređenju kvaliteta života i povećanju energetske sigurnosti.

Potpisnici Sporazuma obavezuju se na:

---

³⁶ https://ec.europa.eu/commission/priorities/energy-union-and-climate/climate-action-decarbonising-economy/cop21-un-climate-change-conference-paris_en

- smanjenje emisija CO₂ (po mogućnosti i ostalih stakleničkih gasova) na svom području za najmanje 40% do 2030. godine u odnosu na baznu godinu, kroz povećanu energetske efikasnosti i korištenje obnovljivih izvora energije;
- povećanje otpornosti na klimatske promjene primjenom principa prilagođavanja klimatskim promjenama;
- razmjenu iskustava, rezultata i dobrih praksi sa ostalim lokalnim i regionalnim vlastima u Evropskoj uniji i šire, a u kontekstu Sporazuma gradonačelnika; i
- izradu **Akcionog plana održivog upravljanja energijom i prilagođavanja klimatskim promjenama (engl. Sustainable Energy and Climate Action Plan – SECAP)** u roku od najviše dvije godine od datuma pristupanja Sporazumu gradonačelnika za klimu i energiju, te na izradu pripadajućih izvještaja o realizaciji Akcionog plana.

Akcioni plan održivog upravljanja energijom i prilagođavanja klimatskim promjenama (engl. *Sustainable Energy and Climate Action Plan - SECAP*) je ključni dokument koji pokazuje na koji način će potpisnik Sporazuma gradonačelnika za klimu i energiju ostvariti svoje obaveze postavljene za 2030. godinu. Ovaj akcioni plan mora sadržavati sljedeće ključne elemente:

- Procjenu stanja u pogledu emisija stakleničkih gasova na cjelokupnoj teritoriji lokalne zajednice u odabranoj baznoj godini, koje se kvantificiraju baznim inventarom emisija;
- Procjenu sadašnjih rizika i izloženosti lokalne zajednice klimatskim promjenama, i njenih kapaciteta za prilagođavanje na klimatske promjene;
- Dugoročnu viziju i ciljeve do 2030. godine provedive na lokalnom nivou za ublažavanje klimatskih promjena odnosno za smanjenje emisija stakleničkih gasova, i za prilagođavanje lokalne zajednice na već postojeće klimatske promjene;
- Mjere lokalne zajednice za ublažavanje klimatskih promjena, kojima će se do 2030. godine postići postavljeni cilj smanjenja emisija stakleničkih gasova;
- Mjere lokalne zajednice u oblasti prilagođavanja klimatskim promjenama, kojima će se do 2030. godine postići postavljeni cilj jačanja kapaciteta lokalne zajednice za prilagođavanje njenih najugroženijih socio-ekonomskih sektora na najveće rizike koje klimatske promjene donose; i
- Institucionalne, organizacione, finansijske i kontrolne mehanizme za realizaciju planiranih mjera i praćenje postignutih rezultata.

Grad Lukavac je Sporazumu gradonačelnika pristupio 2019. godine, a već iduće 2020. godine u okviru projekta „Povećanje ulaganja u javne objekte sa niskom stopom emisije ugljika u Bosni i Hercegovini“, koji UNDP realizuje uz finansijsku podršku *Zelenog klimatskog fonda* (engl. *Green Climate Fund - GCF*)³⁷, Grad Lukavac je izradio i usvojio akcioni plan za energetske održiv razvoj i klimatske promjene (SECAP) do 2030. godine, koji između ostalog sadrže i mjere za povećanje energetske efikasnosti u stambenom sektoru sa numeričkim ciljevima smanjenja energetske potrošnje primjenom mjera energetske efikasnosti. Osnovni cilj je smanjenje emisija CO₂ za najmanje 40% do 2030. godine u odnosu na bazni inventar iz 2010. godine.

³⁷ <https://www.greenclimate.fund/>

1.5.4. Dodatni ciljevi iz relevantnih strateških dokumenata Bosne i Hercegovine

Oblasti za utvrđivanje dodatnih ciljeva proizlaze iz izrađenih strateških dokumenata Bosne i Hercegovine, koji između ostalog sadrže ciljeve vezane za energetske efikasnost, te ciljeve po pojedinim članovima Direktive 2012/27/EU o energetskej efikasnosti. To su:

Strateški dokument	Relevantni ciljevi
<p>Okvirna energetska strategija Bosne i Hercegovine do 2035. godine³⁸</p> <p>Okvirna energetska strategija Federacije BiH do 2035. godine³⁹</p> <p>Strategija razvoja energetike Republike Srpske do 2035. godine⁴⁰</p>	<p>Za Bosnu i Hercegovinu:</p> <p>Indikativni scenariji razvoja proizvodnog miksa u Bosni i Hercegovini:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Scenario radnih grupa entiteta; ▪ Scenario baziran na Indikativnom planu 2017-2026 uz projekciju do 2035. godine; ▪ Troškovno optimizovani scenario; i ▪ Blaži obnovljivi scenario koji podstiče veće učešće obnovljivih izvora energije uz podsticanje mjera energetske efikasnosti, koji je korišten kao osnova za modeliranje predloženog scenarija pri izradi APEE BiH 2019-2021 <p>Strateške smjernice za sektor toplinarstva:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Proširenje i unapređenje sektora toplinarstva kroz sustave daljinskog grijanja; ▪ Izrada studija izvodljivosti optimalnih opcija za sisteme daljinskog grijanja; ▪ Provedba mjera energetske efikasnosti u skladu s Direktivom 2012/27/EU; ▪ Usvajanje zakona i podzakonskih akata kojima se uređuje sektor toplinarstva <p>Programi za postizanje ušteda u finalnoj potrošnji primjenom mjera energetske efikasnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Obnova zgrada centralne uprave /javnih zgrada; ▪ Provedba dugoročne strategije obnove stambenog sektora; ▪ Obnova javnih zgrada, uz pomoć donatora i projekata tehničke pomoći; ▪ Uvođenje energetskog menadžmenta u javne zgrade. <p><i>Napomena: ekvivalentni ciljevi su sadržani i u obje entitetske strategije.</i></p>

³⁸

http://www.mvteo.gov.ba/data/Home/Dokumenti/Energetika/Okvirna_energetska_strategija_Bosne_i_Hercegovine_do_2035_HR_FINALNA.PDF

³⁹ https://fmeri.gov.ba/media/1359/okvirna_energetska_strategija_fbih_radna_verzija.pdf

⁴⁰ <https://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/mper/std/Documents/StrategijaEnergetike2035Latinica.pdf>

Strateški dokument	Relevantni ciljevi	
<p>Strategija obnove zgrada Bosne i Hercegovine za period do 2050. godine</p> <p>Strategija obnove zgrada u Federaciji BiH za period do 2050. godine</p> <p>Strategija obnove zgrada u Republici Srpskoj za period do 2050. godine</p>	<p>Stambene zgrade</p>	<p><i>Strategija Bosne i Hercegovine:</i></p> <p>Ciljevi obnove zgrada do 2030:</p> <ol style="list-style-type: none"> Godišnja obnovljena površina, 1,32 miliona m² Godišnja stopa obnove, 2,2 % Ukupno obnovljeni fonda zgrada do 2030 23,2 % Kumulativna ušteda finalne energije do 2030, 183,35 ktoe <p><i>Strategija Federacije BiH:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Ukupna neto površina stambenog fonda: 36.013.474 m² (27.447.958 m² ili 76.30% u individualnom i 8.565.516 m² ili 23.7% u kolektivnom stanovanju), što je 74% od ukupne površine zgrada; ○ Ukupna površina nestambenih zgrada iznosi 12.730.000 m² (5.161.287 m² za javne i 7.568.713 m² za komercijalne zgrade), što je 26% od ukupne površine zgrada; ○ Prema preporučenom srednjem (ambicioznom) scenariju: godišnja stopa obnove 2,2%; 22% površine obnovljeno do 2030. godine a 66% do 2050. godine; kumulativna investicija potrebna do 2030. godine iznosi 2.478 miliona KM, i 8.971 miliona KM do 2050. godine <p><i>Strategija Republike Srpske:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Ukupna neto površina stambenog fonda: 22.435.720 m² (17.494.853 m² ili 77.98% u individualnom i 4.940.867 m² ili 22.02% u kolektivnom stanovanju), što je 79% od ukupne površine zgrada; ○ Ukupna površina nestambenih zgrada iznosi 5.890.000 m² (3.614.839 m² za javne i 2.275.161 m² za komercijalne zgrade), što je 21% od ukupne površine zgrada; ○ Prema preporučenom srednjem (ambicioznom) scenariju: godišnja stopa obnove 2,2%; 22% površine obnovljeno do 2030. godine a 66% do 2050. godine; smanjenje potrošnje energije za

Strateški dokument	Relevantni ciljevi	
		<p>37,61% do 2050. godine; kumulativna investicija potrebna do 2030. godine iznosi 1.544 miliona KM, i 5.589 miliona KM do 2050. godine;</p> <p>Strategije su razmatranle sljedeće tehničke mjere energetske efikasnosti:</p> <p>Mjere na vanjskoj ovojnici zgrade:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Mjera 1: Toplotna izolacija vanjskih zidova; ○ Mjera 2: Toplotna izolacija krova/stropa prema negrijanom potkrovlju; ○ Mjera 3: Toplotna izolacija podova na tlu; ○ Mjera 4: Toplotna izolacija stubišta; ○ Mjera 5: Zamjena vanjske stolarije; <p>Mjere na sistemu grijanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Mjera 6: Modernizacija sistema grijanja uz, koliko je moguće, centralizaciju i primjenu obnovljivih izvora energije; ● Mjera 7: Modernizacija sistema za pripremu potrošne tople vode uz, ukoliko je moguće, centralizaciju i primjenu obnovljivih izvora energije.
	Nestambene zgrade	<p>Ciljevi obnove zgrada do 2030. godine za Bosnu i Hercegovinu:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Godišnja obnovljena površina, 0,298 miliona m²; ○ Godišnja stopa obnove, 1,91-1,67%; ○ Ukupno obnovljeni fonda zgrada do 2030.: 18,4%; ○ Kumulativna ušteda finalne energije do 2030.: 35,75 ktoe
Ciljevi iz obaveze renoviranja zgrada centralnih vlasti (Član 5. Direktive 2012/27/EU)		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Godišnji cilj obnove grijane i/ili hladene površine zgrada centralne vlasti u nadležnosti institucija BiH 1% iznosi 2.450 m². ▪ Godišnji cilj obnove grijane i/ili hladene površine zgrada centralne vlasti u nadležnosti institucija FBiH od 1% iznosi 716 m². ▪ Godišnji cilj obnove grijane i/ili hladene površine zgrada centralne vlasti u nadležnosti institucija RS od 1% iznosi 600 m².

Strateški dokument	Relevantni ciljevi
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Godišnji cilj obnove grijane i/ili hladene površine zgrada centralne vlasti u nadležnosti institucija BD od 1% iznosi 196 m².
Ciljevi za smanjenje potrošnje energije implementirani kroz obligacione sheme za energetske efikasnost (Član 7. EED)	<p>Uvođenjem mehanizma Obligacionih shema za prikupljanje naknada i distribuciju podsticaja za implementaciju mjera energetske efikasnosti, prvenstveno u stambenom sektoru, trebaju se realizovati ciljevi smanjenja potrošnje finalne energije, i to prema sljedećem ciljnom rasporedu i obimu:</p> <ul style="list-style-type: none"> i. Godina 1: 15,99 ktoe ii. Godina 2: 30,94 ktoe (kumulativno) iii. Godina 3: 52,58 ktoe (kumulativno) iv. Godina 4: 77,33 ktoe (kumulativno)

Ciljevi iz ovih dokumenata nisu dalje raspoređeni na pojedinačne jedinice lokalne samouprave.

1.5.5. Uticaj strateških i planskih ciljeva u oblasti energetske efikasnosti na mehanizme politika i finansiranja energetske obnove stambenog fonda u Lukavcu

Planski ciljevi vezani za smanjenje potrošnje energije u stambenom sektoru primjenom mjera energetske efikasnosti, postavljeni u okviru akcionih planova energetske efikasnosti, imaju ključnu ulogu u oblikovanju mehanizama politike i finansiranja energetske obnove stambenog fonda u svakoj jedinici lokalne samouprave uključujući grad Lukavac. Ovi ciljevi, koji predstavljaju obavezu svake jedinice lokalne samouprave, prvenstveno će uticati na određivanje obima energetske obnove stambenog sektora planiranog na godišnjem nivou, na vrste i obim pojedinih mjera koje će se finansirati, a time i na konkretne implementacijske modalitete ovih mehanizama.

Važno je naglasiti da se prema navedenim planovima energetske efikasnosti za Bosnu i Hercegovinu, Republiku Srpsku i Federaciju BiH oko 48% ukupnog iznosa planiranih ušteda postiže realizacijom konkretnih programa, a preostalih 52% djelovanjem tržišta i korištenjem vlastitih sredstava različitih kategorija ciljnih grupa, do kojih će se doći prvenstveno zahvaljujući pozitivnim efektima provođenja planiranih horizontalnih i međusektorskih mjera koje provode nadležni organi, međunarodni programi tehničke podrške te domaće organizacije civilnog društva i poslovna udruženja. Međutim, analiza realizacije ovih planova pokazuje da programi obligacionih shema putem distributera električne i toplotne energije nisu realizirani ni u Federaciji BiH ni u Republici Srpskoj, pa je cjelokupna obnova stambenog fonda u Bosni i Hercegovini u cjelosti prepuštena privatnoj inicijativi vlasnika stambenog prostora i raspoloživosti njihovih finansijskih sredstava. U tom kontekstu, ovi novouspostavljeni mehanizmi politika i finansiranja stambene obnove će ustvari predstavljati takve konkretne programe za grad Lukavac, i kao takvi u značajnoj mjeri ubrzati cjelokupan proces energetske obnove njihovog stambenog fonda.

1.6. Ostala zakonska regulativa sa značajnim uticajem na operativne i izvedbene aspekte mehanizama općina i gradova za energetska obnovu zgrada

Regulativa koja može imati najveći uticaj na moguće mehanizme politika i finansiranja općina i gradova u oblasti energetske obnove zgrada je za potrebe ove analize svrstana u sljedeće oblasti:

1. Regulativa u oblasti upravljanja i održavanja stambenih zgrada;
2. Regulativa u oblasti komunalnih usluga;
3. Regulativa u oblasti javnog budžetiranja;
4. Regulativa o javnim nabavkama;
5. Regulativa o javno-privatnom partnerstvu; i
6. Regulativa o energetske usluga.

1.6.1. Regulativa u oblasti upravljanja i održavanja stambenih zgrada

U tekstu je obrađena samo regulativa koja direktno utiče na oblast upravljanja i održavanja stambenog prostora u gradu Lukavac. Ova regulativa obuhvata sljedeća zakonska i podzakonska akta:

- **Zakon o stvarnim pravima FBiH** (Sl. novine Federacije BiH, br. 66/13, 100/13);
- **Zakon o korištenju, upravljanju i održavanju zajedničkih dijelova i uređaja zgrade** (Sl. novine TK, br. 14/15);
- **Odluka o korištenju, upravljanju i održavanju zajedničkih dijelova i uređaja zgrade** (Sl. glasnik Općine Lukavac, br. 7/16);
- **Pravilnik o uslovima za obavljanje poslova upravitelja** (Sl. glasnik Općine Lukavac, br. 7/16);
- **Odluka o komunalnom redu** („Službeni glasnik općine Lukavac“, broj: 14/21)
- **Uputstvo o načinu promjene upravitelja** (Sl. glasnik Općine Lukavac, br. 8/16);

Zakon o stvarnim pravima Federacije BiH⁴¹ (Sl. novine FBiH, br. 66/13, 100/13);

Ovim zakonom se uređuje sticanje, korištenje, raspolaganje, zaštita i prestanak prava vlasništva i drugih stvarnih prava i posjeda. U stvarna prava spadaju: pravo vlasništva, pravo građenja, založno pravo, zemljišni dug, pravo stvarne i lične služnosti i pravo stvarnog tereta. Prema članu 371 ovog zakona, početkom primjene ovog zakona prestaju važiti sljedeći zakoni:

Zakon o svojini na dijelovima zgrada (Sl. list SR BiH, br. 35/77, 38/78, 22/84);

Zakon o nadziđivanju zgrada i pretvaranju zajedničkih prostorija u stanove u zgradama u društvenoj svojini (Sl. list SR BiH, br. 32/87);

Zakon o osnovama vlasničkih odnosa (Sl. list SR BiH, br. 37/95);

---

⁴¹ <https://www.paragraf.ba/propisi/fbih/zakon-o-stvarnim-pravima.html>

Zakon o prometu nepokretnosti (Sl. list SR BiH, br. 38/78, 29/80, 4/89, 22/91, 21/92, 13/94);

Zakon o pravu svojine na poslovnim zgradama i poslovnim prostorijama (Sl. list SR BiH, br. 23/79, 26/86);

Zakon o uknjiženju nekretnina u društvenoj svojini (Sl. list SR BiH, br. 28/77);

Zakon o agrarnoj reformi i kolonizaciji (Sl. list NR BiH, br. 2/46, 18/46, 20/47, 37/49, 14/51, 41/67);

Zakon o postupku ukidanja zajedničkog prava vlasništva na bivšim kmetskim selištima (Sl. list SR BiH, br. 22/73);

Zakon o zabrani raspolaganja imovinom, prijenosu sredstava i statusnih promjena pravnih osoba na teritoriji Bosne i Hercegovine iz drugih država (Sl. list R BiH, br. 4/95, 37/95);

Zakon o pravima i dužnostima republičkih organa u korištenju sredstava u društvenoj svojini (Sl. list SR BiH, br. 33/81, 29/90);

Zakon o uzurpacijama (Sl. list SR BiH, br. 6/78);

Zakon o vlasničkopравnim odnosima (Sl. novine FBiH, br. 6/98, 29/03).

Dio III ovog zakona uređuje oblast prava vlasništva na nekretninama, što uključuje i Poglavlje 3 (Vlasništvo na posebnom dijelu nekretnine). U ovom poglavlju se između ostalog uređuju sljedeća relevantna pitanja: pojam etažnog vlasništva, objekt etažnog vlasništva, uspostavljanje etažnog vlasništva, uknjižba etažnog vlasništva, uzajamni odnosi etažnih vlasnika, ugovor o uzajamnim odnosima vlasnika posebnih dijelova nekretnine, dužnost održavanja, promjene stanja, troškovi etažnog vlasništva, upravljanje nekretninom na kojoj je uspostavljeno etažno vlasništvo, poslovi redovnog održavanja, poboljšanje zajedničkih dijelova i uređaja zgrade, ovlaštenje etažnih vlasnika na sudsku zaštitu, troškovi održavanja i poboljšanja, zajednička rezerva, opasnosti od štete na nekretnini, dužnosti upravnika i zakupca, itd.

Zakon o korištenju, upravljanju i održavanju zajedničkih dijelova i uređaja zgrade⁴² (Sl. novine TK, br. 14/15, str. 1590-1603);

U Federaciji BiH se zakonska regulativa u oblasti održavanja stambenih zgrada donosi na nivou pojedinačnih kantona, a dodatno se uređuje i na nivou pojedinih gradova i općina. U Tuzlanskom kantonu ova oblast je uređena ***Zakonom o korištenju, upravljanju i održavanju zajedničkih dijelova i uređaja zgrade*** (Sl. novine TK, br. 14/15) koji je donijela Skupština Tuzlanskog kantona. Ovim zakonom uređuje se korištenje, održavanje i upravljanje zajedničkim dijelovima i uređajima stambenih i stambeno-poslovnih zgrada⁴³, međusobni odnosi etažnih vlasnika, upravljanje zgradom, naknada za održavanje i upravljanje zajedničkim dijelovima i uređajima zgrade, obaveze grada i općine u održavanju zajedničkih dijelova i uređaja zgrade, i druga pitanja iz ove oblasti. Prema ovom zakonu, etažni vlasnici su suvlasnici na zajedničkim dijelovima i uređajima zgrade, i suvlasnici na zemljištu na kojem je zgrada izgrađena.

Ovim zakonom regulirana su prava i obaveze sljedećih aktera u oblasti korištenja, upravljanja i održavanja zajedničkih dijelova zgrada:

---

⁴² http://www.vladatk.kim.ba/Vlada/Dokumenti/sl_novine/2015/Sluzbene%20novine%20TK%20br.%2014%20-%202015.pdf

⁴³ U članu 4 ovog zakona zajednički dijelovi i uređaji zgrada su taksativno nabrojani

- i. Etažni vlasnici;
- ii. Upravitelj;
- iii. Grad odnosno općina; i
- iv. Tuzlanski kanton – Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okolice.

Etažni vlasnik je fizičko ili pravno lice koje je vlasništvo na posebnom dijelu zgrade steklo prema odredbama relevantnog zakonodavstva

Zakon propisuje da održavanje i upravljanje zajedničkim dijelovima i uređajima zgrade i pravo i obaveza etažnih vlasnika, koji se reguliraju potpisivanjem međuvlasničkog ugovora. Ugovor koji je potpisalo više od 50% etažnih vlasnika obavezuje i one vlasnike koji su ga odbili potpisati, kao i etažne vlasnike koji su pravo vlasništva stekli nakon sklapanja ovog ugovora. U slučaju nezaključivanja ovog ugovora, odnose među etažnim vlasnicima će urediti općinski sud.

O upravljanju zajedničkim dijelovima i uređajima zgrade etažni vlasnici odlučuju preko predstavnika etažnih vlasnika i na skupu etažnih vlasnika, Predstavnik etažnih vlasnika je lice kojeg biraju etažni vlasnici na skupu etažnih vlasnika na period od 4 godine. Skup etažnih vlasnika, koji čine etažni vlasnici zgrade, saziva predstavnik etažnih vlasnika ili 1/3 etažnih vlasnika, upravitelj ili gradska odnosno općinska služba nadležna za stambene poslove. Na ovom skupu etažni vlasnici odlučuju o:

- pravilima o radu skupa etažnih vlasnika,
- redovnom održavanju zajedničkih dijelova i uređaja zgrade,
- programu održavanja zajedničkih dijelova i uređaja zgrade koji koriste zgradi kao cjelini, uključujući i građevinske promjene nužne radi održavanja,
- planu prihoda i rashoda zgrade,
- završnom obračunu,
- godišnjem izvještaju o upravljanju i održavanju zgrade,
- izboru predstavnika etažnih vlasnika,
- izboru upravitelja,
- investicionim radovima i ustanovljenju prava građenja,
- o iznajmljivanju i davanju u zakup zajedničkih prostorija, stvaranju zajedničkih sredstava (kredit, hipoteke i sl.) i prodaji zajedničkih dijelova i uređaja zgrade,
- promjeni namjene zajedničkih prostorija u stan, odnosno poslovni prostor,
- umanjenju ili uvećanju naknade za održavanje i upravljanje zajedničkim dijelovima i uređajima zgrade,
- drugim pitanjima koje predloži skup etažnih vlasnika ili 1/3 etažnih vlasnika.

O ovim pitanjima etažni vlasnici odlučuju većinom glasova svih etažnih vlasnika, izuzev u tačkama i), j) i k), kada je potrebna suglasnost svih etažnih vlasnika. Prema Članu 16(1) ovog

zakona, za donošenje odluke o preduzimanju poboljšanja zajedničkih dijelova i uređaja zgrade potreban je pristanak svih etažnih vlasnika nekretnine, osim za one poslove koji se smatraju poslovima redovnog održavanja. Izuzetno od ove odredbe, pristanak svih etažnih vlasnika nije potreban ako etažni vlasnici koji zajedno imaju većinu suvlasničkih dijelova odluče da se izvrši poboljšanje, i da će oni sami snositi troškove ili se ti troškovi mogu pokriti iz sredstava prikupljenih po osnovu člana 32. ovog zakona, ne ugrožavajući time mogućnost da se iz tih sredstava podmire potrebe redovnog održavanja, pod uslovom da ta poboljšanja neće ići na štetu nadglasanih etažnih vlasnika.

Upravitelj – prema ovom zakonu, svaka zgrada koja ima dva i više etažnih vlasnika i više od četiri stana, mora imati upravitelja. Etažni vlasnici zaključuju ugovor sa upraviteljem, kojim se regulišu međusobna prava i obaveze između upravitelja i etažnih vlasnika o održavanju i upravljanju zajedničkim dijelovima i uređajima zgrade. Upravitelj je dužan po zaključenju ugovora isti dostaviti Gradu odnosno Općini.

Upravitelj može biti pravno ili fizičko lice (obrtnik) registrovano za upravljanje i održavanje objekata i koje ispunjava uslove za obavljanje tih poslova u skladu sa ovim zakonom, podzakonskim propisima, tehničkim propisima, standardima i normativima. Prema Članu 28 ovog zakona upravitelj ima sljedeće obaveze:

- upravljanje i održavanje zajedničkim dijelovima i uređajima zgrade,
- vođenje svih potrebnih evidencija o stanovima i drugim posebnim dijelovima zgrade, etažnim vlasnicima stanova i drugih posebnih dijelova zgrade,
- zaključivanje ugovora o održavanju i upravljanju zajedničkim dijelovima i uređajima zgrade sa predstavnikom etažnih vlasnika stanova i drugih posebnih dijelova zgrade,
- naplata naknade za održavanje i upravljanje zajedničkim dijelovima i uređajima zgrade,
- vođenje odvojene knjigovodstvene evidencije i operativno – finansijsko poslovanje u funkciji upravljanja i održavanja zajedničkih dijelova i uređaja zgrada za svaku zgradu - ulaz,
- osiguranje zgrade i poslovi refundacije šteta u zgradi, osiguranje od odgovornosti, osiguranje od požara,
- izrada godišnjih planova i programa održavanja zajedničkih dijelova i uređaja zgrade, prezentaciju istih etažnim vlasnicima, te izrada i podnošenje izvještaja etažnim vlasnicima,
- realizacija usvojenih godišnjih planova,
- pružanje informacija predstavniku etažnih vlasnika u zgradi,
- koordinacija sa predstavnikom etažnih vlasnika u zgradi,
- ugovaranje izvođenja radova na zajedničkim dijelovima i uređajima zgrade,
- nadzor nad izvođenjem radova,

- izrada godišnjih planova i programa za velike popravke, poboljšanje, zamjenu dotrajalih elemenata zgrade, kao i plana modernizacije zgrade po izričitom zahtjevu predstavnika etažnih vlasnika zgrade,
  - izrada kalkulacija, raspisivanje licitacije, prikupljanje ponuda i odabir izvođača i nadzor nad izvođenjem radova,
  - vršenje redovne tromjesečne kontrole zgrade (ulaza) uz sačinjavanje izvještaja koji sadrže prijedlog hitnih, nužnih ili redovnih popravaka. Po jedan primjerak izvještaja upravitelj dostavlja predstavniku etažnih vlasnika i Gradu, odnosno općini u roku od pet dana od izvršene kontrole,
  - ispostava računa za sve radove predstavniku etažnih vlasnika koji su izvršeni u okviru ugovorenog cjenovnika, ugovora ili usaglašenog predmjera i predračuna,
  - prikupljanje više ponuda za poslove održavanja koji se ponavljaju u razmacima dužim od jedne godine, kao i za veće radove radi poboljšanja,
  - da bez odgađanja preduzima radnje na otklanjanju prijavljenih kvarova koji mogu prouzrokovati štete na zajedničkim dijelovima i uređajima zgrade ili posebnim dijelovima zgrade,
  - da bez odgađanja preduzima radnje na otklanjanju kvarova koji mogu ugroziti život i zdravlje etažnih vlasnika i drugih osoba,
  - da uz prethodno dostavljenu pismenu opomenu, vrši utuživanje etažnih vlasnika za neizmirene obaveze nastale po osnovu upravljanja i održavanja zajedničkih dijelova i uređaja zgrade, vodeći računa o roku zastare ovih potraživanja, te pokreće postupak izvršenja po donesenim pravosnažnim presudama.
  - da bez odgađanja postupi po nalogu nadležne inspekcije ili u vanrednim situacijama,
  - da izvrši primopredaju zgrade u propisanom roku.
- a. **Grad odnosno općina** ima sljedeće obaveze prema ovom zakonu:
- Donosi *Pravilnik o uslovima za obavljanje poslova upravitelja i Uputstvo o načinu promjene upravitelja;*
  - U zgradama u kojima etažni vlasnici nisu izabrali upravitelja, Grad odnosno Općina rješenjem određuje upravitelja koji vrši prinudno upravljanje;
  - Vodi registar zgrada i upravitelja;
  - U svojim budžetima svake godine planiraju sredstva za finansiranje ili sufinansiranje nužnih popravki na zajedničkim dijelovima i uređajima zgrade, u skladu s mogućnostima, koja se koriste u slučaju kada se ocijeni da su oštećenja takva da mogu ugroziti život, zdravlje i imovinu građana;
  - Vršiti nadzor nad izvršavanjem obaveza iz ovog zakona.
- b. **Tuzlanski kanton – Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okolice** ima obavezu nadzora nad provođenjem ovog zakona.

Ovim zakonom su detaljno definirane sljedeće vrste održavanja: redovno održavanje, nužni popravci, i hitni popravci, dok pojam „investiciono održavanje“ nije posebno definiran.

Naknade za održavanje i upravljanje zajedničkim dijelovima i uređajima zgrada su propisane u članu 33 ovog zakona. Svi etažni vlasnici su obavezni plaćati ovu naknadu, i to u iznosu 0,3 KM/m² mjesečno za stambeni prostor, 0,3 KM/m² mjesečno za poslovni prostor, i 0,15 KM/m² mjesečno za garažu u sastavu zgrade. Izuzetno, ovi iznosi mogu biti umanjeni ili uvećani na obrazloženi zahtjev upravitelja i većinom glasova svih etažnih vlasnika. Ova sredstva etažni vlasnici uplaćuju na poseban transakcijski račun upravitelja, otvoren u ime i za račun etažnih vlasnika, isključivo za poslove održavanja zajedničkih dijelova i uređaja zgrade i upravljanje zgradom. Upravitelju pripada naknada na ime usluga upravljanja u iznosu najviše do 15% od navedenog iznosa naknade, koja se naplaćuje proporcionalno uplati sredstava naknade od strane etažnih vlasnika u toku jednog mjeseca.

Član 34 propisuje **način raspolaganja sredstava** iz člana 33 ovog zakona, prema kojem se ova sredstva upotrebljavaju za pokriće sljedećih troškova:

1. Otplata zajma za finansiranje troškova održavanja i poboljšavanja zajedničkih dijelova i uređaja zgrade;
2. Redovno održavanje zajedničkih dijelova i uređaja zgrade;
3. Nužne popravke zajedničkih dijelova i uređaja zgrade;
4. Hitne popravke zajedničkih dijelova i uređaja zgrade;
5. Zamjena i poboljšavanje postojećih i ugradnja novih zajedničkih dijelova i uređaja zgrade;
6. Osiguranje zgrade kod osiguravajućeg društva;
7. Protivpožarna zaštita;
8. Naknada upravitelju;
9. Naknada predstavniku etažnih vlasnika;

Članom 35 uređuje se pitanje **dodatnih uplata etažnih vlasnika**. Ako se troškovi navedeni u članu 34 ovog zakona ne mogu pokriti iz sredstava navedenih u članu 33 ovog zakona, sredstva će se osigurati dodatnim uplatama etažnih vlasnika, iz osiguranja, zaduživanjem ili na drugi način.

Pravilnik o uslovima za obavljanje poslova upravitelja (Sl. glasnik Općine Lukavac, br. 7/16) i **Uputstvo o načinu promjene upravitelja** (Sl. glasnik Općine Lukavac, br. 8/16);

Ovim pravilnikom, koji je donijelo Općinsko vijeće Lukavac, propisuju se opšti i posebni uslovi za izbor upravitelja i dobijanje odobrenja za vršenje poslova upravitelja (certifikat), i način vođenja registra zgrada i upravitelja.

Opći uslovi, koje moraju ispunjavati privredno društvo i fizičko lice za obavljanje poslova upravitelja je da su da prema Klasifikaciji djelatnosti Bosne i Hercegovine 2010 ("Službeni glasnik BiH", broj 47/10.), registrovani kod nadležnog suda i nadležnog općinskog organa u osnovnom zanimanju za obavljanje sljedećih djelatnosti: a) 41.20 gradnja stambenih i nestambenih zgrada, (tačka 4. prepravke ili renoviranje postojećih zgrada) i b) 81.10 pomoćne

djelatnosti upravljanja zgradama. Posebni uslovi, koje mora ispunjavati privredno društvo i fizičko lice za obavljanje poslova upravitelja su: a) tehnički uslovi i b) ostali uslovi.

Prema ovom pravilniku, Načelnik donosi rješenje o ispunjavanju uslova za obavljanje poslova upravitelja u skladu sa Zakonom i to na period od tri godine.

1.6.2. Regulatorna u oblasti komunalnih usluga

U Federaciji BiH je oblast komunalnih djelatnosti u nadležnosti kantona. Zbog toga zakon o komunalnim djelatnostima na entitetskom nivou ne postoji, nego se ova oblast uređuje zakonima na kantonalnom nivou, te relevantnim odlukama jedinica lokalne samouprave. U kontekstu ove analize izvršena je analiza Zakona o komunalnim djelatnostima Tuzlanskog kantona, i Odluke o komunalnim djelatnostima („Sl. glasnik Općine Lukavac“, br: 2/07).

Zakon o komunalnim djelatnostima Tuzlanskog kantona (Sl. glasnik TK, br. 11/2005⁴⁴, 7/2007, 8/2012, 14/2013, 11/2020).

Ovim zakonom se uređuju komunalne djelatnosti, načela i način njihovog obavljanja i finansiranja, prava i obaveze davalaca i korisnika komunalnih usluga, te druga pitanja od značaja za uspješno obavljanje komunalnih djelatnosti na području Tuzlanskog kantona.

Članom 3 definirane su sljedeće komunalne djelatnosti u smislu ovog zakona:

1. Snabdijevanje pitkom vodom;
2. Odvodnja i prečišćavanje otpadnih voda;
3. **Snabdijevanje toplotnom energijom⁴⁵**;
4. Obavljanje javnog prijevoza putnika;
5. Održavanje čistoće;
6. Odlaganje komunalnog otpada;
7. Održavanje javnih površina;
8. Održavanje javnih parking prostora i javnih garaža;
9. Održavanje grobalja;
10. Obavljanje pogrebnih poslova;
11. Tržnice i pijace;
12. Održavanje javne rasvjete;
13. Obavljanje kafilerijskih poslova;
14. Dekorisanje; i
15. Obavljanje dimnjačarskih poslova.

---

⁴⁴ http://www.vladatk.kim.ba/vlada/Dokumenti/Zakoni/2008/zakon_o_komunalnim_djelatnostima.pdf

⁴⁵ Prema definiciji iz ovog zakona, snabdijevanje toplotnom energijom podrazumijeva poslove proizvodnje i distribucije toplotne energije (pare, vrele vode, tople vode, sanitarne tople vode, i sl.) mrežom do podstanice korisnika, uključujući i podstanicu, odnosno glavni zaporni ventil ili zajednički mjerni instrument kod objekata kolektivnog stanovanja, odnosno mjerni instrument korisnika

Članom 35 zakona je između ostalog propisano da je vlasnik ili investitor poslovnog objekta kao i vlasnik ili investitor stambenog objekta korisne površine preko 200 m², ukoliko se za zagrijavanje ovih objekata ne koristi električna energija, prirodni plin i obnovljivi izvori energije (sunce, geotermalni izvori, drveni pelet, biomasa iz drvne industrije, drvna sječka i bioplin), obavezan priključiti objekat na komunalnu infrastrukturu za snabdijevanje toplotnom energijom, ukoliko postoje tehničke mogućnosti za priključenje objekta na vrelovodnu ili toplovodnu mrežu daljinskog sistema zagrijavanja.

Odluka o komunalnim djelatnostima („Sl. glasnik Općine Lukavac“, br: 2/07).

Ovom odlukom bliže se reguliše obavljanje pojedinih komunalnih djelatnosti, uslovi i načini uslovi i načini organizovanja poslova u vršenju pojedinih komunalnih djelatnosti, način obezbjeđenja obavljanja komunalne djelatnosti, komunalnih djelatnosti koje se povjeravaju pravnom ili fizičkom licu, uslove za obavljanje komunalne djelatnosti, način finansiranja komunalnih djelatnosti, utvrđivanje cijene komunalnih usluga, utvrđivanje visine komunalne naknade, te nadzor nad izvršenjem ove odluke.

Prema članu 5 ove odluke, obavljanje komunalnih djelatnosti individualne komunalne potrošnje iz člana 3. ove Odluke povjerava se Javnom preduzeću „Rad“ Lukavac za, između ostalog, snabdijevanje toplotnom energijom.

1.6.3. Regulatorna u oblasti javnog budžetiranja

U Federaciji BiH ova oblast je uređena sljedećom regulatornom:

Zakon o budžetima /proračunima u Federaciji BiH (Sl. novine FBiH, br. 102/13, 9/14, 13/14, 8/15, 91/15, 102/15, 104/16);

Zakon o izvršenju budžeta Tuzlanskog kantona (Sl. novine TK, br. 16/19, 16/20);

Zakon o dugu, zaduživanju i garancijama u Federaciji BiH (Sl. novine FBiH, br. 86/07, 24/09, 45/10)

Zakon o budžetima /proračunima u Federaciji BiH⁴⁶ (Sl. novine FBiH, br. 102/13, 9/14, 13/14, 8/15, 91/15, 102/15, 104/16);

Ovim zakonom uređeno je planiranje, izrada, donošenje i izvršavanje budžeta Federacije BiH, budžeta kantona, gradova i općina, i finansijskih planova vanbudžetskih fondova, budžetska načela, zaduživanje, garancije i upravljanje dugom, program javnih investicija, pravila fiskalne odgovornosti, računovodstvo, izvještavanje, nadzor i revizija budžeta i drugih budžetskih korisnika.

Članom 15 detaljno je definiran obavezujući budžetski kalendar Federacije BiH, koji sadrži tačne datume za realizaciju svih koraka i faza neophodnih u procesu izrade i usvajanja budžeta. Ovaj kalendar je usvojen na svim nivoima vlasti u Federaciji BiH.

---

⁴⁶ <http://www.fmf.gov.ba/zakoni/2013/Zakon%20o%20budzetima.pdf>

Zakon o izvršenju budžeta Tuzlanskog kantona (Sl. novine TK, br. 16/19⁴⁷, 16/20⁴⁸);

Ovim zakonom uređuje se struktura prihoda i primitaka te rashoda i izdataka, izvršavanje, prioriteta plaćanja, obim zaduživanja i i garancija, upravljanje javnim dugom te finansijskom i nefinansijskom imovinom, prava i obaveze korisnika budžetskih sredstava, ovlaštenja Vlade Tuzlanskog kantona i Ministarstva finansija Tuzlanskog kantona u izvršavanju Budžeta Tuzlanskog kantona za 2020. godinu, kazne za neispunjenje obaveza, te druga pitanja u izvršavanju budžeta.

Zakon o dugu, zaduživanju i garancijama u Federaciji BiH⁴⁹ (Sl. novine FBiH, br. 86/07, 24/09, 45/10)

Ovim zakonom uređuju se: dug i garancije Federacije BiH, kantona, gradova i općina u Federaciji BiH, način i postupak zaduživanja, osiguranje sredstava za otplatu duga, izdavanje garancija, vođenje evidencije o dugu i garancijama, te druga pitanja koja se odnose na dug i garancije Federacije BiH, kantona, gradova i općina u Federaciji BiH.

Prema članu 3 ovog zakona, dug grada ili općine predstavlja izričitu obavezu općine ili grada da ga plati u skladu sa uvjetima sporazuma. Dug općine ili grada ne predstavlja ni direktnu ni indirektnu obavezu Federacije ili kantona.

Prema članu 7 ovog zakona, gradovi i općine se mogu dugoročno zadužiti ukoliko u vrijeme odobrenja zaduženja iznos servisiranja duga koji dopijeva u svakoj narednoj godini, uključujući i servisiranje za predloženo novo zaduženje i sve zajmove za koje su izdate garancije grada i općine, ne prelazi 10% prihoda ostvarenih u prethodnoj fiskalnoj godini.

1.6.4. Regulatorna u oblasti javnih nabavki

Ova regulatorna razmatrana je imajući u vidu da će metodologija provođenja novouspostavljenih mehanizama politike i finansiranja energetske obnove zgrada najvjerojatnije zahtijevati primjenu odredbi važeće regulatorne u oblasti javnih nabavki. U Bosni i Hercegovini je oblast javnih nabavki regulirana sljedećom regulatornom:

- i. **Zakon o javnim nabavkama** (Sl. glasnik BiH, br. 39/2014) koji ovu oblast regulira na svim nivoima vlasti, sa pratećom regulatornom i dokumentacijom raspoloživom na web-stranici Agencije za javne nabavke Bosne i Hercegovine⁵⁰; i
- ii. Regulatornom o javnim nabavkama koju donose jedinice lokalne samouprave.

Zakon o javnim nabavkama Bosne i Hercegovine

Prema Članu 4 *Zakona o javnim nabavkama*, ugovorni organ u smislu ovog zakona je:

- Svaka institucija vlasti na državnom, entitetskom, kantonalnom i lokalnom nivou;

⁴⁷ http://www.vladatk.kim.ba/Ministarstva/MF/2020/Zakon-o-izvršenju-budzeta-SluzbeneNovineTK_BR16-2019.pdf

⁴⁸ http://www.vladatk.kim.ba/Vlada/Budzet_2020/zakon-16102020-Izmjene-dopune-budzeta-2020-sluzbene-novin-tk-16-2020.pdf

⁴⁹

http://www.sogfbih.ba/uploaded/finansijski_okvir/JLS/Zakon%20o%20dugu,%20zaduz.%20i%20garanc.%20u%20FBiH%20i%20izmijene%20i%20dop.%20zakona.pdf

⁵⁰ <https://www.javnenabavke.gov.ba/bs-Latn-BA/legislation>

- Pravno lice koje je osnovano za određenu svrhu s ciljem zadovoljavanja potreba od općeg interesa, a koje nema industrijski ili komercijalni karakter i ispunjava najmanje jedan od sljedećih uslova:
  - Finansirano je, najvećim dijelom, iz javnih sredstava; ili
  - Nadzor nad upravljanjem vrši ugovorni organ; ili
  - Više od polovine članova skupštine, upravnog ili nadzornog odbora su imenovani ili izabrani predstavnici ugovornog organa.;
- Asocijacija koju su formirali jedna ili više institucija vlasti ili pravna lica definirani u tč. a) i b) ovog stava.

Prema Članu 6 *Zakona o javnim nabavkama*, ugovorni organ je dužan dodjeljivati ugovore o javnoj nabavci roba, usluga i radova primjenjujući postupke definirane ovim zakonom i podzakonskim aktima.

Članom 7, stav (1) ovog zakona precizirano je da se odredbe ovog zakona primjenjuju i za ugovore koje ugovorni organ direktno subvencionira s više od 50% ako:

- Ti ugovori uključuju radove u smislu Aneksa 1 ovog zakona, što uključuje izgradnju novih objekata, rekonstrukciju postojećih objekata i uobičajene popravke i redovno održavanje;
- Ti ugovori uključuju radove na bolnicama, objektima namijenjenim za sport, rekreaciju i odmor, školskim i univerzitetskim zgradama i zgradama koje se koOriste u administrativne svrhe.

Prema članu 7 stav (2), odredbe ovog zakona primjenjuju se i za ugovore koje ugovorni organ direktno subvencionira s više od 50% za ugovore za pružanje usluga koje su u vezi s radovima u smislu stava (1) ovog člana.

Prema Članu 7 stav (3) ugovorni organ koji daje takve subvencije dužan je osigurati poštivanje odredbi ovog zakona u slučajevima kada subvencionirani ugovor dodjeljuje neko drugo fizičko ili pravno lice, odnosno dužan je i sam poštivati odredbe ovog zakona u slučajevima kada dodjeljuje subvencionirani ugovor za ili u ime tih fizičkih i pravnih lica.

1.6.5. Regulatorna u oblasti javno-privatnog partnerstva

Bosna i Hercegovina nema zakon o javno-privatnom partnerstvu, jer se nadležnosti za pružanje javnih usluga i izgradnju javne infrastrukture uglavnom nalaze u nadležnosti entiteta i kantona.

U Federaciji BiH zakon o javno-privatnom partnerstvu ne postoji, nego je ova oblast uređena na nivou pojedinih kantona, u skladu sa kantonalnim nadležnostima. Za potrebe ovog dokumenta analizirana je samo regulatorna u Tuzlanskom kantonu, koja uključuje sljedeća zakonska i podzakonska akta:

Zakon o javno-privatnom partnerstvu Tuzlanskog kantona⁵¹ (Sl. novine TK, br. 19/17);

⁵¹ <http://www.vladatk.kim.ba/ministarstva-tk/560-ministartstva/ministarstvo-industrije-energetike-i-rudarstva/jpp-tk/5869-javno-privatno-partnerstvo-u-tuzlanskom-kantonu>

*Uredba o identifikaciji, pripremi, ugovaranju i praćenju implementacije projekata javno-privatnog partnerstva*⁵² (Sl. novine TK, br. 7/18);

*Srednjoročni plan potencijalnih projekata javno-privatnog partnerstva*⁵³ (Sl. novine TK, br. 7/18);

*Godišnji plan potencijalnih projekata javno-privatnog partnerstva*⁵⁴ (Sl. novine TK, br. 7/18);

*Kratak opis projekta javno-privatnog partnerstva*⁵⁵ (Sl. novine TK, br. 7/18);

*Dinamički plan rada za projekte partnerstva*⁵⁶ (Sl. novine TK, br. 7/18).

*Pravilnik o uspostavi i vođenju registra ugovora o javno-privatnom partnerstvu*⁵⁷ (Sl. novine TK, br. 7/18).

Zakon o javno-privatnom partnerstvu Tuzlanskog kantona⁵⁸ (Sl. novine TK, br. 19/17)

Ovim zakonom uređuje se predmet javno-privatnog partnerstva, obilježja, načela i modeli javno-privatnog partnerstva, postupak dodjele ugovora o javno-privatnom partnerstvu, provođenje ovog zakona, pravna zaštita i kaznene odredbe te druga pitanja od značaja za javno-privatno partnerstvo iz nadležnosti Tuzlanskog kantona i jedinica lokalne samouprave na području Kantona. Cilj ovog zakona je postavljanje jasnog, nediskriminirajućeg i efikasnog pravnog okvira za provedbu projekata javno-privatnog partnerstva (JPP), kojima će se kroz učešće privatnog sektora unaprjeđivati standard javnih usluga iz nadležnosti Kantona i jedinica lokalne samouprave, a ujedno i pospješiti uslovi za daljnji ekonomski rast i razvoj na području Kantona. Predmet projekata JPP-a je građenje i/ili rekonstrukcija i održavanje i/ili upravljanje javne infrastrukture i/ili javnih infrastrukturnih objekata s ciljem pružanja javne usluge iz nadležnosti javnog partnera.

1.6.6. Regulatorna u oblasti energetske usluga

Član 18 Direktive 2012/27/EU propisuje obavezu promocije tržišta energetske usluge i omogućavanja pristupa tom tržištu za mala i srednja preduzeća, i to prvenstveno na sljedeće načine:

- Širenjem jasnih i dostupnih informacija o: (a) ugovorima o energetske usluge i klauzulama koje bi trebalo uključiti u takve ugovore, u cilju garancije uštede energije i prava krajnjih klijenata; i (b) raspoloživim finansijskim instrumentima, podsticajima, bespovratnim sredstvima i kreditima za podršku projektima koji su vezani sa uslugama u oblasti energetske efikasnosti.

---

⁵² Ibid.

⁵³ Ibid.

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸

<http://www.vladatk.kim.ba/ministarstva-tk/560-ministarstva/ministarstvo-industrije-energetike-i-rudarstva/jpp-tk/5869-javno-privatno-partnerstvo-u-tuzlanskom-kantonu>

- Stavljanjem na raspolaganje javnosti ažuriranih listi kvalifikovanih pružalaca energetske usluga, ili uspostavom komunikacijskih platformi putem kojih pružaoci energetske usluga mogu informisati zainteresovane strane; i
- Ohrabrivanjem javnog sektora da prihvata ponude za energetske usluge, naročito one koje se odnose na energetske obnove zgrada, putem: (a) obezbjeđivanja javno dostupnog modela ugovora o energetske usluge, izrađenog u skladu sa zahtjevima Priloga XIII EDD-a; i (b) pružanjem informacija o najboljim praksama ugovaranja energetske efikasnosti, uključujući analize troškova i koristi u životnom vijeku zgrada.

Član 18 Direktive takođe propisuje obavezu pružanja podrške pravilnom funkcionisanju tržišta energetske usluga, i to: (a) uspostavom javno dostupnih kontaktnih mjesta na kojima krajnji klijenti mogu dobiti sve potrebne informacije; (b) ako je potrebno, uklanjanjem regulatornih i neregulatornih barijera koje onemogućuju uvođenje ugovora o energetske usluge i drugih modela usluga energetske efikasnosti za provođenje mjera za uštedu energije; (c) razmatranje mogućnosti uspostave nezavisnog mehanizma, kao npr. institucije ombudsmena, kako bi se omogućilo efikasno rješavanje pritužbi i izvansudsko rješavanje sporova proizašlih iz ugovora o energetske usluge, i (d) omogućavanjem neovisnim tržišnim posrednicima da igraju ulogu u razvoju tržišta na stranama ponude i potražnje. Zemlje potpisnice Ugovora o uspostavi Energetske zajednice su takođe obavezne da spriječe one aktivnosti distributera energije, operatora distributivnih sistema i preduzeća za maloprodaju energije kojima bi se mogla ometati ili onemogućiti potražnja za energetske usluge ili za drugim mjerama za poboljšanje energetske efikasnosti, ili kojima bi se mogao ometati ili onemogućiti razvoj tržišta za ove usluge i mjere. U takve aktivnosti npr. spada zloupotreba njihove dominantne pozicije ili ometanje pristupa tržištu njihovim konkurentima.

Potencijal za razvoj ESCO tržišta u Bosni i Hercegovini je značajan, i prvenstveno uključuje sljedeće oblasti:

- Vršenje energetske pregleda zgrada u stambenom sektoru i sektoru javnih i komercijalnih usluga;
- Vršenje energetske pregleda sistema za grijanje i klimatizaciju;
- Programi poboljšanja energetske efikasnosti velikih potrošača energije;
- Programi iz obaveza distributera energenata, operatora distributivnog sistema i snabdjevača energijom;
- Ugovaranje energetske efekta (ESCO model);
- Monitoring i verifikacija energetske efekta.

Međutim, trenutno se uspostavlja ESCO tržište, u smislu podzakonskih rješenja i regulatornog okvira neophodnog za uspostavu i razvoj tržišta energetske usluga.

Postojeći *Zakon o energetske efikasnosti u Federaciji BiH* prepoznaje ESCO model i ugovore o energetske usluge kojima se garantiraju uštede energije povećanjem energetske efikasnosti. Ovaj zakon sadrži sljedeće pojmove i definicije vezane za energetske usluge:

- Društvo za energetske usluge (ESCO): „pravno lice koje pruža energetske usluge na osnovu ugovora o energetske efektu, ili drugog odgovarajućeg ugovora prilikom

vršenja energijskog audita, projektiranja, građenja, stručnog nadzora nad građenjem, rekonstrukcije, održavanja objekata, kao i upravljanja i nadzora nad potrošnjom energije, te pri tom prihvata finanssijski rizik“;

- ii. *Energijska usluga: „fizička korist, prednost ili dobro dobiveno iz kombinacije energije sa energijski efikasnom tehnologijom i/ili djelovanjem, koja može uključivati rad, održavanje i kontrolu potrebnu za pružanje te usluge, koja se isporučuje na bazi ugovora i za koju je dokazano da, u uobičajenim okolnostima, dovodi do poboljšanja energijske efikasnosti koja se može verificirati i izmjeriti ili procijeniti i/ili do ušteda primarne energije.“*
- iii. *Finansiranje treće strane: „ugovorni sporazum koji obuhvata treću stranu – osim snabdjevača /dobavljača energijom i korisnika mjere poboljšanja energijske efikasnosti – koja osigurava kapital za tu mjeru i zaračunava korisniku naknadu jednaku dijelu ušteda energije postignutih kao rezultat mjere poboljšanja energijske efikasnosti. Ta treća strana može, ali ne mora biti društvo za energijske usluge (ESCO). Ukoliko treća strana nije društvo za energijske usluge, ona ima mogućnost preuzimanja ugovora o energijskoj efikasnosti, ili drugog odgovarajućeg ugovora kojim je regulirano obavljanje energijskih usluga od društva za energijske usluge“.*

Ugovor o energijskom efektu: „ugovor o pružanju energijskih usluga zaključen između korisnika i uglavnom ESCO-a po kojem se provođenje mjera plaća prema ugovorenom stepenu poboljšanja energijske efikasnosti. Međutim, ni u Federaciji BiH tržište energetske usluge još nije uspostavljeno na odgovarajući način, zbog brojnih zakonskih i regulatornih prepreka.

2. Analiza postojećih finansijskih mehanizama, mogućnosti i praksi za poboljšanje energetske efikasnosti u stambenom sektoru

Ova analiza obuhvata pregled strukturnih, političkih, tržišnih i drugih barijera za efikasnu uspostavu mehanizama finansiranja mjera energijske efikasnosti, naročito u stambenom sektoru. Dodatno, prikazuju se već uspostavljeni mehanizmi finansiranja za stambeni sektor. Takođe predstavljeni su i analizirani mogući finansijski instrumenti za finansiranje mjera poboljšanja energetske efikasnosti u stambenom sektoru te su opisani finansijski mehanizmi koji su prepoznati u akcionim planovima energetske efikasnosti u Bosni i Hercegovini.

2.1. Prepreke i poteškoće finansiranja projekata i investicija u EEOIE

Cijene energije i energenata su u stalnom porastu u proteklih 10 godina, a njihov rast se očekuje i u narednom periodu sa prosječnim godišnjim povećanjem od 3%. Upravo ta situacija energetske efikasnost stavlja u fokus i čini je veoma zanimljivom za ekonomska istraživanja, posebno u oblasti investiranja. Energetski efikasni proizvodi u životnom vijeku zahtijevaju manje finansijskih sredstava koja se usmjeravaju za plaćanje energenata ili troškova energije. Povećanje energetske efikasnosti se generalno posmatra kao način povećanja produktivnosti i održivosti u privredi i društvu, i to primarno kroz postizanje energetskih ušteda. Poboljšanja energetske efikasnosti omogućavaju koristi koje doprinose ekonomskom rastu i društvenom razvoju. Do sada su vidljive značajne koristi u privredi proistekle iz povećanja energetske efikasnosti, odnosno ostvarenje energetskih ušteda nije cilj sam po sebi, već se smatra ostvarenjem raznih praktičnih poboljšanja za sve aktere u privredi i društvu.

Glavni uzroci slabog razvoja projekata energetske efikasnosti i primjene obnovljivih izvora energije (EEOIE) nalaze se u širokom spektru administrativnih, finansijskih, ugovornih i tržišnih prepreka te prepreka u obliku raznih politika. Neke od prepreka nastoje se otkloniti zajedničkim snagama više tržišnih aktera dok su druge povezane sa uslovima specifičnim za svako pojedino tržište. Jedna od najčešćih prepreka je niska svijest na strani potražnje, u onoj dimenziji koja se odnosi na način na koji tržište EEOIE djeluje i koje su moguće koristi iz provedbe projekata. U većini slučajeva ova prepreka je kombinovana s nedostatkom projekata koji bi mogli poslužiti kao pokazni projekti, te nedostatkom iskustva i stručnosti. Kako bi se rješavali problemi niskog nivoa svijesti među krajnjim korisnicima, podizanje svijesti se ostvaruje preko ostvarenih oglednih projekata i u tom slučaju krajnji korisnik može vidjeti u praksi da takvi projekti postoje i da dobro funkcionišu. Regulatorne prepreke su drugi najčešći tip prepreka za razvoj tržišta. Još jedna velika prepreka može biti finansiranje projekata i investicija u EEOIE. Ovaj problem je prisutan u Bosni i Hercegovini u kojoj tržište još uvijek nije razvijeno i gdje je bankarski sektor konzervativan i nema prikladne finansijske alate kako bi podržavao projekte. S obzirom da postojeći projekti nedostaju, kao i prethodno iskustvo, finansijske institucije nisu upoznate s cijelim postupkom realizacije projekta. Takve investicije smatraju rizičnim, a dobre prakse kreditiranja nisu dostupne. Ostale uočene prepreke su niske cijene energije koje dovode do visoke cijene ulaganja u poređenju s fosilnim gorivima, kao i nedostatak povjerenja u određene tehnologije. U nastavku su prikazane odgovarajuće barijere koje su grupisane u barijere javnog, industrijskog, stambenog i poslovnog sektora, tržišne barijere kao i strukturne i regulatorne barijere. Naročita pažnja će biti posvećena barijerama

funkcionisanja ESCo koncepta tj., finansiranja investicija uz pomoć ušteta iz projekta. Ovaj biznis koncept je veoma atraktivan iz perspektive teorije i činjenice da postoji veliki potencijal tehnologija EEOIE. Međutim, zastupljenost ovog tržišnog segmenta je zanemariva što znači da postoje značajne barijere u profilisanju pomenutog sektora u jedan održiv, dugoročan i značajan privredni potencijal.

2.1.1. Barijere javnog sektora u finansiranju EEOIE

Iako je javni sektor okidač razvoja finansiranja energetske efikasnosti u mnogim zemljama i dalje ostaju brojne prepreke koje sprečavaju realizaciju investicija, posebno u dijelu prisutnosti jasnih procedura javne nabavke. Postoje značajne mogućnosti za energetske i ekonomske uštede kroz ove inicijative, ali donosioci odluka na svim nivoima su često nesvjesni rezultata i potencijala od energetske efikasnosti, jer su njihovi prioriteti usmjereni na područja na kojima mogu ostvariti više političkih poena, kao npr. infrastruktura, nezaposlenost, zdravstvo, obrazovanje i dr. Poboljšanja energetske efikasnosti su tada u utakmici sa navedenim oblastima i pripada im samo dio resursa u kapitalu i ljudima. Izborni period traje 4 godine i uglavnom nije usmjeren na dugoročne ciljeve i politike. Dodatno, kada se uzme u obzir da je period povrata investicije u EEOIE ujedno i period u kome se počinju osjećati efekti investiranja, između 5 i 10 godina, imamo situaciju da ne postoji stvarno zalaganje donosioca odluka. Ovaj problem je još izraženiji tamo gdje su se provele određene mjere poboljšanja te oni preostali objekti i sistemi koji bi se mogli poboljšavati zahtijevaju mnogo više finansijskih sredstava. Vlade i uprave se boje upotrijebiti vanjske resurse radi poboljšanja efikasnosti putem tržišnih mehanizama finansiranja, jer postoji bojazan da bi moglo doći do povećanja otpuštanja radnika, pojave socijalnih nemira i gubitka operativne kontrole nad objektima ili sistemima. Takođe, za pružanje specifičnih usluga putem ESCo kompanija odnosno specijaliziranih privrednih društava za energetske usluge ne postoji odgovarajuća zakonska regulativa i već postojeća može stvoriti poteškoće, naročito u dijelu nabavki. Administrativne procedure su teške i uglavnom su prohodne za veće projekte. Činjenica je da ne postoje jasno definisane procedure ugovaranja, izbora, otplaćivanja i drugih elemenata u okviru finansiranja investicija iz ušteta u projektu. Drugi problem su javne ustanove koje iako imaju fiksna sredstva u budžetu za operativne troškove, te iako postoji potencijal energetske ušteta, nema volje da se projekti provode. Ako uprava osigura finansiranje projekata EEOIE po ESCo principu, finansijski sektor te dugoročne ugovore smatra kreditnim odnosom, tako da su uprave ograničene određenim kreditnim limitima. Takođe, postoje problemi sa nedostatkom zakona i pravila unutar finansijskog sistema koji omogućava javnom sektoru (gradovima, opštinama, regijama) plaćanje poboljšanja danas za buduće uštede. Te uštede i kada se dese tangiraju jedan veći budžet. Sredstva u takvoj situaciji, ako se ne koriste za dalja poboljšanja energetske efikasnosti, mogu biti usmjerena nenamjenski na aktivnosti koje mogu izazvati puno veću energetske potrošnje i troškove. Ugovaranje energetske efikasnosti u javnom sektoru gotovo uvijek zahtijeva provođenje procedure javnih nabavki. Na žalost, takve procedure i njihove odluke često su usmjerene isključivo na cijenu opreme, a ne na energetske usluge koje oprema pruža i na odgovarajuće operativne troškove u životnom vijeku. Pored toga, ugovaranje energetske efikasnosti zahtijeva kompetentne državne službenike koji mogu pripremati, realizovati i pratiti ugovore o energetskej efikasnosti uz stalno napredovanje i praćenje novih trendova na tržištu EEOIE. Na kraju, jedna od glavnih prepreka u javnom sektoru su problemi sa nedostatkom sredstava iz javnih budžeta za finansiranje projekata

EEOIE, naročito u vrijeme trenutne globalne ekonomske krize izazvane pandemijom korona virusa.

2.1.2. Prepreke u stambenom sektoru

Investicije u EEOIE u stambenom sektoru ili sektoru zgradarstva su najproblematičnije zbog činjenice da taj sektor ima najveći potencijal energetske i ekonomskih ušteda. Brojni su razlozi koji ograničavaju primjenu energetske efikasnosti, a prije svega su vezani za činjenicu da su pojedinačne investicije i projekti relativno mali i imaju veliki udio transakcionih troškova. Transakcioni troškovi su troškovi razmjene dobara i usluga na tržištu. Transakcioni troškovi dijele se na: troškove prije nego što se sklopi ekonomska transakcija i na troškove nakon što je transakcija sklopljena, u fazi njene realizacije. Tu se prije svega misli na troškove pronalaženja partnera, troškove pregovaranja, troškove pisanja ugovora, troškove zaštite sporazuma, troškove pregovaranja ako ugovor ne definiše sve situacije koje se naknadno pojave, troškove rješavanja konflikata i sporova, troškove kontrole provođenja ugovora, troškove koji nastaju ako ugovor ne ide predviđenim tokom, troškove koji nastaju u slučaju preranog prekida ugovora i sl. Drugo, projekti su kompleksni zbog dugih procesa dokazivanja vlasništva nad objektima ili sistemima, kao i podjele ušteda između velikog broja vlasnika sa malim udjelima u vlasništvu. Zbog velikog broja aktera vrlo često je težak proces ugovaranja, jer se svi moraju složiti oko načina provođenja projekta i naročito oko otplate investicije. Za neke dijelove objekata ili sistema (zajedničke instalacije) ne postoji jasna slika ko je vlasnik, pa ta činjenica stvara i probleme, ako je na tom dijelu potrebno vršiti neka poboljšanja. Domaćinstva i vlasnici objekata često nisu svjesni potencijala energetske i ekonomskih ušteda i mogućnosti koje pružaju ugovori o energetskej efikasnosti. Niska cijena energije u Bosni i Hercegovini ne pruža dovoljno motiva da se provode mjere EEOIE. Mnogi vlasnici objekata često sumnjaju u očekivane uštede, uglavnom zbog činjenice da im mehanizam i koncept investiranja sa finansiranjem iz ušteda nije jasan. Često se kao barijera navodi inicijalni trošak projekta kao opterećenje za domaćinstvo i dodatnu obavezu da domaćinstvo značajno ne povećava potrošnju energije, dakle da je održava na nivou potrošnje prije primjene mjera, jer se samo na taj način dug može otplaćivati iz ušteda.

Jedna od najznačajnijih prepreka je nepostojanje interesa domaćinstava, a to nije moguće riješiti na jednostavan način. Nedostatak finansijskih sredstava i vremena za razmatranje ove problematike je glavni problem provođenja ugovora o energetskej efikasnosti u stambenom sektoru. Provedeno je istraživanje kojim su identificirane barijere u stambenom sektoru i došlo se do zaključaka da domaćinstva sa većim prihodima pokazuju interes za poboljšanje energetske efikasnosti, ali ne putem specijaliziranih društava za energetske usluge nego samostalnim djelovanjem. U nekim zemljama EU postoji obaveza da dobavljači energije postižu energetske uštede kod svojih kupaca pa je oformljeno nekoliko programa sa ovim ciljem. Ono što se pokazalo kao problem su prekomplikovane procedure koje se koriste kako bi se provele mjere te verificirale i pratile uštede. S druge strane, određeni dio ovog sektora funkcioniše unutar iznajmljenih objekata te je vrlo teško postići konsenzus i ugovor za objekte nad kojima ne postoji pravo vlasništva.

Zbirno, glavne kočnice bržeg razvoja i primjene energetske efikasnosti u stambenom sektoru su visoki transakcioni troškovi, neinformisanost i nepostojanje interesa vlasnika objekta i sistema o mehanizmima finansiranja, kao i kompleksnost procesa odlučivanja. Ovaj niz

prepreka sprečava aktivniji i jači angažman društava za energetske usluge u stambenom i poslovnom sektoru.

2.1.3. Tržišne prepreke korištenja finansijskih instrumenata

Finansiranje EEOIE je jedan od vodećih problema u mnogim zemljama, naročito onim u razvoju kakva je Bosna i Hercegovina. Dodatni problem je vrlo konzervativan bankarski sektor. Veliki broj banaka i finansijskih institucija nema znanja o potencijalu energetske efikasnosti i iskustva u kreditiranju tih aktivnosti i društava za energetske usluge. Dodatna komplikacija je ta što banke moraju evaluirati svoje klijente, bilo da je riječ o investitoru, ili društvu za energetske usluge. Iz ovih razloga, banke vrlo često ne posuđuju sredstva društvima za energetske usluge, ili zahtijevaju visoke kamatne stope. To se naročito odnosi na kreditiranje malih i novih društava za energetske usluge koja nemaju adekvatne garancije. Jedan od najvećih problema je kreditni rizik zbog neinformisanosti i nepovjerenja da će projekti rezultirati energetskim i ekonomskim uštedama. Pored toga, u modelima u kojima i klijent preuzima dio kreditnog rizika, društva se susreću sa kreditnom nesposobnošću klijenata i činjenicom da im banke ne žele posuditi novac.

U procesu evaluacije klijenata, finansijeri razmatraju tri ključna elementa: rizik kojem je izložena investicija, period povrata i internu stopu povrata investicije. Finansijeri ne rangiraju visoko investicije u EEOIE, jer projekti imaju tendenciju da su sa relativno dužim periodom povrata nego klasične investicije. Ovakav stav finansijera treba biti kritikovan sa činjenicom da projekti nose koristi i prednosti iza roka perioda povrata. Ovo je naročito važno kod investicija u energetske efikasnosti u sektoru zgradarstva, gdje efekti poboljšanja traju i preko 30 godina. Referiranje finansijera isključivo na period povrata treba biti zamijenjeno i efektom koji projekti nose, a vezani su za javno korisne investicije pa bi i socijalni efekt trebao biti razmotren. Uprkos postojanju ovih nepravilnosti, uzimanje u obzir perioda povrata je još uvijek snažna prepreka investiranju u EEOIE.

Standardni evaluacijski alati, kao što su period povrata i interna stopa prinosa nisu adaptirani za evaluaciju investicija u EEOIE, jer ne uzimaju u obzir interes i koristi koje se ostvaruju nakon perioda povrata, niti kvantificiraju koristi, kao što su povećanje blagostanja, zdravstveni uslovi ili poboljšanje radnih uslova. O nivou uticaja ovih elemenata prilikom donošenja odluke o kreditu se može raspravljati, ali sigurno ih u nekoj mjeri treba involvirati kako bi se unaprijedilo finansiranje EEOIE. Još jedan važan faktor kojeg banke uzimaju u obzir prilikom odobravanja kredita je mogućnost repliciranja modela. Banke i druge finansijske institucije su naklonjene finansiranju investicija koje je moguće preslikati i za koje je proces odobravanja standardizovan. Dosadašnjim pregledom barijera i specifičnosti investicija u EEOIE može se istaći da mogućnost preslikavanja ovih investicija nije velika i da nedostaju standardizovane metode evaluacije. Barijere koje postoje kod finansijskih institucija će i dalje ostati značajna prepreka prirodnom razvoju mjera za poboljšanje energetske efikasnosti, bez obzira da li se radi o zahtjevu za visokim inicijalnim troškovima, konzervativnoj prirodi finansijera ili nepostojanju adekvatnih metoda ocjene investicija. Znajući za ove barijere u Bosni i Hercegovini, zagovornici primjene EEOIE nude na međunarodnom tržištu niz mehanizama finansijske podrške putem pozajmica, garancija i grantova, i to uglavnom putem Evropske banke za obnovu i razvoj, Svjetske banke, Zeleni klimatski fond (GCF), Globalni fond za okoliš (GEF) i dr. Pored ovog komercijalnog načina finansiranja investicija u EEOIE, postoje mnogi

programi i projekti podrške koje nude vlade i krajnji korisnici imaju stav da je bolje pričekati i iskoristiti neki od tih fondova, nego investirati putem duga.

2.1.4. Strukturne i političke barijere

Energetska efikasnost se u našoj zemlji još uvijek ne razmatra kao izuzetno važno pitanje. Na primjer, niske cijene energije koje ne odražavaju stvarne troškove ne daju motiv za smanjenje potrošnje energije kroz energetska efikasnost. Cijene energije su još uvijek visoko subvencionisane pa sredstva koja bi mogla biti efikasnije iskorištena kroz poboljšanja energetske efikasnosti se koriste za subvenciju cijene energije. U razvijenim zemljama, cijene energije za velike i srednje potrošače se često smanjuju zbog liberalizacije tržišta energije, ali uslijed strukturnih promjena na tržištu, kao što je rast cijena nafte i dr., dolazi do ponovnog povećanja cijena energije. Ova situacija se desila u EU i SAD uslijed liberalizacije i restrukturiranja tržišta. Nekim zemljama nedostaje podrška vlade u uspostavljanju zakona i strukturisanju mehanizama finansiranja investicija sa otplatom iz ušteda. Pored toga, vlade mogu spriječiti primjenu novih tehnologija zbog razloga sigurnosti i pouzdanosti. Nadalje, mnoga javna preduzeća za proizvodnju i distribuciju energije suštinski nisu zainteresovana za značajnija smanjenja potrošnje nastala zbog energetske ušteda, jer na taj način dolazi do pada prihoda. Nepostojanje standarda kojim se verifikuju i mjere energetske uštede, doprinosi manjoj zastupljenosti ulaganja u EEOIE i predstavlja jedan od osnovnih razloga nepovjerenja u rezultate projekta EEOIE. Državne institucije su te koje su odgovorne i imaju obavezu uspostavljanja standarda verifikacije i mjerenja energetske poboljšanja. Direktna posljedica ovoga je da finansijeri moraju potrošiti puno više vremena i resursa kako bi provjerili i verificirali energetske uštede koje treba da otplaćuju investiciju, što direktno povećava cijenu posuđenih sredstava. Zbog toga i prije nego što se počne s aktivnostima finansiranja, klijenti i finansijeri su odbijeni od daljeg investiranja.

Na kraju, mnoge EEOIE tehnologije su dokazale svoju ekonomsku isplativost i ako bi se pravilno i kvalitetno finansirale, mogle bi postati predvodnik zaokreta prema zelenoj ekonomiji. Za sada hiljade projekata ostaje nerealizovano, iako imaju prihvatljive stope povrata sredstava. Glavni razlog za ovakvu situaciju i nesklad je u nedostatku finansijskih sredstava i mehanizama koji su prilagođeni specifičnim lokalnim uslovima poslovanja. Visoki inicijalni troškovi, nedostatak svijesti o prednostima energetske efikasnosti, komplikovani tehnički zahtjevi, zakonske nejasnoće i drugi izazovi rezultiraju sa malim brojem investicija spremnih za finansiranje.

U našoj zemlji nedostaju adekvatne subvencije, kako na strani potražnje, tako i na strani ponude EEOIE tehnologija. Primjeri važnih podsticaja na strani potražnje su standardizacija i normiranje, jačanje svijesti potrošača i stvaranje uslova za pristup finansijskim sredstvima. Mjere na strani ponude uključuju poreske olakšice, podsticaj za primjenu EEOIE, olakšan pristup opremi, edukacija energetske auditora, arhitekata, ekonomista i građevinara. Podsticaji mogu pomoći da se prevaziđu barijere na tržištu, kao npr. tehnička asistencija, ili oslobađanje od standardnih administrativnih procedura. Takođe, ponuda edukativnih sadržaja o EEOIE je deficitarna, iako postoje dobri obrazovni sistemi, profesionalne vještine i eksperti za pojedine EEOIE tehnologije. EEOIE znanja nisu uvrštena u većinu obrazovnih programa. Bez tih znanja i adekvatnog sistema pouzdanog mjerenja i verifikacije energetske ušteda, mjere poboljšanja energetske efikasnosti nikad neće imati veliki uticaj na privredu. Još jedna barijera koja se može podvesti pod zakonodavni okvir, ali koju vrijedi posebno

spomenuti je prihvatanje standarda i normi o toplinskoj izolaciji objekta. Iako postoje zakoni ili pravilnici po kojima se zahtijeva maksimalna toplinska izolacija, oni se na praktičnom nivou ne realizuju. Razlog posebnog prikazivanja ovog problema je taj što sektor zgradarstva može najviše doprinijeti poboljšanju energetske efikasnosti. Još jedan nedostatak i barijera su neadekvatne državne kampanje za jačanje svijesti o koristima i prednostima energetske efikasnosti.

Prema Strategiji obnove zgrada, potencijal za uštedu energije u stambenom sektoru kreće se od 16% (lagani scenario) do 46% (visokoambiciozni scenario) u periodu do 2050. godine. Nema sumnje da je potencijal za uštedu veliki, a kao ilustracija mogu nam poslužiti podaci i primjeri iz drugih zemalja. Internim istraživanjem na osnovu podataka iz 100 škola u BiH se došlo do zaključaka da je potencijal uštede u BiH školama 55%. Ovako veliki potencijal uštede znači i brzu isplativost investicija. Zapravo, ne postoje mjere u ekonomiji koje su isplativije za BiH u ovom trenutku, nego mjere ulaganja u energetske efikasnosti. U BiH je proces razvoja tržišta energetske efikasnosti i obnovljivih izvora energije na samom začetku. Zakoni o energetske efikasnosti u FBiH i RS postoje kao i niz podzakonskih akata.

2.2. Postojeći mehanizmi finansiranja projekata energetske efikasnosti u stambenom sektoru sa fokusom na grad Lukavac

S obzirom da energetska efikasnost zahtijeva investiranje, danas je poznato više načina i izvora njihovog finansiranja, a neki od njih su podrška vladinih institucija, finansiranje od strane specijaliziranih institucija, finansiranje iz vlastitih i/ili pozajmljenih izvora i sl.

Zbog podrške procesu primjene energetske efikasnosti pojavljuju se instrumenti koje koriste vlade kako bi stvorile pogodan okvir ili podsticaje za sudionike na tržištu u svrhu osiguranja i kupovine energetske usluga i ostalih mjera za poboljšanje energetske efikasnosti. Te aktivnosti su usmjerene na skupine krajnjih korisnika i obično vode provjerljivom i mjerljivom poboljšanju energetske efikasnosti. Instrumenti državne podrške energetske efikasnosti su fondovi, subvencije, sniženje poreza, krediti i ostali vezani ugovori koje na tržištu nude javna tijela, kako bi djelimično ili u potpunosti pokrili početne troškove projekata implementacije mjera za poboljšanje energetske efikasnosti.

Pored državne podrške energetske efikasnosti razvijeni su i tržišni poslovno-finansijski instrumenti provođenja energetske efikasnosti. Najpoznatiji i najčešće korišten instrument je ESCo model (Energy Service Company) kojeg provode društva za energetske usluge. Kako se navodi u entitetskim zakonima vezanim za energetske efikasnosti, društva za energetske usluge su pravna lica koja pružaju energetske usluge na osnovu ugovora o energetske efektu, ili drugog odgovarajućeg ugovora prilikom vršenja energetske pregleda, projektiranja, građenja, stručnog nadzora nad građenjem, rekonstrukcije, održavanja objekata, kao i upravljanja i nadzora nad potrošnjom energije uz prihvatanje finansijskog rizika. U poslovnoj praksi ovo predstavlja jedan od modela finansiranja investicije iz ušteda, dok drugi modeli podrazumijevaju i uključivanje finansijskih institucija, regulatora, lokalnih vlasti, medijatora, projekatanta, distributera energije i dr. U velikom broju slučajeva se kao ESCo kompanija javlja i sam proizvođač energetske efikasne proizvoda, jer na taj način osigurava viši nivo prodaje proizvoda.

U Bosni i Hercegovini su prisutni određeni instrumenti državne podrške energetskej efikasnosti u stambenom sektoru dok su tržišni mehanizmi i instrumenti finansiranja na samom početku razvoja i u aplikativnom smislu imaju zanemarivu ulogu. U nastavku su prikazani postojeći mehanizmi finansiranja projekata energetske efikasnosti u stambenom sektoru, specifično za grad Lukavac.

2.2.1. Entitetski i kantonalni mehanizmi finansiranja projekata energetske efikasnosti u stambenom sektoru

Bosna i Hercegovina je nakon ratifikacije Ugovora o Energetskoj zajednici postala punopravna članica Energetske zajednice. Jedan od zadataka BiH u sklopu aktivnosti zajednice je bio i usvajanje propisa o energetskej efikasnosti i ustanovljavanje operativnih tijela za sprovođenje propisa.

Finansiranje energetske efikasnosti se obavlja putem javnog finansiranja projekata energetske efikasnosti putem Fonda za zaštitu okoliša FBiH (Fond). Time je ostvaren solidan osnov za finansiranje, a sredstva za projekte mogu da zahtijevaju različiti učesnici.

Fond je finansijska organizacija koja ima svojstvo pravne osobe i djelatnost Fonda je prikupljanje i distribuisanje finansijskih sredstava za zaštitu okoliša, uključujući energetskej efikasnost. Brojna svjetska i evropska iskustva pokazuju da je jedan od najuspješnijih načina podsticanja EEOIE osnivanje posebnog fonda, čiji bi osnovni cilj bio podsticati realizaciju onih aktivnosti i mjera EEOIE koje za rezultat imaju pozitivne efekte na društvo u cjelini, a ne bi bile realizovane samostalno od strane investitora, ili nisu isplative po kriterijima kreditora. Sredstva za finansiranje rada spomenutih fondova se osiguravaju iz namjenskih prihoda na entitetskom nivou: od naknada za onečišćivače okoliša, naknade korisnika okoliša, posebnih naknada za okoliš na vozila na motorni pogon i sl.

Prema Zakonu o Fondu za zaštitu okoliša FBiH pravnim i fizičkim osobama, korisnicima sredstava, radi finansiranja mjera EEOIE, omogućavaju se sljedeći finansijski mehanizmi: krediti i pozajmice, subvencije, garancije, grant sredstva na osnovu javnog poziva kojega objavljuje Fond. Fond je dužan pri dodjeli sredstava primjenjivati princip po kojemu se raspoloživim sredstvima treba postići najveća ukupna korist po okoliš. Adekvatnim radom fondova započeo bi se sistemski pristup rješavanju problematike državnog finansiranja energetske efikasnosti i korištenja obnovljivih izvora energije. Fondovi bi na taj način postali novi faktor na entitetskim finansijskim scenama s jasnim mandatom i značajnim finansijskim sredstvima za ostvarenje zacrtanih ciljeva. Preporuka je da fondovi fokusiraju svoju pažnju na sljedeća područja:

- energetska efikasnost u zgradarstvu i održiva gradnja,
- energetska efikasnosti u industriji, sektoru usluga i javnom sektoru,
- energetska efikasnosti i korištenje obnovljivih izvora energije u sektoru transporta prema kriteriju troškova smanjenja emisije ugljen dioksida,
- korištenje solarne energije,
- energetskej korištenje biomase,
- energetska efikasnost u centralizovanim toplinskim sistemima,
- korištenje geotermalne energije,

- korištenje energije iz malih hidroelektrana,
- korištenje energije vjetra i
- kogeneracijski procesi.

Ovdje je važno naglasiti da se prilikom odluke o tome koji projekti EEOIE će se financirati sredstvima fondova treba imati u vidu osnovni postulat svakog finansijskog instrumenta, a to znači da prvenstvo treba dati projektu koji će rezultirati maksimalnom efikasnošću po jedinici utrošenog kapitala. Na osnovu spomenutog postulata treba identifikovati područja rada fondova, te klasifikovati mjere energetske efikasnosti i korištenja obnovljivih izvora energije prema unaprijed determinisanim kriterijima. Nakon identifikacije područja, treba sagledati mjere, odnosno aktivnosti u okviru pojedinih područja koje pokazuju potencijal za smanjenje emisija stakleničkih plinova. Svako se područje sastoji od niza tehnoloških i netehnoloških mjera koje je moguće primijeniti u svrhu ostvarenja zadanih ciljeva. Dalje analize trebaju se fokusirati na rangiranje mjera prema zadanim kriterijima. Svaka mjera ima specifičan trošak primjene i efekte po okoliš. Ono što je bitno jeste identifikovati mjere koje daju najveće efekte u pogledu smanjenja potrošnje energije, odnosno smanjenja emisija stakleničkih plinova po jedinici utrošenih sredstava.

Drugi državni ili entitetski mehanizmi finansiranja EEOIE su veoma ograničeni, posebno kada se gleda odnos potencijala ove oblasti sa odgovarajućim uštedama i budžetskim ili javnim ulaganjima. Na nivou entiteta počinje da se prepoznaje značaj primjene mjera energetske efikasnosti u zgradarstvu, prvenstveno u javnom sektoru (obrazovanje, zdravstvo, pravosuđe i sl.). Navedene aktivnosti se provode putem entitetskih ministarstva i fondova.

Putem Fonda za zaštitu okoliša FBiH realizuje se program podrške stambenom sektoru ali samo u dijelu koji se odnosi na kolektivno stanovanje. Prethodnih godina Fond je objavljivao javne konkurse za dodjelu sredstava za realizaciju programa, projekata i sličnih aktivnosti iz područja zaštite okoliša. Jedan od dijelova konkursa odnosio se na unaprijeđenje korištenja energije sa raspoloživim budžetom koji se na godišnjem nivou kreće oko 900.000 KM. Ovdje se sredstva Fonda, između ostalog, koriste za sufinansiranje izrade projekata, energijskog audita/studije izvodljivosti i slične dokumentacije iz oblasti energijske efikasnosti čija je svrha ispunjenje zakonskih obaveza ili se istim stvaraju preduslovi za dalje aktivnosti na realizaciji i implementaciji planova i projekata, Pored sufinansiranja projektno tehničke dokumentacije sredstva Fonda se koriste i za provođenje infrastrukturnih mjera povećanja energijske efikasnosti u stambenim zgradama ali isključivo na zgradama kolektivnog stanovanja. Aplikant mora osigurati vlastito učešće u iznosu od minimalno 40% od vrijednosti prijavljenog projekta dok maksimalni iznos sredstava koja se mogu dodijeliti po projektu je 100.000 KM.

Prijave u ime stanara zgrada kolektivnog stanovanja mogu podnijeti jedinice lokalne samouprave (gradovi i općine), javne ustanove, komunalna preduzeća i upravitelji zgrada. Za ispunjenje uslova konkursa potrebno je priložiti relevantnu dokumentaciju uključujući tehn-ekonomске analize, energijske preglede, predmjere i predračune radova i sl. Ocjena prijava se provodi u nekoliko faza a podrazumijeva usklađenost sa temom/programskom aktivnošću, vlastito učešće u skladu sa traženim konkursom i kompletnost dokumentacije. Nakon

ocjenjivanja, na prijedlog direktora, Upravni odbor Fonda za zaštitu okoliša Federacije BiH donosi odluku o dodjeli sredstava korisnicima.

Tuzlanski kanton (TK), u okviru koga se nalazi i Grad Lukavac kao poseban predmet analize finansijskih mehanizama za energetske efikasnosti u stambenom sektoru, prepoznao je sve vrijednosti energetske efikasnosti kao instrumenta razvojne politike. Zbog toga je proteklih godina pokrenuta i realizovana izrada studija i akcionih planova energetske efikasnosti TK, vodiča za izradu i provedbu politike energetske efikasnosti TK i niza konkretnih programa poboljšanja energetske efikasnosti u stambenom sektoru. Pored zakonodavnog i institucionalnog razvoja, aktivnosti konkretne podrške u realizaciji EEOIE projekta se ogledaju u aktivnostima Ministarstva prostornog uređenja i zaštite okolice. Ovo ministarstvo od 2010. godine raspisuje konkurse za dodjelu sredstava javnim ustanovama, koja se odnose na provedbu energetskih programa i to toplinske izolacije zgrada i zamjene vanjske stolarije. Pravo učešća na javnom konkursu imaju javne ustanove iz oblasti obrazovanja i ostale javne ustanove čiji osnivač je TK.

Pored toga, Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okolice TK na osnovu Programa raspodjele namjenskih sredstava od ekoloških naknada i to naknada zagađivača okoliša od pravnih i fizičkih osoba te posebnih naknada za okoliš koje plaćaju pravne i fizičke osobe pri svakoj registraciji motornih vozila, realizuje projekte sufinansiranja zamjene postojećih kotlova ili kamina za centralno grijanje na fosilno gorivo (ugalj) kotlovima ili kaminima na pelet, u postojećim individualnim stambenim i individualnim stambeno-poslovnim objektima na području Tuzlanskog kantona. Ovim projektima se ne uzimaju u obzir zgrade kolektivnog stanovanja.

Ukupan iznos sredstava predviđen za sufinansiranje mjera EEOIE je oko 500.000 KM na godišnjem nivou. Dodjela sredstava za sufinansiranje mjera EEOIE vrši se u iznosu do 50% od vrijednosti zamjene postojećeg kotla ili kamina za centralno grijanje na fosilno gorivo (ugalj) kotlom ili kaminom na pelet, a maksimalno 2.000 KM. U toku budžetske godine podnosilac prijave može ostvariti pravo na sufinansiranje samo jedan puta. Za ispunjenje uslova konkursa potrebno je priložiti relevantnu dokumentaciju. Po okončanju evaluacije i zaključenja ugovora korisnik, u ugovorenom roku, vrši zamjenu kotla ili kamina na fosilno gorivo (ugalj) i dostavlja dokaze, nakon čega Ministarstvo dodjeljuje finansijska sredstva korisniku projekta.

Institucionalna podrška finansiranju projekata energetske efikasnosti u stambenom sektoru sa nivoa Grada Lukavca započinje izradom ovih finansijskih mehanizama.

2.2.2. Finansiranje energetske efikasnosti u stambenom sektoru putem kreditnih institucija

Na Zapadnom Balkanu, u državama Albaniji, Bosni i Hercegovini, Kosovu, Crnoj Gori, Srbiji i Sjevernoj Makedoniji, Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD) putem Instrumenta finansiranja u domenu zelene ekonomije (GEFF) provodi kreditnu liniju koja osigurava sredstva za ulaganja u domenu zelene ekonomije u stambeni sektor, kao i za kompanije koje kroz svoje proizvode i usluge omogućavaju energetske efikasnosti i obnovljive izvore energije za domaćinstva. Ukupni iznos kreditne linije za zapadni Balkan iznosi 85 miliona eura od čega je za Bosnu i Hercegovinu namijenjeno 22 miliona eura.

GEFF na Zapadnom Balkanu se provodi u okviru Regionalnog programa energetske efikasnosti za Zapadni Balkan (REEP Plus) koji finansira Europska unija (EU), a koji se realizuje u saradnji sa Sekretarijatom Energetske zajednice (ECS). Program tehničke saradnje u okviru ove kreditne linije podržava Austrijsko ministarstvo finansija i Investicijski okvir Zapadnog Balkana.

GEFF finansiranje se odvija putem lokalnih finansijskih institucija učesnica koji koriste kreditnu liniju za finansiranje kvalifikovanih zajmoprimaca za ulaganja u investicije koje se kvalifikuju. U Bosni i Hercegovini to su: UniCredit Bank, UniCredit Bank a.d. Banja Luka, Sparkasse Bank dd Bosna i Hercegovina i Partner mikrokreditna fondacija.

Ovaj način finansiranja poboljšanja energetske efikasnosti u stambenom sektoru podrazumijeva niz pogodnosti. Pored uštede energije, smanjenja emisije štetnih gasova, povećanja vrijednosti nekretnine i dr., po implementaciji projekta ostvaruje se poticajni bespovratni bonus za ulaganja u rasponu od 15% do 35% od iznosa investicije ili iznosa kredita.

Mjere energetske efikasnosti koje je moguće finansirati u stambenom sektoru iz ove kreditne linije su toplotna izolacija individualnog stambenog objekta, zamjena prozora i vrata, zamjena kotlova, ugradnja toplotne pumpe, ugradnja solarnih kolektora/solarnih grijača vode, ugradnja fotonaponskih sistema za proizvodnju el. energije, zamjena rasvjete, ventilacija, klimatizacija, nabavka energetske efikasne frižidera i zamrzivača te nabavka akumulacionih rezervoara za toplu vodu.

Kredit za projekte energetske efikasnosti se odobravaju, u zavisnosti od instrumenata obezbjeđenja kredita, do 50.000 € uz rok otplate do 20 godina. Efektivna kamatna stopa na kredite u okviru ove kreditne linije, putem banaka i u zavisnosti od vrijednosti kredita i roka, iznosi do 7,43%, dok putem mikrokreditne fondacije ista iznosi 19,57%.

Postupak realizacije kredita započinje odabirom prihvatljivog proizvoda/materijala kojeg fizička lica žele ugraditi. Dostavljanjem dokumentacije vezane za namjenu korištenja te ostalu dokumentaciju za obradu kredita prema internim aktima banke. Za pravdanje namjene korištenja dostavlja se predračun dobavljača/izvođača radova, vlasništvo/korištenje individualnog stambenog objekta, certifikata prihvatljivosti proizvoda i dr. Evaluacija zahtjeva za kredit i odobrenje kredita se provodi u skladu sa internim aktima banke. Po isplati kredita i implementaciji projekta na stambenom objektu, podnosi se zahtjev za verifikaciju uz konačni račun i dokaze o izvršenim radovima, kako bi banka isplatila bespovratni bonus.

Pored navedene kreditne linije Raiffeisen BANK dd Bosna i Hercegovina, uz podršku KfW razvojne banke nudi kreditnu liniju za finansiranje investicija u energetske efikasnosti i projekata koji generišu energetske uštede. Cilj je promocija efikasnog korištenja energije u Bosni i Hercegovini na održiv način. Minimalna ušteda energije na sredstvima koja su predmet kreditiranja treba iznositi 20% ili više.

Mjere energetske efikasnosti koje je moguće finansirati u stambenom sektoru iz ove kreditne linije su:

- Rekonstrukcija i adaptacija stambenog objekta (zamjenu sistema grijanja, izolaciju vanjskih zidova i krovova, podnu izolaciju, zamjenu vanjskih prozora i vrata, zamjenu starih radijatora sa novim koji su opremljeni termostatskim ventilima, zamjenu pumpi

centralnog grijanja, ugradnju solarno-termalnih sistema za toplu sanitarnu vodu, zamjenu sijalica),

- Kupovina kućnih aparata sa EU naljepnicom klase A+ i bolje (rashladni uređaji, mašine za pranje veša, mašine za pranje suđa, pećnice, klima uređaji).

Kredit za projekte energetske efikasnosti se odobravaju za kreditno sposobna fizička lica, do 20.000 € uz rok otplate do 10 godina. Efektivna kamatna stopa na kredite u okviru ove kreditne linije iznosi do 6,27%.

Pored uštede energije od 20% i više, smanjenja emisije štetnih gasova, povećanja vrijednosti nekretnine i dr., po implementaciji projekta rekonstrukcije i adaptacije stambenog objekta ostvaruje se poticajni bespovratni bonus do 20% od iznosa kredita. Po realizaciji projekta na stambenom objektu, podnosi se zahtjev za verifikaciju uz konačni račun i dokaze o izvršenim radovima, kako bi banka isplatila bespovratni bonus.

2.2.3. Finansiranje energetske efikasnosti u stambenom sektoru putem programa međunarodne pomoći

Istorijski gledano, finansijski podsticaji za energetske efikasnosti u BiH se dominantno oslanjaju na pomoć međunarodnih razvojnih agencija, donatora i institucija. Najznačajnije međunarodne organizacije i institucije koje stimulišu razvoj primjene principa energetske efikasnosti i obnovljivih izvora energije u BiH su: Razvojni program Ujedinjenih nacija (UNDP), EU, Američka agencija za međunarodni razvoj (USAID), Njemačka razvojna agencija (GIZ), Ekonomski komitet Ujedinjenih nacija za Evropu (UNECE) i mnogi drugi.

Unutar programa dostizanja ciljeva održivog razvoja, UNDP doprinosi rješavanju i prevazilaženju značajnih prepreka upravljanja energijom na lokalnom nivou u BiH. Cilj programa je da se prevaziđu barijere koje se pojavljuju u sprovođenju aktivnosti na lokalnom nivou. U tom kontekstu, UNDP je prepoznao ogroman potencijal za poboljšanje energetske efikasnosti u stambenom sektoru, te su započete aktivnosti analize stanja regulative, trenutnih politika i mehanizama i sl., a navedeno ima svrhu da aktivira i organizuje pravce djelovanja lokalnih vlasti u pravcu poboljšanja energetske efikasnosti u stambenom sektoru. Određene aktivnosti provode se i u okviru djelovanja Njemačke razvojne agencije, s tim da je fokus na entitetske programe poboljšanja EEOIE u stambenom sektoru.

*****

Priprema i realizacija mjera energetske efikasnosti predstavlja jedan od značajnih mehanizama održivog razvoja države, entiteta, kantona i lokalnih zajednica u Bosni i Hercegovini. Navedeno se naročito odnosi na segment energetske obnove zgrada i sistema u stambenom sektoru. Pored tehničkih i tehnoloških zahtjeva u ovoj oblasti, jedan od ključnih parametara sveukupnog pristupa energetske obnovi zgrada u stambenom sektoru jesu mehanizmi, izvori i načini finansiranja mjera energetske efikasnosti.

Energetska obnova zgrada u stambenom sektoru se u proteklom periodu, u najvećoj mjeri, oslanjala na vlastita sredstva građana, sredstva iz budžeta na različitim nivoima vlasti, kao i finansijskoj i tehničkoj podršci međunarodnih finansijskih institucija, donatora i dr.

Grant sredstva i povoljni krediti su najčešći mehanizmi finansiranja dosadašnjih projekata energetske obnove zgrada u stambenom sektoru, koji su obezbijeđeni putem lokalnih i međunarodnih institucija.

Trenutna institucionalna finansijska podrška za energetsku obnovu zgrada u stambenom sektoru (putem grantova) u Federaciji Bosne i Hercegovine se realizuje putem Fonda za zaštitu okoliša Federacije Bosne i Hercegovine.

Pored ove institucionalne finansijske podrške, energetske obnovu u stambenom sektoru provode gradovi, opštine i kantoni u Bosni i Hercegovini putem vlastitih programa raspodjele namjenskih sredstava.

U početnim fazama je razvoj programa finansijske i tehničke podrške stambenom sektoru putem međunarodnih razvojnih institucija (Razvojni program Ujedinjenih nacija, Njemačko društvo za međunarodnu saradnju, Švedska agencija za međunarodni razvoj i saradnju) dok međunarodne finansijske institucije provode programe poboljšanja energetske efikasnosti u stambenom sektoru preko komercijalnih banka u BiH, prije svega Evropska banka za obnovu i razvoj, Njemačka razvojna banka i dr.

Šeme finansijske podrške za energetske obnovu zgrada u stambenom sektoru uključuju grantove za pripremu projektno-tehničke dokumentacije dok su povoljni krediti i grantovi prisutni u dijelu realizacije projekata energetske obnove zgrada, kao što je prikazano u nastavku.

Pregled dostupnih šema finansiranja energetske efikasnosti u stambenom sektoru u Federaciji Bosne i Hercegovine, specifično za grad Lukavac.

Finansijeri	Priprema projektno-tehničke dokumentacije putem granta	Realizacija projekta poboljšanja EEOIE putem povoljnih kredita	Realizacija projekta poboljšanja EEOIE putem granta
Fond za zaštitu okoliša Federacije Bosne i Hercegovine	Da	-	Da
Tuzlanski kanton	-	-	Da
(EBRD) putem Instrumenta finansiranja u domenu zelene ekonomije (GEFF) - UniCredit Bank, UniCredit Bank a.d. Banja Luka, Sparkasse Bank dd Bosna i Hercegovina i Partner mikrokreditna fondacija.	-	Da	Bespovratna sredstva do 35% vrijednosti kredita
KfW razvojna banka - Raiffeisen BANK dd Bosna i Hercegovina	-	Da	Bespovratna sredstva do 20%

			vrijednosti kredita
--	--	--	---------------------

Ukupno dostupna javna finansijska sredstva za poboljšanje energetske efikasnosti u stambenom sektoru na godišnjem nivou iznose oko 2 miliona konvertibilnih maraka, dok višegodišnji kreditni međunarodni programi su kapacitirani na ukupni iznos do cca 30 miliona konvertibilnih maraka. Uzimajući u obzir podatke iz Akcionog plana za energetske efikasnost u Federaciji Bosne i Hercegovine za period 2019–2021., za potrebe energetske obnove stambenog sektora u FBiH do 2030. godine neophodno je 2,2 milijarde KM.

Ovi odnosi pokazuju da je neophodno osigurati dodatne izvore finansiranja kako bi zgrade u stambenom sektoru ispunile standarde energetske efikasnosti te kako bi se ispunile obaveze Bosne i Hercegovine prema Ugovoru o Energetskoj zajednici. U periodu do 2030. godine biće potrebno mobilizovati značajna sredstva, što obavezuje na osiguranje mehanizama finansiranja iz više izvora. Kao što pokazuje praksa u razvijenim zemljama, značajna obnova zgrada započinje sa uključivanjem ostalih tržišnih aktera u procese energetske obnove u stambenom sektoru. Tu se prije svega misli na komercijalne banke, društva za energetske usluge (ESCO), privatne partnere u javno-privatnim partnerstvima i druge tržišne aktere.

2.3. Prikaz i analiza mogućih finansijskih instrumenata za finansiranje mjera energetske efikasnosti u stambenom sektoru

Investicije u EEOIE imaju snažan doprinos u kreiranju održivog privrednog razvoja. Međutim, još uvijek postoji jaz između velikog ekonomskog potencijala ove oblasti i tržišne realizacije mjera poboljšanja energetske efikasnosti i obnovljivih izvora energije. Ključni razlog ovog jaza je nedostatak adekvatnih finansijskih instrumenata i mehanizama prilagođenih tržišnim uslovima. Tržište EEOIE nije jednostavno i odvojeno tržište, jer pokriva niz različitih sektora potrošnje i sektora ponude tehnologija i opreme. Ovo tržište je sačinjeno od niza velikog broja malih disperziranih investicija o kojima odlučuje veliki broj investitora. Mnoge EEOIE tehnologije su dokazane i ukoliko se pravilno i kvalitetno finansiraju, inicijalna investicija za njih će biti vraćena u relativno kratkom periodu na osnovu ostvarenih energetskih i finansijskih ušteda. Međutim, iako postoji ekonomska logika i prihvatljivost, nije primijećen značajan investicioni ciklus u predmetnoj oblasti, naročito u Bosni i Hercegovini. Mnogi stručnjaci ističu da je osnovni razlog tome nedostatak finansijskih instrumenata i mehanizama koji odgovaraju specifičnostima investicija u EEOIE, potom nedostatak zakonske regulative i aktivnijeg angažmana finansijskih institucija u obezbjeđenju sredstava za finansiranje energetske efikasnosti i obnovljivih izvora energije. Zbog svog investicionog potencijala i mogućnosti stvaranja ušteda, neophodno je provesti programski i sistematičan pristup finansiranju EEOIE. Tržišta su raznolika i disperzirana, svaka sa svojim institucionalnim i drugim specifičnostima i upravo zbog toga je potrebno spojiti sve dijelove tržišta radi povećanja tražnje i privlačenja svih vidova finansiranja. Uspješni programi finansiranja predstavljaju kombinaciju:

- omogućenog pristupa finansiranju sa prilagođenim instrumentima finansiranja,
- uspostavljenog mehanizmima razvoja i provođenja investicija u EEOIE i

- programa koji grade kapacitete tržišnih struktura za djelovanje u oblasti EEOIE.

Na spomenuti način se uspostavlja ponuda i potražnja finansijskih sredstava namijenjenih investiranju u EEOIE. Programski i sistemski pristup finansiranju se može odnositi na različite sektore, poput zgradarstva, malih i srednjih preduzeća, industrije, javnog sektora, domaćinstva i dr. Najčešći načini finansiranja investicija u EEOIE su iz vlastitih sredstava, zaduživanjem, uglavnom putem kredita i lizinga i na osnovu različitih tipova ugovora o energetske efikasnosti i energetskim performansama. Ovi instrumenti i svi njihovi podtipovi će biti detaljno objašnjeni u nastavku, a pored njih će se takođe elaborirati i analizirati uloga, značaj i zastupljenost drugih instrumenata finansiranja EEOIE kao što su: projektno finansiranje, forfeting, finansiranje obveznicama, finansiranje subordiniranim dugom, finansiranje od strane dobavljača opreme, finansiranje od snabdjevača energijom, programi međunarodnih institucija, grant šeme, revolving fondovi, oporezivanje, strukturni fondovi EU, finansijski instrumenti evropskih razvojnih i investicionih banaka i dr.

2.3.1. Načini finansiranja investicija energetske efikasnosti

Ova vrsta finansiranja podrazumijeva prikupljanje finansijskih sredstava zaduživanjem od kreditora za određeni vremenski period. Opcije koje postoje kod ovog tipa finansiranja su krediti, lizing aranžmani i kreditne garancije. Finansiranje dugom može uključiti neke opcije po kojima se kredit konvertuje u određeni dio vlasništva, ukoliko je investicija uspješna, te se na taj način povećava stopa povrata kreditora. Uobičajeni finansijski instrument ovog tipa zaduživanja je kredit dat direktno krajnjem potrošaču (vlasniku objekta ili sistema), ili društvu za energetske usluge, što predstavlja formu finansiranja od strane trećih strana. Finansiranje sa zalogom podrazumijeva to da preduzeće, organizacija ili ustanova stoji iza projekta poboljšanja EEOIE, ulaganja i odgovarajućeg duga, a da kreditori podrazumijevaju imovinu kao način osiguranja kredita i vraćanja duga. Nasuprot toga se koristi finansiranje iz novčanog toka, tj. projektno finansiranje specifičnog investicionog projekta, gdje se naplata očekuje iz novčanog toka koji projekat generiše. Projektno finansiranje se razlikuje od tradicionalnog oblika finansiranja po tome što kreditori posmatraju aktivu i novčane tokove projekta kao izvor povrata uložених sredstava. Često klijenti žele da povežu otplatu duga sa novčanim tokom projekta ili investicije u EEOIE, što s druge strane podrazumijeva adekvatno razumijevanje te veze od finansijskih institucija. Zbog činjenice da novčani tok projekta nastao zbog energetskih ušteda nije još uvijek prepoznat kao klasičan prihod, finansiranje na bazi duga još uvijek zavisi od kreditne sposobnosti klijenta, ili dodatnog zaloga kao načina osiguranja duga. Međutim, postavlja se pitanje zašto zalog ne može biti sama oprema ili tehnologija EEOIE. Objašnjenje leži u tome što se jednom instalirana oprema ili tehnologija teško može ukloniti i iskoristiti negdje drugo, kao npr. toplotna izolacija i fasada, rasvjeta ili motori i sl. Dakle, ova oprema i tehnologije imaju relativno malu kolateralnu vrijednost. Dodatno, razlog tome je da veliki dio investicije u EEOIE zauzimaju troškovi projektovanja, razvoja i ugradnje. Navedeno objašnjenje pokazuje zašto finansijske institucije prilikom dodjele kredita pored kolateralne vrijednosti opreme naročito posmatraju kreditni bonitet klijenta i druga sredstva osiguranja duga.

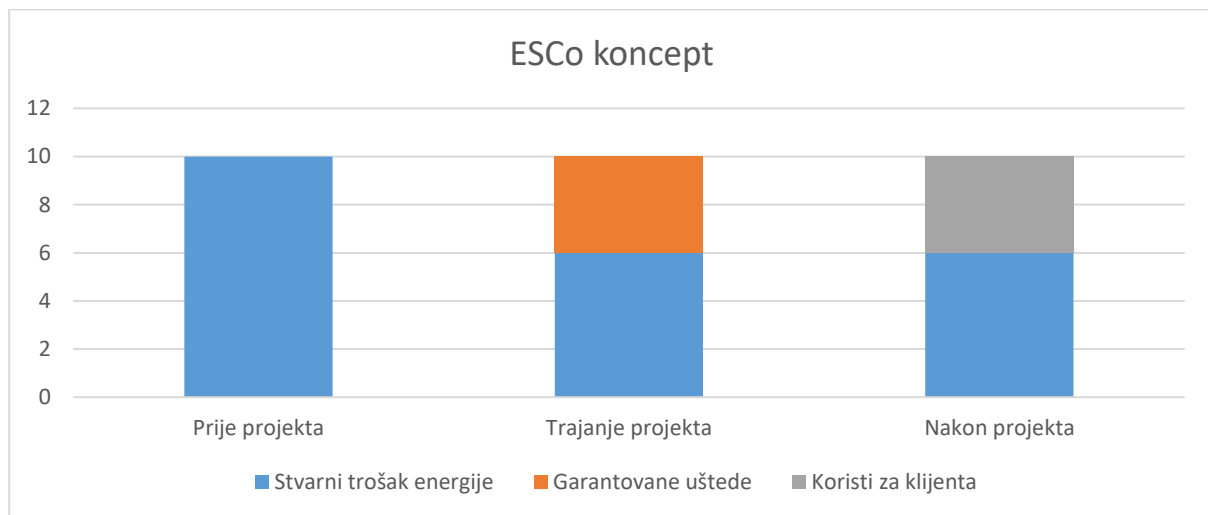
Preduzeća ili organizacije često nemaju dovoljne količine interno generisanih sredstava, ili bonitet za pozajmljivanje sredstava, te se nerijetko okreću novim pristupima finansiranja investicija u energetske efikasnosti i obnovljive izvore energije. Jedan od tih pristupa je i finansiranje koje uključuje pojedine elemente projektnog finansiranja, ali i zaduživanja na bazi

dodatnog zaloga ili kreditnih garancija. Kod finansiranja EEOIE u ovom kontekstu postoje dva osnovna ESCo modela finansiranja: prvi, kod kojeg je klijent dužnik prema kreditoru i drugi, kod koga je društvo za energetske usluge primarni dužnik, a što je konciznije i objašnjeno u nastavku.

ESCo modeli finansiranja investicija

Sam koncept ovog modela je sljedeći: postoje proizvođač energetske efikasne proizvoda, klijent ili kupac i društvo za energetske usluge. Društvo najprije provjerava nivo proizvodnje i/ili energetske potrebe klijenta te utvrđuje trenutne troškove za energiju. Društvo dogovara sa klijentom da će u njegovo ime nabaviti energetski efikasan proizvod i pustiti ga u funkciju, s tim da će klijent tačno određeni vremenski period izdvajati isti nivo finansijskih sredstava kao i prije primjene poboljšanja energetske efikasnosti. Međutim, kao što je prikazano na slici taj iznos sredstava je sada podijeljen na dva dijela i to na stvarne, ali sada manje troškove energije i na otplatu prema društvu.

Slika 1. ESCo koncept

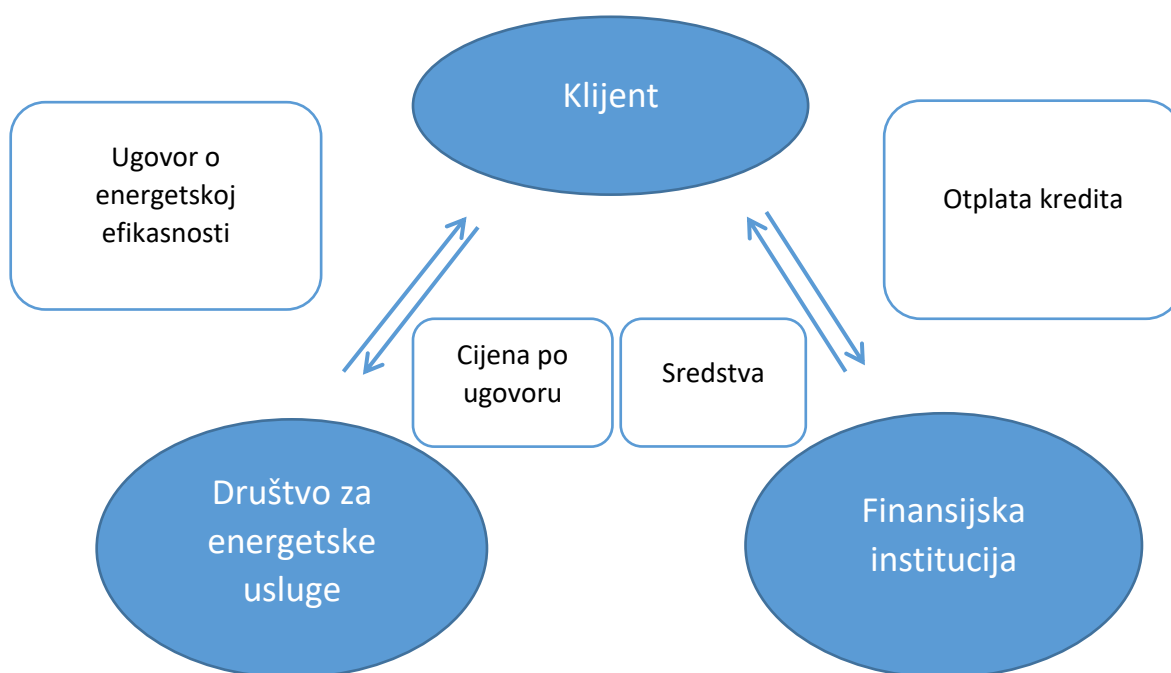
Nakon što klijent otplati, kroz uštede, početnu investiciju prema društvu, svi benefiti od poboljšanja ostaju za klijenta. Treba napomenuti da je rok otplate investicije kroz uštede manji od životnog vijeka opreme u kojem ona stvara uštede. Navedeno bi trebalo predstavljati temeljni motiv klijenta za investiranje u EEOIE. Pored toga, važna činjenica je da društvo za energetske usluge vrlo često preuzima rizik ostvarenja energetske uštede, a time i finansijske uštede. Međusobni odnosi svih strana uključenih u ove aktivnosti su ugovorno definisani. Prethodno navedeno odnosi se samo koncept ovog modela, dok će sve njegove pojedinosti biti prikazane u nastavku. Tehnika provođenja ESCo modela finansiranja podrazumijeva sljedeće elemente i korake:

- Terenska posjeta mjestu izvođenja investicije i preliminarna evaluacija;
- Provođenje detaljnog energetskog pregleda s ciljem provjere trenutne potrošnje energije, područja sa značajnom potrošnjom, kao i prijedlog mjera za poboljšanje;
- Predstavljanje finansijskih rezultata klijentu i donošenje odluke;
- Davanje garancije za postizanje energetske uštede kroz odgovarajući ugovor;
- Obezbeđenje finansijskih sredstava za projekat;
- Cjelovit projektni dizajn, inženjering, specificiranje i nabavka opreme;

- Upravljanje projektom, puštanje u rad instalirane opreme i održavanje opreme;
- Nabavka pogonskog energenta, ili električne energije;
- Mjerenja i verifikacija ostvarenih energetske ušteda.

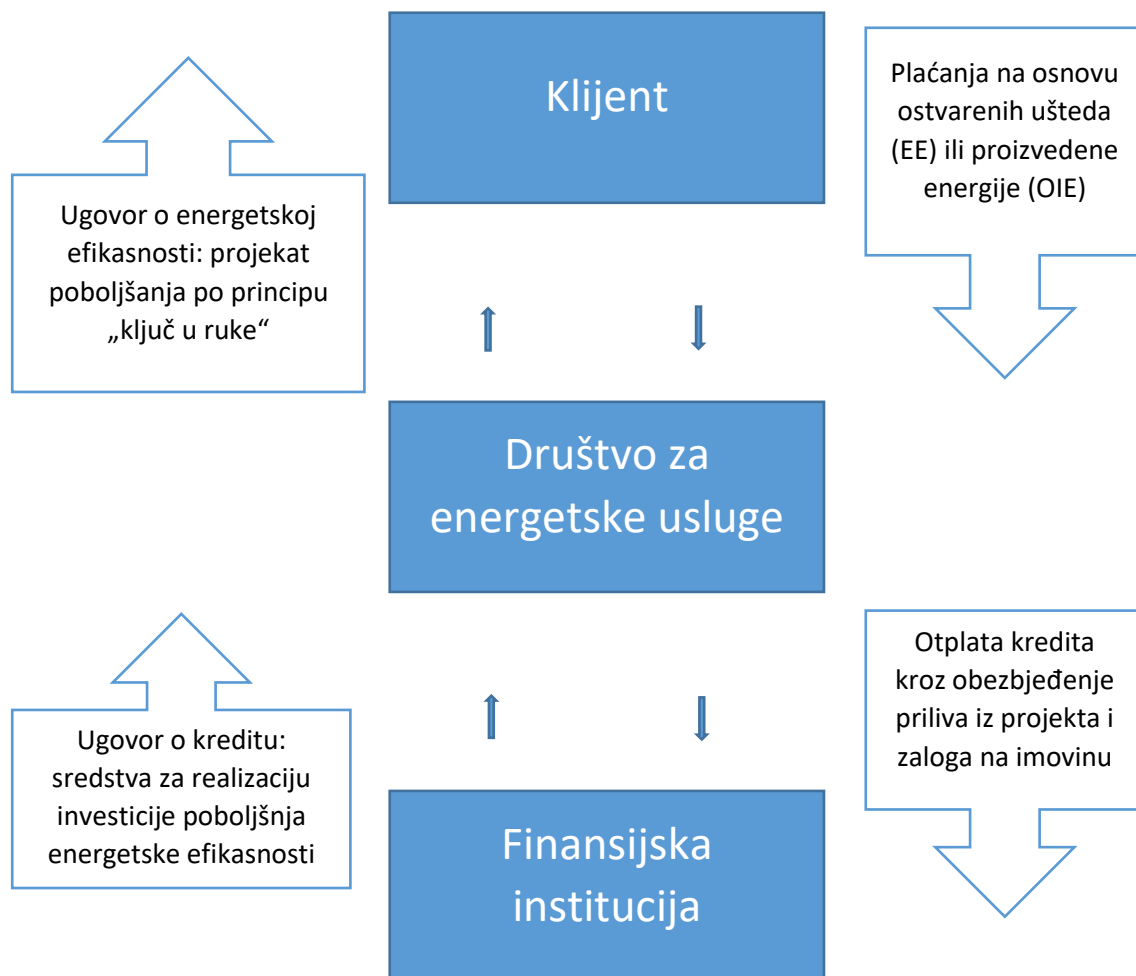
Prvi tip ESCo modela podrazumijeva posuđivanje finansijskih sredstava preduzeću, organizaciji, ustanovi, domaćinstvu i sl. (u nastavku će biti korišten pojam klijent koji se odnosi na bilo koji navedeni oblik), sa ili bez garancije o energetske performansama od strane društva za energetske usluge. Drugi oblik odnosi se na posuđivanje finansijskih sredstava putem društva za energetske usluge. Kada je klijent direktni dužnik, onda je rizik vezan za kredit odvojen od uspjeha provođenja investicije, tehničkih rizika te poboljšanja energetske efikasnosti. Finansijska institucija podrazumijeva da je klijent u ovom slučaju, sva tehnička pitanja vezana za poboljšanje energetske efikasnosti definisao sa društvom za energetske usluge. Između klijenta i društva za energetske usluge u ovom obliku finansiranja, može, a i ne mora biti definisano osiguranje garancija za postizanje poboljšanja. Naredna slika prikazuje konceptualni odnos prvog modela finansiranja sa klijentom kao dužnikom.

Slika 2. ESCo model finansiranja sa klijentom kao dužnikom.

Kod drugog ESCo modela, kada je društvo za energetske usluge dužnik, postoji situacija da cjelokupna investicija funkcioniše po principu „ključ u ruke“. U tom slučaju kreditor evaluira ne samo kreditni rizik klijenta, nego i sljedeće elemente: ekonomiku investicije, projektni inženjering, tehničke performanse investicije, imovinsko stanje, menadžment pristup društva za energetske usluge, te veoma važan segment, ugovor između društva i klijenta o poboljšanju energetske efikasnosti. Na ovaj način društvo za energetske usluge je izloženo kreditnom riziku. Naredna slika prikazuje konceptualni odnos ovog modela finansiranja sa društvom za energetske usluge kao dužnikom.

Slika 3. ESCo model finansiranja sa društvom za energetske usluge kao dužnikom

Prethodna slika prikazuje odnos u kojem klijent sklapa ugovor o energetskej efikasnosti sa društvom za energetske usluge. Postoji cijeli niz različitih modela i varijanti ugovora o energetskej efikasnosti o čemu će naknadno biti više riječi. Klijent vrši plaćanja na osnovu ostvarenih ušteda u slučaju energetske efikasnosti, ili proizvedene energije u slučaju obnovljivih izvora energije, ili kako je definisano ugovorom. Obezbijeđena finansijska sredstva za EEOIE investiciju predstavljaju obavezu društva. Ta sredstva su registrovana u izvorima sredstava u bilansu stanja društva za energetske usluge, čime je preuzet kreditni rizik od klijenta. Pored toga, uobičajeno je da društva za energetske usluge daju, od 10% do 30% vrijednosti kredita, zalog u vlastitoj imovini. Većinu društava za energetske usluge su osnovale velike kompanije ili podružnice velikih kompanija. U zavisnosti od vlasništva, društva se mogu grupisati u:

- društva za energetske usluge vezana za proizvođače i dobavljače opreme i tehnologija,
- društva za energetske usluge koja su oformljena od strane kompanija čija je osnovna djelatnost proizvodnja ili snabdijevanje energijom,
- državne/regionalne agencije ili javno-privatna partnerstva i
- nezavisna društva za energetske usluge.

U EU, ESCo tržište se nalazi na različitom stepenu razvoja. U državama, kao što su Njemačka, Austrija, Mađarska i Finska tržište je dosta razvijeno. Tržište u Francuskoj je takođe razvijeno, ali dominira nekoliko velikih kompanija. U državama poput, npr. Danske, Bugarske, Poljske, Portugala i Rumunije, postoji nekoliko aktivnih društava za energetske usluge, dok u Baltičkim državama, Grčkoj, Kipru, Sloveniji i Hrvatskoj tržište je u početnom stadiju razvoja.

Svi međusobni odnosi aktera u ESCo modelu finansiranja su definisani ugovorom. Najčešće je to ugovor o energetskej efikasnosti. Kako se navodi u Zakonu o energijskoj efikasnosti FBiH, ugovor o energijskom efektu je ugovor o pružanju energijskih usluga zaključen između korisnika i uglavnom ESCO-a po kojem se provođenje mjera plaća prema ugovorenom stepenu poboljšanja energijske efikasnosti. Ugovori koji se koriste za provedbu projekata su ugovor o energetskej efikasnosti, ugovor o finansiranju od treće strane i modeli specifični za pojedine zemlje, kao što su ugovori o snabdijevanju toplinskom energijom i dr. U ugovoru sa garantovanim uštedama društvo preuzima u cjelosti projektovanje, instaliranje i rizik ostvarivanja ušteta, ali ne i kreditni rizik. Projekat finansira korisnik koji može osigurati sredstva od banaka, drugih finansijskih institucija, ili finansiranjem od treće strane. Osnovna prednost ovog modela su niži troškovi finansiranja iz razloga što se rizik za finansijske institucije ograničava na područje njihove ekspertize, odnosno procjenjivanja kreditnog rizika klijenta. Klijent otplaćuje i preuzima rizik otplate investicije. U slučaju da uštete nisu dovoljne za pokrivanje dugova, društvo mora pokriti razliku. U slučaju modela s podijeljenim uštedama, društvo preuzima i rizik implementacije projekta i kreditni rizik. Vjerovatnije je da će ovaj model biti povezan s finansiranjem od treće strane. Društvo osigurava kredit predviđenim uštedama projekta. Ovakvi ugovorni odnosi mogu društvima stvoriti povećane probleme prilikom traženja kapitala, iz razloga što ona postaju prezadužena i u određenom trenutku finansijske institucije mogu prestati odobravati kredite zbog visine duga u odnosu na vlasnički kapital. Za finansiranje ESCo projekata ne postoji fiksni finansijski model. Model finansiranja uveliko zavisi o finansijskoj reputaciji društva i uslova po kojima može osigurati finansiranje. Zbog značaja ESCo modela poslovanja i vremenski dugog trajanja projekata, društvo mora procijeniti rizike, odnosno predvidjeti potencijalne probleme u realizaciji projekata. Društva za energetske usluge nisu nužno najbolji izvor finansiranja, ali svakako mogu pomoći u organizovanju finansiranja. U nekim zemljama gdje postoje velika društva za energetske usluge samo društvo obavlja funkciju finansijera iz svog kapitala. Na primjer, društva u Francuskoj imaju finansijska sredstva za finansiranje projekata, tako da je uloga banaka prilično ograničena. U drugim zemljama, gdje, ili još nema ESCo tržišta, ili postoji samo malo društava aktivnih na tržištu bez sposobnosti za finansiranje velikih projekata, potrebno je imati finansijske institucije koje su spremne finansirati investicije. Na žalost, u nekim tranzicijskim zemljama finansijske institucije nisu ni upoznate s konceptom ESCo projekata i zbog toga se drže konzervativne prakse kreditiranja, što rezultira nedostatkom komercijalno održivih finansiranja projekata. U nekim drugim zemljama u razvoju, npr. Mađarskoj, finansiranje od treće strane, tj. banaka nije problem, jer su banke spremne finansirati realizacije projekata, barem u slučaju dokazanih tržišnih aktera na području energetskih usluga. Vodeće svjetske kompanije u segmentu ESCo modela finansiranja investicija su ABB Group, Ameresco, Johnson Controls, Siemens, Danfoss Solutions, Honeywell Energy Solutions EMEAI, Schneider Electric i druge.

Instrumenti finansiranja investicija uključuju i konzorcijske kredite. Konzorcijski kredit je kredit koji korisniku odobrava konzorcij, a bazira se na konzorcijskom ugovoru koji sklapaju konzorati (banke i druge finansijske institucije udružene u konzorcij) s jedne i konzorcij i dužnik, s druge strane. Nije riječ o posebnoj vrsti kredita, već je njegova specifičnost u tome što ga ne odobrava jedan, nego više kreditora, odnosno konzorata udruženih u konzorcij. Ovakav kredit se javlja kada je riječ o finansiranju veće investicije. Prilikom njegova odobravanja uobičajeno je da se određena banka zadužuje za odobravanje i praćenje kredita u ime ostalih, a ostale banke preuzimaju na sebe (ne isključujući pritom i spomenutu banku) dužnost davanja ugovorene svote kredita na dispoziciju preko opunomoćene banke (tzv. gestora). Ugovor o konzorcijskom kreditu sadrži: ukupnu visinu kredita, visinu udjela pojedinih konzorata u ukupnoj svoti, rok, način osiguranja, visinu kamatne stope i proviziju.

Pored navedenog, kao način finansiranja investicija u EEOIE se pojavljuju i obveznice koje se izdaju s ciljem prikupljanja finansijskih sredstava s unaprijed definisanim rokom povrata. Kao primjer finansiranja investicija u EEOIE, navodi se primjer grada Varne u Bugarskoj. Administracija grada je izdala obveznice za optimizaciju i modernizaciju javne rasvjete. Obveznicama je prikupljeno 3 miliona eura, dok je jednostavni period povrata investicije kojom se optimiziralo stanje javne rasvjete 2 godine i 9 mjeseci. Stopa prinosa na obveznice je iznosila 9%, a otplata je urađena u tri jednaka dijela tokom tri godine, prvenstveno na osnovu ostvarenih energetske ušteda. Ovaj način finansiranja se preporučuje opštinama i regijama koje su dovoljno politički i finansijski stabilne i atraktivne za investitore. Izdavanje municipalnih obveznica zahtijeva dugotrajan i relativno skup pripremni proces, koji se sastoji od analiziranja i predviđanja opštinskih finansijskih resursa kao i ključnih parametara izdavanja obveznica. Pored toga, treba voditi računa da finansiranje EEOIE obveznicama donosi koristi obično u periodu od 5 do 10 godina, dok se otplata obveznica obavlja sve do dospelosti. Ovo može kreirati probleme u novčanom toku, ukoliko ne postoji usklađenost ročnosti obveznica i finansijskih ušteda iz projekata EEOIE. Ukoliko zakon oslobađa od poreza finansiranje obveznicama, onda je prisutan još jedan razlog za primjenu ovog instrumenta.

Jedan inovativniji pristup finansiranju je forfeting, opcija kojom se transferišu buduća potraživanja sa društva za energetske usluge na finansijsku instituciju. Originalni kreditor može biti društvo za energetske usluge koje ustupa svoja potraživanja na novog kreditora, finansijsku instituciju, dajući mu pravo potraživanja na buduće prilive klijenta. Društvo prodaje brojna buduća potraživanja finansijskoj instituciji, a zauzvrat dobija jednu diskontovanu vrijednost. Ustupanje budućih potraživanja od strane društva za energetske usluge može poslužiti kao dodatni zalog finansijskoj instituciji. Forfetingom društvo za energetske usluge otpočinje transakciju kojom dugoročna potraživanja prodaje bankama i drugim finansijskim institucijama što samo po sebi podrazumijeva i transfer kreditnog rizika. U toj transakciji društvo za energetske usluge prenosi finansijskoj instituciji, putem ugovora o prenosu prava, buduća potraživanja i založna prava iz ugovora o energetskej efikasnosti (napravljenog između društva i klijenta). U toj situaciji klijent vrši plaćanja direktno finansijskoj instituciji kako bi otplatilo dug prema društvu za energetske usluge. U okviru ugovora o energetskej efikasnosti, društvo za energetske usluge obezbjeđuje garanciju da će energetske uštede biti ostvarivane sve dok klijent otplaćuje investiciju. Za vrijeme otplate, sva instalirana tehnologija predstavlja zalog društvu za energetske usluge (ili finansijskoj instituciji u zavisnosti od modela). Društvo provodi kontinuirani proces održavanja tehnologije kroz odvojeni ugovor sa klijentom o

održavanju tehnologije, kako bi se osiguralo funkcionisanje i ostvarivanje energetske i finansijske uštede. Forfeting je idealna opcija finansiranja EEOIE investicija, ukoliko je potrebno trenutno obezbjeđenje sredstava. Takođe, on može imati prednost ukoliko novčani tok projekta služi kao glavni zalog. Potraživanja, koja su predmet forfetinga, kreću se u najvećem broju slučajeva između 2 i 5 godina. Forfeting je preporučljiv ukoliko je bonitet klijenta bolji od društva za energetske usluge, ili ako novčani tok projekta može poslužiti kao osiguranje otplate duga. Osnovne prednosti forfetinga su: društvo za energetske usluge dobija odmah gotovinu za isporučenu robu i usluge, čime se poboljšava likvidnost, društvo se oslobađa rizika vezanog za finansiranje posla, prije svega kreditnog rizika i društvo može da poboljša svoju konkurentnost oslobađanjem troškova administracije i inkasiranja potraživanja. Sa aspekta društva za energetske usluge, poželjno je da u forfeting transakciji finansijska institucija preuzme i kreditni rizik.

Još jedan veoma primjenjiv oblik finansiranja investicija u EEOIE je i lizing aranžman kao način prevazilaženja poteškoća kod obezbjeđenja inicijalnih finansijskih sredstava. Lizing je način dobijanja prava na korištenje imovine i na mnogim tržištima se koristi za nabavku EEOIE opreme i tehnologija. Lizing se može definisati kao poslovni aranžman između davaoca lizinga i korisnika lizinga, pri čemu davalac lizinga ustupa na korištenje sredstva (opremu, transportna sredstva, zgrade i druge nekretnine) sa zadržavanjem prava vlasništva nad njima i uz naplatu zakupnine, a korisnik lizinga stiče samo pravo korištenja sredstava do utvrđenog roka ili eventualnog njihovog otkupa. Dobra stvar ovog aranžmana je i ta što su banke i druge finansijske institucije već upoznate s njim. Lizing je uobičajena forma koju koriste proizvođači EEOIE tehnologija na način da prodaju istu, a naročito u slučaju tehnologija za kombinovanu proizvodnju toplinske i električne energije. Lizing je primjenljivija opcija za investicije kod kojih je većina troškova vezana za nabavku opreme, a ne za troškove rada, ili usluga. Zbog činjenice da transakcioni troškovi (administrativni i zavisni troškovi), uključeni u lizing za male projekte mogu biti značajni, ne preporučuje se korištenje ovog aranžmana, posebno za investicije sa manjim udjelom troškova opreme ili tehnologija. Praksa preporučuje korištenje lizinga kod nabavke velikih količina pojedinačne opreme za EEOIE. Još jedna bitna stvar je da su lizing kuće više naklonjene servisiranju duga na bazi novčanih tokova u projektu, nego ostale finansijske institucije. S druge strane, lizing kuće u pravilu zahtijevaju sveobuhvatan paket garancija o upravljanju i održavanju tehnologija, što implicira veće troškove za klijenta.

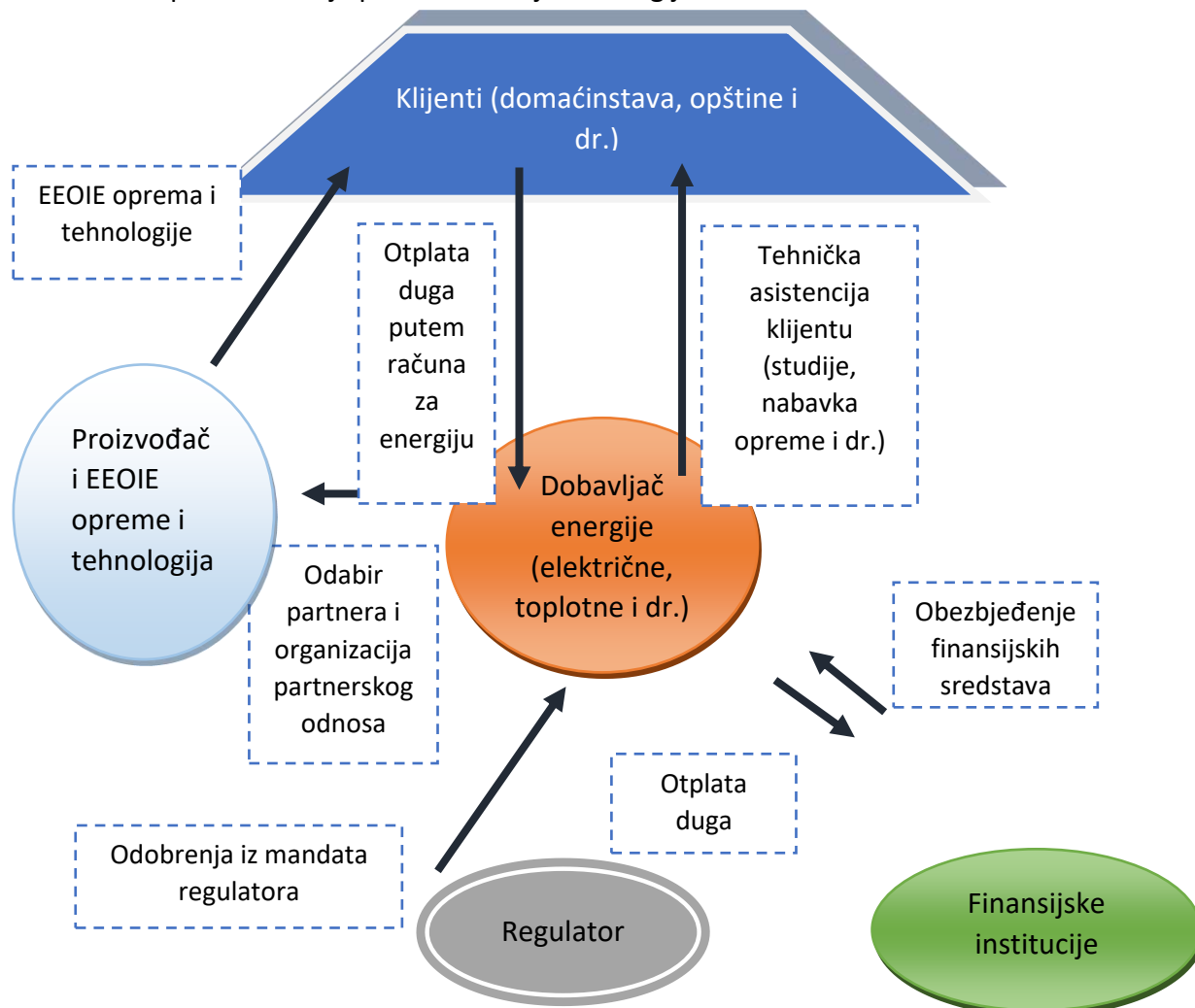
Još jedan dosta razvijen mehanizam finansiranja su i finansijski programi koje provode proizvođači ili dobavljači EEOIE opreme i tehnologija. Ti programi podrazumijevaju gotovo klasičnu prodaju opreme na kredit gdje se uspostavlja veza između proizvođača opreme i finansijske institucije kojom finansijska institucija obezbjeđuje finansijska sredstva klijentima za nabavku opreme. Banka u ime klijenta plaća proizvođaču cjelokupnu vrijednost EEOIE opreme, a istu vrijednost uvećanu za troškove banke naplaćuje tokom vremena od klijenta. Za finansijske institucije, ovi programi kreiraju velik broj malih investicija koje snižavaju transakcione troškove. Za proizvođača opreme navedeni programi omogućavaju povećanje prodaje i prihoda, dok klijenti vrše plaćanja tokom vremena, usklađujući na taj način otplate duga sa ostvarenim energetske i finansijske uštedama.

Dobavljači energije (električne, toplotne itd.) i energenata mogu biti vrlo efikasni posrednici u obezbjeđenju EEOIE tehnologija i finansiranja istih. Ono što je dobra stvar za uključivanje

dobavljača u ovaj proces je već dobro razrađen proces naplate potraživanja od klijenata za pružene usluge. Ovako uspostavljen sistem može povećati plasman kredita i naplatu potraživanja i kroz to uveliko smanjiti rizik i troškove prikupljanja finansijskih sredstava, naročito kod malih klijenata. Takođe, pozitivno je i to što se ovakvi programi mogu ponuditi svim sektorima u društvu, naročito domaćinstvima. Dobavljači energije se mogu postaviti kao finansijski posrednici koji finansiraju investicije u EEOIE za svoje klijente, naravno u partnerstvu sa komercijalnim bankama i drugim akterima bankarskog sektora. Naredna slika prikazuje međusobne odnose aktera u mehanizmu finansiranja investicija putem dobavljača energije.

Slika 4. Koncept finansiranja putem dobavljača energije

Prethodno opisani način finansiranja se primjenjuje u mnogim zemljama, kako razvijenim, tako i onim u razvoju. Pokazao se kao efikasna mjera finansiranja investicija i sigurnosti naplate potraživanja od kupaca. Dodatna prednost mehanizma je i ta što bankarski sektor nudi niže kamatne stope, jer su dobavljači energije uglavnom državne velike korporacije koje imaju finansijsku sigurnost i stabilnost.

Finansiranje vlasničkim kapitalom može biti finansiranje na bazi vlastitih akumuliranih sredstava, ili emisijom dionica na bazi koje se osiguravaju sredstva za investicije. Prvi način je karakterističan za nedionička preduzeća, javne ustanove, domaćinstva i dr., dok je drugi način primjenljiv u sektoru dioničkih društava u industriji.

Kod finansiranja pomoću vlasničkog kapitala mogu se iskoristiti sve već nabrojane prednosti. Međutim, dva uobičajena pristupa u provođenju investicije poboljšanja energetske efikasnosti su: vlastitim resursima i uz pomoć društva za energetske usluge. Provođenje investicija uz pomoć vlastitih ljudskih resursa izvode uglavnom veća preduzeća, ili institucije koje sebi mogu priuštiti zapošljavanje stručnjaka u ovoj oblasti. Provođenje zahtjevnijih investicija kod domaćinstava, malih i srednjih preduzeća, lokalnih i regionalnih vlasti je preporučljivo uz angažovanje stručnih lica, ili društava za energetske usluge. Odnos između društva za energetske usluge i klijenta je postavljen na način kako je već objašnjeno uz izuzetak finansijske institucije koja obezbjeđuje kredit. Klijent od društva za energetske usluge nabavlja opremu ili tehnologiju, te na bazi energetskih ušteda isplaćuje periodične sume uz dio početnog učešća u finansiranju investicije.

Za razliku od konvencionalnog finansiranja dugom, koje se bazira na kreditnoj sposobnosti, projektno finansiranje počiva na očekivanom novčanom toku projekta. Projektno finansiranje se definiše kao finansiranje određene ekonomske jedinice u kome se kreditori zadovoljavaju time da se inicijalno oslanjaju na novčani tok i prihode ove ekonomske jedinice kao na izvor sredstava iz kojih će se krediti otplatiti, a na imovinu te ekonomske jedinice kao na obezbjeđenje za dati kredit. Dakle, ono predstavlja finansiranje određenog projekta u kome se kreditori oslanjaju na novčane tokove investicije, kao na izvor sredstava iz kojih će se krediti otplatiti, a na imovinu te investicije kao na zalag za dati kredit. Projektno finansiranje je specifičan oblik obezbjeđivanja sredstava, pod uslovom da projekat može da funkcioniše profitabilno i nezavisno. Odnos duga i imovine u projektom finansiranju je mnogo veći nego što je to kod finansiranja dugom. Uobičajeno je da projektne troškovi obuhvataju 70% do 80% investicije, dok je vrijednost imovine 20% do 30%. U poređenju sa instrumentima finansiranja dugom, finansijske institucije prihvataju produženje kreditiranja projekta i do 15 godina, jer im je omogućena kontrola nad projektom. Ključna karakteristika za razumijevanje ovog modela je obavezno formiranje potpuno novog preduzeća koje će biti predmet projektog finansiranja. Neke od prednosti projektog finansiranja su: sigurna investicija, kako za investitora, tako i za kreditora, efikasnija realizacija zbog sigurnih izvora finansiranja, akcentat na analizi projekta, a ne na analizi boniteta preduzeća i ne angažovanje dodatnog zaloga investitora.

Zbog toga što projektno finansiranje uključuje veliki broj ugovornih odnosa različitih aktera, ono je povezano sa velikim transakcionim troškovima i podizanjem donje granice investicije na visok nivo, obično preko 10 miliona eura. Tržište ekonomije energetske efikasnosti će putem projektog finansiranja prosperirati tamo gdje kreditori mogu donijeti odluke o posuđivanju sredstava na bazi novčanog toka i dinamike isplata temeljenih na energetskim uštedama. Iz tog razloga mnogi državni i međunarodni programi podrške EEOIE daju garancije, naglašavajući da asistencija finansijskim institucijama kreira sigurno okruženje u kome se ne traže veliki zaloz od dužnika i gdje se odobravaju krediti temeljeni na novčanom toku projekata. Pored toga, kada investitori ostvare investiciju pomoću projektog finansiranja, oni imovinu i izvore sredstava prebacuju na novo pravno lice, a time i rizike koji su manji u ovom kontekstu. Najvažnije sa aspekta rizika finansiranja investicija u EEOIE je to da novoformirano projektno preduzeće ne koristi kreditne linije, ili druge oblike finansiranja koje već posjeduju investitori. Projektno preduzeće se pred finansijerima pojavljuje samostalno, sa sebi imanentnim rizicima i na osnovu toga pribavlja finansijska sredstva putem kreditnih linija.

Investicije u postrojenja za kogeneraciju se često realizuju putem društava za energetske usluge i kroz osnivanje projektnog preduzeća. Investitori uspostavljaju projektno preduzeće koje ima za cilj da izgradi i upravlja postrojenjem za kogeneraciju. Povrat investicije je osiguran kroz dva prihodovna pravca: jedan zauzima 10% do 20% i predstavlja prihode od prodaje toplinske energije, dok drugi zauzima 80% do 90% i čine ga prihodi od prodaje električne energije. Ponekad su cijene za ovako proizvedenu energiju povlaštene putem feed in tarife, ukoliko je energent iz obnovljivih izvora, ili ako je riječ o efikasnoj kogeneraciji.

2.3.2. Mehanizmi transfera rizika

Finansiranje energetske efikasnosti i obnovljivih izvora energije će uvijek zahtijevati uspostavljanje neke vrste mehanizma garancija. U nekim rijetkim situacijama davanje posebnih garancija za dobijene kredite, ili druge oblike zaduživanja neće biti potrebno, npr. za finansijski snažna društva za energetske usluge ili velike klijente. Od finansijskih institucija se zahtijeva upravljanje rizicima i traženje neke vrste zaloga iz imovine klijenta ili društva za energetske usluge. Često se investicije u EEOIE i odgovarajući produkti investicije ne smatraju imovinom, te je stoga klijentima teže osigurati zalog za posuđena sredstva. Zbog toga se vrlo često uspostavljaju garantni fondovi ili programi koji se smatraju ključnim faktorom državne pomoći klijentima i društvima za energetske usluge u pribavljanju finansijskih sredstava za investicije poboljšanja energetske efikasnosti. Pošto su rizici imanentni svim finansijskim transakcijama, garancije su vrlo često primjenljive u svim fazama finansiranja. Garancije na bankovne kredite su najčešći oblik osiguranja posuđenih finansijskih sredstava. Međunarodne finansijske institucije i države su u mogućnosti da pretpostave ove rizike i da mobiliziraju značajnu sumu javnih i donatorskih sredstava. One uglavnom koriste komercijalne banke, kako bi obezbijedile finansijska sredstva i osigurale dug za investicije u EEOIE. Najznačajniji proizvodi su kreditne linije, mezanin finansiranje, garancije i programi podjele rizika, kao i podrška u vidu tehničke asistencije. Primjena mehanizma podjele rizika je solucija u slučaju kada se finansijski sistem i finansijski medijatori opiru posuđivanju sredstava za investicije u EEOIE zbog pretpostavljenih visokih rizika. Pretpostavke o visokim rizicima postoje, jer je bankarskom sektoru nepoznat koncept ekonomije energetske efikasnosti, ili određene mjere kojima se umanjuje relevantni rizik. Postoje dvije vrste mehanizama podjele rizika, u zavisnosti od nivoa uključenosti garanta u proces odobravanja kredita i to: individualne (parcijalne) garancije na kredite i garantni fondovi ili portfolio garancije.

Kod parcijalnih garancija na kredite pojavljuje se ugovor između kreditora i dužnika (ugovor o kreditu) i ugovor između garanta i kreditora. Takođe, kod šeme individualnih garancija, garant je snažno uključen u svaku transakciju procjenjujući podobnost klijenta za dobijanje garancija, te je uključen paralelno u ocjenu prihvatljivosti klijenta za odobravanje sredstava. Ove vrste garancija su u EU u nekoliko proteklih godina pokazale jako dobre efekte i podstičaje finansiranje investicija EEOIE iz komercijalnih banaka. Najprije su omogućile produženje roka otplate kredita i smanjenje kamatne stope, što poboljšava novčani tok projekata i njihovu održivost. Ova šema nije efektivan instrument koji treba podstaći banke da kreditiraju projekte EEOIE, ukoliko investitori ne posjeduju minimum kapitala, ili imovine koji mogu založiti. U tom slučaju je potrebno uključiti dodatni komplementarni instrument, kao što je subordinirani dug ili vlastito finansiranje, kako bi se smanjio potencijalni rizik.

Kod portfolia garancija svi krediti za specifičnu grupu dužnika imaju obezbijeđenu garanciju. Kao primjer primjene garancija u finansiranju energetske efikasnosti ističe se bugarski fond za energetske efikasnosti koji nudi parcijalnu garanciju kredita do 80% za individualne dužnike, kao i portfolio garancije za društva za energetske usluge. Na ovaj način društva za energetske usluge dobivaju povoljnije kamatne stope od komercijalnih banaka. Drugi primjeri uključuju aktivnosti njemačke razvojne banke (KfW), češke razvojne banke, poljske banke za zaštitu okoliša i dr. Svi programi koje provode države u cilju poboljšanja energetske efikasnosti idu u smjeru davanja i omogućavanja garancija na posuđena sredstva, kako bi se smanjio rizik kreditora te kako bi finansijska sredstva bila prihvatljivija za investicije u EEOIE. Postojanjem portfolia garancija umanjuje se i preuzima dio rizika te se usmjerava privatni kapital u finansiranje investicija u EEOIE. Ova šema se koristi kao podrška velikim projektima koji imaju iznadprosječan rizik, kako bi se ubrzale investicije u infrastrukturu. Koristi se kod malih projekata radi rješavanja specifičnih problema uzrokovanih znatnim nesrazmjerom duga i kapitala. Takođe ova šema pomaže u smanjenju administrativnih i transakcionih troškova, kada postoji veliki broj zahtjeva malih investitora za finansijskim sredstvima. Ipak, ovakvi fondovi i programi iza kojih stoji država nisu prikladna opcija za sve situacije na tržištu, kao npr. kada postoje problemi sa likvidnošću u bankarskom sektoru. Međutim, na tržištima na kojima postoji adekvatna likvidnost i visoka sklonost ka riziku, portfolia garancija trebaju biti iskorištena kao mehanizam smanjenja rizika i kamatnih stopa te razvoja investicija u EEOIE. Pored obezbijeđenja podrške države i međunarodnih institucija putem raznih finansijskih aranžmana, potrebno je razmotriti i tehničku podršku razvoju specifičnih finansijskih projekata koji mogu ubrzati finansiranje projekata.

U svrhu redukcije rizika, koriste se i ugovori o osiguranju energetske ušteda između osiguravatelja i klijenta, ili društva za energetske usluge. U zamjenu za premiju, osiguravatelj prihvata isplatu bilo kojeg nedostatka energetske ušteda ispod prethodno dogovorene osnovice. Izračun premije se obično iskazuje kao procenat energetske ušteda tokom perioda na koji je zaključen ugovor, ili kao procenat troškova cjelokupne investicije. Ovi ugovori, u pravilu, osiguravaju očekivanu sumu godišnjih energetske ušteda. Njihova dobra stvar je što smanjuju troškove investicije kroz smanjenje rizika i kamatne stope kreditora, ali i kroz povećani nivo energetske ušteda prouzrokovan kontrolnim mehanizmima osiguravatelja. Dok garancije podrazumijevaju tripartitni ugovor, osiguranje energetske ušteda podrazumijeva odnos dvije strane osiguravatelja i osiguranika tj., klijenta ili društva za energetske usluge. Ugovori o osiguranju energetske ušteda se više primjenjuju u SAD-u i Kanadi dok je tržište cjelokupne EU u ovom segmentu još uvijek u početnom stadiju razvoja.

Iako postoje mehanizmi transfera rizika koje provodi ili podržava država, kreditori su ti koji na kraju moraju odlučiti koji nivo rizika preuzimaju za određene investicije. Kada ostvarene uštede predstavljaju osnovu za otplatu projekta, onda klijent ili društvo za energetske usluge preuzimaju rizik da predviđene uštede neće biti ostvarene. Osnovni rizik finansiranja projekata EEOIE predstavlja činjenica da se otplata investicije bazira na uštedama, a ostvaruje se kada ostvarene uštede nisu dovoljne za otplatu investicije plus, određeni povrat investitoru/kreditoru. Jednako važan rizik predstavlja kreditni rizik u slučaju kada klijentu propadne poslovanje te ne ostvaruje uštede potrebne za otplatu investicije investitoru/kreditoru. U kreditnim procedurama, kreditori određuju nivo rizika dodavanjem, odnosno odobravanjem kamatne stope. U modelima otplate kroz ostvarene uštede (bez

obzira da li se radi o ugovoru s garancijom energetske uštede, ili ne), vrlo je važno uzeti u obzir rizik neostvarenja predviđenih ušteda. Rizik realizacije uobičajeno se može podijeliti prema tri glavne faze projekata EEOIE: razvoj, provođenje i poslovanje/vođenje. U fazi razvoja prisutni su sljedeći rizici: predviđene uštede nisu realne, predviđeni troškovi provođenja nisu realni i klijent ne nastavlja realizaciju projekta. U fazi provođenja prisutni su sljedeći rizici: oprema nije ugrađena prema projektu i nacrtima, oprema ne može biti ugrađena unutar proračuna troškova, rokovi završetka projekta nisu ispoštovani, primopredajni zahtjevi nisu ispunjeni, nesklad sa lokalnim zakonima i pravilima i tehnologija/oprema ne funkcioniše ispravno. U fazi poslovanja prisutni su sljedeći rizici: mjerenje i verifikacija ušteda nije moguća, predviđene uštede nisu ostvarene, promjena na objektu klijenta i promjene u njegovom poslovanju, potrebno vođenje i održavanje se ne provodi i sl. Takođe postoje i ugovorni rizici koji utiču na sve gore navedene faze ukoliko bilo koja od ugovornih strana ne ispunjava svoje ugovorne obaveze.

S obzirom da rizici nastaju u određenoj fazi projekta, strategije i akcije ublažavanja rizika trebale bi biti planirane prije same pojave mogućih rizika. Rizik da predviđene uštede nisu realne se može ublažiti sljedećim:

- osigurati da je investicijska studija, kao tehnička i ekonomska osnova svakog uspješnog projekta EEOIE, pravilno pripremljena i nezavisno pregledana od strane tehnički kompetentnog inženjera i
- koristiti nezavisan proces revizije pregleda ušteda tokom faze izrade investicijske studije.

Rizik da oprema ili tehnologija nije ugrađena prema nacrtima se može umanjiti sljedećim akcijama:

- angažovatiiskusne voditelje projekata, inženjere, podizvođače i osigurati da oni budu uključeni i u fazi izrade investicijske studije,
- povezati glavne podizvođače,
- koristiti sistem kontrole troškova, dok voditelji projekata trebaju učestalo pratiti napredak,
- nametnuti rigorozne procedure primopredaje podizvođačima, uključujući specifikacije realizacije i
- ne platiti podizvođačima za dio radova, sve dok primopredaja i ostali uslovi izvođenja nisu zadovoljeni.

Ukoliko se želi smanjiti rizik da tehnologija ili oprema ne funkcioniše ispravno, onda je potrebno:

- zatražiti demonstraciju prethodnih rezultata tehnologije/opreme koja se ugrađuje radi postizanja ušteda, kako bi se osigurali da se radi o provjerenoj tehnologiji,
- ugovoriti glavne tehnologije i rizike s odgovarajućim prihvatljivim isporučiocem opreme specificirajući zahtjeve izvođenja kao uslov plaćanja i
- osigurati da glavni podizvođači ili isporučioци opreme posjeduju odgovarajući finansijski kapacitet za pokriće njihovog dijela tehničkog rizika.

Rizik da se predviđene uštede neće ostvariti se može reducirati sljedećim aktivnostima:

- Osigurati da je metodologija izračuna ušteda jasno izražena u važećim ugovorima.
- Uštede u energiji bi trebale biti izmirene s jedinicama uštede energije i sa cijenama energije primjenljivim kod krajnjeg potrošača (uključujući poreze).
- Sve operativne uštede i uštede u održavanju bi trebale biti dokumentovane u investicijskoj studiji, a koje su bazirane na direktnim troškovima eliminisanim iz trenutnih operativnih troškova krajnjeg potrošača.
- Osigurati da se smjernice plana mjerenja i verifikacije prate, naročito praćenje promjena unutar objekta od dana kada se bilježi referentna potrošnja energije. Kako bi se omogućilo praćenje promjena na objektu krajnjeg potrošača, plan mjerenja i verifikacije bi trebao sadržavati referentne podatke kao što su npr.: oprema (popis svih potrošača energije), nezavisne varijable (kao npr. vrijeme ili obim proizvodnje industrijskog postrojenja), referentni radni uslovi (nivo rasvjete, temperatura tople vode, nivo vlažnosti i/ili bilo kakvi posebni uslovi, operativni troškovi i dr).
- Osigurati krajnjem potrošaču dostupnost detaljnog priručnika za vođenje i održavanje, koji obuhvata sve energetske osjetljive aspekte projekta EEOIE, te da su krajnji potrošači i njihovo osoblje redovno obučavani o procedurama.
- Procedure bi trebale biti dostupne krajnjem potrošaču i društvu za energetske usluge, kako bi mogli rutinski pregledati sve operativne aspekte koji utiču na uštede energije.
- Osigurati postojanje mehanizma u ugovoru s garancijom ušteda kojim bi se omogućilo da društvo za energetske usluge ostane uključeno pri praćenju ušteda u energiji i pregleda svakog odstupanja od plana s krajnjim potrošačem.

2.3.3. Mehanizmi, politike i programi javnog finansiranja EEOIE

Vlade na svim nivoima mogu doprinijeti ublažavanju negativnih trendova u finansiranju investicija u EEOIE, ubrzavajući privatne investicije putem finansijskih i nefinansijskih intervencija. Postoji veliki broj javnih finansijskih mehanizama koji se koriste za podršku investiranju u EEOIE. Najčešće su to: grantovi, krediti sa niskom kamatnom stopom, poreske olakšice, ubrzana amortizacija, feed in tarife, kao i neki instrumenti koji su već prethodno spomenuti (poput garancija, varijanti finansiranja vlasničkim kapitalom i dr.).

Vlade (državne, regionalne, lokalne) često koriste grant programe putem subvencija, kako bi podržale investicije u EEOIE koje imaju visoke inicijalne troškove i dug period povrata investicije. Na taj način subvencije povećavaju internu stopu prinosa investicije te omogućavaju da investitori ne odustanu od projekta. Pored toga, subvencije poboljšavaju novčani tok projekta i osiguravaju bolji pristup finansijskim institucijama. Prednost državnih i međunarodnih grant programa je taj što pružaju dovoljno atraktivan nivo podsticaja, naročito u sektoru zgradarstva i što igraju važnu ulogu u jačanju svijesti i povjerenja u EEOIE projekte. Najveća negativna strana leži u činjenici što u posljednje vrijeme, zbog ograničenih javnih budžeta, postoje neznatna izdvajanja za ovu oblast. Taj razlog grant programe čini diskontinuiranim i postavlja ih u situaciju da se brzo započinju, ali i završavaju. Dodatno, i oni koji iskoriste grant programe za poboljšanje energetske efikasnosti se neadekvatno monitorišu pa je teško evaluirati efekte subvencionisanja. Dakle, da bi se to izbjeglo potrebno je formirati opširan programski paket subvencija koji je sastavljen od grant sredstava i sredstava finansijskih institucija, kako bi se stvorila veća količina sredstava i kako bi se omogućio

kvalitetniji monitoring utroška sredstava i njihovog efekta. Posljednje navedeno mogu osigurati upravo finansijske institucije.

Kreditni sa niskom kamatnom stopom su često korišteni instrumenti finansiranja mjera poboljšanja energetske efikasnosti. Ovi krediti podrazumijevaju olakšice kao što su: produženi period otplate kredita, niske kamatne stope ili pozajmice bez kamate i postojanje relativno dugih grace perioda. Ovi krediti daju mogućnost premošćavanja jaza dugoročnog finansiranja EEOIE, kroz smanjenu kamatnu stopu i preuzimanje rizika.

Revolving fondovi nude kredite koji se mogu otplaćivati prihodima nastalim zbog ostvarenja energetske uštede. Otplaćeni krediti se koriste za formiranje fonda kojim se finansiraju novi EEOIE projekti. Slično tome, grant programi mogu predstavljati važnu ulogu u ovom kontekstu, jer se mogu pozicionirati kao prvi garant za ovakve projekte, smanjujući na taj način rizik za druge sufinansijere, naročito u prvim godinama provođenja projekta. U programima kao što je ovaj bitno je uspostaviti kvalitetnu organizacionu strukturu koja će omogućiti proaktivno djelovanje u pravcima finansiranja projekata i traženja drugih sufinansijera revolving fonda. Revolving fondovi imaju za cilj povećanje likvidnosti na tržištima na kojima postoje ograničenja, kako u smislu pristupa, tako i u smislu količine finansijskih sredstava. Revolving fondovi, uključivanjem javnih sredstava u finansijski sistem doprinose poboljšanju likvidnosti sektora i vrlo su adekvatan instrument u situaciji kada komercijalne finansijske institucije ne raspolazu sredstvima za finansiranje, naročito dugoročnih plasmana u EEOIE. Ovi fondovi su samoodržive finansijske šeme kojima je potrebna inicijalna suma sredstava koja se potom koristi za finansiranje. Manje su ovisni o faktorima kao što su finansijske institucije i njihov stav o investiranju u EEOIE, politička situacija i dr. U oblasti podsticanja EEOIE, ostvarivanje maksimalnih koristi od ušteda ostvarenih investicijama se može ostvariti samo uz postojanje adekvatnog i sistematičnog monitoringa energetske i ekonomskih ušteda. Osnovni nedostatak korištenja revolving fonda su visoki inicijalni troškovi osnivanja i formiranja fonda, kao i visoki troškovi upravljanja fondom.

Oporezivanje može biti snažno oružje u razvoju energetske efikasnosti dajući podsticaje za investicije u EEOIE. Ti podsticaji mogu uključivati sve forme poreskih olakšica, niži porez na dobit ili na imovinu, diferencirana stopa poreza na dodatnu vrijednost (PDV) i dr. Ovdje su izneseni samo specifični poreski podsticaji, izuzimajući generalne poreske podsticaje za niskoenergetske ili niskokarbonske procese. Ove olakšice imaju efekat direktnog granta bez potrebe da se provodi strukturirani aplikacijski proces odabira korisnika granta za EEOIE. Ubrzana amortizacija, kao način podsticaja energetske efikasnosti, omogućava preduzećima ostvarivanje većih odbitaka po osnovu amortizacije u prvoj godini, ili u prvim godinama iskoristivog vijeka opreme i tehnologija EEOIE, čime se ostvaruju veće poreske pogodnosti. Jedan od uspješnih primjera je šema provedena u Holandiji kojom se ubrzana amortizacija primjenjuje na opremu koja je na zelenoj listi poreskih uprava. U Francuskoj se takođe provodi ubrzana amortizacija u industrijskom sektoru. Još jedna forma podsticanja su poreski krediti, kao dodatak klasičnim poreskim olakšicama, koji procenat investicije za odobrene tehnologije koriste kao odbitak kod računanja poreza na dobit. Danska, Holandija, Francuska, Italija i neke druge zemlje koriste poreske kredite za provođenje i promociju EEOIE. Jedan od načina podsticanja je i primjena diferencirane stope PDV-a, koja se pretežno odnosi na nabavku visoko efikasnih uređaja ili usluga, kao što je daljinsko grijanje. Pod određenim okolnostima se

može izvršiti i smanjenje stope poreza na nepokretnu imovinu. Na primjer, u Češkoj se vlasnicima kuća kod kojih je sistem grijanja promijenjen sa grijanja čvrstim gorivima na grijanje plinom ili OIE, u narednih pet godina pružaju poreske olakšice na nekretnine. Osnovni nedostatak ovog mehanizma podsticanja je, kao što je slučaj i sa grant programima, smanjenje budžeta po svim osnovama čemu poreske olakšice doprinose i zbog čega su nerijetko na meti kritika. Oporezivanje, subvencije i pozajmice zajedno sa drugim finansijskim i komercijalnim šemama i načinima finansiranja investicija u EEOIE trebaju biti dio sveobuhvatnog paketa intervencija za promociju i razvoj ekonomije energetskih ušteda.

2.3.4. Ostali instrumenti razvoja finansijskih proizvoda

Ovaj dio pojašnjava ostale primjere dobre prakse u primjeni različitih mehanizama kojima se podstiče razvoj tržišta EEOIE.

Hipotekarni kredit sa energetsom efikasnošću je jedan od oblika finansiranja, gdje je jedan manji dio kredita namijenjen za primjenu EEOIE opreme i tehnologija. To znači da kupci nekretnina kupuju energetski efikasniji objekat sa nižim operativnim troškovima, prije svega sa nižim troškovima energije. Postoje dva osnovna tipa ovog instrumenta i to:

- hipotekarni kredit za poboljšanje EE (EIM), kojim se finansiraju mjere poboljšanja energetske efikasnosti postojećih objekata, a bazira se na mjesečnim energetskim uštedama i
- hipotekarni kredit za EE objekat (EEM), koji se koristi za novoizgrađene objekte na način da povećava atraktivnost kupovine objekta zbog niskih troškova energije.

Ovi krediti omogućavaju dužnicima da koriste sredstva koja su uštedena energetsom efikasnošću kako bi se otplaćivala poboljšanja energetske efikasnosti. Oba navedena tipa instrumenta zahtijevaju energetske rangiranje i certifikaciju objekata, kako bi se osigurale informacije za kreditora o procijenjenim energetskim uštedama i vrijednosti provođenja mjera EEOIE.

Finansijski instrumenti „na veliko“ su inicijative međunarodnih finansijskih institucija u partnerstvu sa nacionalnim vladama kojima se uspostavljaju okviri koji obezbjeđuju kreditne linije putem lokalnih finansijskih posrednika za finansiranje mjera energetske efikasnosti. Ove kreditne linije su namijenjene za privatna preduzeća, industriju i domaćinstva te se često kombinuju sa komponentom grant sredstava, ukoliko se ostvare zacrtane minimalne energetske uštede.

Udružene nabavke se odnose na nabavke opreme i tehnologija za EEOIE koje provode javne institucije i ustanove ili grupacije privatnih preduzeća čime se često postižu niže cijene.

2.4. Finansijski mehanizmi za stambeni sektor u akcionim planovima energetske efikasnosti u Bosni i Hercegovini

Finansiranje programa energetske efikasnosti u sektorima finalne potrošnje energije se vrši kombinirajući dostupne mehanizme finansiranja svrstane u tri osnovne grupe, i to:

- Obligacione šeme (EEO)

- Alternativni programi
- Vlastito finansiranje

Model predviđa da se veći dio ostvarenih ušteda energije pokrije iz sistema podsticaja, i to oko 50%, a ostatak kroz vlastito finansiranje. Šeme podrške su sačinjene od dva glavna mehanizma, i to obligacionih šema energetske efikasnosti i alternativnih programa. Za razliku od obligacionih šema, alternativni programi su usmjereni na sve sektore finalne potrošnje. Tako na primjer, programi usmjereni na mjere energetske efikasnosti u javnim zgradama i komunalnim uslugama isključivo finansiraju iz alternativnih programa. Programi u industriji, komercijalnom sektoru i saobraćaju za finansiranje koriste neku od kombinacija alternativnih programa i vlastitog finansiranja. Programi u stambenom sektoru koriste kombinaciju sva tri mehanizma finansiranja. Mogući izvori finansiranja: energijske takse, CO2 takse, naknade za zaštitu zraka, naknade za okoliš, javni budžeti, sredstva međunarodnih finansijskih institucija (IFI), EU fondovi, privatno finansiranje; dok načini finansiranja mogu biti: preferencijalni krediti iz domaćih izvora, subvencije i bespovratna sredstva, ino (preferencijalne) kreditne linije, javni budžeti/redovne budžetske linije/višegodišnji proračun, poreski poticaji kod poreza na dobit (olakšice po osnovi ulaganja), ESCO tržište i javno-privatna partnerstva (JPP).

Programi obnove stambenih zgrada podrazumijevaju projekte koji su finansirani iz nekog od određenih vrsta podsticaja implementiranih kroz obligacione šeme ili alternativne programe, odnosno neku njihovu kombinaciju. Ostatak potrebnog finansiranja se pokriva iz vlastitog finansiranja samih korisnika. Način određivanja kriterija dodjele podsticaja za različite vrste projekata donose institucije nosioci programa. Imajući u vidu potrebno finansiranje, u cilju postizanja zacrtanih ciljeva, te dostupni okvir izvora finansiranja za korištenje u sistemu podsticaja, okvir za provedbu programa u smislu udjela finansiranja je takav da model pokazuje da 61% potrebnog finansiranja treba da bude osigurano kroz programe, dok se ostatak od 39% finansira iz vlastitih izvora korisnika. Tu je riječ o usrednjenim udjelima, obzirom da taj raspored čine različite kombinacije i nivoi podsticaja osigurani za različite nivoe obnove. Model finansiranja predviđa konstantan obim obligacionih šema energetske efikasnosti i alternativnih programa za period do 2030. godine, dok udio vlastitog finansiranja u ukupnom finansiranju raste iz godine u godinu.

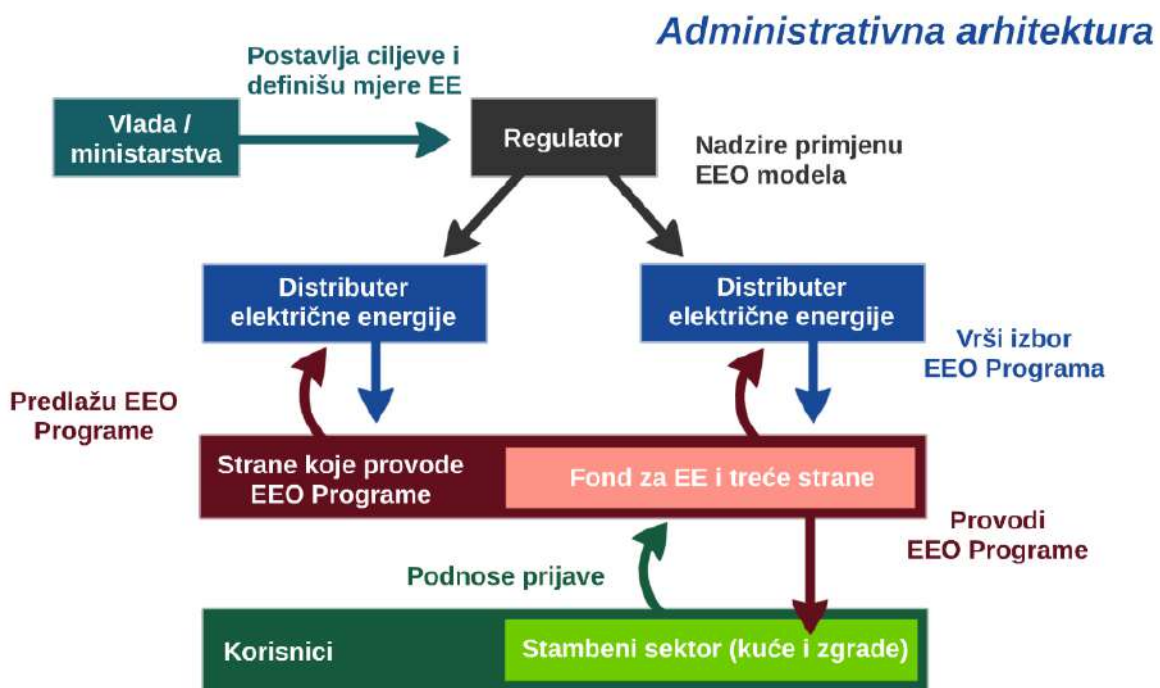
2.4.1. Obligacione šeme energetske efikasnosti

Bosna i Hercegovina, kao potpisnica Ugovora o energetske zajednici, se obavezuje da uspostavi sistem obligacionih šema energetske efikasnosti, koji će osigurati da distributeri energije i/ili snabdjevači energijom koji su imenovani kao obavezane strane ostvare postavljen kumulativni cilj uštede energije u krajnjoj potrošnji. Međutim, daje se i mogućnost da se kao alternativa obligacionim šemama uspostave druge mjere politike za ostvarivanje ušteda energije kod krajnjih kupaca, pod uslovom da te mjere ispunjavaju kriterije koji su postavljeni za obligacione šeme, uključujući jednake iznose postavljenih ciljeva uštede energije.

Prijedlog arhitekture sistema Obligacionih šema u Federaciji Bosne i Hercegovine je preuzet iz dokumenta „Model obligacione šeme energetske efikasnosti (EEO) za Bosnu i Hercegovinu“ izrađenog kroz rad EEO Radne grupe, uz tehničku asistenciju USAID projekta Investiranje u sektor energije – EEA, iz augusta 2019. godine.

Da bi se pristupilo implementaciji obligacionih šema potrebno je razviti određene strukture i procese, koji podrazumijevaju određivanje: tijela koje postavlja ciljeve, tijela koje administrira šemu, obavezane strane, korisnike i izvođače radova. Obligacione šeme su tržišno-orijentisan instrument koji zahtijeva od obavezanih strana (distributeri i/ili snabdjevači) da u određenom periodu ostvare uštede energije kod svojih krajnjih kupaca. Obavezane strane djelomično ili u potpunosti finansiraju mjere energetske efikasnosti kod krajnjih kupaca s ciljem postizanja ciljnih količina ušteta a oni imaju povrat troškova putem tarifa/cijena. Drugim riječima, svi kupci energije plaćaju naknadu, a odabrani korisnici dobijaju subvenciju za izvođenje radova energetske efikasnosti. Naredna slika prikazuje administrativni proces obligacione šeme.

Slika 5. Administrativni okvir obligacione šeme

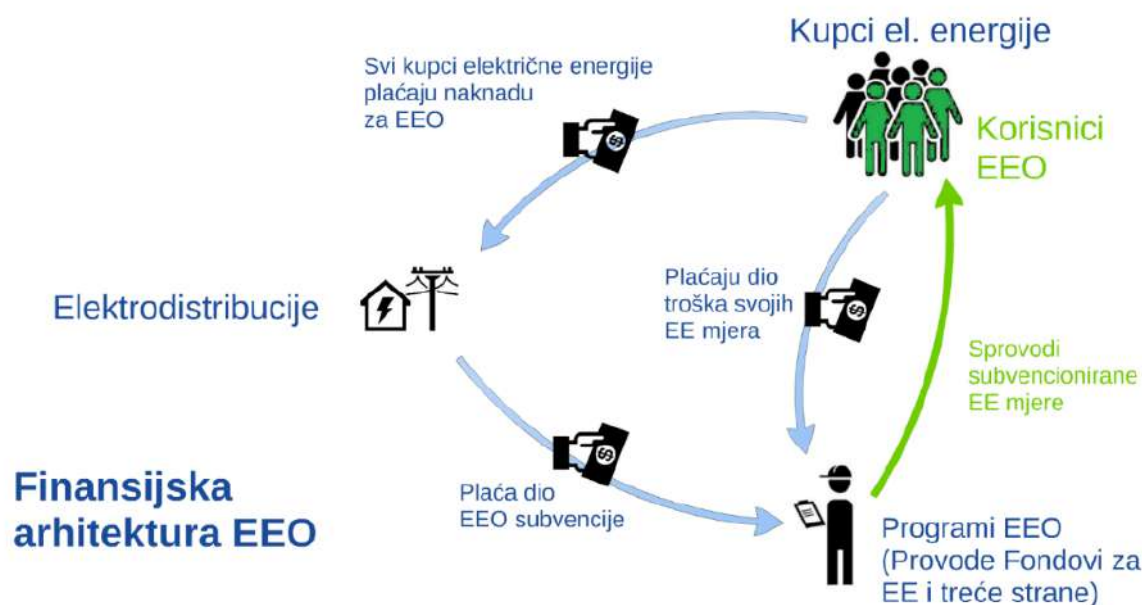
Izvor: Akcioni plan za energetska efikasnost u Federaciji Bosne i Hercegovine za period 2019–2021.

Tijelo koje propisuje ciljeve odlučuje o veličini cilja uštete energije za provedbu mjera energetske efikasnosti treba da bude Vlada FBiH/RS/BD. Administrativno tijelo donosi detaljne pravilnike o nadzoru obavezanih strana i metodologiji za izračunavanje naknade za obligacionu šemu, a takođe nadzire i kontroliše njihovu primjenu te izvještava nadležno ministarstvo o postignutim uštedama energije. Obavezane strane treba da budu distributeri električne energije. Distributeri električne energije imaju prirodni interes za uštedu energije (stabilnost mreže i manje troškove za održavanje mreže), i organizovane odjele za nabavku u sklopu svog svakodnevnog poslovanja a imaju i iskustvo u poslovima nadzora. Bosna i Hercegovina u sistemu obligacionih šema treba da se fokusira na stambeni sektor budući da ovaj sektor obezbjeđuje značajan potencijal za replikabilne i jeftine mjere energetske efikasnosti. Takođe, domaćinstva daju glavni doprinos potrošnji energije u BiH, od oko 52%. Većina ovih modela u Evropi postigla je većinu ušteta energije u stambenom sektore. Pored toga, kategorije ugroženih kupaca mogu biti izuzete iz obaveze učešća u finansiranju mehanizma.

Da bi se uspostavio održivi mehanizam potrebno je razviti odgovarajuću finansijsku strukturu koja bi mogla generisati uštede energije i omogućiti nova ulaganja u tehnologije energetske efikasnosti. Obligacione šeme su se pokazale kao odličan mehanizam za poticanje privrede zemalja koje ih implementiraju. Kroz ovaj instrument, u velikom obimu finansiraju se mjere energetske efikasnosti, putem domaćih sredstava finansiranja koja ne zavise od donacija ili kredita. Kroz obligacione šeme se uspostavljaju jasni ciljevi koji pružaju sigurnost, povećavaju povjerenje investitora i poslovanja. Ovim se postižu dalekosežni efekti u smislu stvaranja radnih mjesta u građevinskom sektoru (kompanije koje implementiraju radove), industrijskom sektoru (kompanije koje proizvode potrebnu opremu i materijale) i uslužnom sektoru (kompanije koje nadziru kvalitet usluga, izdaju različite građevinske certifikate, marketing i slično). Mehanizam obligacionih šema energetske efikasnosti može pomoći da se unaprijedi privreda BiH i iz tog razloga se ona smatra razvojnim mehanizmom. Dodatno, troškovi implementacije obligacione šeme mnogo su niži zbog već postojećih kapaciteta distributera električne energije.

Finansijska arhitektura, prikazana na sljedećoj slici, predstavlja ključne elemente modela obligacionih šema, prema kojem, svi kupci električne energije plaćaju propisanu naknadu elektrodistribucijama. Korisnici modela dio troškova EE mjera pokrivaju putem subvencije kroz model a preostali dio troška za implementaciju EE mjera mogu se u potpunosti finansirati vlastitim sredstvima korisnika ili putem drugih izvora finansiranja, kao što su bankovni kredit i sl. Izvođači radova sprovode mjere energetske efikasnosti kroz ugovore sklopljene sa elektrodistribucijama.

Slika 6: Finansijska arhitektura

Izvor: Akcioni plan za energetske efikasnosti u Federaciji Bosne i Hercegovine za period 2019–2021.

Model obligacionih šema treba biti fokusiran na uštedu energije svih energenata, što znači da se prilikom računanja ušteta energije koje obavezane strane trebaju postići, trebaju uzeti u obzir uštete svih vrsta energenata. To znači da distributeri električne energije trebaju biti u mogućnosti da ulažu u mjere energetske efikasnosti koje postižu uštedu drugih vrsta energenata a ne samo električne energije. To obavezanim stranama daje veću fleksibilnost u ispunjavanju njihovih ciljeva i omogućava da se model optimizira prema implementaciji mjera energetske efikasnosti koje imaju najbolji ekonomski rezultat.

2.4.2. Realizacija alternativnih programa energetske efikasnosti

Za razliku od obligacionih shema, alternativni programi su usmjereni na sve sektore finalne potrošnje. S druge strane, programi u stambenom sektoru koriste kombinaciju sva tri mehanizma finansiranja. Mogući izvori i načini finansiranja su sljedeći:

- Izvori finansiranja
  - Energijske takse
  - CO2 takse
  - Naknade za zaštitu zraka
  - Naknade za okoliš
  - Javni budžeti
  - Sredstva međunarodnih finansijskih institucija (IFI)
  - EU fondovi
  - Privatno finansiranje
- Načini finansiranja
  - Preferencijalni krediti iz domaćih izvora
  - Subvencije i bespovratna sredstva
  - Ino (preferencijalne) kreditne linije
  - Javni budžeti / redovne budžetske linije / višegodišnji proračun
  - Poreski poticaji kod poreza na dobit (olakšice po osnovi ulaganja)
  - ESCO tržište i JPP

Plan glavnih mjera politike energetske efikasnosti nivou institucija Bosne i Hercegovine za uspostavu i implementaciju alternativnih programa energetske efikasnosti za naredni period su:

- Podrška reprogramiranju naknada za zaštitu zraka i njihovom korištenju za finansiranje programa energetske efikasnosti;
- Podrška reprogramiranju naknada za zaštitu okoliša i njihovom korištenju za finansiranje programa energetske efikasnosti;
- Uspostava i podrška unaprjeđenju javnih budžeta i njihovom korištenju za finansiranje programa energetske efikasnosti;
- Podrška osiguranju sredstva međunarodnih finansijskih institucija (IFI) i uspostava Ino (preferencijalne) kreditnih linija za finansiranje programa energetske efikasnosti;
- Podrška osiguranju sredstva domaćih finansijskih institucija i uspostava preferencijalnih kredita iz domaćih izvora za finansiranje programa energetske efikasnosti;

- Podrška uspostavi tržišta energetske usluga (ESCO) i javnog i privatnog partnerstva (JPP) za finansiranje programa energetske efikasnosti;
- Podrška korištenju UN fondova i sredstava bilateralne saradnje za finansiranje programa energetske efikasnosti;
- Podrška korištenju EU fondova za finansiranje programa energetske efikasnosti.

3. Analiza potrebnih finansijskih sredstava za energetske obnovu stambenog sektora na području grada Lukavac

Pregled fonda stambenih zgrada za grad Lukavac je dat kao rezultat Studije energetske efikasnosti stambenih zgrada na području grada Lukavac. Ova analiza predstavlja osnovu za izradu finansijskih mehanizama i politika za poboljšanje energetske efikasnosti stambenog sektora u gradu Lukavac.

Grad Lukavac ima ukupno 11.559 stambenih zgrada, od čega su 11.361 porodične kuće i 198 zgrada kolektivnog stanovanja. Broj stanara u porodičnim kućama je 34.568 a u zgradama kolektivnog stanovanja 7.954, što je ukupno 42.522 stanara odnosno 2,89 po jednom stanu.

Ukupna površina grijanog dijela svih porodičnih kuća iznosi 1.256.549 m² ili 111 m² po kući. Površina grijanog dijela višestambenih zgrada iznosi 203.851 m² ili 1.029 m² po zgradi odnosno 61 m² po stanu.

Prosječna specifična potrebna energija za zagrijavanje svih stambenih zgrada u trenutnom stanju i za stvarne klimatske uslove iznosi 198,44 kWh/m² godišnje (porodične kuće 211,58 kWh/m² godišnje a zgrade kolektivnog stanovanja 117,41 kWh/m² godišnje). Ovaj podatak pokazuje da su sve stambene zgrade sa stanovišta potrebne godišnje energije za zagrijavanje (na projektovanu unutarnju temperaturu od 20 °C) veliki potrošači energije i spadaju u „D“ energetski razred, odnosno ukazuje na činjenicu da je termoizolacija vanjskog omotača zgrada (vanjska fasada, prozori, vrata, podovi i stropovi) veoma slaba.

Za provođenje mjera energetske efikasnosti na porodičnim kućama potrebno je 156.593.879 KM⁵⁹. Najveći dio ovih sredstava potreban je za termoizolaciju fasade i za promjenu sistema grijanja odnosno zamjenu kotlova zbog promjene energenta. Potrebna prosječna ulaganja po jednoj kući iznose 13.783 KM. Najveći broj kuća za energente koristi fosilna goriva i to skoro 72% od ukupnog broja porodičnih kuća. Najzastupljeniji energent je ugalj ili ugalj u kombinaciji sa drvetom.

Ukupno potrebna sredstva za provođenje mjera energetske efikasnosti na zgradama kolektivnog stanovanja iznose 12.392.181 KM. Najveća ulaganja su potrebna za izvođenje termoizolacije na zgradama i za zamjenu fasadne stolarije. Prosječna potrebna ulaganja po jednom stanu iznose oko 3.711 KM.

Dakle, potrebna finansijska sredstva za provođenje svih mjera energetske efikasnosti na svim stambenim zgradama iznose oko 169 miliona KM ili prosječno po jednom domaćinstvu 11.495 KM. Najveći iznosi su potrebni za mjeru termoizolacije fasada te promjenu i prilagođavanje

⁵⁹ Finansijsko vrednovanje mjera je izvršeno na osnovu cijena iz 2020. godine.

sistema grijanja.

4. Ciljevi energetske obnove stambenog sektora

Potpisivanjem Ugovora o uspostavi Energetske zajednice, preuzete su obaveze harmonizacije pravnog okvira u Bosni i Hercegovini sa *acquis-em* Evropske unije u energetske sektoru. Ugovor o uspostavljanju Energetske zajednice zahtijeva od ugovornih strana, da donesu i mjere razvoja sektora energetske efikasnosti, uzimajući u obzir sigurnost snabdijevanja energijom, zaštitu životne sredine, socijalnu koheziju i regionalni razvoj. Za ispunjenje obaveza preuzetih potpisivanjem Ugovora o uspostavljanju Energetske zajednice u ime BiH odgovorno je Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, koje zajedno sa relevantnim entitetskim ministarstvima saraduje s tijelima Energetske zajednice. Direktivom o energetske efikasnosti (2012/27/EU), koja je integrisana u pravni okvir Energetske zajednice u oktobru 2015. godine kroz odluku Ministarskog vijeća D/2015/08/MC-EnC i prilagođena državama članicama Energetske zajednice, uspostavljen je zajednički okvir mjera za podsticanje energetske efikasnosti kako bi se osiguralo ostvarivanje krovnog cilja povećanja energetske efikasnosti u Energetskoj zajednici. Osim navedenog ova Direktiva zahtjeva od država članica Energetske zajednice da usvoje akcione planove energetske efikasnosti, dok je članom 4 definisana i potreba izrade i usvajanja dugoročne strategije za podsticanje ulaganja u obnovu fonda stambenih i poslovnih zgrada, javnih i privatnih objekata.

Direktiva 2012/27/EU o energetske efikasnosti nalaže podršku razvoju tržišta energetske usluga, razvoj novih finansijskih mehanizama i poticaja te institucionalnih, finansijskih i pravnih okvira za uklanjanje postojećih tržišnih prepreka i nedostataka koji sprečavaju efikasnu krajnju potrošnju energije. Cilj finansijskog mehanizama i politika za poboljšanje energetske efikasnosti stambenog sektora u gradu Lukavac je smanjenje troškova za energiju optimiziranjem potrošnje energije, čime se osigurava otplata investicije implementacije kroz ostvarene uštede, ali i povećan komfor u stambenom objektu, kao i smanjenje zagađenja na mikro-lokalitetu.

Doprinos ovih finansijskih mehanizama se ogleda u ispunjavanju ciljeva BiH, FBiH te Tuzlanskog kantona za povećanje energetske efikasnosti u stambenom sektoru kroz praćenje i ispunjavanje:

- Akcioni plan održivog upravljanja energijom i prilagođavanja klimatskim promjenama (SECAP) Grada Lukavac za period do 2030. godine,
- Plan energetske efikasnosti Tuzlanskog kantona,
- Akcionog plana o energetske efikasnosti Federacije Bosne i Hercegovine,
- Strategije obnove zgrada u FBiH za period do 2050. godine,
- Okvirne energetske strategije FBiH i BiH,
- obaveza iz Ugovora o uspostavi Energetske zajednice,
- Pariškog sporazuma, kroz podršku ispunjenu identificiranih mjera Izvještaja o namjeravanim aktivnostima ublažavanja klimatskih promjena u BiH (NDC),
- Ciljeva održivog razvoja, podrška težnji omogućavanja pristupačne energije iz čistih

izvora i očuvanje klime.

Uzimajući u obzir viziju Grada Lukavac, koja ističe Lukavac kao grad koji nudi uslove za zdrav i kvalitetan život, te ciljeve postavljene u Akcionom planu održivog upravljanja energijom i prilagođavanja klimatskim promjenama (SECAP) Grada Lukavac za period do 2030. godine, za smanjenje emisija CO₂ od najmanje 40%, postavljeni su i ciljevi ovog dugoročnog finansijskog mehanizma:

- **smanjenje emisija CO₂ u stambenom sektoru do 2030. godine od 6.786,6 tona;**
- **energetska obnova vanjske ovojnice 20 individualnih stambenih zgrada prosječne grijane površine oko 90m²/zgrada godišnje, odnosno ukupno 200 zgrada do 2030. godine;**
- **zamjena kotlova na ugalj sa kotlovima na pelet kod 30 stambenih zgrada godišnje, što do 2030. godine uključuje ukupno 300 zgrada;**
- **priključenje ukupno 200 stambenih zgrada individualnog stanovanja na sistem daljinskog grijanja do 2030. godine;**

5. Kapitalizacija i izvori finansiranja

Sredstva za sufinansiranje mjera povećanja energijske efikasnosti stambenog sektora će se prikupiti iz budžeta, sufinansiranjem građana, putem donacija međunarodnih institucija, sufinansiranjem sredstava iz naknada Fonda za zaštitu okoliša FBiH, te potencijalno u zrelijoj fazi realizacije finansijskih mehanizama i kreditnim sredstvima međunarodnih/domaćih institucija. S tim u vezi, identificirani izvori finansiranja se dijele na:

- budžetsko finansiranje Grada Lukavac;
- sufinansiranje građana;
- sufinansiranje sredstava iz naknada Fonda za zaštitu okoliša FBiH putem gradova i općina;
- grant sredstva međunarodnih institucija;
- subvencije i potpore međunarodnih institucija;
- potencijalne fiskalne izvore (karbon, energetske i okolišne takse, mehanizam “zagađivač plaća”); i
- kreditna sredstva domaćih finansijskih institucija.
- EU sredstva, uklj. IPA (Instrument for Pre-Accession Assistance) grant sredstva,
- WBIF sredstva;
- finansiranje kroz direktnu podršku i finansiranje putem međunarodnih finansijskih institucija (WB, KfW, EBRD, EIB, itd.);
- finansiranje kroz projekte vertikalnih fondova za mitigaciju na klimatske promjene i očuvanje okoliša (Global Environment Facility, Green Climate Fund, itd.);
- bilateralna podrška (npr. SIDA);

- investicioni fondovi (npr. GGF);
- saradnja Grada Lukavac sa tekućim i planiranim projektima energetske efikasnosti koji se implementiraju (npr. aktivnostii EU Delegacije u BiH, GIZ, UNDP, druge UN agencije, USAiD, itd.).

6. Predloženi mehanizmi finansiranja projekata energetske efikasnosti u stambenom sektoru za grad Lukavac

Mehanizmi finansiranja projekata energetske efikasnosti u stambenom sektoru se razlikuju u zavisnosti od vrste zgrada, tako da postoje različiti načini provođenja mjera na porodičnim kućama ili individualnim stambenim zgradama i na kolektivnim stambenim zgradama, što se i razmatra u nastavku.

6.1. Finansiranje projekata energetske efikasnosti u individualnim stambenim zgradama

Prvi korak u uspostavljanju odnosno unapređenju energetske obnove stambenog sektora u gradu Lukavac je donošenje Odluke o uslovima, kriterijima i postupcima dodjele sredstava za sufinansiranje mjera za poboljšanje energetske efikasnosti i smanjenja aerozagađenja na području grada Lukavac, koja se nalazi u Aneksu 1.

Ovom Odlukom se utvrđuju uslovi, kriteriji i postupak za dodjelu sredstava za sufinansiranje energetske obnove u postojećim porodičnim stambenim zgradama na području grada Lukavac, i to kroz provođenje:

- mjera poboljšanja energetske efikasnosti vanjskog omotača zgrada;
- mjera smanjenja aerozagađenja zamjenom fosilnih energenata za grijanje zgrada;
- integralnih mjera poboljšanja energetske efikasnosti vanjskog omotača zgrada i smanjenja aerozagađenja zamjenom fosilnih energenata za grijanje zgrada.

Odredbe Odluke se primjenjuju na postojeće porodične zgrade na području grada Lukavac. U ovom kontekstu definisani su i naredni pojmovi:

(1) Porodična stambena zgrada je:

- samostojeća stambena zgrada i zgrada s jednim stanom, zgrada s jednim stanom u nizu ili drugačije povezana zgrada s jednim stanom, zgrada sa do tri stana i zgrada u nizu sa do tri stana po lameli;
- zgrada u kojoj je više od 50% bruto podne površine namijenjeno stanovanju;
- zgrada koja zadovoljava jedan od dva sljedeća uslova:
  - ima najviše 3 (tri) stambene jedinice,
  - ima građevinsku bruto površinu manju ili jednaku 600 m².

(2) **Postojeća zgrada** je zgrada izgrađena na temelju odobrenja za građenje ili drugog odgovarajućeg akta i svaka zgrada koja je prema važećim propisima iz oblasti prostornog uređenja i građenja s njim izjednačena.

(3) **Mjere poboljšanja energetske efikasnosti vanjskog omotača zgrada** podrazumijevaju

značajnu obnovu više od 75% ukupne površine vanjskog omotača grijanog dijela zgrade, i to:

- a) Značajnu obnovu netransparentnog dijela omotača kroz nabavku i ugradnju termičke izolacije na vanjske zidove, zidove prema negrijanom prostoru, stropove prema vanjskom zraku i stropove prema negrijanom prostoru, kose i ravne krovove; i/ili
- b) Značajnu obnovu transparentnog dijela zgrade kroz zamjenu postojeće vanjske stolarije (prozori, vrata i druge transparentne površine) koja ne ispunjava minimalne tehničke uslove energijske efikasnosti (navedene u prilogu ovog dokumenta), sa stolarijom koja zadovoljava minimalne tehničke uslove u pogledu energijske efikasnosti.

(4) **Mjere smanjenja aerozagađenja** podrazumijevaju zamjenu postojećih postrojenja za grijanje zgrada na ugalj ili lož ulje, sa :

- a) dizalicama topline (u daljem tekstu: „toplotne pumpe“) tipa zrak-voda, voda-voda, i zemlja-voda, sa pratećom opremom i radovima;
- b) nabavku i ugradnju kotlova sa isključivim pogonom na drvenu biomasu (u daljem tekstu: „peći na pelet“);

(5) **Elaborat o energijskim karakteristikama zgrada** (u daljem tekstu: „elaborat“) je elaborat koji sadrži tekstualni i grafički dio. Tekstualni dio sadrži opšte podatke o zgradi i lokaciji, (vrsta grijanja, klimatska zona), opis primijenjenih važećih propisa i normi te potrebne tehničke proračune s ocjenom o zadovoljenju važećih propisa. Proračunom se za pojedine građevinske elemente provjeravaju i određuju tražena svojstva i to: koeficijent prolaza toplote, difuzija vodene pare, toplotna stabilnost u ljetnom razdoblju, površinska kondenzacija, toplotni rad, i dr. Opisno se daje prikaz zaštite ostakljenih elemenata protiv sunčeva zračenja. Grafički dio elaborata sadrži sheme difuzije vodene pare, po potrebi nacрте temperaturnih krivulja, te eventualno karakteristične detalje bitne za rješenje toplotne zaštite.

Sadržaj elaborata je detaljnije opisan u dijelu VI. *Pravilnika o minimalnim zahtjevima za energijskim karakteristikama zgrada* (Službene novine FBiH, broj 81 od 01.11.2019. godine). Ovjera i revizija elaborata je definisana članom 66. navedenog pravilnika.

Za potrebe aktivnosti definisanih ovom odlukom elaborat treba da sadrži i proračun potrebne specifične godišnje energije za grijanje zgrade $Q_{H,nd}$ (kWh/m²a) u trenutnom stanju kao i stanju poslije provođenja planiranih mjera, predmjer i predračun radova za provođenje planiranih mjera energijske efikasnosti, energijsku kategorizaciju zgrada prije i poslije provođenja mjera energijske efikasnosti, itd.

(6) **Tim za implementaciju projekta** (u daljem tekstu TIP), je tim kojeg imenuje Gradonačelnik i koji ima sljedeće obaveze:

- da provodi kompletan proces sufinansiranja i realizacije mjera energijske obnove;
- da sklapa ugovore sa podnosiocima prijave na javni poziv koji budu odabrani za

realizaciju energijske obnove;

- da vrši pregled realizovanih radova;
- da donosi odluku o dodjeli i uplati sredstava odobrenog sufinansiranja podnosiocima prijave,
- da vrši redovito izvještavanje o postignutim rezultatima energijske obnove porodičnih stambenih zgrada.

6.1.1. Opći i posebni uslovi za dodjelu sredstava za sufinansiranje

Podnosilac prijave za sufinansiranje energijske obnove mora ispunjavati sljedeće opće uslove: (a) da ima prijavljeno prebivalište i boravište na adresi zgrade koji je predmet prijave na javni poziv; (b) da je vlasnik ili posjednik zgrade koji je predmet prijave na javni poziv, odnosno da je vlasnik ili posjednik zemljišta na kojem je izgrađena zgrada koja je predmet prijave na javni poziv ukoliko se radi o zgradi koja nije uplanjena; (c) izuzetno, podnosilac prijave može biti i lice koje nije vlasnik ili posjednik zgrade koja je predmet prijave na javni poziv, kao ni vlasnik ili posjednik zemljišta na kojem je izgrađena zgrada koja je predmet prijave na javni poziv, ukoliko to lice ima prijavljeno prebivalište na adresi zgrade koja je predmet prijave na javni poziv i ukoliko pribavi ovjerenu saglasnost vlasnika ili posjednika zgrade koja je predmet prijave na javni poziv, odnosno vlasnika ili posjednika zemljišta na kojem je izgrađena zgrada koja je predmet prijave na javni poziv za implementaciju mjera u zgradi koji je predmet prijave na javni poziv; (d) da stalno boravi u prijavljenoj zgradi.

U svrhu dokazivanja ispunjenja općih uslova za dodjelu sredstava za sufinansiranje, podnosilac prijave dužan je dostaviti sljedeće pismene dokaze (u formi originala ili ovjerene fotokopije):

- (a) dokaz o prijavljenom prebivalištu na adresi zgrade koji je predmet prijave na javni poziv - obrazac izdat od strane MUP-a TK, ne stariji od šest (6) mjeseci računajući od dana objave javnog poziva;
- (b) zemljišnoknjižni izvadak izdat od strane Općinskog suda u Lukavcu ili posjedovni list izdat od strane Službe za urbanizaciju, imovinske i geodetske poslove Grada Lukavac za zgradu koja je predmet prijave na javni poziv, odnosno za parcelu na kojoj je izgrađena zgrada koja je predmet prijave na javni poziv ukoliko se radi o zgradi koja nije uplanjena, ne stariji od šest (6) mjeseci, zajedno sa ovjerenom izjavom suvlasnika ili suposjednika, ukoliko je zgrada ili zemljište u suvlasništvu ili suposjedu, kojom se daje saglasnost za implementaciju mjera u zgradi koja je predmet prijave na javni poziv;
- (c) ukoliko podnosilac prijave nije vlasnik ili posjednik zgrade koja je predmet prijave na javni poziv, odnosno parcele na kojoj je izgrađena zgrada koja je predmet prijave na javni poziv ukoliko se radi o zgradi koja nije uplanjena, potrebno je dostaviti ovjerenu izjavu vlasnika ili posjednika kojom se daje saglasnost za implementaciju mjera u zgradi koja je predmet prijave na javni poziv, zajedno sa zemljišnoknjižnim izvadkom ili posjedovnim listom za zgradu, odnosno parcelu;
- (d) kopije računa za uslugu snabdijevanja električnom energijom za period od najmanje tri (3) mjeseca prije dana objave javnog poziva, u kojima je na svakom pojedinačnom računu prikazana potrošnja električne energije od najmanje 100 kWh mjesečno.

Po okončanju roka za dostavu prijave, Komisija utvrđuje preliminarnu listu podnosilaca prijave koji ispunjavaju opće uslove. Prilikom formiranja preliminarne liste, Komisija za provođenje postupka po javnom pozivu zadržava pravo provjere vjerodostojnosti i istinitosti svih pismenih dokaza. Prijave podnosilaca za koje Komisija utvrdi da ne ispunjavaju opće uslove neće biti dalje razmatrane. Preliminarna lista podnosilaca prijave objavljuje se na web-stranici i oglasnoj tabli Grada Lukavac, kao i na oglasnim tablama svih mjesnih zajednica. Na objavljenu preliminarnu listu iz podnosilac prijave može podnijeti prigovor, u roku od 8 (osam) dana računajući od njene objave. Prigovore rješava voditelj TIP-a, na osnovu prethodnog pismenog izjašnjenja Komisije.

Kako bi ostvarili sufinansiranje, svi podnosioci prijave koji ispunjavaju opće uslove i koji su uvršteni na preliminarnu listu, moraju ispunjavati i posebne uslove za dodjelu sredstava za sufinansiranje, i to:

- a) Podnosilac prijave koji aplicira na mjeru poboljšanja energijske efikasnosti vanjskog omotača zgrade ili integralnu mjeru poboljšanja energijske efikasnosti mora dokazati sljedeće:
  - i. da zgrada koja je predmet prijave u trenutnom stanju spada u energetske razred D, E, F ili G;
  - ii. da je kao rezultat provođenja mjera energijske efikasnosti na vanjskom omotaču zgrade koja je predmet prijave, predviđeno smanjenje potrebne godišnje energije $Q_{H,nd}$ od minimalno 50%, i
  - iii. da će poslije provođenja ove mjere zgrada biti u energetskom razredu A+, A, B, ili C.
- b) Podnosilac prijave koji aplicira na mjeru smanjenja aerozagađenja mora dokazati sljedeće:
  - i. da su na zgradi koja je predmet prijave već provedene mjere energijske efikasnosti na vanjskom omotaču; i
  - ii. da zgrada u trenutnom stanju spada u energetske razred A+, A, B, ili C.
- c) Podnosioci prijave koji se prijavljuju na mjeru ugradnje toplotne pumpe ili peći na pelet, obavezuje se da iste neće otuđiti i da više neće koristiti uređaj za zagrijavanje s pogonom na fosilno gorivo.

U svrhu dokazivanja ispunjenja posebnih uslova za dodjelu sredstava za sufinansiranje, podnosilac prijave dužan je dostaviti sljedeće pismene dokaze (u originalu ili ovjerenoj fotokopiji):

- a) Elaborat o energijskim karakteristikama zgrada za zgradu koju prijavljuju, izrađen od strane ovlaštenog lica. Ovaj elaborat mora biti izrađen u skladu sa Pravilnikom o minimalnim tehničkim zahtjevima za energijske karakteristike zgrada (Službene novine Federacije BiH broj 81 od 01.11.2019. godine), i mora uvažavati i tehničke uslove koji su dati u prilogu odluke.
- b) Podnosioci prijave koji se prijavljuju na mjeru poboljšanja energijske efikasnosti

vanjskog omotača zgrade ili integralnu mjeru poboljšanja energijske efikasnosti moraju navedenim elaboratom dokazati da zgrada koja je predmet prijave u trenutnom stanju spada u energetske razrede D, E, F, ili G; da je provođenjem mjera energijske efikasnosti na vanjskom omotaču zgrade a koje su predmet prijave, predviđeno smanjenje potrebne godišnje energije $Q_{H,nd}$ od minimalno 50%; i da će poslije provođenja mjera zgrada spadati u energetske razrede A+, A, B, ili C.

- c) Podnosioci prijave koji se prijavljuju na mjeru smanjenja aerozagađenja moraju navedenim elaboratom dokazati da su na postojećoj zgradi koja je predmet prijave, već provedene mjere energijske efikasnosti na vanjskom omotaču, i da zgrada u trenutnom stanju spada u energetske razrede A+, A, B, ili C. Također, navedeni elaborat mora sadržavati:
- proračun potrebnog postrojenja za grijanje na novi nefosilni energent (toplotna pumpa i kotao na pelet), i
  - proračun smanjenja emisija CO₂ ostvaren provođenjem ove mjere.

Podnosilac prijave je dužan dokaze dostaviti u roku 60 dana od dana objave preliminarne liste podnosilaca prijava na web-stranici Grada Lukavac. Dokazi dostavljeni po jednom javnom pozivu raspisanom u okviru Odluke, a koji su ocijenjeni kao prihvatljivi, mogu se uvažiti i u narednim javnim pozivima ukoliko isti nisu stariji od šest (6) mjeseci računajući od dana objave tih drugih poziva.

Dodatno slijedi formiranje preliminarne rang liste podnosilaca prijava koji ispunjavaju posebne uslove za dodjelu sredstava za sufinansiranje. Biće formirane tri odvojene preliminarne rang liste, po jedna za svaku vrstu mjera. Na svaku preliminarnu rang listu će biti uvršteni svi podnosioci prijava za dodjelu sredstava za sufinansiranje, koji ispunjavaju relevantne posebne uslove. Prilikom formiranja preliminarne rang liste, Komisija zadržava pravo provjere vjerodostojnosti i istinitosti svih gore navedenih pismenih dokaza. Prijave podnosilaca koje ne ispunjavaju posebne uslove neće biti uvrštene na preliminarnu rang listu i neće biti dalje razmatrane. Smatraće se da je podnosilac prijave koji u postavljenom roku ne dostavi zahtijevane dokaze o ispunjavanju posebnih uslova za dodjelu sredstava za sufinansiranje, odustao od prijave na javni poziv. Preliminarne rang liste objavljuju se na oglasnoj tabli i web-stranici Grada Lukavac, kao i na oglasnim tablama svih mjesnih zajednica. Na preliminarne rang liste podnosioci prijava mogu podnijeti prigovor, u roku od 8 (osam) dana računajući od objave preliminarne rang liste. Prigovore rješava voditelj TIP-a, na osnovu prethodnog pismenog izjašnjenja Komisije.

Za rangiranje podnosilaca prijava na javni poziv u okviru preliminarne rang liste primjenjivaće se sljedeći kriteriji:

- a) Kod preliminarne rang liste podnosilaca prijava na mjeru poboljšanja energijske efikasnosti vanjskog omotača, kriterij za rangiranje prijava je iznos predviđenog smanjenja potrebne specifične energije za zgradu Q_{hnd} (kWh/m² godišnje)

postignut provođenjem ove mjere i prikazan u dostavljenom Elaboratu o energijskim karakteristikama zgrada, i to tako da će prvi na preliminarnoj rang listi biti onaj podnosilac prijave koji ostvaruje najveće smanjenje.

- b) Kod preliminarnog rang lista podnosioca prijave za mjeru smanjenja aerozagađenja zamjenom fosilnih energenata za grijanje zgrada, kriterij za rangiranje prijave je iznos smanjenja emisija CO₂ (tona/godinu) postignut provođenjem ove mjere i prikazan u dostavljenom Elaboratu o energijskim karakteristikama zgrada, i to tako da će prvi na preliminarnoj rang listi biti onaj podnosilac prijave koji ostvaruje najveće smanjenje.
- c) Kod preliminarnog rang lista podnosioca prijave za integralne mjere poboljšanja energetske efikasnosti vanjskog omotača zgrade i smanjenja aerozagađenja zamjenom fosilnih energenata za grijanje zgrada, kriterij za rangiranje prijave je iznos ukupnog smanjenja emisija CO₂ (tona/godinu) postignut provođenjem integralnih mjera i prikazan u dostavljenom Elaboratu o energijskim karakteristikama zgrada, i to tako da će prvi na preliminarnoj rang listi biti onaj podnosilac prijave koji ostvaruje najveće smanjenje.

Po ocjenjivanju na osnovu navedenih kriterija formira se konačna rang lista podnosioca prijave koji ispunjavaju posebne uslove za dodjelu sredstava za sufinansiranje, i to na način da se formiraju tri odvojene konačne rang liste, po jedna za svaku vrstu mjera. Komisija konačne rang liste formira nakon rješavanja svih prigovora na objavljene preliminarnog rang liste. Konačne rang liste se objavljuju na oglasnoj tabli i web-stranici Grada Lukavac, kao i na oglasnim tablama svih mjesnih zajednica.

6.1.2. Iznosi sredstava za sufinansiranje

Ukupan iznos sredstava raspoloživih za sufinansiranje mjera u okviru ove odluke raspoređuje TIP i to za sljedeće namjene:

- Za sufinansiranje prijave uvrštenih na konačnu rang listu za sufinansiranje mjera poboljšanja energetske efikasnosti vanjskog omotača zgrada;
- Za sufinansiranje prijave uvrštenih na konačnu rang listu za sufinansiranje mjere smanjenja aerozagađenja zamjenom fosilnih energenata za grijanje zgrada;
- Za sufinansiranje prijave uvrštenih na konačnu rang listu za sufinansiranje integralnih mjera poboljšanja energetske efikasnosti vanjskog omotača zgrada i smanjenja aerozagađenja zamjenom fosilnih energenata za grijanje zgrada.

Ako se sredstva u okviru neke od konačnih rang lista ne utroše zbog nedovoljnog broja odobrenih prijave, TIP zadržava pravo da ova preostala sredstva preusmjeri za finansiranje mjera iz neke druge konačne rang liste na koju je uvršten veći broj odobrenih prijave.

Iznosi sredstava za sufinansiranje su različiti po mjerama i to:

- (1) Dodjela sredstava za mjeru **poboljšanja energetske efikasnosti vanjskog omotača** zgrada se vrši u iznosu 50% od vrijednosti predviđene predmjerom i predračunom u sklopu Elaborata ali ne većem od 7.500,00 KM.
- (2) Dodjela sredstava za mjeru **smanjenja aerozagađenja kroz nabavku i ugradnju**

toplotnih pumpi se vrši u iznosu 50% od vrijednosti predviđene predmjerom i predračunom u sklopu Elaborata ali ne većem od 5.000,00 KM.

(3) Dodjela sredstava za mjeru **smanjenja aeroxagađenja kroz nabavku i ugradnju kotlova na pelet** se vrši u iznosu 50% od vrijednosti predviđene predmjerom i predračunom u sklopu Elaborata ali ne većem od 2.500,00 KM.

(4) Dodjela sredstava za **integralnu mjeru poboljšanja energijske efikasnosti i smanjenja aeroxagađenja** se vrši u iznosu 50% od vrijednosti predviđene predmjerom i predračunom u sklopu Elaborata ali ne većem od 12.500,00 KM.

Pored finansiranja mjera, biće finansirani troškovi izrade Elaborata u iznosu do 50%, ali ne većem od 400,00 KM, osim u slučaju kada podnosilac prijave odustane od iste, u kojem slučaju sam snosi navedene troškove.

6.1.3. Javni poziv za sufinansiranje

Dodjela sredstava se vrši putem javnih poziva, koji ostaju otvoreni 15 (petnaest) dana računajući od dana objave na web stranici Grada Lukavac, uz isticanje na oglasnoj tabli Grada Lukavac i na oglasnim tablama mjesnih zajednica. Javne pozive sukcesivno raspisuje Grad Lukavac, putem TIP-a do potpunog utroška planiranih sredstava.

Javni poziv obavezno sadrži podatke o uslovima za prijavu na javni poziv, kriterijima na osnovu kojih se vrši rangiranje podnosilaca prijave, dokumentaciji koju su podnosioci prijave dužni dostaviti kao dokaz o ispunjavanju uslova odnosno dokumentaciji na osnovu koje se vrši rangiranje po navedenim kriterijima, načinu podnošenja prijave, krajnjem roku do kada se prijave mogu podnijeti, kao i ostale relevantne informacije. Rok za provođenje mjera koje su predmet sufinansiranja iznosi 120 (stodvadeset) dana računajući od dana zaključenja pojedinačnih ugovora sa korisnicima dodijeljenih sredstava. Rok za provođenje mjera može se na zahtjev podnosioca prijave produžiti u slučaju opravdanih okolnosti, što će u svakom pojedinačnom slučaju ocijeniti Komisija.

Komisiju za provođenje postupka javnog poziva imenuje voditelj TIP-a. Komisija se sastoji od najmanje 3 (tri) člana i sastavljena je od članova TIP-a i/ili predstavnika drugih službi i/ili javnih preduzeća. Komisija o svom radu sačinjava zapisnik.

Po objavi konačnih rang listi TIP sa korisnicima sredstava zaključuje pojedinačne ugovore o sufinansiranju. Ugovor sadrži prava, obaveze i odgovornosti ugovornih strana. Pojedinačni ugovori se zaključuju redoslijedom rangiranja dostavljenih prijave na konačnim rang listama, sve dok se ne utroše sva raspoloživa sredstva.

6.1.4. Praćenje i evaluacija realiziranih mjera

Nakon završetka realizacije mjera poboljšanja energijske efikasnosti i/ili smanjenja aeroxagađenja, korisnici sredstava TIP-u dostavljaju pismeni zahtjev za pregled realizovanih mjera.

Uz zahtjev korisnik sredstava je dužan dostaviti račun - fakturu za realizovane mjere koje su predmet sufinansiranja, kao i račun za urađeni elaborat o energijskim karakteristikama, zajedno s dokazima o plaćanju u formi potpisanih i ovjerenih izjava isporučiooca kojom se potvrđuje da je od strane korisnika sredstava izvršena uplata prema računima -akturama.

Korisnik sredstava, koji u roku propusti realizovati ugovorene mjere i dostaviti zahtjev gubi pravo na dodjelu sredstava za sufinansiranje mjera. Pregled realiziranih mjera vrši TIP. Zadatak TIP-a je pregled i ocjena blagovremenosti i osnovanosti zahtjeva zajedno s pratećom dokumentacijom, kao i pregled zgrade u cilju utvrđivanja izvedenog stanja u pogledu provođenja mjera u skladu sa Elaboratom. U slučaju kada je predmet sufinansiranja nabavka i ugradnja toplotne pumpe ili peći na pelet, TIP je dužan utvrditi da se u zgradi više ne koristi uređaj za zagrijavanje objekta s pogonom na fosilna goriva.

Na osnovu ugovora i nalaza TIP sačinjava prijedlog odluke o dodjeli sredstava za sufinansiranje predmetnih mjera i istu dostavlja Gradonačelniku na usvajanje. Po stupanju na snagu odluke o dodjeli sredstava i uplati istih, korisnik sredstava postaje vlasnik mjere koja je predmet sufinansiranja. Odluka će biti objavljena na zvaničnoj web stranici Grada Lukavac i „Službenom glasniku Grada Lukavac”.

Inspekcijski nadzor nad provođenjem odredbi Odluke vrši gradski komunalni inspektor. Nadzor će se vršiti u periodu od pet (5) godina, računajući od momenta objave odluke o dodjeli sredstava.

TIP jednom godišnje Gradonačelniku dostavlja izvještaj o postignutim rezultatima provođenja mjera poboljšanja energetske efikasnosti i smanjenja aerozagađenja postignutim realizacijom javnih poziva za sufinansiranje energetske efikasnosti u stambenom sektoru. Ovi izvještaju treba da sadrže:

- iznos utrošenih sredstava,
- broj podržanih korisnika,
- ukupno smanjenje godišnje potrebne energije za grijanje (kWh),
- ukupno godišnje smanjenje emisija CO₂,
- procenat dostizanja dugoročnih ciljeva definisanih strateškim dokumentima koje je Grad Lukavac usvojio a koji se odnose na ove aktivnosti.

Ovaj izvještaj će po odobrenju od strane Gradonačelnika biti objavljen na zvaničnoj web stranici Grada Lukavac.

6.2. Finansiranje projekata energetske efikasnosti u kolektivnim stambenim zgradama

Prvi korak u uspostavljanju odnosno unapređenju energetske obnove stambenog sektora višestambenim zgradama u gradu Lukavac je donošenje Odluke o uslovima, kriterijima i postupcima dodjele sredstava za izradu elaborata o energetskim karakteristikama zgrada i za sufinansiranje i realizaciju energetske obnove postojećih višestambenih zgrada na području Grada Lukavac, koja se nalazi u Aneksu 2.

Ovom Odlukom se u svrhu poboljšanja energetske efikasnosti postojećih višestambenih zgrada odnosno zgrada kolektivnog stanovanja utvrđuju uslovi, kriteriji i postupak za:

- A. Dodjelu sredstava za izradu elaborata o energetskim karakteristikama zgrada, i
- B. Sufinansiranje i realizaciju energetske obnove.

Određbe Odluke se primjenjuju na mjeru poboljšanja energijske efikasnosti vanjskog omotača postojećih višestambenih zgrada odnosno zgrada kolektivnog stanovanja na području grada Lukavac koje su priključene na sistem daljinskog grijanja. Pravo na dodjelu sredstava za izradu elaborata o energetskim karakteristikama zgrada mogu ostvariti zastupnici etažnih vlasnika, kao korisnici sredstava u ime i za račun suvlasnika višestambene zgrade (etažnih vlasnika).

U ovom kontekstu definisani su i naredni pojmovi:

- (1) **Postojeća zgrada** je zgrada izgrađena ne osnovu odobrenja za građenje ili drugog odgovarajućeg akta, i svaka zgrada koja je prema važećim propisima iz oblasti prostornog uređenja i građenja s njim izjednačena.
- (2) **Višestambena zgrada odnosno zgrada kolektivnog stanovanja** u smislu ove odluke je :
  - stambena zgrada sa tri i više stanova koji imaju najmanje dva različita vlasnika,
  - zgrada u kojoj je više od 50% bruto podne površine namijenjeno stanovanju.
- (3) **Mjere poboljšanja energijske efikasnosti vanjskog omotača postojećih višestambenih zgrada** podrazumijevaju:
  - Značajnu obnovu netransparentnog dijela omotača, kroz nabavku i ugradnju termičke izolacije na vanjske zidove, tidove prema negrijanom prostoru, stropove prema vanjskom zraku, i stropove prema negrijanom prostoru, kose i ravne krovove;
  - Značajnu obnovu transparentnog dijela zgrade, kroz zamjenu postojeće vanjske stolarije (prozori, vrata, i druge transparentne površine) koja ne ispunjava minimalne tehničke uslove energijske efikasnosti.
- (4) **Elaborat o energijskim karakteristikama zgrada (u daljem tekstu: Elaborat)** je elaborat koji sadrži tekstualni i grafički dio. Tekstualni dio sadrži opšte podatke o zgradi i lokaciji, (vrsta grijanja, klimatska zona), opis primijenjenih važećih propisa i normi te potrebne tehničke proračune s ocjenom o zadovoljenju važećih propisa. Proračunom se za pojedine građevinske elemente provjeravaju i određuju tražena svojstva i to: koeficijent prolaza toplote, difuzija vodene pare, toplotna stabilnost u ljetnom razdoblju, površinska kondenzacija, toplotni rad, i dr. Opisno se daje prikaz zaštite ostakljenih elemenat protiv sunčeva zračenja. Grafički dio elaborata sadrži šeme difuzije vodene pare, po potrebi nacрте temperaturnih krivulja te eventualno karakteristične detalje bitne za rješenje toplotne zaštite.

Sadržaj elaborata je detaljnije opisan u dijelu VI. *Pravilnika o minimalnim zahtjevima za energijskim karakteristikama zgrada* (Službene novine Federacije BiH, br. 81 od 1.11.2019.god.). Ovjera i revizija elaborata je definisana članom 66. navedenog pravilnika.

Za potrebe aktivnosti definisanih ovom odlukom elaborat treba da sadrži i proračun potrebne specifične godišnje energije za grijanje zgrade $Q_{H,nd}$ (kWh/m²a) i godišnje potrebne toplotne energije za grijanje Q_H (kWh/god) u trenutnom stanju kao i stanju poslije provođenja planiranih mjera, predmjer i predračun radova za provođenje planiranih mjera energijske efikasnosti, energijsku kategorizaciju zgrada prije i poslije

provođenja mjera energetske efikasnosti, itd.

- (5) **Investitor** je pravna ili fizička osoba u čije ime i za čiji račun se gradi građevina i vrše drugi zahvati u prostoru sukladno odredbama Zakona o prostornom uređenju i građenju Tuzlanskog kantona.
- (6) **Nadzor nad građenjem** (u daljem tekstu: „nadzor“) u ime investitora, je pravna osoba registrirana za poslove projektiranja i/ili građenja, u skladu sa odredbama Zakona o prostornom uređenju i građenju Tuzlanskog kantona

6.2.1. Akteri u procesu energetske obnove višestambenih zgrada

Akteri u procesu energetske obnove višestambenih zgrada uključujući njihove obaveze su:

- (1) **Tim za implementaciju projekta** (u daljem tekstu TIP), je tim kojeg imenuje Gradonačelnik i koji ima sljedeće obaveze:
- da provodi kompletan proces javnog poziva i izbor zgrada za realizaciju mjera energetske efikasnosti;
  - da sklapa posebne ugovore sa zastupnikom kao predstavnikom etažnih vlasnika o međusobnim obavezama u procesu:
    - izrade elaborata,
    - realizacije mjera energetske efikasnosti;
  - da u ime Grada i zastupnika, kao predstavnika etažnih vlasnika preuzme ulogu investitora za realizaciju mjera energetske efikasnosti na izabranoj zgradi;
  - da za svaku zgradu koja je predmet realizacije mjera energetske efikasnosti otvori poseban račun u banci na koji će etažni vlasnici i Grad Lukavac vršiti uplatu sredstava potrebnih za izvođenje radova definiranih elaboratom, te vršiti isplate izvođaču radova za radove izvedene u skladu sa ugovorom o izvođenju radova i odobrenjem nadzornog organa;
  - da kroz proces javnih nabavki vrši izbor najpovoljnijeg izvođača radova za realizaciju mjera energetske efikasnosti predviđenih elaboratom;
  - da sa izabranim izvođačem radova sklapa ugovor o realizaciji mjera energetske efikasnosti u skladu sa predmjerom radova iz elaborata;
  - da imenuje nadzor i sa istim sklopi ugovor o nadzoru nad radovima na realizaciji mjera energetske efikasnosti, koje provodi izabrani izvođač;
  - da po odobrenju nadzornog organa vrši periodična i finalna plaćanja izvedenih radova;
  - da po okončanju radova i tehničkom prijemu izvršenom od strane nadzornog organa, izvrši predaju završenih radova zastupniku uz predaju kompletne dokumentacije o izvedenim radovima i garancijama za izvedene radove;
  - Da po okončanju procesa predaje radova pošalje službenu obavijest o završetku radova u JKP Rad.

(2) **Etažni vlasnik** je fizičko ili pravno lice koje je vlasništvo na posebnom dijelu zgrade steklo po odredbama *Zakona o stvarnim pravima* (Službene novine Federacije BiH, broj: 66/13 i 100/13), *Zakona o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo* (Službene novine Federacije BiH, br. 27/97, 11/98, 22/99, 27/99, 7/00, 32/01, 61/01, 15/02, 54/04, 36/06, 51/07 i 72/08), *Zakona o vraćanju, dodjeli i prodaji stanova* (Službene novine Federacije BiH, br. 28/05 i 02/08), kao i pravno lice nosilac prava raspolaganja (organi uprave, ustanove, privredna društva i sl.). Etažni vlasnici u sklopu realizacije mjera energetske efikasnosti na njihovoj zgradi imaju sljedeće obaveze:

- da njih više od 50% donese odluku o pokretanju procesa izrade elaborata i realizacije mjera energetske efikasnosti iz elaborata;
- da sa zastupnikom sklope ugovor o zastupanju u procesu prijave zgrade na javni poziv za:
  - izradu elaborata,
  - realizaciju mjera energetske efikasnosti na njihovoj zgradi;
- da zastupniku obezbijede sve pojedinačne suglasnosti neophodne za realizaciju kompletnog procesa izrade elaborata i energetske obnove njihove zgrade;
- da neophodna sredstva za realizaciju mjera energetske efikasnosti u skladu sa ugovorom između etažnih vlasnika i zastupnika te ugovorom između zastupnika i Grada uplate na račun Grada u ugovorom predviđenom roku.

(3) **Zastupnik etažnih vlasnika** je pravno lice i može biti :

- a. **Upravitelj zgrade** je pravno lice, osposobljeno i registrovano za upravljanje i/ili održavanje objekata a izabrano od strane etažnih vlasnika, koje vrši održavanje i upravljanje zajedničkim dijelovima i uređajima zgrade u skladu sa *Zakonom o korištenju, upravljanju i održavanju zajedničkih dijelova i uređaja zgrade* (Službene novine Tuzlanskog kantona, br. 14/2015).
- b. **Upravnik** kojem su etažni vlasnici povjerali vođenje cijelog procesa energetske obnove zgradu u skladu sa članom 34. *Zakona o stvarnim pravima* (Službene novine FBiH broj 66).

Zastupnik u sklopu realizacije projekta energetske obnove postojećih višestambenih zgrada ima sljedeće obaveze :

- da zastupa etažne vlasnike u procesu izrade elaborata i realizacije mjera energetske efikasnosti iz elaborata njihove zgrade;
- da sa etažnim vlasnicima sklopi ugovor o zastupanju istih u postupku izrade elaborata i realizacije mjera energetske efikasnosti iz elaborata;
- da vrši prijavu zgrade na javni poziv za izradu elaborata i kasnije na javni poziv za sufinansiranje i realizaciju mjera energetske efikasnosti iz elaborata;
- da po odobrenju sredstava za izradu elaborata izvrši izbor najpovoljnijeg ponuđača i vodi kompletan proces izrade elaborata;

- da po odobrenju prijave na javni poziv za sufinansiranje i realizaciju energetske obnove u ime stanara sklapa ugovor sa TIP-om o međusobnim obavezama tokom realizacije mjera energijske efikasnosti iz elaborata;
- da koordinira proces prikupljanja potrebnih sredstava od strane etažnih vlasnika za izvođenje radova iz elaborata;
- da sa nadzornim organom vrši uvođenje izvođača radova u posao;
- da u ime etažnih vlasnika po izvršenom tehničkom pregledu izvrši prijem izvedenih radova i završne dokumentacije;
- da kontinuirano izvještava etažne vlasnike o napretku cjelokupnog procesa realizacije mjera energijske efikasnosti na njihovoj zgradi;
- da prikuplja potrebne saglasnosti od strane etažnih vlasnika tokom realizacije kompletnog procesa provođenja mjera energijske efikasnosti;
- da koordinira neophodnu suradnju etažnih vlasnika i izvođača radova tokom procesa izvođenja radova;
- da zastupa stanare tokom perioda garantnog roka poslije završetka radova;
- da u JKP RAD pošalje obavjest o završetku radova energetske obnove i listu svih etažnih vlasnika koji žele da se u budućem periodu usluga grijanja njihovih stambenih jedinica vrši prema količini utrošene toplotne energije.

(4) **JKP Rad Lukavac** je javno komunalno preduzeće koje je zaduženo za obezbjeđenje i distribuciju potrebne toplotne energije, u skladu sa važećim standardima, za zagrijavanje svih zgrada priključenih na sistem daljinskog grijanja. U sklopu realizacije kompletnog procesa poboljšanja energijske efikasnosti višestambenih zgrada ima obavezu da po završetku procesa izvođenja radova na poboljšanju energijske efikasnosti vanjskog omotača zgrade obezbijedi sve tehničke i druge pretpostavke da etažnim vlasnicima koji to pismenim putem zatraže, omogućiti vršenje naplate usluge zagrijavanja njihove stambene jedinice prema količini potrošene energije za zagrijavanje.

6.2.2. Sufinansiranje izrade elaborata o energetskim karakteristikama zgrada

Proces energetske obnove više stambenih zgrada sastoji se od dva povezana koraka i to najprije izrade elaborata o energetskim karakteristikama zgrada, odnosno projektno-tehničke dokumentacije a potom i realizacije energetske obnove.

6.2.2.1. Opći i posebni uslovi za dodjelu sredstava za sufinansiranje izrade elaborata o energetskim karakteristikama zgrada

Podnosilac zahtjeva za dodjelu sredstava mora ispunjavati sljedeće opće uslove:

- a) da je ovlaštenu zastupnik zgrade za koju podnosi zahtjev,
- b) da ima potpisanu saglasnost najmanje 50% etažnih vlasnika da u njihovo ime može pokrenuti postupak izrade elaborata,
- c) da ima spisak etažnih vlasnika sa pripadajućom grijanom površinom svake stambene jedinice pojedinačno po etažnom vlasniku i po etažama (spratovima),

- d) da je zgrada koja je predmet prijave postojeća u skladu sa Odlukom za višestambene zgrade,
- e) da je predmetna zgrada spojena na sistem daljinskog grijanja,
- f) da ima načelnu saglasnost JKP Rad da će u predmetnoj zgradi po provođenju mjera energijske efikasnosti omogućiti sistem naplate grijanja po utrošenoj energiji za svaku stambenu jedinicu,
- g) da je proveo anketu sa etažnim vlasnicima o načinu i količini zamjene fasadne stolarije,
- h) da posjeduje fotodokumentaciju svih pročelja zgrade sa karakterističnim detaljima vanjskog omotača a naročito fasade i stolarije,
- i) da predmetna zgrada nema urađenu termičku izolaciju fasade,
- j) da je pribavio neobavezujuću ponudu za izradu elaborata.

Podnosilac prijave za dodjelu sredstava je saglasan da nadležne gradske službe po sopstvenoj procjeni izvrše provjeru dokaza o ispunjavanju općih uslova. Podnosilac prijave prihvata obavezu da će elaboratom za predmetnu zgradu biti planirane mjere energijske efikasnosti kojima se postiže smanjenje godišnje potrebne toplotne energije Q_H (kWh/god) za najmanje 30%, te da će predmetna zgrada nakon obnove pripadati energijskom razredu „B“ ili manjem. Podnosilac prijave prihvata obavezu da će se prilikom izrade elaborata uvažiti dodatni urbanistički i drugi tehnički zahtjevi nadležnih gradskih službi, koji će biti sastavni dio odluke o odobrenju sredstava po ovom zahtjevu.

U svrhu dokazivanja ispunjavanja općih i posebnih uslova podnosilac prijave dužan je dostaviti sljedeće dokumente:

- a) ovjerenu kopiju ugovora između etažnih vlasnika i zastupnika,
- b) saglasnost najmanje 50% etažnih vlasnika da u njihovo ime može pokrenuti postupak izrade elaborata na obrascu iz javnog poziva,
- c) spisak etažnih vlasnika sa pripadajućom grijanom površinom svake stambene jedinice pojedinačno po etažnom vlasniku i po etažama (spratovima) na obrascu iz javnog poziva,
- d) dokaz da je zgrada koja je predmet prijave postojeća zgrada,
- e) dokument izdat od strane JKP Rad u kojem se potvrđuje da je zgrada koja je predmet prijave spojena na sistem daljinskog grijanja, i koji sadrži načelnu saglasnost JKP-a Rad da će u predmetnoj zgradi po provođenju mjera energijske efikasnosti za svaku stambenu jedinicu omogućiti sistem naplate grijanja po utrošenoj energiji,
- f) popunjen obrazac iz javnog poziva, koji sadrži rezultate anketiranja etažnih vlasnika o načinu i količini zamjene fasadne stolarije,
- g) fotodokumentaciju svih pročelja zgrade sa karakterističnim detaljima vanjskog omotača i posebno fasade (iz kojih je vidljivo da zgrada nema urađenu termičku izolaciju) i stolarije,

- h) neobavezujuću ponudu za izradu elaborata dostavljenu od strane ovlaštene pravne osobe prema članu 66. *Pravilnika o minimalnim zahtjevima za energetske karakteristike zgrada* (Službene novine Federacije BiH, br. 81 od 01.11.2019.),
- i) Izjavu podnosioca prijave da će se ispoštovati posebni zahtjevi.

6.2.2.2. Iznosi sredstava za sufinansiranje izrade elaborata o energetskim karakteristikama zgrada

Dodjela sredstava za izradu elaborata se vrši u iznosu 100% od stvarne vrijednosti izrade elaborata a ne višem od 10.000,00 KM. Cijena izrade elaborata ne smije iznositi više od 4 KM po 1m² grijane površine zgrade koja je predmet prijave. Ukoliko cijena izrade elaborata iznosi više od 10.000,00 KM preostali iznos su obavezni obezbijediti etažni vlasnici. Grad Lukavac će financirati troškove vođenja kompletnog procesa izrade elaborata podnosiocu prijave (zastupniku) u fiksnom iznosu od 500,00 KM, osim u slučaju kada podnosilac prijave odustane od iste, u kojem slučaju sam snosi navedene troškove.

6.2.2.3. Javni poziv za sufinansiranje izrade elaborata o energetskim karakteristikama zgrada

Dodjela sredstava za sufinansiranje izrade elaborata o energetskim karakteristikama zgrada se vrši putem javnih poziva, koji ostaju otvoreni 30 (trideset) dana računajući od dana njihove objave na web stranici Grada Lukavac, uz istovremeno isticanje poziva na oglasnoj tabli Grada Lukavac i na oglasnim tablama mjesnih zajednica. Javne pozive sukcesivno raspisuje Grad Lukavac putem TIP-a do potpunog utroška planiranih sredstava.

Javni poziv obavezno sadrži podatke o uslovima za prijavu na javni poziv, kriterijima na osnovu kojih se vrši rangiranje podnosilaca prijave, dokumentaciji koju su podnosioci prijave dužni dostaviti kao dokaz o ispunjavanju uslova odnosno dokumentaciji na osnovu koje se vrši rangiranje po kriterijima, načinu podnošenja prijave, krajnjem roku do kada se prijave mogu podnijeti, kao i ostale relevantne informacije.

Rok za izradu elaborata koji je predmet finansiranja iznosi 60 (šezdeset) dana računajući od dana odluke o odobrenju prijave. Završetak izrade elaborata se smatra dan kada je Služba za urbanizaciju, imovinske i geodetske poslove dala saglasnost na Elaborat. Rok za izradu elaborata može se produžiti na zahtjev podnosioca prijave u slučaju opravdanih okolnosti, što će u svakom slučaju ocijeniti Komisija za provođenje postupka javnog poziva koju imenuje voditelj TIP-a. Komisija se sastoji od najmanje 3 (tri) člana i sastavljena je od članova TIP-a i/ili predstavnika drugih službi i/ili javnih preduzeća. Komisija o svom radu sačinjava zapisnik.

Isključivi kriterij za određivanje redoslijeda razmatranja prijave dostavljenih na javni poziv će biti hronološki redoslijed njihovog dostavljanja, i to tako da prvo mjesto zauzima prva pristigla prijava.

Dodatno slijedi formiranje preliminarnih rang lista podnosilaca prijave koji ispunjavaju opće i posebne uslove, rezervna lista i konačna rang lista odobrenih zahtjeva. Preliminarna rang lista dostavljenih prijave koje ispunjavaju opće i posebne uslove, zaključuje se u momentu do kojeg su sredstva za pokriće troškova izrade elaborata iz tih prijave raspoloživa. Sve prijave koje ispunjavaju opće i posebne uslove, a koje su pristigle poslije ispunjenja uslova stavljaju se na rezervnu listu, po hronološkom redoslijedu njihovog dostavljanja.

U slučaju da podnositelji prijava sa liste u bilo kojem trenutku odustanu od daljnjeg postupka, podnosioci zahtjeva sa rezervne liste će prema njihovom redoslijedu na listi biti prebačeni na listu odobrenih prijava i to do momenta dok su raspoloživa sredstva dovoljna za pokriće troškova izrade njihovih elaborata. Po okončanju cijelog postupka utvrđuje se konačna rang lista odobrenih prijava. Preliminarna rang lista odobrenih prijava, rezervna rang lista i konačna rang lista odobrenih prijava objavljuju se na zvaničnoj web-stranici Grada Lukavac.

Na preliminarnu rang listu podnosilac prijave može podnijeti prigovor, u roku od osam (8) dana računajući od dana objave preliminarne rang liste. Prigovore rješava Voditelj TIP-a na osnovu prethodnog pismenog izjašnjenja Komisije za provođenje postupka javnog poziva.

Konačnu rang listu odobrenih prijava Komisija prosljeđuje Službi za urbanizaciju, imovinske i geodetske poslove. Služba za urbanizaciju, imovinske i geodetske poslove u roku od 30 (trideset) dana za svaku odobrenu prijavu daje suglasnost koja može biti uslovljena dodatnim urbanističkim ili drugim tehničkim zahtjevima koji se moraju ispoštovati prilikom izrade elaborata. Uvažavajući navedene uslove sa podnosiocima prijava iz konačne rang liste odobrenih zahtjeva TIP zaključuje pojedinačne ugovore o dodjeli sredstava. Ugovor sadrži prava, obaveze i odgovornosti ugovornih strana.

6.2.2.4. Praćenje procesa izrade elaborata o energetske karakteristika zgrada

Zastupnik koji je sklopio ugovor o dodjeli sredstava, po završetku izrade elaborata TIP-u dostavlja elaborat uz pismeni zahtjev za njegov pregled. TIP dostavljeni elaborat prosljeđuje Službi za urbanizaciju, imovinske i geodetske poslove na ocjenu usklađenosti urađenog elaborata sa dodatnim urbanističkim ili drugim tehničkim zahtjevima koji se moraju ispoštovati prilikom izrade elaborata.

Službi za urbanizaciju, imovinske i geodetske poslove u roku od 10 dana provjerava usklađenost elaborata i u slučaju da je elaborat urađen u skladu sa urbanističkim i drugim tehničkim uslovima, ova služba daje saglasnost na elaborat, a u protivnom elaborat vraća na doradu sve do ispunjenja navedenih uslova.

Uz zahtjev korisnik sredstava je dužan dostaviti račun - fakturu za izrađeni elaborat koji je predmet finansiranja, kao i račun za svoje usluge vođenja procesa, zajedno sa dokazom o plaćanju u formi potpisane i ovjerene izjave isporučiooca kojom se potvrđuje da je od strane korisnika sredstava izvršena uplata prema računima - fakturama. Korisnik sredstava, koji u roku nije završio elaborat i dostavio zahtjev gubi pravo na dodjelu sredstava. Usaglašenost zahtjeva zajedno s pratećom dokumentacijom vrši TIP.

Na osnovu ugovora i nalaza, TIP sačinjava prijedlog odluke o dodjeli sredstava za izradu elaborata i istu dostavlja Gradonačelniku na usvajanje. Po stupanju na snagu odluke o dodjeli sredstava i uplati istih, korisnik sredstava postaje vlasnik elaborata i stiče pravo na prijavu na javni poziv o sufinansiranju mjera poboljšanja energetske efikasnosti definisanih elaboratom. Odluka će biti objavljena na zvaničnoj web stranici Grada Lukavac i u Službenom glasniku Grada Lukavac.

TIP jednom godišnje Gradonačelniku dostavlja izvještaj o rezultatima postignutim kroz javne pozive raspisane na osnovu ove odluke. Ovi izvještaju treba da sadrže :

- a) iznos utrošenih sredstava,

- b) listu korisnika sredstava koji su potpisali ugovore i
- c) listu korisnika sredstava koji su završili izradu elaborata.

6.2.3. Sufinansiranje realizacije energetske obnove zgrada

Realizacija energetske obnove višestambenih zgrada predstavlja drugi korak nakon izrade elaborata o energetskim karakteristikama zgrada, odnosno projektno-tehničke dokumentacije.

6.2.3.1. Opći i posebni uslovi za dodjelu sredstava za sufinansiranje energetske obnove zgrada

Podnosilac prijave za energetska obnovu mora ispunjavati sljedeće opće uslove:

- a) da je ovlaštenu zastupnik zgrade za koju podnosi zahtjev,
- b) da ima spisak etažnih vlasnika sa pripadajućom grijanom površinom svake stambene jedinice pojedinačno po etažnom vlasniku i po etažama (spratovima),
- c) da ima potpisanu saglasnost najmanje 50% etažnih vlasnika da u njihovo ime može pokrenuti postupak energetske obnove zgrade u skladu sa odobrenim elaboratom,
- d) da ima potpisan ugovor sa etažnim vlasnicima o zastupanju istih u potpunom procesu prijave i realizacije mjera energetske efikasnosti iz elaborata na predmetnoj zgradi,
- e) da ima spisak sa izjavama etažnih vlasnika o spremnosti na finansiranje preostalog dijela sredstava kojeg Grad ne obezbjeđuje, za izvođenje radova na realizaciji mjera energetske efikasnosti iz elaborata, proporcionalno grijanoj površini pojedinih stambenih jedinica,
- f) da ima urađen i od strane gradske uprave odobren elaborat.

U svrhu dokazivanja ispunjenja općih uslova za dodjelu sredstava za sufinansiranje, podnosilac prijave dužan je dostaviti sljedeće pismene dokaze (formi originala ili ovjerene fotokopije):

- a) spisak svih etažnih vlasnika sa pripadajućom grijanom površinom svake stambene jedinice pojedinačno po etažnom vlasniku i po etažama (spratovima),
- b) ovjerenu kopiju ugovora između etažnih vlasnika i zastupnika o vršenju poslova zastupanja,
- c) saglasnost najmanje 50% etažnih vlasnika da u njihovo ime može pokrenuti postupak energetske obnove zgrade u skladu sa odobrenim elaboratom,
- d) potpisan ugovor sa etažnim vlasnicima o zastupanju istih u potpunom procesu prijave i realizacije mjera energetske efikasnosti iz elaborata na predmetnoj zgradi,
- e) spisak sa izjavama etažnih vlasnika o spremnosti na finansiranje preostalog dijela sredstava, kojeg Grad ne obezbjeđuje, za izvođenje radova na realizaciji mjera energetske efikasnosti,
- f) urađen i od strane gradske uprave odobren elaborat u formi originala.

Nakon prijave slijedi formiranje i objava preliminarne liste podnosilaca prijave koji ispunjavaju

opće uslove za dodjelu sredstava za sufinansiranje. Po okončanju roka za dostavu prijava, Komisija utvrđuje preliminarnu listu podnosilaca prijava koji ispunjavaju opće uslove. Prilikom formiranja preliminarne liste, Komisija za provođenje postupka po javnom pozivu zadržava pravo provjere vjerodostojnosti i istinitosti svih navedenih pismenih dokaza. Prijave podnosilaca za koje Komisija utvrdi da ne ispunjavaju opće uslove neće biti dalje razmatrane. Preliminarna lista podnosilaca prijava objavljuje se na web-stranici i oglasnoj tabli Grada Lukavac, kao i na oglasnim tablama svih mjesnih zajednica.

Na objavljenu preliminarnu listu podnosilac prijave može podnijeti prigovor, u roku od 8 (osam) dana računajući od njene objave, a prigovore rješava ovlaštena osoba TIP-a, na osnovu prethodnog pismenog izjašnjenja Komisije.

Svi podnosioci prijava koji ispunjavaju opće uslove i koji su uvršteni na preliminarnu listu moraju ispuniti **posebne uslove**:

- a) da su spremni obezbjediti neophodan preostali iznos za finansiranje energetske obnove zgrade, koji se utvrđuje tako da se od iznosa potrebnih sredstava za energetska obnova utvrđenog kroz proces javne nabave za izbor najboljeg izvođača oduzme dio koji obezbjeđuje Grad;
- b) da su spremni obezbjediti eventualno dodatno potrebna finansijska sredstva, ukoliko se tokom izvođenja radova pojave neophodni i nužni dodatni radovi koji nisu planirani elaboratom;
- c) da su spremni izvođaču radova i nadzoru obezbjediti pristup svim mjestima i prostorima na zgradi ukoliko je to neophodno za izvođenje radova, i da ni na koji način neće onemogućavati izvođaču izvođenje ugovorenih radova.

U svrhu dokazivanja ispunjenja posebnih uslova za dodjelu sredstava za sufinansiranje, podnosilac prijave dužan je dostaviti sljedeće pismene dokaze:

- a) Ovjerene izjave etažnih vlasnika o njihovoj spremnosti za obezbjeđenje neophodnih sredstava;
- b) Ovjerene izjave etažnih vlasnika o spremnosti za obezbjeđenje eventualno dodatno potrebnih finansijskih sredstava, ukoliko se tokom izvođenja radova pojave neophodni i nužni dodatni radovi koji nisu planirani elaboratom;
- c) Ovjerene izjave etažnih vlasnika o spremnosti obezbjeđenja izvođaču radova i nadzoru pristupa svim mjestima i prostorima na zgradi ukoliko je to neophodno za izvođenje radova, i o tome da ni na koji način neće onemogućavati izvođaču izvođenje ugovorenih radova.

Podnosilac prijave je dužan dokaze dostaviti u roku 10 dana od dana objave preliminarne liste podnosilaca prijava u originalu ili ovjerenoj fotokopiji. Dokazi dostavljeni po jednom javnom pozivu raspisanom u okviru ove Odluke, a koji su ocijenjeni kao prihvatljivi, mogu se uvažiti i u narednim javnim pozivima ukoliko isti nisu stariji od šest (6) mjeseci računajući od dana objave tih drugih poziva.

Slijedi formiranje preliminarne rang liste podnosilaca prijava koji ispunjavaju posebne uslove za dodjelu sredstava za sufinansiranje. Na preliminarnu rang listu će biti uvršteni svi podnosioci

prijava za dodjelu sredstava za sufinansiranje, koji ispunjavaju relevantne posebne uslove Odluke. Prilikom formiranja preliminarne rang liste, Komisija zadržava pravo provjere vjerodostojnosti i istinitosti svih gore navedenih pismenih dokaza. Prijave podnositelaca koje ne ispunjavaju posebne uslove neće biti uvrštene na preliminarnu rang listu i neće biti dalje razmatrane. Smatraće se da je podnositelj prijave koji u roku ne dostavi zahtijevane dokaze o ispunjavanju posebnih uslova za dodjelu sredstava za sufinansiranje, odustao od prijave na javni poziv. Preliminarne rang liste objavljuju se na oglasnoj tabli i web-stranici Grada Lukavac, kao i na oglasnim tablama svih mjesnih zajednica.

Za rangiranje podnositelaca prijave u okviru preliminarne rang liste primjenjivaće se sljedeći kriterij:

- procenat predviđenog smanjenja potrebne specifične energije za zgradu Q_{hnd} (kWh/m² godišnje) postignut provođenjem mjere poboljšanja energijske efikasnosti vanjskog omotača zgrada predviđene u odobrenom *Elaboratu o energijskim karakteristikama zgrada*, i to tako da će prvi na preliminarnoj rang listi biti onaj podnositelj prijave koji ostvaruje najveće procentualno smanjenje.

Na preliminarne rang liste podnosioci prijave mogu podnijeti prigovor, u roku od 8 (osam) dana računajući od objave preliminarnih rang listi. Prigovore rješava ovlaštena osoba TIP-a, na osnovu prethodnog pismenog izjašnjenja Komisije.

Na kraju se formira **konačna rang lista podnositelaca prijave koji ispunjavaju posebne uslove za dodjelu sredstava za sufinansiranje**. Komisija konačnu rang listu formira nakon rješavanja svih prigovora na objavljene preliminarne rang liste. Konačna rang lista se objavljuju na oglasnoj tabli i web-stranici Grada Lukavac, kao i na oglasnim tablama svih mjesnih zajednica.

6.2.3.2. Iznos sredstava za sufinansiranje energetske obnove zgrada

Dodjela sredstava za mjeru **poboljšanja energijske efikasnosti vanjskog omotača zgrada** se vrši u iznosu 50% od vrijednosti predviđene predmjerom i predračunom za ovu mjeru u sklopu elaborata, ali ne većem od 3.000,00 KM po jednoj stambenoj jedinici u predmetnoj zgradi.

Dodjela sredstava za plaćanje **troškova nadzora** se vrši u iznosu od 100% ali ne većem od 2,5% od ukupne vrijednosti investicije.

Dodjela podnosiocu prijave (zastupniku) sredstava za uslugu zastupanja etažnih vlasnika se vrši u fiksnom iznosu od 2.000,00 KM po jednoj zgradi, osim u slučaju kada podnositelj prijave iz bilo kojih razloga odustane od iste prije okončanja cijelog procesa. U tom slučaju zastupnik sam snosi do tada nastale troškove.

6.2.3.3. Javni poziv za sufinansiranje energetske obnove zgrada

Dodjela sredstava se vrši putem javnih poziva, koji ostaju otvoreni 30 (trideset) dana računajući od dana njihove objave na web stranici Grada Lukavac, uz isticanje na oglasnoj tabli Grada Lukavac i na oglasnim tablama mjesnih zajednica. Javne pozive sukcesivno raspisuje Grad Lukavac putem TIP-a, do potpunog utroška planiranih sredstava.

Javni poziv obavezno sadrži podatke o uslovima za prijavu na javni poziv, kriterijima na osnovu kojih se vrši rangiranje podnositelaca prijave, dokumentaciji koju su podnosioci prijave dužni dostaviti kao dokaz o ispunjavanju uslova odnosno dokumentaciji na osnovu koje se vrši

rangiranje po kriterijima, načinu podnošenja prijave, krajnjem roku do kada se prijave mogu podnijeti, kao i ostale relevantne informacije.

Komisiju o provođenju postupka javnog poziva imenuje voditelj TIP-a. Komisija se sastoji od najmanje 3 (tri) člana i sastavljena je od članova TIP-a i/ili predstavnika drugih službi i/ili javnih preduzeća. Komisija o svom radu sačinjava zapisnik.

U skladu sa Zakonom o javnim nabavkama Bosne i Hercegovine, predmjerom radova iz elaborata, tehničkim i drugim uslovima definisanim elaboratom, nacrtima i specifikacijama iz elaborata, za sve zgrade sa konačne rang liste TIP raspisuje javni natječaj za izbor najpovoljnijih izvođača radova.

U skladu sa Zakonom o javnim nabavkama, predmjerom radova iz elaborata, tehničkim i drugim uslovima definisanim elaboratom, nacrtima i specifikacijama iz elaborata, za sve zgrade sa konačne rang liste TIP raspisuje javni poziv za izbor najpovoljnijih izvođača radova sa klauzulom da se konkurs može poništiti za odgovarajući LOT ukoliko se za isti ne obezbjeđe potrebna sredstva. Javni poziv se raspisuje tako da su LOT-ovi podjeljeni prema zgradama, pri čemu jedan LOT obuhvata sve radove iz elaborata za jednu zgradu. Izbor izvođača radova se vrši tako da se za svaki LOT bira najpovoljniji izvođač, pri čemu jedan ponuđač može da se prijavi na više LOT-ova.

Na osnovu ukupno raspoloživog budžeta, na osnovu cijena najpovoljnijih ponuda dobivenih kroz postupak javne nabave Komisija formira konačnu rang listu podnosilaca prijave koji se uklapaju u raspoloživi budžet i koji će biti sufinansirani od strane Grada. Konačna rang lista se objavljuje na oglasnoj tabli i web-stranici Grada Lukavac, kao i na oglasnim tablama svih mjesnih zajednica. Zastupnici zgrada čije prijave su prihvaćene i objavljene na konačnoj rang listi imaju obavezu da nedostajuća sredstva u roku od 21 dan uplate na račun koji odredi TIP. Zastupnici zgrada koji ne ispoštuju rokove iz Odluke smatraće se da su odustali od dalje procedure. TIP zadržava pravo da umjesto zgrada koje su odustale uvrsti sljedeću zgradu sa konačne rang liste ukoliko se ista uklapa u raspoloživi budžet.

U skladu sa Zakonom o javnim nabavkama i uslovima iz Odluke a u skladu sa Zakonom o prostornom uređenju i građenju Tuzlanskog kantona, TIP paralelno sa procesom izbora najpovoljnijeg ponuđača radova vrši i izbor i imenovanje nadzornog organa.

Po okončanju postupka i uslova, TIP pristupa potpisivanju sljedećih ugovora:

- a) pojedinačne ugovore sa podnosiocima prijave sa konačne rang liste odobrenih prijave o dodjeli sredstava i realizaciji energetske obnove zgrada;
- b) fiksne ugovore o izvođenju radova koji su bili predmet javnog natječaja, sa najpovoljnijim ponuđačima;
- c) ugovore sa imenovanim nadzornim organima, za obavljanje poslova nadzora nad izvođenjem radova.

Ugovori sadrže prava, obaveze i odgovornosti ugovornih strana.

6.2.3.4. Praćenje i evaluacija energetske obnove zgrada

Na osnovu potpisanih ugovora zastupnik i nadzorni organ uvode izvođača u posao i o tome sastavljaju poseban zapisnik. Dan uvođenja izvođača u posao smatra se dan od kojeg počinje

teći rok za izvođenje radova.

U skladu sa ugovorom TIP može vršiti sljedeće vrste plaćanja izvođaču radova:

- a) Avansno plaćanje u iznosu ne većem od 15% ukupno ugovorene cijene, uz prethodno obezbjeđenje bankovne garancije od strane izvođača radova,
- b) Periodična plaćanja na osnovu mjesečnih situacija odobrenih od strane nadzornog organa, uz procentualno umanjenje za avans i garantni iznos,
- c) Finalno plaćanje po završnom tehničkom pregledu, završenoj primopredaji ukupnih radova, okončanoj situaciji odobrenoj od strane nadzornog organa, završenom projektu izvedenog stanja, i obezbijeđenoj bankovnoj garanciji u iznosu od 10% na ukupan iznos i na period od 2 (dvije) godine.

U skladu sa ugovorom TIP vrši finalno plaćanje u 100% iznosa nadzoru radova i podnosiocu prijave (zastupnik) nakon završetka procesa primopredaje radova i plaćanju izvođaču radova. Pored ostalih uslova definisanih ugovorom za sva plaćanja je potrebno dostaviti odgovarajuću fakturu (fiskalni račun). Rok za sva plaćanja po ispunjenju uslova je 15 dana od dana prijema fakture (fiskalnog računa).

Po završenoj primopredaji radova, zastupnik pravi listu etažnih vlasnika koji žele da pređu na sistem naplate usluge za grijanje svoje stambene jedinice po stvarnom utrošku toplotne energije. Ovu listu, prije plaćanja nadzoru radova i podnosiocu prijave, zastupnik dostavlja TIP-u. TIP je obavezan istu listu u roku od 15 dana po finalnoj isplati dostaviti JKP-u Rad. JKP Rad je u razumnom roku, a ne dužem od godinu dana od dana dostavljanja liste, dužno stvoriti sve tehničke pretpostavke kako bi etažni vlasnici mogli uslugu zagrijavanja svojih stambenih jedinica plaćati po utrošenoj energiji.

TIP jednom godišnje Gradonačelniku dostavlja izvještaj o rezultatima postignutim kroz javne pozive i izvještaju treba da sadrže :

- a) iznos utrošenih sredstava,
- b) listu podržanih korisnika sredstava,
- c) listu zgrada koje su predmet ugovora potpisanih sa podržanim korisnicima, sa brojem stanova i pojedinačnom i ukupnom bruto stambenom površinom, energetske razredom prije i poslije provođenja mjera, pojedinačnom i ukupnom prosječnom specifičnom potrebnom energijom za grijanje zgrada $Q_{H,nd}$ (kWh/m² godišnje) prije i poslije provođenja mjera energetske efikasnosti,
- d) pojedinačan i ukupan iznos smanjenja godišnje potrebne energije Q_H (kWh/godinu) za grijanje svih zgrada koje su obnovljene u datoj godini.

Ovaj izvještaj će po odobrenju Gradonačelnika biti objavljen na zvaničnoj web stranici Grada Lukavac.

Inspeksijski nadzor nad provođenjem aktivnosti sufinansiranja izrade elaborata o energetske karakteristika zgrada i realizacije energetske obnove zgrada vrši gradski komunalni inspektor. Nadzor će se vršiti u periodu od 5 (pet) godina, računajući od dana objave odluke o dodjeli sredstava.

Aneks 1 - Odluka o uslovima, kriterijima i postupcima dodjele sredstava za sufinansiranje mjera za poboljšanje energetske efikasnosti i smanjenja aerozagađenja na području Grada Lukavac

OSNOVNE ODREDBE

Član 1.

(Predmet)

Ovom Odlukom se utvrđuju uslovi, kriteriji i postupak za dodjelu sredstava za sufinansiranje energetske obnove u postojećim porodičnim stambenim zgradama na području Grada Lukavac, i to kroz provođenje:

- a) mjera poboljšanja energetske efikasnosti vanjskog omotača zgrada;
- b) mjera smanjenja aerozagađenja zamjenom fosilnih energenata za grijanje zgrada;
- c) integralnih mjera poboljšanja energetske efikasnosti vanjskog omotača zgrada i smanjenja aerozagađenja zamjenom fosilnih energenata za grijanje zgrada.

Član 2.

(Primjena)

Odredbe ove Odluke se primjenjuju na postojeće porodične zgrade na području Grada Lukavac koje ispunjavaju uslove iz ove Odluke.

Član 3.

(Značenje pojedinih pojmova)

(1) **Porodična stambena zgrada** (u daljem tekstu: „zgrada“) u smislu ove Odluke je :

- samostojeća stambena zgrada i zgrada s jednim stanom, zgrada s jednim stanom u nizu ili drugačije povezana zgrada s jednim stanom, zgrada sa do tri stana i zgrada u nizu sa do tri stana po lameli;
- zgrada u kojoj je više od 50% bruto podne površine namijenjeno stanovanju;
- zgrada koja zadovoljava jedan od dva sljedeća uslova:
  - ima najviše 3 (tri) stambene jedinice,
  - ima građevinsku bruto površinu manju ili jednaku 600 m².

(2) **Postojeća zgrada** je zgrada izgrađena na temelju odobrenja za građenje ili drugog

odgovarajućeg akta i svaka zgrada koja je prema važećim propisima iz oblasti prostornog uređenja i građenja s njim izjednačena.

(3) **Mjere poboljšanja energijske efikasnosti vanjskog omotača zgrada** podrazumijevaju značajnu obnovu više od 75% ukupne površine vanjskog omotača grijanog dijela zgrade, i to:

- a) Značajnu obnovu netransparentnog dijela omotača kroz nabavku i ugradnju termičke izolacije na vanjske zidove, zidove prema negrijanom prostoru, stropove prema vanjskom zraku i stropove prema negrijanom prostoru, kose i ravne krovove; i/ili
- b) Značajnu obnovu transparentnog dijela zgrade kroz zamjenu postojeće vanjske stolarije (prozori, vrata i druge transparentne površine) koji ne ispunjavaju minimalne tehničke uslove energijske efikasnosti (navedene u prilogu ovog dokumenta), sa stolarijom koja zadovoljava minimalne tehničke uslove u pogledu energijske efikasnosti.

(4) **Mjere smanjenja aerozagađenja** podrazumijevaju zamjenu postojećih postrojenja za grijanje zgrada na ugalj ili lož ulje, sa :

- a) dizalicama topline (u daljem tekstu: „toplotne pumpe“) tipa zrak-voda, voda-voda, i zemlja-voda, sa pratećom opremom i radovima;
- b) nabavku i ugradnju kotlova sa isključivim pogonom na drvenu biomasu (u daljem tekstu: „peći na pelet“);

(5) **Elaborat o energijskim karakteristikama zgrada** (u daljem tekstu: „elaborat“) je elaborat koji sadrži tekstualni i grafički dio. Tekstualni dio sadrži opšte podatke o zgradi i lokaciji, (vrsta grijanja, klimatska zona), opis primijenjenih važećih propisa i normi te potrebne tehničke proračune s ocjenom o zadovoljenju važećih propisa. Proračunom se za pojedine građevinske elemente provjeravaju i određuju tražena svojstva i to: koeficijent prolaza toplote, difuzija vodene pare, toplotna stabilnost u ljetnom razdoblju, površinska kondenzacija, toplotni rad, i dr. Opisno se daje prikaz zaštite ostakljenih elemenata protiv sunčeva zračenja. Grafički dio elaborata sadrži sheme difuzije vodene pare, po potrebi nacрте temperaturnih krivulja, te eventualno karakteristične detalje bitne za rješenje toplotne zaštite.

Sadržaj elaborata je detaljnije opisan u dijelu VI. *Pravilnika o minimalnim zahtjevima za energijskim karakteristikama zgrada* (Službene novine FBiH, broj 81 od 01.11.2019. godine). Ovjera i revizija elaborata je definisana članom 66. navedenog pravilnika.

Za potrebe aktivnosti definisanih ovom odlukom elaborat treba da sadrži i proračun potrebne specifične godišnje energije za grijanje zgrade $Q_{H,nd}$ (kWh/m²a) u trenutnom stanju kao i stanju poslije provođenja planiranih mjera, predmjer i predračun radova za provođenje planiranih mjera energijske efikasnosti, energijsku kategorizaciju zgrada prije i poslije provođenja mjera energijske efikasnosti, itd.

(6) **Tim za implementaciju projekta** (u daljem tekstu TIP), je tim kojeg imenuje

Gradonačelnik i koji ima sljedeće obaveze:

- da provodi kompletan proces sufinansiranja i realizacije mjera energetske obnove u skladu sa članom 1 ove odluke;
- da sklapa ugovore iz člana 19 ove odluke sa podnosiocima prijave na javni poziv koji budu odabrani za realizaciju energetske obnove.
- Da u skladu sa članom 20 ove odluke vrši pregled realizovanih radova u skladu sa ugovorom iz člana 19 ove odluke;
- Da u skladu sa članom 21 ove odluke donosi odluku o dodjeli i uplati sredstava odobrenog sufinansiranja podnosiocima prijave,
- Da u skladu sa članom 23 ove odluke vrši redovito izvještavanje o postignutim rezultatima energetske obnove porodičnih stambenih zgrada.

Član 4.

(Opći uslovi za dodjelu sredstava za sufinansiranje)

Podnosilac prijave mora ispunjavati sljedeće opće uslove:

- a) da ima prijavljeno prebivalište i boravište na adresi zgrade koja je predmet prijave na javni poziv;
- b) da je vlasnik ili posjednik zgrade koja je predmet prijave na javni poziv, odnosno da je vlasnik ili posjednik zemljišta na kojem je izgrađena zgrada koja je predmet prijave na javni poziv ukoliko se radi o zgradi koja nije uplanjena;
- c) izuzetno, podnosilac prijave može biti i lice koje nije vlasnik ili posjednik zgrade koja je predmet prijave na javni poziv, kao ni vlasnik ili posjednik zemljišta na kojem je izgrađena zgrada koja je predmet prijave na javni poziv, ukoliko to lice ima prijavljeno prebivalište na adresi zgrade koja je predmet prijave na javni poziv i ukoliko pribavi ovjerenu saglasnost vlasnika ili posjednika zgrade koja je predmet prijave na javni poziv, odnosno vlasnika ili posjednika zemljišta na kojem je izgrađena zgrada koja je predmet prijave na javni poziv za implementaciju mjera u zgradi koji je predmet prijave na javni poziv;
- d) da stalno boravi u prijavljenoj zgradi.

Član 5.

(Dokazi o ispunjenju općih uslova za dodjelu sredstava za sufinansiranje)

(1) U svrhu dokazivanja ispunjenja općih uslova za dodjelu sredstava za sufinansiranje, podnosilac prijave dužan je dostaviti sljedeće pismene dokaze:

- (a) dokaz o prijavljenom prebivalištu na adresi zgrade koja je predmet prijave na javni

poziv - obrazac izdat od strane MUP-a TK, ne stariji od šest (6) mjeseci računajući od dana objave javnog poziva;

- (b) zemljišnoknjižni izvadak izdat od strane Općinskog suda u Lukavcu ili posjedovni list izdat od strane Službe za urbanizaciju, imovinske i geodetske poslove Grada Lukavac za zgradu koja je predmet prijave na javni poziv, odnosno za parcelu na kojoj je izgrađena zgrada koja je predmet prijave na javni poziv ukoliko se radi o zgradi koja nije uplanjena, ne stariji od šest (6) mjeseci, zajedno sa ovjerenom izjavom suvlasnika ili suposjednika, ukoliko je zgrada ili zemljište u suvlasništvu ili suposjedu, kojom se daje saglasnost za implementaciju mjera u zgradi koja je predmet prijave na javni poziv;
  - (c) ukoliko podnosilac prijave nije vlasnik ili posjednik zgrade koja je predmet prijave na javni poziv, odnosno parcele na kojoj je izgrađena zgrada koja je predmet prijave na javni poziv ukoliko se radi o zgradi koja nije uplanjena, potrebno je dostaviti ovjerenu izjavu vlasnika ili posjednika kojom se daje saglasnost za implementaciju mjera u zgradi koja je predmet prijave na javni poziv, zajedno sa zemljišnoknjižnim izvadkom ili posjedovnim listom za zgradu, odnosno parcelu;
  - (d) kopije računa za uslugu snabdijevanja električnom energijom za period od najmanje tri (3) mjeseca prije dana objave javnog poziva, u kojima je na svakom pojedinačnom računu prikazana potrošnja električne energije od najmanje 100 kWh mjesečno.
- (2) Podnosilac prijave je dužan sve dokaze iz stava (a), (b), (c) i (d) ovog člana dostaviti u formi originala ili ovjerene fotokopije.

Član 6.

(Formiranje i objava preliminarne liste podnosilaca prijava koji ispunjavaju opće uslove za dodjelu sredstava za sufinansiranje)

- (1) Po okončanju roka za dostavu prijava, Komisija iz člana 18. ove Odluke utvrđuje preliminarnu listu podnosilaca prijava koji ispunjavaju opće uslove iz Člana 4.
- (2) Prilikom formiranja preliminarne liste, Komisija za provođenje postupka po javnom pozivu zadržava pravo provjere vjerodostojnosti i istinitosti svih gore navedenih pismenih dokaza.
- (3) Prijave podnosilaca za koje Komisija utvrdi da ne ispunjavaju opće uslove neće biti dalje razmatrane.
- (4) Preliminarna lista podnosilaca prijava objavljuje se na web-stranici i oglasnoj tabli Grada Lukavac, kao i na oglasnim tablama svih mjesnih zajednica.

Član 7.

(Prigovori na preliminarnu listu)

- (1) Na objavljenu preliminarnu listu iz Člana 6 podnosilac prijave može podnijeti prigovor, u roku od 8 (osam) dana računajući od njene objave prema stavu (4) Člana 6.
- (2) Prigovore iz stava (1) ovog člana rješava voditelj TIP-a, na osnovu prethodnog pismenog izjašnjenja Komisije iz Člana 18. ove Odluke.

Član 8.

(Posebni uslovi za dodjelu sredstava za sufinansiranje)

Svi podnosioci prijave koji ispunjavaju opće uslove i koji su uvršteni na preliminarnu listu iz Člana 6. moraju ispuniti sljedeće posebne uslove:

- a) Podnosilac prijave koji aplicira na mjeru poboljšanja energijske efikasnosti vanjskog omotača zgrade ili integralnu mjeru poboljšanja energijske efikasnosti mora dokazati sljedeće:
  - i. da zgrada koja je predmet prijave u trenutnom stanju spada u energijski razred D, E, F ili G;
  - ii. da je kao rezultat provođenja mjera energijske efikasnosti na vanjskom omotaču zgrade koja je predmet prijave, predviđeno smanjenje potrebne godišnje energije $Q_{H,nd}$ od minimalno 50%, i
  - iii. da će poslije provođenja ove mjere zgrada biti u energijskom razredu A+, A, B, ili C.
- b) Podnosilac prijave koji aplicira na mjeru smanjenja aerozagađenja mora dokazati sljedeće:
  - i. da su na zgradi koja je predmet prijave već provedene mjere energijske efikasnosti na vanjskom omotaču; i
  - ii. da zgrada u trenutnom stanju spada u energijski razred A+, A, B, ili C.
- c) Podnosioci prijave koji se prijavljuju na mjeru ugradnje toplotne pumpe ili peći na pelet, obavezuje se da iste neće otuđiti i da više neće koristiti uređaj za zagrijavanje s pogonom na fosilno gorivo.

Član 9.

(Dokazi o ispunjavanju posebnih uslova za dodjelu sredstava za sufinansiranje)

- (1) U svrhu dokazivanja ispunjenja posebnih uslova za dodjelu sredstava za sufinansiranje, podnosilac prijave dužan je dostaviti sljedeće pismene dokaze:

- a) *Elaborat o energijskim karakteristikama zgrada* za zgradu koju prijavljuju, izrađen od strane ovlaštenog lica. Ovaj elaborat mora biti izrađen u skladu sa *Pravilnikom o minimalnim tehničkim zahtjevima za energijskim karakteristikama zgrada* (Službene novine Federacije BiH broj 81 od 01.11.2019. godine), i mora uvažavati i tehničke uslove iz priloga ove odluke.
- b) Podnosioci prijave koji se prijavljuju na mjeru poboljšanja energetske efikasnosti vanjskog omotača zgrade ili integralnu mjeru poboljšanja energetske efikasnosti moraju navedenim elaboratom dokazati da zgrada koja je predmet prijave u trenutnom stanju spada u energetski razred D, E, F, ili G; da je provođenjem mjera energetske efikasnosti na vanjskom omotaču zgrade a koje su predmet prijave, predviđeno smanjenje potrebne godišnje energije $Q_{H,nd}$ od minimalno 50%; i da će poslije provođenja mjera zgrada spadati u energetski razred A+, A, B, ili C.
- c) Podnosioci prijave koji se prijavljuju na mjeru smanjenja aerozagađenja moraju navedenim elaboratom dokazati da su na postojećoj zgradi koja je predmet prijave, već provedene mjere energetske efikasnosti na vanjskom omotaču, i da zgrada u trenutnom stanju spada u energetski razred A+, A, B, ili C. Također, navedeni elaborat mora sadržavati:
- proračun potrebnog postrojenja za grijanje na novi nefosilni energent (toplotna pumpa, kotao na pelet), i
  - proračun smanjenja emisija CO₂ ostvaren provođenjem ove mjere.
- d) Podnosioci prijave koji se prijavljuju na mjeru ugradnje toplotne pumpe ili peći na pelet, obavezuju se pisanom izjavom da iste neće otuđiti i da više neće koristiti uređaj za zagrijavanje s pogonom na fosilno gorivo.

- (2) Podnosilac prijave je dužan dokaze iz stava (1) ovog člana dostaviti u roku 60 dana od dana objave preliminarne liste podnosilaca prijava iz Člana 6. ove odluke na web-stranici Grada Lukavac.
- (3) Podnosilac prijave je dužan dokaze iz stava (1) ovog člana dostaviti u originalu ili ovjerenj fotografiji.
- (4) Dokazi iz stava (1) ovog člana dostavljeni po jednom javnom pozivu raspisanom u okviru ove Odluke, a koji su ocijenjeni kao prihvatljivi, mogu se uvažiti i u narednim javnim pozivima ukoliko isti nisu stariji od šest (6) mjeseci računajući od dana objave tih drugih poziva.

Član 10.

(Formiranje preliminarne rang liste podnosilaca prijava koji ispunjavaju posebne uslove za dodjelu sredstava za sufinansiranje)

- (1) U okviru javnog poziva formiraće se tri odvojene preliminarnu rang liste, po jedna za svaku vrstu mjera iz Člana 1 ove Odluke.
- (2) Na svaku preliminarnu rang listu će biti uvršteni svi podnosioci prijave za dodjelu sredstava za sufinansiranje, koji ispunjavaju relevantne posebne uslove iz Člana 8 ove Odluke.
- (3) Prilikom formiranja preliminarnih rang listi, Komisija iz Člana 18. ove Odluke zadržava pravo provjere vjerodostojnosti i istinitosti svih gore navedenih pismenih dokaza.
- (4) Prijave podnosilaca koje ne ispunjavaju posebne uslove neće biti uvrštene na preliminarnu rang listu i neće biti dalje razmatrane.
- (5) Smatraće se da je podnositelj prijave koji u roku iz Člana 9. stav (2) ne dostavi zahtijevane dokaze o ispunjavanju posebnih uslova za dodjelu sredstava za sufinansiranje, odustao od prijave na javni poziv.
- (6) Preliminarnu rang liste iz stava (1) ovog člana objavljuju se na oglasnoj tabli i web-stranici Grada Lukavac, kao i na oglasnim tablama svih mjesnih zajednica.

Član 11.

(Kriteriji za rangiranje podnosilaca zahtjeva prijave u okviru preliminarnih rang listi)

Za rangiranje podnosilaca prijave na javni poziv u okviru preliminarnih rang listi primjenjivaće se sljedeći kriteriji:

- a) Kod preliminarnu rang liste podnosilaca prijave na mjeru poboljšanja energijske efikasnosti vanjskog omotača, kriterij za rangiranje prijave je iznos predviđenog smanjenja potrebne specifične energije za zgradu Q_{hnd} (kWh/m² godišnje) postignut provođenjem ove mjere i prikazan u dostavljenom *Elaboratu o energijskim karakteristikama zgrada*, i to tako da će prvi na preliminarnu rang listi biti onaj podnositelj prijave koji ostvaruje najveće smanjenje.
- b) Kod preliminarnu rang liste podnosilaca prijave za mjeru smanjenja aerozagađenja zamjenom fosilnih energenata za grijanje zgrada, kriterij za rangiranje prijave je iznos smanjenja emisija CO₂ (tona/godinu) postignut provođenjem ove mjere i prikazan u dostavljenom *Elaboratu o energijskim karakteristikama zgrada*, i to tako da će prvi na preliminarnu rang listi biti onaj podnositelj prijave koji ostvaruje najveće smanjenje.
- c) Kod preliminarnu rang liste podnosilaca prijave za integralne mjere poboljšanja energijske efikasnosti vanjskog omotača zgrade i smanjenja areozagađenja zamjenom fosilnih energenata za grijanje zgrada, kriterij za rangiranje prijave je iznos ukupnog smanjenja emisija CO₂ (tona/godinu) postignut provođenjem integralnih mjera i prikazan u dostavljenom *Elaboratu o energijskim karakteristikama zgrada*, i to tako da će prvi na preliminarnu rang listi biti onaj podnositelj prijave koji ostvaruje najveće smanjenje.

Član 12.

(Prigovori na preliminarnu rang listu)

- (1) Na preliminarnu rang listu iz Člana 10. ove Odluke podnosioci prijave mogu podnijeti prigovor, u roku od 8 (osam) dana računajući od objave preliminarnih rang listi.
- (2) Prigovore iz stava (1) ovog člana rješava voditelj TIP-a, na osnovu prethodnog pismenog izjašnjenja Komisije iz Člana 18. ove Odluke.

Član 13.

(Formiranje konačnih rang listi podnosilaca prijave koji ispunjavaju posebne uslove za dodjelu sredstava za sufinansiranje)

- (1) U okviru ovog poziva formiraće se tri odvojene konačne rang liste, po jedna za svaku vrstu mjera iz Člana 1 ove Odluke.
- (2) Komisija iz Člana 18. ove Odluke konačne rang liste formira nakon rješavanja svih prigovora iz Člana 12. na objavljene preliminarnu rang listu.
- (3) Konačne rang liste se objavljuju na oglasnoj tabli i web-stranici Grada Lukavac, kao i na oglasnim tablama svih mjesnih zajednica.

Član 14.

(Pojedinačni iznosi sredstava za sufinansiranje)

- (1) Dodjela sredstava za mjeru **poboljšanja energetske efikasnosti vanjskog omotača zgrada** se vrši u iznosu 50% od vrijednosti predviđene predmjerom i predračunom u sklopu Elaborata za ovu mjeru iz Člana 9. stav (1)(a) ali ne većem od 7.500,00 KM.
- (2) Dodjela sredstava za mjeru **smanjenja aerozagađenja kroz nabavku i ugradnju toplotnih pumpi** se vrši u iznosu 50% od vrijednosti predviđene predmjerom i predračunom u sklopu Elaborata za ovu mjeru iz Člana 9. stav (1)(a) ali ne većem od 5.000,00 KM.
- (3) Dodjela sredstava za mjeru **smanjenja aerozagađenja kroz nabavku i ugradnju kotlova na pelet** se vrši u iznosu 50% od vrijednosti predviđene predmjerom i predračunom u sklopu Elaborata za ovu mjeru iz Člana 9. stav (1)(a) ali ne većem od 2.500,00 KM.
- (4) Dodjela sredstava za **integralnu mjeru poboljšanja energetske efikasnosti i smanjenja aerozagađenja** se vrši u iznosu 50% od vrijednosti predviđene predmjerom i predračunom u sklopu Elaborata za ovu mjeru iz Člana 9. stav (1)(a) ali ne većem od 12.500,00 KM.

- (5) U okviru iznosa iz stavova (1), (2), (3), i (4) ovog člana, Grad Lukavac će financirati troškove izrade Elaborata iz Člana 9. stav (1)(a) u iznosu do 50%, ali ne većem od 400,00 KM, osim u slučaju kada podnositelj prijave odustane od iste, u kojem slučaju sam snosi navedene troškove.

Član 15.

(Ukupan iznos sredstava raspoloživih za sufinansiranje mjera u okviru ove Odluke)

- (1) Ukupan iznos sredstava raspoloživih za sufinansiranje mjera u okviru ove odluke raspoređuje TIP i to za sljedeće namjene:
- a) Za sufinansiranje prijave uvrštenih na konačnu rang listu za sufinansiranje mjera poboljšanja energetske efikasnosti vanjskog omotača zgrada;
  - b) Za sufinansiranje prijave uvrštenih na konačnu rang listu za sufinansiranje mjere smanjenja aerozagađenja zamjenom fosilnih energenata za grijanje zgrada;
  - c) Za sufinansiranje prijave uvrštenih na konačnu rang listu za sufinansiranje integralnih mjera poboljšanja energetske efikasnosti vanjskog omotača zgrada i smanjenja aerozagađenja zamjenom fosilnih energenata za grijanje zgrada.
- (2) Ako se sredstva u okviru neke od konačnih rang listi ne utroše zbog nedovoljnog broja odobrenih prijava, TIP zadržava pravo da ova preostala sredstva preusmjeri za finansiranje mjera iz neke druge konačne rang liste na koju je uvršten veći broj odobrenih prijava.

Član 16.

(Objava javnog poziva za dodjelu sredstava)

- (1) Dodjela sredstava se vrši putem javnih poziva, koji ostaju otvoreni 15 (petnaest) dana računajući od dana objave na web stranici Grada Lukavac, uz isticanje na oglasnoj tabli Grada Lukavac i na oglasnim tablama mjesnih zajednica.
- (2) Javne pozive iz stava (1) ovog člana sukcesivno raspisuje Grad Lukavac, putem TIP-a do potpunog utroška planiranih sredstava.

Član 17.

(Sadržaj javnog poziva za dodjelu sredstava)

- (1) Javni poziv iz Člana 16. obavezno sadrži podatke o uslovima za prijavu na javni poziv, kriterijima na osnovu kojih se vrši rangiranje podnositelja prijave, dokumentaciji koju su podnosioci prijave dužni dostaviti kao dokaz o ispunjavanju uslova odnosno

dokumentaciji na osnovu koje se vrši rangiranje po navedenim kriterijima, načinu podnošenja prijave, krajnjem roku do kada se prijave mogu podnijeti, kao i ostale relevantne informacije.

- (2) Rok za provođenje mjera iz Člana 1. ove Odluke, koje su predmet sufinansiranja iznosi 120 (stodvadeset) dana računajući od dana zaključenja pojedinačnih ugovora sa korisnicima dodijeljenih sredstava.
- (3) Rok za provođenje mjera može se na zahtjev podnosioca prijave produžiti u slučaju opravdanih okolnosti, što će u svakom pojedinačnom slučaju ocijeniti TIP.

Član 18.

(Komisija za izbor korisnika sredstava po javnom pozivu)

- (1) Komisiju za provođenje postupka javnog poziva imenuje voditelj TIP-a. Komisija se sastoji od najmanje 3 (tri) člana i sastavljena je od članova TIP-a i/ili predstavnika drugih službi i/ili javnih preduzeća.
- (2) Komisija o svom radu sačinjava zapisnik.

Član 19.

(Ugovor o sufinansiranju mjera poboljšanja energetske efikasnosti i/ili smanjenja aerozagađenja)

- (1) Po objavi konačnih rang listi iz Člana 13. ove Odluke, TIP zaključuje pojedinačne ugovore o sufinansiranju.
- (2) Ugovor iz stava (1) ovog člana sadrži prava, obaveze i odgovornosti ugovornih strana.
- (3) Pojedinačni ugovori se zaključuju redosljedom rangiranja dostavljenih prijava na konačnim rang listama, sve dok se ne utroše sva sredstva raspoloživa u okviru ove Odluke.

Član 20.

(Pregled realiziranih mjera)

- (1) Nakon završetka realizacije mjera poboljšanja energetske efikasnosti i/ili smanjenja aerozagađenja, korisnici sredstava TIPu dostavljaju pismeni zahtjev za pregled realizovanih mjera.
- (2) Uz zahtjev iz stava (1) ovog člana korisnik sredstava je dužan dostaviti račun - fakturu za realizovane mjere koje su predmet sufinansiranja, kao i račun za urađeni elaborat o energijskim karakteristikama, zajedno s dokazima o plaćanju u formi potpisanih i

ovjerenih izjava isporučioaca kojom se potvrđuje da je od strane korisnika sredstava izvršena uplata prema računima - fakturama.

- (3) Korisnik sredstava, koji u roku iz člana 17. stav (2) i (3) propusti realizovati ugovorene mjere i dostaviti zahtjev iz stava (1) ovog člana, gubi pravo na dodjelu sredstava za sufinansiranje mjera.
- (4) Pregled iz stava (1) ovog člana vrši TIP.
- (5) Zadatak TIP-a je pregled i ocjena blagovremenosti i osnovanosti zahtjeva iz stava (1) ovog člana, zajedno s pratećom dokumentacijom, kao i pregled zgrade u cilju utvrđivanja izvedenog stanja u pogledu provođenja mjera u skladu sa elaboratom iz Člana 9.
- (6) Pored zadataka iz stava (5) ovog člana, u slučaju kada je predmet sufinansiranja nabavka i ugradnja toplotne pumpe ili peći na pelet, TIP je dužan utvrditi da se u zgradi više ne koristi uređaj za zagrijavanje zgrade s pogonom na fosilna goriva.

Član 21.

(Odluka o dodjeli sredstava)

- (1) Na osnovu ugovora iz Člana 19. i nalaza iz Člana 20. stav (4), TIP sačinjava prijedlog odluke o dodjeli sredstava za sufinansiranje predmetnih mjera i istu dostavlja Gradonačelniku na usvajanje.
- (2) Po stupanju na snagu odluke o dodjeli sredstava iz stava (1) ovog člana i uplati istih, korisnik sredstava postaje vlasnik mjere koja je predmet sufinansiranja.
- (3) Odluka će biti objavljena na zvaničnoj web stranici Grada Lukavac i „Službenom glasniku Grada Lukavac”.

Član 22.

(Inspeksijski nadzor)

- (1) Inspeksijski nadzor nad provođenjem odredbi Odluke vrši gradski komunalni inspektor.
- (2) Nadzor iz stava (1) ovog člana će se vršiti u periodu od pet (5) godina, računajući od momenta objave odluke o dodjeli sredstava iz Člana 21. ove Odluke.

Član 23.

(Izveštavanje)

- (1) TIP jednom godišnje Gradonačelniku dostavlja izvještaj o postignutim rezultatima

provođenja mjera poboljšanja energijske efikasnosti i smanjenja aerozagađenja postignutim realizacijom javnih poziva u okviru ove Odluke. Ovi izvještaju treba da sadrže:

- a) iznos utrošenih sredstava,
- b) broj podržanih korisnika,
- c) ukupno smanjenje godišnje potrebne energije za grijanje (kWh),
- d) ukupno godišnje smanjenje emisija CO₂,
- e) procenat dostizanja dugoročnih ciljeva definisanih strateškim dokumentima koje je Grad Lukavac usvojio a koji se odnose na ove aktivnosti.

(2) Ovaj izvještaj će po odobrenju od strane Gradonačelnika biti objavljen na zvaničnoj web stranici Grada Lukavca.

KAZNENE ODREDBE

Član 24.

Novčanom kaznom u iznosu od 300,00 KM do 1.500,00 KM kaznit će se fizičko lice koje postupi suprotno izjavi iz Člana 8. tačka (d) Odluke.

Član 25.

Novčanom kaznom u iznosu od 500,00 KM do 2.500,00 KM kaznit će se odgovorno lice u pravnom licu koje postupi suprotno izjavi iz Člana 8. tačka (d) Odluke.

Član 26.

Novčanom kaznom u iznosu od 2.000,00 KM do 10.000,00 KM kaznit će se pravno lice koje postupi suprotno izjavi iz Člana 8. tačka (d) Odluke.

Član 27.

U slučaju nepostupanja po izjavi iz Člana 8. tačke (d) Odluke, odnosno nepostupanja u ostavljenom roku od strane nadležnog komunalnog inspektora za postupanje po izjavi iz Člana 8. tačke (d) Odluke, korisnik sredstava je dužan, u roku do 15 (petnaest) dana, izvršiti povrat dodijeljenih sredstava.

ZAVRŠNE ODREDBE

Član 28.

(Stupanje na snagu)

Odluka stupa na snagu danom objavljivanja u „Službenom glasniku Grada Lukavac“.

PRILOG – TEHNIČKI USLOVI ZA MJERE

A./ Za mjere poboljšanja energijske efikasnosti vanjskog omotača zgrada

Najveće dopuštene vrijednosti koeficijenta prolaza toplote, U [$W/(m^2 \cdot K)$], građevničkih dijelova nakon zahvata na postojećim zgradama.

Redni broj	Građevnički dio	$\Theta_{e,mj}$, min ≤ 3 °C
1.	Vanjski zidovi, zidovi prema garaži, tavanu	0,35
2.	Prozori, balkonska vrata, krovni prozori, transparentni elementi omotača zgrade (U_w)	1,40
3.	Ostakljeni dio prozora, balkonskih vrata, krovnih prozora, transparentnih elemenata omotača zgrade (U_g)	1,10
4.	Ravni i kosi krovovi iznad grijanog prostora, plafoni prema tavanu	0,25
5.	Plafoni iznad vanjskog zraka, plafoni iznad garaže	0,25
6.	Zidovi i plafoni prema negrijanim prostorijama i negrijanom stubištu temperature više od 0°C	0,40
7.	Zidovi prema tlu, podovi na tlu	0,40 ¹⁾
8.	Vanjska vrata, vrata prema negrijanom stubištu, s netransparentnim vratnim krilom i ostakljene pregrade prema negrijanom prostoru	2,00
9.	Stijenke kutija za rolete	0,60
10.	Plafoni i zidovi između stanova, plafoni između grijanih radnih prostorija različitih korisnika	0,60
11.	Kupole i svjetlosne trake	2,5
12.	Vrata vjetrobrana	3,0

Napomena: $\Theta_{e,mj,min}$ je srednja mjesečna temperatura vanjskog zraka najhladnijeg mjeseca na lokaciji zgrade.

B./ Za mjere smanjenja aerozagađenja kroz ugradnju toplotnih pumpi

Zahtjevi za kvalitet toplotnih pumpi koje se sufinansiraju su:

- Klasa energetske efikasnosti A (prema Eurovent Energy Efficiency Classification, u skladu sa standardom EN 14511-2),
- Performanse rada toplotnih pumpi moraju biti $GWP \leq 2150$, $COP \geq 3,2$ a $EER \geq 3,1$ za zrak- voda i $COP \geq 4,45$, a $EER \geq 5,05$ za voda-voda i zemlja-voda.

C./ Za mjere smanjenja aerozagađenja kroz ugradnju peći (kotlova) na pelet

Certificiranje peći i kotlova na čvrsta goriva se vrši u zemljama EU već duže vremena, a proces certificiranja podrazumijeva zadovoljenje zahtjevanih parametara peći i kotlova, a posebno energetske efikasnosti proizvodnje toplotne energije, sigurnosti i emisija zagađujućih materija u zrak. Obaveza usklađivanja peći i kotlova na čvrsta goriva sa zahtjevima Ecodesign certifikacije u EU je počela sa 01. januarom 2020. za kotlove koji se nalaze u zasebnim kotlovnica, te od 01. januara 2022. za peći i kamine koji se nalaze u prostorima koje zagrijavaju. U BiH, zahtjevi iz Ecodesign direktive nisu transponirani u lokalno zakonodavstvo, ali važeći standard je EN 303-5. Usporedni pregled zahtjeva EN 303-5 i Ecodesign je dat u tabeli 1, a pregled zahtjeva standarda EN 14785 i Ecodesign u tabeli 1.

Usporedni pregled zahtjeva standarda EN 303-5 i Ecodesign certifikacijske sheme za efikasnost i emisije u zrak iz kotlova na pelet

Zahtjev	EN 303-5	EN 303-5	EN 303-5	Ecodesign
Kotlovi na biomasu snage ≤ 20 kW (automatsko loženje)				
Efikasnost (%)	74.80	82.60	88.30	75.00*
Emisija prašine (PM)	150	60	40	40
Emisija organskih jedinjenja	100	30	20	20
Emisija CO	3000	1000	500	500
Emisija NOx	n/p**	n/p**	n/p**	200
Kotlovi na biomasu snage ≤ 20 kW (ručno loženje)				
Efikasnost (%)	74.80	82.60	88.30	75.00*
Emisija prašine (PM)	150	75	60	60
Emisija organskih jedinjenja	150	50	30	30
Emisija CO	5000	1200	700	700
Emisija NOx	n/p**	n/p**	n/p**	200
Kotlovi na biomasu snage > 20 kW (automatsko loženje)				
Efikasnost (%)***	75.38	82.79	88.40	77.00*
Emisija prašine (PM)	150	60	40	40
Emisija organskih jedinjenja	100	30	20	20
Emisija CO	3000	1000	500	500

Emisija NOx	n/p**	n/p**	n/p**	200
Kotlovi na biomasu snage > 20 kW (ručno loženje)				
Efikasnost (%)***	75.38	82.79	88.40	77.00*
Emisija prašine (PM)	150	75	60	60
Emisija organskih jedinjenja	150	50	30	30
Emisija CO	5000	1200	700	700
Emisija NOx	n/p**	n/p**	n/p**	200

* Efikasnost je propisana kao "sezonska efikasnost"

** Granične vrijednosti za NOx nisu propisane

*** Efikasnost je data za kotao snage 25 kW

Uporedni pregled zahtjeva standarda BAS EN 14785 i Ecodesign certifikacijske sheme za efikasnost i emisije u zrak iz peći na pelet

Zahtjev	EN 14785	Ecodesign
Kućne peći (automatsko loženje)		
Efikasnost (%)	80	79*
Emisija prašine (PM)	25	20
Emisija organskih jedinjenja (OGC)	30	60
Emisija CO	500	300
Emisija NOx	150	200

Prema navedenom, standardi koje moraju zadovoljiti peći i kotlovi u okviru Modela su:

- a. Peći koje se nalaze u prostorijama koje se griju:
  - BAS EN 14785 - Grijalice za zagrijavanje prostora na čvrsto gorivo – Zahtjevi i metode ispitivanja (kamini i peći za grijanje na pelet sa automatskim loženjem)
- b. Kotlovi koji se nalaze u zasebnim kotlovnica:
  - BAS EN 303-5 - Toplovodni kotlovi – Dio 5: Toplovodni kotlovi za čvrsta goriva, ručno i automatski punjeni, nazivne toplotne snage do 500 kW - minimalno klase 5.

NAPOMENA: Korisnik treba voditi računa da uz nabavku opreme obezbijedi adekvatno skladište energenta (ukoliko ne posjeduje prostor da ga sigurno skladišti u zgradi, neophodno je predvidjeti stavku u predmjeru i predračunu radova o nabavci građevinskih materijala za izgradnju istog izvan/do zgrade, kao i neophodne dozvole).

Aneks 2 - Odluka o uslovima, kriterijima i postupcima dodjele sredstava za izradu elaborata o energetske karakteristikama zgrada i za sufinansiranje i realizaciju energetske obnove postojećih višestambenih zgrada na području Grada Lukavac

OSNOVNE ODREDBE

Član 1.

(Predmet)

Ovom Odlukom se u svrhu poboljšanja energetske efikasnosti postojećih višestambenih zgrada odnosno zgrada kolektivnog stanovanja utvrđuju uslovi, kriteriji i postupak za:

- a) Dodjelu sredstava za izradu elaborata o energetske karakteristikama zgrada, i
- b) Sufinansiranje i realizaciju energetske obnove.

Član 2.

(Primjena)

Odredbe ove Odluke se primjenjuju na mjeru poboljšanja energetske efikasnosti vanjskog omotača postojećih višestambenih zgrada odnosno zgrada kolektivnog stanovanja na području Grada Lukavac koje su priključene na sistem daljinskog grijanja i koje ispunjavaju uslove iz ove odluke.

Pravo na dodjelu sredstava za izradu elaborata o energetske karakteristikama zgrada mogu ostvariti zastupnici etažnih vlasnika, kao korisnici sredstava u ime i za račun suvlasnika višestambene zgrade (etažnih vlasnika).

Član 3.

(Značenje pojedinih pojmova)

- (1) **Postojeća zgrada** je zgrada izgrađena na osnovu odobrenja za građenje ili drugog odgovarajućeg akta, i svaka zgrada koja je prema važećim propisima iz oblasti prostornog uređenja i građenja s njim izjednačena.
- (2) **Višestambena zgrada odnosno zgrada kolektivnog stanovanja** (u daljem tekstu: „zgrada“) u smislu ove odluke je :

- stambena zgrada sa tri i više stanova koji imaju najmanje dva različita vlasnika,
- zgrada u kojoj je više od 50% bruto podne površine namijenjeno stanovanju,

(3) Mjere poboljšanja energijske efikasnosti vanjskog omotača postojećih višestambenih zgrada podrazumijevaju:

- Značajnu obnovu netransparentnog dijela omotača, kroz nabavku i ugradnju termičke izolacije na vanjske zidove, zidove prema negrijanom prostoru, stropove prema vanjskom zraku, i stropove prema negrijanom prostoru, kose i ravne krovove; i
- Značajnu obnovu transparentnog dijela zgrade, kroz zamjenu postojeće vanjske stolarije (prozori, vrata, i druge transparentne površine) koja ne ispunjava minimalne tehničke uslove energijske efikasnosti.

(4) Elaborat o energijskim karakteristikama zgrada (u daljem tekstu: „elaborat“) je elaborat koji sadrži tekstualni i grafički dio. Tekstualni dio sadrži opšte podatke o zgradi i lokaciji, (vrsta grijanja, klimatska zona), opis primijenjenih važećih propisa i normi te potrebne tehničke proračune s ocjenom o zadovoljenju važećih propisa. Proračunom se za pojedine građevinske elemente provjeravaju i određuju tražena svojstva i to: koeficijent prolaza toplote, difuzija vodene pare, toplotna stabilnost u ljetnom razdoblju, površinska kondenzacija, toplotni rad, i dr. Opisno se daje prikaz zaštite ostakljenih elemenata protiv sunčeva zračenja. Grafički dio elaborata sadrži šeme difuzije vodene pare, po potrebi nacрте temperaturnih krivulja te eventualno karakteristične detalje bitne za rješenje toplotne zaštite.

Sadržaj elaborata je detaljnije opisan u dijelu VI. *Pravilnika o minimalnim zahtjevima za energijskim karakteristikama zgrada* (Službene novine Federacije BiH, br. 81 od 1.11.2019.god.). Ovjera i revizija elaborata je definisana članom 66. navedenog pravilnika.

Za potrebe aktivnosti definisanih ovom odlukom elaborat treba da sadrži i proračun potrebne specifične godišnje energije za grijanje zgrade $Q_{H,nd}$ (kWh/m²a) i godišnje potrebne toplotne energije za grijanje Q_H (kWh/god) u trenutnom stanju kao i stanju poslije provođenja planiranih mjera, predmjer i predračun radova za provođenje planiranih mjera energijske efikasnosti, energijsku kategorizaciju zgrada prije i poslije provođenja mjera energijske efikasnosti, itd.

(5) Investitor je pravna ili fizička osoba u čije ime i za čiji račun se gradi građevina i vrše drugi zahvati u prostoru sukladno odredbama Zakona o prostornom uređenju i građenju Tuzlanskog kantona.

(6) Nadzor nad građenjem (u daljem tekstu: „nadzor“) u ime investitora, je pravna osoba registrirana za poslove projektiranja i/ili građenja, u skladu sa odredbama Zakona o prostornom uređenju i građenju Tuzlanskog kantona.

Član 4.

(Akteri i obaveze)

(1) **Tim za implementaciju projekta** (u daljem tekstu TIP), je tim kojeg imenuje Gradonačelnik i koji ima sljedeće obaveze:

- da provodi kompletan proces javnog poziva i izbor zgrada za realizaciju mjera energijske efikasnosti;
- da sklapa posebne ugovore sa zastupnikom etažnih vlasnika kao predstavnikom etažnih vlasnika o međusobnim obavezama u procesu:
  - izrade elaborata,
  - realizacije mjera energijske efikasnosti;
- da u ime Grada i zastupnika etažnih vlasnika preuzme ulogu investitora za realizaciju mjera energijske efikasnosti na izabranoj zgradi;
- da za svaku zgradu koja je predmet realizacije mjera energijske efikasnosti otvori poseban račun u banci na koji će etažni vlasnici i Grad Lukavac vršiti uplatu sredstava potrebnih za izvođenje radova definiranih elaboratom, te vršiti isplate izvođaču radova za radove izvedene u skladu sa ugovorom o izvođenju radova i odobrenjem nadzornog organa;
- da kroz proces javnih nabavki vrši izbor najpovoljnijeg izvođača radova za realizaciju mjera energijske efikasnosti predviđenih elaboratom;
- da sa izabranim izvođačem radova sklapa ugovor o realizaciji mjera energijske efikasnosti u skladu sa predmjerom radova iz elaborata;
- da imenuje nadzor i sa istim sklopi ugovor o nadzoru nad radovima na realizaciji mjera energijske efikasnosti, koje provodi izabrani izvođač;
- da po odobrenju nadzornog organa vrši periodična i finalna plaćanja izvedenih radova;
- da po okončanju radova i tehničkom prijemu izvršenom od strane nadzornog organa, izvrši predaju završenih radova zastupniku etažnih vlasnika uz predaju kompletne dokumentacije o izvedenim radovima i garancijama za izvedene radove;
- Da po okončanju procesa predaje radova pošalje službenu obavijest o završetku radova u JKP RAD.

(2) **Etažni vlasnik** je fizičko ili pravno lice koje je vlasništvo na posebnom dijelu zgrade steklo po odredbama *Zakona o stvarnim pravima* (Službene novine Federacije BiH, broj: 66/13 i 100/13), *Zakona o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo* (Službene novine Federacije BiH, br. 27/97, 11/98, 22/99, 27/99, 7/00, 32/01, 61/01, 15/02, 54/04, 36/06, 51/07 i 72/08), *Zakona o vraćanju, dodjeli i prodaji stanova* (Službene novine Federacije

BiH, br. 28/05 i 02/08), kao i pravno lice nosilac prava raspolaganja (organi uprave, ustanove, privredna društva i sl.). Etažni vlasnici u sklopu realizacije mjera energijske efikasnosti na njihovoj zgradi imaju sljedeće obaveze:

- da njih više od 50% donese odluku o pokretanju procesa izrade elaborata i realizacije mjera energijske efikasnosti iz elaborata;
- da u skladu sa Zakonom o stvarnim pravima (Službene novine FBiH 66/2013) izaberu zastupnika etažnih vlasnika,
- da sa zastupnikom etažnih vlasnika sklope ugovor o zastupanju u procesu prijave zgrade na javni poziv za:
  - izradu elaborata,
  - realizaciju mjera energijske efikasnosti na njihovoj zgradi;
- da zastupniku etažnih vlasnika obezbijede sve pojedinačne suglasnosti neophodne za realizaciju kompletnog procesa izrade elaborata i energetske obnove njihove zgrade;
- da neophodna sredstva za realizaciju mjera energijske efikasnosti u skladu sa ugovorom između etažnih vlasnika i zastupnika etažnih vlasnika te ugovorom između zastupnika etažnih vlasnika i Grada uplate na račun Grada u ugovorom predviđenom roku.

(3) **Zastupnik etažnih vlasnika** (u daljem tekstu „zastupnik“) je pravno lice i može biti :

- a. **Upravitelj zgrade** je pravno lice, osposobljeno i registrovano za upravljanje i/ili održavanje objekata a izabrano od strane etažnih vlasnika, koje vrši održavanje i upravljanje zajedničkim dijelovima i uređajima zgrade u skladu sa *Zakonom o korištenju, upravljanju i održavanju zajedničkih dijelova i uređaja zgrade* (Službene novine Tuzlanskog kantona, br. 14/2015).
- b. **Upravnik** kojem su etažni vlasnici povjerili vođenje cijelog procesa energetske obnove zgradu u skladu sa članom 34. Zakona o stvarnim pravima (Službene novine FBiH broj 66)

Zastupnik u sklopu realizacije projekta energetske obnove postojećih višestambenih zgrada ima sledeće obaveze :

- da zastupa etažne vlasnike u procesu izrade elaborata i realizacije mjera energijske efikasnosti iz elaborata njihove zgrade;
- da sa etažnim vlasnicima sklopi ugovor o zastupanju istih u postupku izrade elaborata i realizacije mjera energijske efikasnosti iz elaborata;
- da vrši prijavu zgrade na javni poziv za izradu elaborata i kasnije na javni poziv za sufinansiranje i realizaciju mjera energijske efikasnosti iz elaborata;
- da po odobrenju sredstava za izradu elaborata izvrši izbor najpovoljnijeg ponuđača i vodi kompletan proces izrade elaborata;

- da po odobrenju prijave na javni poziv za sufinansiranje i realizaciju energetske obnove u ime stanara sklapa ugovor sa TIP-om o međusobnim obavezama tokom realizacije mjera energijske efikasnosti iz elaborata;
- da koordinira proces prikupljanja potrebnih sredstava od strane etažnih vlasnika za izvođenje radova iz elaborata;
- da sa nadzornim organom vrši uvođenje izvođača radova u posao;
- da u ime etažnih vlasnika po izvršenom tehničkom pregledu izvrši prijem izvedenih radova i završne dokumentacije;
- da kontinuirano izvještava etažne vlasnike o napretku cjelokupnog procesa realizacije mjera energijske efikasnosti na njihovoj zgradi;
- da prikuplja potrebne saglasnosti od strane etažnih vlasnika tokom realizacije kompletnog procesa provođenja mjera energijske efikasnosti;
- da koordinira neophodnu suradnju etažnih vlasnika i izvođača radova tokom procesa izvođenja radova;
- da zastupa stanare tokom perioda garantnog roka poslije završetka radova;
- da u JKP RAD pošalje obavjest o završetku radova energetske obnove i listu svih etažnih vlasnika koji žele da se u budućem periodu usluga grijanja njihovih stambenih jedinica vrši prema količini utrošene toplotne energije.

(4) **JKP RAD Lukavac** je javno komunalno preduzeće koje je zaduženo za obezbjeđenje i distribuciju potrebne toplotne energije, u skladu sa važećim standardima, za zagrijavanje svih zgrada priključenih na sistem daljinskog grijanja. U sklopu realizacije kompletnog procesa poboljšanja energijske efikasnosti višestambenih zgrada ima sledeće obaveze:

- Da po završetku procesa izvođenja radova na poboljšanju energijske efikasnosti vanjskog omotača zgrade obezbijedi sve tehničke i druge pretpostavke da etažnim vlasnicima koji to pismenim putem zatraže, omogući vršenje naplate usluge zagrijavanja njihove stambene jedinice prema količini potrošene energije za zagrijavanje.

A. DODJELA SREDSTAVA ZA IZRADU ELABORATA O ENERGETSKIM KARAKTERISTIKAMA ZGRADA

Član 5.

(Opći uslovi za dodjelu sredstava)

Podnosilac zahtjeva za dodjelu sredstava mora ispunjavati sljedeće opće uslove:

- a) da je ovlašten zastupnik etažnih vlasnika za koju podnosi zahtjev,
- b) da ima potpisanu saglasnost najmanje 50% etažnih vlasnika da u njihovo ime može

pokrenuti postupak izrade elaborata,

- c) da ima spisak etažnih vlasnika sa pripadajućom grijanom površinom svake stambene jedinice pojedinačno po etažnom vlasniku i po etažama (spratovima),
- d) da je zgrada koja je predmet prijave postojeća u skladu sa članom 3. stav (1) ove Odluke,
- e) da je predmetna zgrada spojena na sistem daljinskog grijanja,
- f) da ima načelnu saglasnost JKP RAD da će u predmetnoj zgradi po provođenju mjera energijske efikasnosti omogućiti sistem naplate grijanja po utrošenoj energiji za svaku stambenu jedinicu,
- g) da je proveo anketu sa etažnim vlasnicima o načinu i količini zamjene fasadne stolarije,
- h) da posjeduje fotodokumentaciju svih pročelja zgrade sa karakterističnim detaljima vanjskog omotača a naročito fasade i stolarije,
- i) da predmetna zgrada nema urađenu termičku izolaciju fasade,
- j) da je pribavio neobavezujuću ponudu za izradu elaborata.

Član 6.

(Posebni uslovi za dodjelu sredstava)

- (1) Podnosilac prijave za dodjelu sredstava je saglasan da nadležne gradske službe po sopstvenoj procjeni izvrše provjeru dokaza iz Člana 7. o ispunjavanju općih uslova iz člana 5.
- (2) Podnosilac prijave prihvata obavezu da će elaboratom za predmetnu zgradu biti planirane mjere energijske efikasnosti kojima se postiže smanjenje godišnje potrebne toplotne energije Q_H (kWh/god) za najmanje 30%, te da će predmetna zgrada nakon obnove pripadati energijskom razredu „B“ ili manjem.
- (3) Podnosilac prijave prihvata obavezu da će se prilikom izrade elaborata uvažiti dodatni urbanistički i drugi tehnički zahtjevi nadležnih gradskih službi, koji će biti sastavni dio odluke o odobrenju sredstava po ovom zahtjevu.

Član 7.

(Dokazi o ispunjavanju uslova za dodjelu sredstava)

U svrhu dokazivanja ispunjavanja općih i posebnih uslova propisanih ovom Odlukom podnosilac prijave dužan je dostaviti sljedeće dokumente:

- a) ovjerenu kopiju ugovora između etažnih vlasnika i zastupnika,
- b) saglasnost najmanje 50% etažnih vlasnika, da u njihovo ime može pokrenuti postupak izrade elaborata, na obrascu iz javnog poziva,
- c) spisak etažnih vlasnika sa pripadajućom grijanom površinom svake stambene jedinice pojedinačno po etažnom vlasniku i po etažama (spratovima) na obrascu iz javnog poziva,
- d) dokaz da je zgrada koja je predmet prijave postojeća zgrada u skladu sa članom 3. stav (1),
- e) dokument izdat od strane JKP RAD u kojem se potvrđuje da je zgrada koja je predmet prijave spojena na sistem daljinskog grijanja, i koji sadrži načelnu saglasnost JKP-a RAD da će u predmetnoj zgradi po provođenju mjera energijske efikasnosti za svaku stambenu jedinicu omogućiti sistem naplate grijanja po utrošenoj energiji,
- f) popunjen obrazac iz javnog poziva, koji sadrži rezultate anketiranja etažnih vlasnika o načinu i količini zamjene fasadne stolarije,
- g) fotodokumentaciju svih pročelja zgrade sa karakterističnim detaljima vanjskog omotača i posebno fasade (iz kojih je vidljivo da zgrada nema urađenu termičku izolaciju) i stolarije,
- h) neobavezujuću ponudu za izradu elaborata dostavljenu od strane ovlaštene pravne osobe prema članu 66. *Pravilnika o minimalnim zahtjevima za energijskim karakteristikama zgrada* (Službene novine Federacije BiH, br. 81 od 01.11.2019.),
- i) Izjavu podnosioca prijave da će se ispoštovati posebni zahtjevi iz člana 6. (1), (2) i (3).

Član 8.

(Iznos sredstava za sufinansiranje)

- (1) Dodjela sredstava za izradu elaborata se vrši u iznosu 100% od stvarne vrijednosti izrade elaborata a ne višem od 10.000,00 KM.
- (2) Cijena izrade elaborata ne smije iznositi više od 4 KM po 1m² grijane površine zgrade koja je predmet prijave.
- (3) Ukoliko cijena izrade elaborata iznosi više od iznosa iz stava (1) ovog člana, preostali iznos su obavezni obezbijediti etažni vlasnici.
- (4) U okviru iznosa iz stava (1) ovog člana, Grad Lukavac će finansirati troškove vođenja kompletnog procesa izrade elaborata podnosiocu prijave (zastupniku) u fiksnom iznosu od 500,00 KM, osim u slučaju kada podnosilac prijave odustane od iste, u kojem slučaju sam snosi navedene troškove.

Član 9.

(Objava javnog poziva za dodjelu sredstava)

- (1) Dodjela sredstava se vrši putem javnih poziva, koji ostaju otvoreni 30 (trideset) dana računajući od dana njihove objave na web stranici Grada Lukavac, uz istovremeno isticanje poziva na oglasnoj tabli Grada Lukavac i na oglasnim tablama mjesnih zajednica.
- (2) Javne pozive iz stava (1) ovog člana sukcesivno raspisuje Grad Lukavac putem TIP-a, u skladu sa odredbama Člana 4. stav (1), do potpunog utroška planiranih sredstava.

Član 10.

(Sadržaj javnog poziva za dodjelu sredstava)

- (1) Javni poziv iz člana 9. obavezno sadrži podatke o uslovima za prijavu na javni poziv, kriterijima na osnovu kojih se vrši rangiranje podnosilaca prijava, dokumentaciji koju su podnosioci prijava dužni dostaviti kao dokaz o ispunjavanju uslova odnosno dokumentaciji na osnovu koje se vrši rangiranje po kriterijima, načinu podnošenja prijava, krajnjem roku do kada se prijave mogu podnijeti, kao i ostale relevantne informacije.
- (2) Rok za izradu elaborata koji je predmet finansiranja iznosi 60 (šezdeset) dana računajući od dana odluke o odobrenju prijave. Završetak izrade elaborata se smatra dan kada je Služba za urbanizaciju i imovinske, i geodetske poslove dala saglasnost na elaborat u skladu sa članom 17. stav (2).
- (3) Rok za izradu elaborata može se produžiti na zahtjev podnosioca prijave u slučaju opravdanih okolnosti, što će u svakom slučaju ocijeniti Komisija iz Člana 11.

Član 11.

(Komisija za provođenje postupka po javnom pozivu)

- (1) Komisiju za provođenje postupka javnog poziva imenuje voditelj TIP-a. Komisija se sastoji od najmanje 3 (tri) člana i sastavljena je od članova TIP-a i/ili predstavnika drugih službi i/ili javnih preduzeća.
- (2) Komisija o svom radu sačinjava zapisnik.

Član 12.

(Kriteriji za određivanje redosljeda razmatranja prijava dostavljenih na javni poziv)

Isključivi kriterij za određivanje redosljeda razmatranja prijava dostavljenih na javni poziv će biti hronološki redosljed njihovog dostavljanja, i to tako da prvo mjesto zauzima prva pristigla prijava.

Član 13.

(Preliminarna rang lista prijava koje ispunjavaju opće i posebne uslove, rezervna lista i konačna rang lista odobrenih zahtjeva)

- (1) Preliminarna rang lista dostavljenih prijava koje ispunjavaju opće i posebne uslove, zaključuje se u momentu do kojeg su sredstva za pokriće troškova izrade elaborata iz tih prijava raspoloživa.
- (2) Sve prijave koje ispunjavaju opće i posebne uslove, a koje su pristigle poslije ispunjenja uslova iz stava (1) ovog člana stavljaju se na rezervnu listu, po hronološkom redosljedu njihovog dostavljanja.
- (3) U slučaju da podnositelji prijava sa liste iz stava (1) ovog člana u bilo kojem trenutku odustanu od daljnjeg postupka, podnosioci zahtjeva sa rezervne liste će prema njihovom redosljedu na listi biti prebačeni na listu odobrenih prijava i to do momenta dok su raspoloživa sredstva dovoljna za pokriće troškova izrade njihovih elaborata.
- (4) Po okončanju cijelog postupka utvrđuje se konačna rang lista odobrenih prijava.
- (5) Preliminarna rang lista odobrenih prijava, rezervna rang lista i konačna rang lista odobrenih prijava objavljuju se na zvaničnoj web-stranici Grada Lukavac.

Član 14.

(Prigovor na preliminarnu rang listu)

- (1) Na preliminarnu rang listu iz člana 13. stav (1) podnosilac prijave može podnijeti prigovor, u roku od osam (8) dana računajući od dana objave preliminarne rang liste.
- (2) Prigovore iz stava (1) ovog člana rješava Voditelj TIP-a na osnovu prethodnog pismenog izjašnjenja Komisije iz člana 11. Odluke.

Član 15.

(Urbanistički i drugi tehnički uslovi)

- (1) Konačnu rang listu odobrenih prijava iz člana 11. Komisija prosljeđuje Službi za

urbanizaciju, imovinske i geodetske poslove.

- (2) Služba za urbanizaciju, imovinske i geodetske poslove u roku od 30 (trideset) dana za svaku odobrenu prijavu daje suglasnost koja može biti uslovljena dodatnim urbanističkim ili drugim tehničkim zahtjevima koji se moraju ispoštovati prilikom izrade elaborata.

Član 16.

(Sklapanje ugovora)

- (1) Uvažavajući uslove iz Člana 15., sa podnosiocima prijava iz konačne rang liste odobrenih zahtjeva iz člana 13. ove Odluke, TIP zaključuje pojedinačne ugovore o dodjeli sredstava.
- (2) Ugovor iz stava (1) ovog člana sadrži prava, obaveze i odgovornosti ugovornih strana.

Član 17.

(Pregled izrađenih elaborata)

- (1) Zastupnik koji je sklopio ugovor o dodjeli sredstava, po završetku izrade elaborata TIP-u dostavlja elaborat uz pismeni zahtjev za njegov pregled.
- (2) TIP dostavljeni elaborat prosljeđuje Službi za urbanizaciju, imovinske i geodetske poslove na ocjenu usklađenosti urađenog elaborata sa zahtjevima iz Člana 6. stav (2) i Člana 15.
- (3) Služba za urbanizaciju, imovinske i geodetske poslove u roku od 10 dana provjerava usklađenost elaborata iz stava (2) ovog člana. U slučaju da je elaborat urađen u skladu sa Članom 6. stav (2) kao i sa urbanističkim i drugim tehničkim uslovima iz Člana 15., ova služba daje suglasnost na elaborat, a u protivnom elaborat vraća na doradu sve do ispunjenja navedenih uslova.
- (4) Uz zahtjev iz stava (1) ovog člana korisnik sredstava je dužan dostaviti račun - fakturu za izrađeni elaborat koji je predmet finansiranja, kao i račun za svoje usluge u skladu sa Članom 8. stav (4), zajedno sa dokazom o plaćanju u formi potpisane i ovjerene izjave isporučioaca kojom se potvrđuje da je od strane korisnika sredstava izvršena uplata prema računima - fakturama.
- (5) Korisnik sredstava, koji u roku iz Člana 10. stav (2) i (3) nije završio elaborat i dostavio zahtjev iz stava (1) ovog člana, gubi pravo na dodjelu sredstava.
- (6) Usaglašenost zahtjeva iz stava (1) ovog člana, zajedno s pratećom dokumentacijom iz stava (4), vrši TIP.

Član 18.

(Odluka o dodjeli sredstava)

- (1) Na osnovu ugovora iz Člana 16. i nalaza TIP-a iz Člana 17. stav (6), TIP sačinjava prijedlog odluke o dodjeli sredstava za izradu elaborata i istu dostavlja Gradonačelniku na usvajanje.
- (2) Po stupanju na snagu odluke o dodjeli sredstava iz stava (1) ovog člana i uplati istih, korisnik sredstava postaje vlasnik elaborata i stiče pravo na prijavu na javni poziv o sufinansiranju mjera poboljšanja energijske efikasnosti definisanih elaboratom.
- (3) Odluka će biti objavljena na zvaničnoj web stranici Grada Lukavac i u Službenom glasniku Grada Lukavac.

Član 19.

(Izvještavanje)

TIP, jednom godišnje, Gradonačelniku dostavlja izvještaj o rezultatima postignutim kroz javne pozive raspisane na osnovu ove odluke. Ovi izvještaji treba da sadrže :

- a) iznos utrošenih sredstava,
- b) listu podržanih korisnika sredstava, i to:
  - a. korisnika sredstava koji su potpisali ugovore iz Člana 16., i
  - b. korisnika sredstava koji su završili izradu elaborata prema odredbama Člana 17.

B. SUFINANSIRANJE I REALIZACIJA ENERGETSKE OBNOVE

Član 20.

(Iznos sredstava za sufinansiranje)

- (1) Dodjela sredstava za mjeru **poboljšanja energijske efikasnosti vanjskog omotača zgrada** se vrši u iznosu 50% od vrijednosti predviđene predmjerom i predračunom za ovu mjeru u sklopu elaborata, ali ne većem od 3.000,00 KM po jednoj stambenoj jedinici u predmetnoj zgradi.
- (2) Dodjela sredstava za plaćanje **troškova nadzora** se vrši u iznosu od 100% ali ne većem od 2,5% od ukupne vrijednosti investicije.

- (3) Dodjela podnosiocu prijave (zastupniku) sredstava za uslugu zastupanja etažnih vlasnika se vrši u fiksnom iznosu od 2.000,00 KM po jednoj zgradi, osim u slučaju kada podnositelj prijave iz bilo kojih razloga odustane od iste prije okončanja cijelog procesa. U tom slučaju zastupnik sam snosi do tada nastale troškove.

Član 21.

(Objava javnih poziva za dodjelu sredstava i provođenje procesa energetske obnove)

- (1) Dodjela sredstava se vrši putem javnih poziva, koji ostaju otvoreni 30 (trideset) dana računajući od dana njihove objave na web stranici Grada Lukavac, uz isticanje na oglasnoj tabli Grada Lukavac i na oglasnim tablama mjesnih zajednica.
- (2) Javne pozive iz stava (1) ovog člana sukcesivno raspisuje Grad Lukavac putem TIP-a, do potpunog utroška planiranih sredstava.

Član 22.

(Sadržaj javnog poziva za dodjelu sredstava)

Javni poziv iz Člana 21. obavezno sadrži podatke o uslovima za prijavu na javni poziv, kriterijima na osnovu kojih se vrši rangiranje podnositelja prijave, dokumentaciji koju su podnosioci prijave dužni dostaviti kao dokaz o ispunjavanju uslova odnosno dokumentaciji na osnovu koje se vrši rangiranje po kriterijima, načinu podnošenja prijave, krajnjem roku do kada se prijave mogu podnijeti, kao i ostale relevantne informacije.

Član 23.

(Komisija za provođenje postupka po javnom pozivu)

- (1) Komisiju o provođenju postupka javnog poziva imenuje voditelj TIP-a. Komisija se sastoji od najmanje 3 (tri) člana i sastavljena je od članova TIP-a i/ili predstavnika drugih službi i/ili javnih preduzeća.
- (2) Komisija o svom radu sačinjava zapisnik.

Član 24.

(Opći uslovi za energetske obnovu)

Podnositelj prijave za energetske obnovu mora ispunjavati sljedeće opće uslove:

- a) da je ovlašteni zastupnik etažnih vlasnika za koju podnosi zahtjev,
- b) da ima spisak etažnih vlasnika sa pripadajućom grijanom površinom svake stambene jedinice pojedinačno po etažnom vlasniku i po etažama (spratovima),
- c) da ima potpisanu saglasnost najmanje 50% etažnih vlasnika da u njihovo ime može pokrenuti postupak energetske obnove zgrade u skladu sa odobrenim elaboratom,
- d) da ima potpisan ugovor sa etažnim vlasnicima o zastupanju istih u kompletnom procesu prijave i realizacije mjera energetske efikasnosti iz elaborata na predmetnoj zgradi,
- e) da ima spisak sa izjavama etažnih vlasnika o spremnosti na finansiranje preostalog dijela sredstava kojeg Grad ne obezbjeđuje, za izvođenje radova na realizaciji mjera energetske efikasnosti iz elaborata, proporcionalno grijanoj površini pojedinih stambenih jedinica,
- f) da ima urađen i od strane gradske uprave odobren elaborat, u skladu sa Članom 3 i Članom 17 ove Odluke.

Član 25.

(Dokazi o ispunjenju općih uslova za energetska obnovu)

U svrhu dokazivanja ispunjenja općih uslova za dodjelu sredstava za sufinansiranje, podnosilac prijave dužan je dostaviti sljedeće pismene dokaze:

- a) spisak svih etažnih vlasnika sa pripadajućom grijanom površinom svake stambene jedinice pojedinačno po etažnom vlasniku i po etažama (spratovima),
- b) ovjerenu kopiju ugovora između etažnih vlasnika i zastupnika o vršenju poslova zastupanja,
- c) saglasnost najmanje 50% etažnih vlasnika da u njihovo ime može pokrenuti postupak energetske obnove zgrade u skladu sa odobrenim elaboratom,
- d) potpisan ugovor sa etažnim vlasnicima o zastupanju istih u kompletnom procesu prijave i realizacije mjera energetske efikasnosti iz elaborata na predmetnoj zgradi,
- e) spisak sa izjavama etažnih vlasnika o spremnosti na finansiranje preostalog dijela sredstava, kojeg Grad ne obezbjeđuje, za izvođenje radova na realizaciji mjera energetske efikasnosti,
- f) urađen i od strane gradske uprave odobren elaborat.

Podnosilac prijave je dužan sve dokaze iz stava (a), (b), (c), (d) i (e) ovog člana dostaviti u formi originala ili ovjerene fotokopije, a dokaz iz stava (f) u formi originala.

Član 26.

(Formiranje i objava preliminarnu listu podnosilaca prijave koji ispunjavaju opće uslove za dodjelu sredstava za sufinansiranje)

- (1) Po okončanju roka za dostavu prijave, Komisija iz člana 23. ove Odluke utvrđuje preliminarnu listu podnosilaca prijave koji ispunjavaju opće uslove iz Člana 24.
- (2) Prilikom formiranja preliminarnu listu, Komisija za provođenje postupka po javnom pozivu zadržava pravo provjere vjerodostojnosti i istinitosti svih gore navedenih pismenih dokaza.
- (3) Prijave podnosilaca za koje Komisija utvrdi da ne ispunjavaju opće uslove neće biti dalje razmatrane.
- (4) Preliminarna lista podnosilaca prijave objavljuje se na web-stranici i oglasnoj tabli Grada Lukavac, kao i na oglasnim tablama svih mjesnih zajednica.

Član 27.

(Prigovori na preliminarnu listu)

- (1) Na objavljenu preliminarnu listu iz Člana 22 podnosilac prijave može podnijeti prigovor, u roku od 8 (osam) dana računajući od njene objave prema Članu 26 (4).
- (2) Prigovore iz stava (1) ovog člana rješava ovlaštena osoba TIP-a, na osnovu prethodnog pismenog izjašnjenja Komisije iz Člana 23. ove Odluke.

Član 28.

(Posebni uslovi za dodjelu sredstava za sufinansiranje)

Svi podnosioci prijave koji ispunjavaju opće uslove i koji su uvršteni na preliminarnu listu iz Člana 26. moraju ispuniti sljedeće posebne uslove:

- a) da su spremni obezbjediti neophodan preostali iznos za finansiranje energetske obnove zgrade, koji se utvrđuje tako da se od iznosa potrebnih sredstava za energetska obnove utvrđenog kroz proces javne nabave za izbor najboljeg izvođača oduzme dio koji obezbjeđuje Grad u skladu sa Članom 20,;
- b) Da su spremni obezbijediti eventualno dodatno potrebna finansijska sredstva, ukoliko se tokom izvođenja radova pojave neophodni i nužni dodatni radovi koji nisu planirani elaboratom;
- c) Da su spremni izvođaču radova i nadzoru obezbijediti pristup svim mjestima i prostorima na zgradi ukoliko je to neophodno za izvođenje radova, i da ni na koji način

neće onemogućavati izvođaču izvođenje ugovorenih radova.

Član 29.

(Dokazi o ispunjavanju posebnih uslova za dodjelu sredstava za sufinansiranje)

- (1) U svrhu dokazivanja ispunjenja posebnih uslova za dodjelu sredstava za sufinansiranje, podnosilac prijave dužan je dostaviti sljedeće pismene dokaze:
  - a) Ovjerene izjave etažnih vlasnika o njihovoj spremnosti za obezbjeđenje neophodnih sredstava u skladu sa članom 28.a).;
  - b) Ovjerene izjave etažnih vlasnika o spremnosti za obezbjeđenje eventualno dodatno potrebnih finansijskih sredstava, ukoliko se tokom izvođenja radova pojave neophodni i nužni dodatni radovi koji nisu planirani elaboratom;
  - c) Ovjerene izjave etažnih vlasnika o spremnosti obezbjeđenja izvođaču radova i nadzoru pristupa svim mjestima i prostorima na zgradi ukoliko je to neophodno za izvođenje radova, i o tome da ni na koji način neće onemogućivati izvođaču izvođenje ugovorenih radova.
- (2) Podnosilac prijave je dužan dokaze iz stava (1) ovog člana dostaviti u roku 10 dana od dana objave preliminarne liste podnosilaca prijava iz Člana 26. ove Odluke na web-stranici Grada Lukavac.
- (3) Podnosilac prijave je dužan dokaze iz stava (1) ovog člana dostaviti u originalu ili ovjerenoj fotokopiji.
- (4) Dokazi iz stava (1) ovog člana dostavljeni po jednom javnom pozivu raspisanom u okviru ove Odluke, a koji su ocijenjeni kao prihvatljivi, mogu se uvažiti i u narednim javnim pozivima ukoliko isti nisu stariji od šest (6) mjeseci računajući od dana objave tih drugih poziva.

Član 30.

(Formiranje preliminarne rang liste podnosilaca prijava koji ispunjavaju posebne uslove za dodjelu sredstava za sufinansiranje)

- (1) U okviru javnog poziva formiraće se preliminarne rang liste podnosioca prijava.
- (2) Na preliminarne rang listu će biti uvršteni svi podnosioci prijava za dodjelu sredstava za sufinansiranje, koji ispunjavaju relevantne posebne uslove iz Člana 28 ove Odluke.
- (3) Prilikom formiranja preliminarne rang liste, Komisija iz Člana 23. ove Odluke zadržava pravo provjere vjerodostojnosti i istinitosti svih gore navedenih pismenih dokaza.
- (4) Prijave podnosilaca koje ne ispunjavaju posebne uslove neće biti uvrštene na preliminarne

rang listu i neće biti razmatrane u daljem postupku.

- (5) Smatraće se da je podnositelj prijave koji u roku iz Člana 29. stav (2) ne dostavi zahtijevane dokaze o ispunjavanju posebnih uslova za dodjelu sredstava za sufinansiranje, odustao od prijave na javni poziv.
- (6) Preliminarne rang liste iz stava (1) ovog člana objavljuju se na oglasnoj tabli i web-stranici Grada Lukavac, kao i na oglasnim tablama svih mjesnih zajednica.

Član 31.

(Kriteriji za rangiranje podnositelja prijave u okviru preliminarne rang liste)

Za rangiranje podnositelja prijave u okviru preliminarne rang liste primjenjivaće se sljedeći kriterij:

- procenat predviđenog smanjenja potrebne specifične energije za zgradu Q_{hnd} (kWh/m² godišnje) postignut provođenjem mjere poboljšanja energijske efikasnosti vanjskog omotača zgrada predviđene u *Elaboratu o energijskim karakteristikama zgrada*, odobrenom u skladu sa Članom 17. ove Odluke, i to tako da će prvi na preliminarnoj rang listi biti onaj podnositelj prijave koji ostvaruje najveće procentualno smanjenje.

Član 32.

(Prigovori na preliminarne rang liste)

- (1) Na preliminarne rang liste iz Člana 30. ove Odluke podnosioci prijave mogu podnijeti prigovor, u roku od 8 (osam) dana računajući od objave preliminarnih rang listi.
- (2) Prigovore iz stava (1) ovog člana rješava ovlaštena osoba TIP-a, na osnovu prethodnog pismenog izjašnjenja Komisije iz Člana 23. ove Odluke.

Član 33.

(Raspisivanje javnog poziva za izbor izvođača radova za realizaciju mjera poboljšanja energijske efikasnosti zgrada)

Poslije rješavanja prigovora iz člana 32. TIP pokreće proceduru javnih nabavki za izbor najpovoljnijeg izvođača radova.

- (1) U skladu sa Zakonom o javnim nabavkama, predmjerom radova iz elaborata, tehničkim i drugim uslovima definisanim elaboratom, nacrtima i specifikacijama iz elaborata, za sve zgrade sa konačne rang liste TIP raspisuje javni poziv za izbor

najpovoljnijih izvođača radova sa klauzulom da se konkurs može poništiti za odgovarajući LOT ukoliko se za isti ne obezbijede potrebna sredstva.

- (2) Javni poziv se raspisuje tako da su LOT-ovi podjeljeni prema zgradama, pri čemu jedan LOT obuhvata sve radove iz elaborata za jednu zgradu.
- (3) Izbor izvođača radova se vrši tako da se za svaki LOT bira najpovoljniji izvođač, pri čemu jedan ponuđač može da se prijavi na više LOT-ova.

Član 34.

(Formiranje konačne rang liste podnosilaca prijava koji ispunjavaju posebne uslove za dodjelu sredstava za sufinansiranje)

- 1) Na osnovu ukupno raspoloživog budžeta, na osnovu cijena najpovoljnijih ponuda dobivenih kroz postupak javne nabave u skladu sa članom 33, komisija formira konačnu rang listu podnosilaca prijava koji se uklapaju u raspoloživi budžet i koji će biti sufinansirani od strane Grada u skladu sa članom 20.
- (2) Konačna rang lista se objavljuju na oglasnoj tabli i web-stranici Grada Lukavac, kao i na oglasnim tablama svih mjesnih zajednica.
- (3) Zastupnici zgrada čije prijave su prihvaćene i objavljene na konačnoj rang listi imaju obavezu da nedostajuća sredstva u skladu sa članom 28.a), u roku od 21 dan uplate na račun koji odredi TIP.
- (4) Zastupnici zgrada koji ne ispoštuju rokove iz člana 28.(3). smatraće se da su odustali od dalje procedure.
- (5) TIP zadržava pravo da umjesto zgrada koje su odustale u skladu sa stavom(4) ovog člana uvrsti sledeću zgradu sa konačne rang liste ukoliko se ista uklapa u raspoloživi budžet.

Član 35.

(Izbor i imenovanje nadzornog organa)

U skladu sa Zakonom o javnim nabavkama i uslovima iz ove odluke a u skladu sa Zakonom o prostornom uređenju i građenju Tuzlanskog kantona, TIP paralelno sa procesom izbora najpovoljnijeg ponuđača radova vrši i izbor i imenovanje nadzornog organa.

Član 36.

(Potpisivanje ugovora)

- (1) Po okončanju postupka i uslova iz Člana 33, 34, i 35, TIP pristupa potpisivanju sljedećih

ugovora:

- a) pojedinačne ugovore sa podnosiocima prijava sa konačne rang liste odobrenih prijava iz Člana 34. ove odluke, o dodjeli sredstava i realizaciji energetske obnove zgrada;
- b) fiksne ugovore o izvođenju radova koji su bili predmet javnog natječaja, sa najpovoljnijim ponuđačima u skladu sa članom 33.;
- c) ugovore sa imenovanim nadzornim organima, za obavljanje poslova nadzora nad izvođenjem radova u skladu sa članom 35.

(2) Ugovori iz stava (1) ovog člana sadrže prava, obaveze i odgovornosti ugovornih strana.

Član 37.

(Uvođenje izvođača u posao)

- (1) Na osnovu potpisanih ugovora iz člana 36, zastupnik zgrade i nadzorni organ uvode izvođača u posao i o tome sastavljaju poseban zapisnik.
- (2) Dan uvođenja izvođača u posao smatra se danom od kojeg počinje teći rok za izvođenje radova.

Član 38.

(Plaćanje radova)

- (1) U skladu sa ugovorom iz Člana 36 (b), TIP može vršiti sljedeće vrste plaćanja:
  - a) Avansno plaćanje u iznosu ne većem od 15% ukupno ugovorene cijene, uz prethodno obezbjeđenje bankovne garancije od strane izvođača radova,
  - b) Periodična plaćanja na osnovu mjesečnih situacija odobrenih od strane nadzornog organa, uz procentualno umanjenje za avans i garantni iznos,
  - c) Finalno plaćanje po zvršnom tehničkom pregledu, završenoj primopredaji ukupnih radova, okončanoj situaciji odobrenoj od strane nadzornog organa, završenom projektu izvedenog stanja, i obezbjeđenoj bankovnoj garanciji u iznosu od 10% na ukupan iznos i na period od 2 (dvije) godine.
- (2) U skladu sa ugovorom iz člana 36(a) i (c), i iznosima definisanim članom 20 (2) i 20 (3), TIP vrši finalno plaćanje u 100% iznosa nakon završetka procesa primopredaje radova i plaćanju izvođaču radova.
- (3) Pored ostalih uslova definisanih ugovorom i ovim članom, za sva plaćanja je potrebno dostaviti odgovarajuću fakturu (fiskalni račun).

- (4) Rok za sva plaćanja po ispunjenju gore navedenih uslova iz ovog člana je 15 dana od dana prijema fakture (fiskalnog računa).

Član 40.

(Promjena sistema plaćanja usluge grijanja)

- (1) Po završenoj primopredaji radova, zastupnik pravi listu etažnih vlasnika koji žele da pređu na sistem naplate usluge za grijanje svoje stambene jedinice po stvarnom utrošku toplotne energije. Ovu listu prije plaćanja iz člana 38. stav (2) zastupnik dostavlja TIP-u.
- (2) TIP je obavezan istu listu u roku od 15 dana po finalnoj isplati iz Člana 38. dostaviti JKP-u RAD.
- (3) JKP RAD je u razumnom roku, a ne dužem od godinu dana od dana dostavljanja liste iz stava (2) ovog člana, stvoriti sve tehničke pretpostavke kako bi etažni vlasnici sa liste iz stava (1) ovog člana mogli uslugu zagrijavanja svojih stambenih jedinica plaćati po utrošenoj energiji.

Član 41.

(Izveštavanje)

TIP jednom godišnje Gradonačelniku dostavlja izvještaj o rezultatima postignutim kroz javne pozive raspisane na osnovu ove odluke. Ovi izvještaju treba da sadrže :

- a) iznos utrošenih sredstava,
- b) listu podržanih korisnika sredstava,
- c) listu zgrada koje su predmet ugovora potpisanih sa podržanim korisnicima, sa brojem stanova i pojedinačnom i ukupnom bruto stambenom površinom, energetskim razredom prije i poslije provođenja mjera, pojedinačnom i ukupnom prosječnom specifičnom potrebnom energijom za grijanje zgrada $Q_{H,nd}$ (kWh/m² godišnje) prije i poslije provođenja mjera energetske efikasnosti,
- d) Pojedinačan i ukupan iznos smanjenja godišnje potrebne energije Q_H (kWh/godinu) za grijanje svih zgrada koje su obnovljene u datoj godini na osnovu ove odluke,

Ovaj izvještaj će po odobrenju Gradonačelnika biti objavljen na zvaničnoj web stranici Grada Lukavac.

Član 42.

(Inspekcijski nadzor)

- (1) Inspekcijski nadzor nad provođenjem odredbi Odluke vrši gradski komunalni inspektor.
- (2) Nadzor iz stava (1) ovog člana će se vršiti u periodu od 5 (pet) godina, računajući od dana objave odluke o dodjeli sredstava iz Člana 16. stav (3).

KAZNENE ODREDBE

Član 43.

Novčanom kaznom u iznosu od 300,00 KM do 1.500,00 KM kaznit će se fizičko lice koje postupi suprotno izjavi iz člana 6. stav (1) tačka d) Odluke.

Član 44.

Novčanom kaznom u iznosu od 500,00 KM do 2.500,00 KM kaznit će se odgovorno lice u pravnom licu koje postupi suprotno izjavi iz člana 6. stav (1) tačka d) Odluke.

Član 45.

Novčanom kaznom u iznosu od 2.000,00 KM do 10.000,00 KM kaznit će se pravno lice koje postupi suprotno izjavi iz člana 6. stav (1) tačka d) Odluke.

Član 46.

U slučaju nepostupanja po izjavi iz člana 6. stav (1) tačke (d) Odluke, odnosno nepostupanja u ostavljenom roku od strane nadležnog komunalnog inspektora za postupanje po izjavi iz člana 6. stav (1) tačke (d) Odluke, korisnik sredstava je dužan, u roku do 15 (petnaest) dana, izvršiti povrat dodijeljenih sredstava.

ZAVRŠNE ODREDBE

Član 47.

(Stupanje na snagu)

Odluka stupa na snagu danom objavljivanja u Službenom glasniku Grada Lukavac.

Grad Lukavac
Trg Slobode bb
75300 Lukavac, Bosna i Hercegovina
+ 387 35 366 700
kabinet-nacelnika@lukavac.ba
<https://opcina.lukavac.ba>

